



**TEVFÎK YÛSUF ‘AVVÂD’IN
ÖYKÜ VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL
SORUNLAR**

Sevda ÇETİN

**Doktora Tezi
Arap Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK
2020
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Sevda ÇETİN

TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA
TOPLUMSAL SORUNLAR

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK

ERZURUM- 2020



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL SORUNLAR” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

*Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.*

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

24.01.2020

Sevda ÇETİN

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.



**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**



TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK danışmanlığında, Sevda ÇETİN tarafından hazırlanan bu çalışma 24/01 /2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet YAVUZ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. İbrahim ŞABAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nurullah YILMAZ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yasemin YAYLALI

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1
LÜBNAN TARİHİ, TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD DÖNEMİNDE LÜBNAN, GENEL HATLARIYLA MODERN LÜBNAN EDEBİYATI’NDA ÖYKÜ VE ROMAN	1
I. LÜBNAN TARİHİ.....	1
II. TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD DÖNEMİNDE LÜBNAN (1911-1989).....	9
III. GENEL HATLARIYLA MODERN LÜBNAN EDEBİYATI’NDA ÖYKÜ VE ROMAN	14

BİRİNCİ BÖLÜM

TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD, HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	27
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	32
1.3. ESERLERİ	42
1.3.1. Öykü Koleksiyonları	42
1.3.1.1. eş-Şabiyyu’l-A‘rac	42
1.3.1.1.1. eş-Şabiyyu’l-A‘rac.....	42
1.3.1.1.2. el-Makberetu’l-Mudennese.....	45
1.3.1.1.3. el-Cirzevnu’ş-Şetevî	47
1.3.1.1.4. eş-Şa‘ir	52
1.3.1.1.5. el-Hâviyye.....	54
1.3.1.1.6. Ceddî ve Hikâyetuhu	57
1.3.1.1.7. er-Resâ‘ilu’l-Mahrûka	60
1.3.1.1.8. Aḥedu‘ş-Şe‘anîn	63
1.3.1.1.9. Ḥannûn.....	66
1.3.1.1.10. el-Ermele.....	68
1.3.1.1.11. Şehvetu’d-Dem	70

1.3.1.1.12. ‘Umer Efendî	71
1.3.1.1.13. Sîkâ’u’l-Kahve.....	73
1.3.1.1.14. el-Ḥammâlu’ş-Şağîr.....	75
1.3.1.2. Kamîşu’ş-Şûf.....	76
1.3.1.2.1. Kamîşu’ş-Şûf	76
1.3.1.2.2. el-Visâm.....	79
1.3.1.2.2. Tûhâ	82
1.3.1.2.3. Behiyye	85
1.3.1.2.4. er-Refîk Kâmil	87
1.3.1.2.5. Kârâhû.....	92
1.3.1.2.6. Mîsâku’l-Mevt	95
1.3.1.3. el-‘Azârâ	99
1.3.1.3.1. el-‘Azârâ	100
1.3.1.3.2. el-Ḳarîne	100
1.3.1.3.3. Bilâdu’z-Zeheb	106
1.3.1.3.4. el-Mu‘allim	109
1.3.1.3.5. Ḳabr ‘Um	112
1.3.1.3.6. el-Kembiyâletu’l-’Ûlâ.....	114
1.3.1.3.7. el-Erba‘ûn	115
1.3.1.3.8. el-Ḥayat.....	118
1.3.1.3.9. Nuḥbu’l-Mevtâ.....	120
1.3.1.3.10. Vucûh.....	122
1.3.1.3.11. Hikâyât Şağîr	122
1.3.1.4. Maṭâru’ş-Şakî‘	122
1.3.1.4.1. Maṭâru’ş-Şakî‘	122
1.3.1.4.2. Mârâ ve’l-Melik.....	127
1.3.1.4.3. Ḥanna el-Fânûs	133
1.3.1.4.4. el-Mirât	135
1.3.1.4.5. Esvâru’l-Ḥarîm	135
1.3.1.4.6. el-Mişneḳ ve’l-‘Aşâfîr	136
1.3.1.4.7. A‘mâu’l-Ḳanṭere	137
1.3.1.4.8. eş-Şîr	139

1.3.2. Romanları	140
1.3.2.1. er-Rağif	140
1.3.2.2. Tavâhinu Beyrût	150

İKİNCİ BÖLÜM

TEVFÎK YÛSUF ‘AVVÂD’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL SORUNLAR

2.1. EĞİTİM	161
2.1.1. Genel Eğitim Sorunları.....	161
2.1.2. Taşrada Eğitim Sorunları	165
2.1.3. Eğitimde Fırsat Eşitsizliği	167
2.1.4. Eğitimde Şiddet	170
2.1.5. Cehalet ve Eğitimsizlik	173
2.1.6. Batıl İnanç/Totem/Büyü	178
2.1.7. Bağnazlık, Din Sömürüsü Eleştirisi	181
2.1.8. Kültürel Dejenerasyon.....	186
2.2. SİYASET.....	190
2.2.1. Savaş.....	190
2.2.2. Yönetim Sorunları	195
2.2.3. Devlet Baskısı	199
2.2.4. Devlet Şiddeti ve İşkence	203
2.3. AİLE VE SAĞLIK.....	207
2.3.1. Aile İçi Şiddet.....	207
2.3.2. Sağlık Kurumlarının Yetersizliği	211
2.3.3. Tecavüz, Evlilik Dışı İlişki ve Taciz	216
2.3.4. Kadının Karşılaştığı Sorunlar	219
2.3.5. Engel Durumu	225
2.3.6. Psikolojik Rahatsızlıklar	228
2.3.7. Çocuk Problemleri.....	232
2.4. MEKÂN	235
2.4.1. Köy-Şehir Çatışması	236
2.4.2. Şehir Merkezli Sorunlar	239

2.4.3. Köy Hayatında Sorunlar	243
2.4.4. Kültürel Farklılaşma	245
2.5. EKONOMİ.....	250
2.5.1. Geçim Sıkıntısı	250
2.5.2. Göç	253
2.5.3. Sermayecilik	257
2.5.4. İşsizlik	261
2.6. SUÇ VE ŞİDDET	264
2.6.1. Sınıfsal Ayrım	265
2.6.2. Grev ve Protesto	271
2.6.3. Cinayet	273
2.6.4. Hırsızlık ve Gasp	276
SONUÇ	281
KAYNAKÇA	285
ÖZGEÇMİŞ.....	299

ÖZET**DOKTORA TEZİ****TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL
SORUNLAR****Sevda ÇETİN****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK****2020, 299 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mehmet YAVUZ
Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK
Doç. Dr. İbrahim ŞABAN
Doç. Dr. Yasemin YAYLALI
Doç. Dr. Nurullah YILMAZ**

Lübnan tarih boyunca çeşitli olaylara maruz kalmış bir ülkedir. Ülke var olduğu günden bu yana farklı ülkelerin kontrolü altına girmekle birlikte yıllarca Fransız sömürge sistemine maruz kalmıştır. Bu durum, Lübnanlı yazarların eserlerinde konu olarak daha çok Lübnan’ı ve Lübnanlıları işlemesine neden olmuştur.

Öykü, roman, tiyatro ve şiir türünde eserler kaleme alan Tevfik Yûsuf ‘Avvâd Modern Lübnan Edebiyatı’nın öncü yazarları arasında yer alır. Toplumsal sorunları ele almasıyla tanınan Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, eserlerinde Lübnan’ı, Lübnan halkını ve Lübnanlı göçmenlerin sorunlarını işlemiştir. Realist bir yazar olan ‘Avvâd konularını ele alırken psikolojik tasvir gücünü kullanarak sanatsal yönünü de ortaya koymayı başarmıştır. Yazar, alışılmışın dışında eserler kaleme aldığı için hem Lübnan’da hem de Arap dünyasında önemli şahsiyetler arasında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Lübnan, Modern Lübnan Edebiyatı, Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, Toplumsal Sorunlar.

ABSTRACT

Ph D DISSERTATION

**SOCIAL PROBLEMS IN TAWFIQ YUSUF 'AWWAD'S
STORY AND NOVELS**

Sevda ÇETİN

Advisor: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK

2020, Pages: 299

**Jury: Prof. Dr. Mehmet YAVUZ
Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK
Assoc. Prof. Dr. İbrahim ŞABAN
Assoc. Prof. Dr. Yasemin YAYLALI
Assoc. Prof. Dr. Nurullah YILMAZ**

Lebanon has been subjected to various events throughout history. The country has been under the control of different countries since its existence and has been exposed to French colonial system for years. This has caused Lebanese writers to focus more on Lebanon and Lebanese in their works.

Tawfiq Yusuf 'Awwad, who wrote short stories, novels, theaters, and poetries, is one of the leading writers of Modern Lebanese Literature. Tawfiq Yûsuf 'Awwad who is known for dealing with social problems, deals with the problems of Lebanon, Lebanese people and Lebanese immigrants in his works. A realist writer, 'Awwad managed to reveal his artistic side by using the power of psychological depiction while dealing with his subjects. The author has been among the most important figures both in Lebanon and in the Arab world for his unusual works.

Key Words: Lebanon, Modern Lebanese Literature, Tawfiq Yûsuf 'Awwad, Social Problems.

KISALTMALAR DİZİNİ

b.y.	: basım yeri yok
bkz.	: bakınız
C.	: cilt
çev.	: çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.	: editör
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
S.	: sayı
ssy.	: sayfa sayısı yok
tsz.	: tarihsiz
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yy.	: yüzyıl

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

أ	-a,e,i,u	ذ	-z	ظ	-z	ن	-n
ب	-b	ر	-r	ع	-‘a, ‘i, ‘u, ‘	و	-v
ت	-t	ز	-z	غ	-g	ه	-h
ث	-s	س	-s	ف	-f	ي	-y
ج	-c	ش	-ş	ق	-k	ة	-t,h
ح	-h	ص	-ş	ك	-k	اَ	-â
خ	-h	ض	- d	ل	-l	وُ	-û
د	-d	ط	-t	م	-m	يِ	-î

Bunlara ek olarak şu hususlara dikkat edilmelidir:

a) Harf-i tariften sonra gelen Şemsî ve Kamerî harfler okundukları gibi yazılmıştır. “el-Cirzevnu’ş-Şetevî ve Mîsâku’l-Mevt” gibi.

b) Harf-i tarifler kelime başında küçük harfle yazılmıştır. “el-Ecnihatu’l-Mutekessira” gibi.

c) Terkîb halindeki şahıs isimleri bitişik yazılmıştır. “Emîlî Naşrullah” gibi.

ÖNSÖZ

Roman, öykü, şiir vb. hangi edebi tür olursa olsun, edebiyat toplumun bir yansıması gibidir. Bu anlamda edebiyat ve sosyoloji disiplinlerinin birbirine sınımsı bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Tevfik Yusuf 'Avvâd'ın öykü ve romanlarında sosyal problemlerin ele alındığı bu çalışmadaki konulara baktığımızda toplumsal meseleleri derinlikli bir biçimde ele alan bir yazarla karşılaşırız.

Doğu Akdeniz bölgesinde yer alan Lübnan, küçük bir ülke olmasına rağmen tarih boyunca farklı din (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) ve mezheplere (Dürzi, Marunî, Ortodoks, Katolik vd.) ev sahipliği yapması sebebiyle siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan pek çok olaylara sahne olmuştur.

400 yıl Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında kalan Lübnan, Birinci Dünya Savaşı'nda Fransa sömürüsü altına girmiştir. Farklı ırk, mezhep ve dini cemaatlerin bulunduğu Lübnan'da 1958 yılında Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında başlayan çekişmeler sonucunda 13 Nisan 1975 günü itibariyle iç savaş resmen başlamıştır.

Napolyon'un Mısır'ı işgal ettiği 1798 yılı Modern Arap Edebiyat'ının başlangıcı kabul edilir. Nahda dönemi diye adlandırılan, edebi olarak pek çok yeniliğin meydana geldiği bu süreçte Arap ülkeleri arasında Lübnan ilk sıralarda yer almaktadır.

Lübnan'da edebi faaliyetlerin hız kazanmasında misyoner okullarının yanı sıra Lübnanlı Butrûs el-Bustânî gibi aydınlar da ilk milli okulları açarak ülkede çeviri ve gazetecilik faaliyetlerini hızlandırdılar. Zamanla öykü ve roman türünde pek çok eser ortaya çıktığı görülmektedir.

19.yüzyılın ikinci yarısında Lübnan'da yaşanan bir takım olumsuz olaylar nedeniyle aralarında ediplerin de bulunduğu çoğu insan Kuzey ve Güney Amerika'ya göç etmiştir. Çoğunluğunu Lübnanlıların oluşturduğu bu edebiyatçılar çeşitli alanlarda modern eserler ortaya koyarak farklı konularda çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar Mehcer Edebiyatı adıyla anılmıştır.

Ülkelerin maruz kaldığı sorunların edebiyatlarına da yansıdığı şüphesiz bir gerçektir. Lübnan toplumunu derinden etkileyen köy-şehir sorunları, gelir dağılımı problemi, kültürel farklılık, eğitim sorunları, savaş ve kadın problemleri gibi konuları

eserlerinde göz ardı etmeden kaleme alan Tevfik Yusûf 'Avvâd'ın ülkesine karşı sorumluluk taşıdığı eserlerinde görülmektedir.

Tevfik Yusûf 'Avvâd'ın çocukluk dönemini köyde geçirmesi sebebiyle eserlerinde pastoral unsurları güçlü bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Diğer taraftan gençlik yıllarıyla beraber Beyrut'a gelen 'Avvâd şehir hayatını özümseyecek bir birikimi de elde etmiştir. 'Avvâd'ın yazarlık macerasını besleyen unsurlardan birisi de uğraştığı mesleklerdir. Çünkü Yusûf 'Avvâd dergi editörlüğü, gazete yazarlığı ve pek çok ülkede büyükelçilik, ataşelik gibi önemli diplomatik görevlerde bulunmuştur.

Ülkemizde Tevfik Yusûf 'Avvâd hakkında bir makale dışında herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada hayatı boyunca yaşadığı ya da tanık olduğu dönemin sorunlarına ışık tutan Tevfik Yusûf 'Avvâd'ın eserlerindeki sosyal problemleri ele almaya gayret ettik. Çalışmamızın çıkış noktasını yazarın roman ve öyküleri oluşturmaktadır. Çalışmamız boyunca sosyal sorunlardan her birini önem sırasına göre üç veya daha fazla olacak şekilde ele almaya çalıştık.

Tevfik Yusûf 'Avvâd'ın Öykü ve Romanlarında Toplumsal Sorunlar adlı çalışmamız; giriş ve iki bölüm olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışmamızın giriş bölümünde Lübnan Tarihi, Tevfik Yusûf 'Avvâd döneminde Lübnan ve Modern Lübnan Edebiyatı'nda roman ve öykü türü genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Birinci bölümde Tevfik Yusûf 'Avvâd, hayatı, edebi kişiliği ve eserleri yer almaktadır. İkinci bölümde yazarın öykü ve romanlarının tamamı incelenerek eğitim, siyaset, aile ve sağlık, mekân gibi alt başlıklarla sosyal sorunların eserlerde ne şekilde işlendiği üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Teze başladığım andan itibaren hiçbir yardımı esirgemeyen, öğrencisi olmaktan her zaman büyük gurur duyduğum değerli danışman hocam Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK'a; takıldığım her noktada yardım eden, sorularımı cevapsız bırakmayan Dr. Öğr. Üyesi Hasan HARMANCI'ya ve Öğr. Gör. Güler KOCA'ya; ayrıca manevi desteğini esirgemeyen aileme, eşim Mehmet ve sevgili kızım Meryem'e teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

LÜBNAN TARİHİ, TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD DÖNEMİNDE LÜBNAN, GENEL HATLARIYLA MODERN LÜBNAN EDEBİYATI’NDA ÖYKÜ VE ROMAN

I. LÜBNAN TARİHİ

Resmi adı el-Cumhûriyyetü'l-Lübnâniyye olan ülke, Doğu Akdeniz ile Türkiye ve Mısır arasında uzanan körfezin merkezinde yer alır. Bu küçük ülkenin alanı 10.452 km² 'yi geçmez, uzunluğu ise yaklaşık 250 km ve genişliği 40 ila 70 km arasında değişir.¹

Engeli yamaçları olan Lübnan topraklarının büyük bir bölümü doğu ve batı olmak üzere dağlardan iki paralel şerit halinde uzanır, kuzeydoğudan güneybatıya doğru Bekaa Vadisi de aralarında olmak üzere sahil boyunca ilerlemektedir. Birincisi ülkeyi doğuya doğru sınırlar ve ikincisi bazı yerlerde doğrudan denize iner, düz kayalık dar sahil başı bir takım parçalara bölünerek birini diğerinden ayırır. Başkent Beyrut bu kıyı bölgelerinin en geniş -neredeyse kıyı tarafını ortadan ayıran bir konum- kesiminde yer alır.²

Güneyde İsrail'e komşu, batıda Akdeniz'e açılan ülkenin kuzeyi ve doğusu bir hilal şeklinde Suriye topraklarıyla çevrilidir. Ülkenin yüzey şekillerinin ana hatlarını belirleyen Cebeli Lübnan olarak bilinen Lübnan dağları, kuzey-güney doğrultusunda 160 km. uzunluğundadır. Ülkenin kuzeyine gidildikçe yükseklik ve genişlik artar, Cebel-i Lübnan'ın kuzey kesiminde en yüksek nokta, 3088 metre olan Kurnetü's-Sevde zirvesidir.³

Lübnan'a beyazlar ülkesi denilmesinin nedeni yılın sekiz ayı boyunca dağlarının zirvesinin karla kaplı olmasıdır.⁴ Yazılı tarihten önce bu şekilde kullanılmış, günümüzde de hala bu anlamda kullanılmaktadır. Bölgenin canlılığını yitirmeyen, devam eden bir mirası vardır.⁵ Beş bin yılı aşkın tarihi olan Beyrut, ülkenin en büyük

¹ Rassemblement Canadien pour le Liban (RCPL), “*History of Lebanon From prehistory to 2004*”, Aralık 2004 (2.Baskı), 7. Erişim Tarihi:08.10.2018, <http://www.rcplonline.org/research-study/History%20Lebanon.pdf>

² Kemâl es-Şalibî, *Târihu'l Lübnânu'l-Hâdis*, Dâru'n-Nehâr li'n-Neşr, Beyrut 1997, 11-12.

³ DİA, “Lübnan (Fiziki ve Beşeri Coğrafya)”, *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 243.

⁴ Veysel Ayhan - Özlem Tür, *Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler*, Dora Yayınları, Bursa (Kasım) 2009, 5.

⁵ Yûsuf es-Sûvel, *Târihu Lübnân el-, Hâzârî*, 2.Baskı, Dâru'n-Nehâr li'n-Neşr, Beyrut 1979, 18.

şehridir. Şehirde Osmanlı, Memlûk, Haçlı, Abbasi, Emevi, Bizans, Roma, Farsça ve Fenike kalıntıları bulunmaktadır. 1110 yılına kadar ülke Arapların hakimiyeti altındadır. Ancak, Haçlı seferlerinden sonra durum değişir. Haçlı seferlerinin ardından Memlûkler ve Türklerin hakimiyetine geçer. I. Dünya savaşından sonra ülkede Fransız manda dönemi devam eder, 1943'te Lübnan bağımsızlığını kazanır.⁶ Tarihsel eğilimin göze çarpan örneklerinden biri olan Lübnan, var olduğu günden beri hem iç yapısında hem de uluslararası sistemlerde zor bir denge kurmak için mücadele vermiştir.⁷

Fenîkî ya da Fenike ifadesi, eski Lübnan tarihine damgasını vurmuştur. Aslında, bu kelime bir ülkenin, bir şehrin, bir kabilenin ya da birliğe temel oluşturacak bir halkın adı değildir. Fakat bu kavram, Yunancada kırmızı anlamına gelen ve eski Yunanlılar tarafından Lübnan'dan gelen gemi ve giyim eşyası ve tüccarlar için kullanılmaya başlanan bir kavramdır.⁸ Şairler, Fenikeliler ve Fenike dediklerinde Lübnan ve Lübnanlıları kastetmişlerdir. Bu kelimeyi doğuda kimse kullanmamıştır, hatta Mısır, Suriye ve Mezopotamya'da çoğunlukla Lübnan olarak kullanıldı. Şehirleri, Cebiyîl, Sayda, Sur ya da Cebeliyyun, Sayduniyyun, Suriyyun diyerek Cebiyîl, Sayda, Sur ve özellikle orada oturan halkı kastetmişlerdir.⁹

Lübnan'da Yunanlılar Fenike kavramını Doğu Akdeniz'de ticaretle uğraşan topluluklar için kullanmışlardır. Bölgede yaşayan yerel halk ise Kenan kelimesini kullanmıştır.¹⁰ Ancak, Lübnan topraklarında kurulan eski krallıkların neredeyse tümü Kenan ülkesi yerine kuruldukları şehrin adıyla anılmıştır. Örneğin, Kenan ülkesinde kurulmuş en önemli krallıklar, Sayda (Sidon) ve Sur Krallığı (Tsur) olarak tarih sayfalarında yer almıştır.

Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapan ve medeniyetlerin dini, siyasi, kültürel ve politik mirasını beraberinde taşıyarak günümüze kadar ulaştıran¹¹ Lübnan'a, ilk yerleşenler, ticaret ile uğraşan Fenikelilerdir. (M.Ö. 3000-2500). “*Daha sonra bölge sırasıyla Mısır (M.Ö. 15.-13.yüzyıllar), Asur (M.Ö. 875-608), Babil (M.Ö.*

⁶ Rassemblement Canadien pour le Liban (RCPL), History of Lebanon From prehistory to 2004, 8.

⁷ Luca Maiotti, A Failure in the process of nation building: the lebanese state before the civil war, 1, Erişim Tarihi: 08.10.2018, https://www.sciencespo.fr/kuwait-program/wp-content/uploads/2018/05/KSP_Paper_Award_Fall_2014_MAIOTTI_Luca.pdf

⁸ Yûsuf es-Sûvel, *Târîhu Lübnân el-Hazârî*, 13.

⁹ Yûsuf es-Sûvel, *Târîhu Lübnân el-Hazârî*, 15.

¹⁰ Veysel Ayhan - Özlem Tür, *Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler*, 5-7.

¹¹ Veysel Ayhan - Özlem Tür, *Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler*, 3.

685-529), *Pers* (M.Ö. 529-333), *Roma* (M.Ö. 64- M.S. 395) ve *Bizans* (395-636) egemenliği altına girmiştir. 636'da Hz. Ömer döneminde fethedilerek Müslümanların hakimiyetine geçen Lübnan, sırasıyla Emevi, Abbasi, Selçuklu, Eyyubi ve Memlük idaresi altında kalmıştır. 1109-1291yılları arasında bölgeye bir müddet Haçlılar egemen olmuştur.”¹²

Dünyada bu kadar çeşitli din ve mezhebin uzun bir süre aynı coğrafyayı paylaştıkları ikinci bir ülke görmek mümkün değildir. Bugünkü Lübnan'ın mezheplerini V. ve X. yüzyıllarda bölgeye yerleşen topluluklar oluşturmuştur. Ülkenin en eski ve en etkin dört mezhebi Maruniler, Şiiler, Sünniler ve Dürzilerdir. Fakat tüm bunların yanı sıra ülkede başka azınlık ve dini grupların varlığından da söz etmek gerekir: Rum Katolikler, Rum Ortodokslar, Latinler, Katolik ve Gregoryen Ermeniler, Süryaniler vd. Fenikelilerden başlayarak bağımsız Lübnan Devleti'ni kuruluncaya kadar ülke, Roma, Bizans, İslam İmparatorlukları, Memlük, Osmanlı İmparatorluğu ve Fransız Mandası gibi çeşitli medeniyetlerin etkisinde kalmıştır. Ancak bu medeniyetlerin içinde olduğu en etkili iki dönem; Osmanlı İmparatorluğu ve Fransız Mandasıdır. Ülkenin toplumsal yapısının oluşturulmasında Osmanlı İmparatorluğu, siyasal-idari yapısının şekillenmesinde ise Fransız Mandası etkili olmuştur.¹³ Eski Suriye'nin bir parçası olan Lübnan, Asurlar, Mısırlılar, Hititler, Persler ve Makedonlar tarafından fethedilmiştir. Daha sonra Roma toprakları ve Bizans bölgesi olmuş, milattan önce 633 yılında Arapların eline geçmiştir.¹⁴

“Lübnan'nın kırılğan ve çatışmaya yatkın ülkesel özellikleri bir tesadüf olmayıp büyük ölçüde ülkenin jeopolitik, ekonomik ve etnik gerçeklerindeki çıkmazlardan kaynaklanmaktadır. Lübnan'ın Doğu Akdeniz ile Arap çölleri arasındaki coğrafi konumu, tarih boyunca siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel etkileşimlere son derece uygun bir zemin hazırladı. Bu jeopolitik konum, Lübnan'a getirdiği bazı avantajların yanında istilaları, dış müdahaleleri, sıkıntıları ve düşmanlıkları da ortaya çıkardı.”¹⁵

¹² Zahide Tuba Kor, *Lübnan İç Savaşın Gölgesinde*, İlke Yayıncılık, (I. Baskı), İstanbul 2006, 25

¹³ Nesrin Taşkesenlioğlu, *Arap Milliyetçilik Hareketleri ve Lübnan Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, 22.

¹⁴ Zakaria Mounir Mohti, *The Lebanese Civil War (1975-1990): Causes and Costs of Conflicts*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kansas Üniversitesi, 2010, 6.

¹⁵ Yasin Atlıoğlu, *Lübnan Marunileri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2014, 15.

636'da Müslümanlar tarafından fethedilen bölge, Müslümanların egemen olduğu süre içinde yarı bağımsız bir şekilde durumunu korumaya devam etmiştir. Bu sebeple Şam eyaletine bağlı olduktan sonra İslam devletinden kaçan Mutavâlî, Dürzî, Nusayri, Marunî, Benî Tağlib ve Tanûhîlerin barındıkları yer olmuştur.¹⁶

12. yüzyılın başlarında Lübnan topraklarını işgal eden Haçlılar, 1124'de Ba'lebek ve iç bölgeler dışında bütün kıyı şehirlerini ele geçirmişlerdir. *"Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Hittîn zaferi (583/1187) ve ardından Kudüs'ü fethi (585/1189) Lübnan topraklarında yeni gelişmelere yol açtı. Selahaddin, Beyrut ve Saydâ'yı da fethederek Trablus Kontluğu ile Kudüs Krallığı arasındaki irtibatı kopardı. Onun ölümüyle ortaya çıkan iktidar mücadelelerinden faydalanan Haçlılar 1197'de bu şehirleri tekrar ele geçirdiler. Ardından Eyyubiler ve Haçlılar arasında yapılan anlaşmalarla Lübnan'ın sahil kesimi Eyyûbî devri boyunca Haçlıların elinde kaldı."*¹⁷ 1291 yılında Trablus'u fetheden Memlükler, 1516 yılına kadar Suriye ve çevresini de kontrolü altına almıştır.¹⁸

Memlükler, bölgede hakimiyetlerini güçlendirdikten sonra çıkan isyanları bastırması ve ülke dışındaki ilişkileri kontrol altına almak için Türkmenleri Kasravan bölgesine yerleştirmiştir. 14.yy'da Hristiyan donanmalarının Trablus, Saydâ gibi belli bölgelere yaptığı akınlar ve Memlüklerin iç karışıklığından yararlanmak isteyen Dürziler taraftarlarını bir arada toplamayı başarmış, böylece Lübnan'ı güçlü konuma getirmişlerdir.¹⁹

1516 yılında Lübnan, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı İmparatorluğu'na dâhil oldu. Ancak buraya atanan valiler halkın sosyal hayatına (din, kültür yaşantılarına) müdahale etmemiştir ve bu konuda halkı özgür bırakmıştır. Osmanlı döneminde Lübnan'da Dürzi halkın daha etkili olduğu tespit edilmiştir. 16 ve 17. yüzyıllarda ise Lübnan'da Maruni mezhebi daha fazladır. Maruniler, Hristiyan Katolik mezhebini kabul etmişlerdir. Beyrut'un doğusu ve kuzey doğusunda yaşayan sayıca fazla olan Maruniler, Dürzi ailelerle daha iyi anlaşıyorlardı. Osmanlı Devleti'nde Lübnan Şii ve

¹⁶ Yılmaz Özdemir, *XIX. Yüzyıl'da Lübnan'da Arap Dili Grameri Çalışmaları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005, 14-15.

¹⁷ Mustafa L. Bilge, "Lübnan (Tarih)", *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 245.

¹⁸ Ramazan Işık, "Marunileri Memlükler döneminde Fransisken Misyoner Rahiplerin Katolikleştirme Faaliyetleri", *Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: IX/1, Haziran 2005, Sivas, 205.

¹⁹ Yılmaz Özdemir, *XIX. Yüzyıl'da Lübnan'da Arap Dili Grameri Çalışmaları*, 15.

Sunnilerin sayısı fazla olmadığı için bu mezheplerin belli bir gücü yoktu. Fakat bu dönemde Sünni mezhebini benimseyenler daha ayrıcalıklı bir konumdaydı.

18. yüzyıla doğru Lübnan'da geleneksel Dürzi üstünlüğü zayıflamıştır. Dürziler arasında çıkan kanlı kavgalar, Dürzilerin gücünün zayıflamasına sebep olmuştur. Aynı zamanda Dürzilerin bir kısmının Hristiyanlığı benimsemeleri sonucunda Lübnan'da geleneksel Dürzi egemenliği azalmış, buna karşılık Maruni Hristiyanlar yükselmeye başlamıştır. Marunilerin Hristiyan olmaları Avrupa devletleriyle yakın ilişkiler kurmalarına olanak sağlamıştır.

Din faktörü, Marunilerin Roma kilisesi ile yakın ilişkiler kurmasına neden olmuş, Lübnan'da açılan okullarda yeni nesil Maruniler yetiştirilmiş ve zamanla Maruniler siyasi konumlarda söz sahibi olmuşlar. 18. ve 19. yüzyıllarda Dürzilerin geleneksel üstünlükleri Marunilere geçmiştir. 1788 yılında II. Beşir adıyla anılan Beşir Şihab'ın Lübnan egemenliğine atanması Hristiyanları daha fazla güçlendirmiştir. II. Beşir 1850 yılına kadar bu görevini devam ettirmiştir. Lübnan'daki Osmalı Valisi Cezir Paşa ile araları açık olan Beşir, 1804 yılında Cezir'in ölümü ile Lübnan'daki gücünü artırmak için Canpolatlar dışında tüm Dürzi ailelerin ayrıcalıklarını ellerinden almıştır. İleride Beşir'e karşı muhalefet olan Dürzi aile de Canpolatlar olmuştur.²⁰

17. yüzyılın başlarında Emir Fahrettin Lübnan'ın tamamını yönetiyordu, güneyde Dürzi bölgelerine hakimiyet kurmuştu, sonra kuzeyde Maruni bölgelerini ele geçirme fırsatı yakaladı. Böylece Dürziler ve Maruniler arasında kurala dayalı anlaşmalar koyarak Osmanlı Devleti gibi Lübnan Devleti'nin temelini kurdu.²¹

“18. ve 19. yüzyıllarda Lübnan'da bulunan iki güçlü topluluk “Maruni” ve “Dürzi” varlığı nedeniyle Osmanlılar Emirlik sistemini değiştirerek ülkeyi iki idari bölgeye ayırıp Osmanlı Valisine bağlı “iki kaymakamlık” sistemi oluşturmuşlardı. Ancak, bu yeni idari örgütlenme de başarılı olamamış, birbirleri ile ekonomik, siyasi ve askeri bir güç rekabeti içine girmiş olan Dürziler ile Maruniler arasında iç savaşı andıran bir mücadele cereyan etmişti.”²²

²⁰İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, 7,8,9.

²¹ Kemâl es-Şalibî, *Târihu'l Lübnânu'l-Hâdis*, 31.

²² İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 18.

Lübnan topraklarında Hristiyan Katolik Marunîler ve Müslüman kesimde yer alan Dürzîler arasında 1840-1861 yılları arasında çok sayıda çatışma meydana gelmiştir. Bunun sonucunda Osmanlılar, Lübnan'da din esasına dayalı farklı yönetim şekilleri oluşturmuştur.²³

1841 yılındaki iç savaşta, Maruniler, Dürzi topraklarını ele geçirmeye başladı. Bu mezhep savaşında 3000'den fazla insan hayatını kaybetmiştir, Avrupa da Hristiyanları korumak için Lübnan'a müdahalesini artırdı.²⁴ 1860 savaşı, Hristiyanların nüfusun çoğunluğunu ve en büyük savaş gücünü oluşturmasına rağmen, Hristiyan bir askeri yenilgi ile sona ermiştir.²⁵

Avrupa, 1860 yılındaki bir olaydan sonra Lübnan işlerine müdahale etti. İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya elçileri ile Türkiye Dış İşleri bakanı Astana'da bir araya geldiler. Karmaşık görüşmelerden büyük beş devletin himayesinde olmak şartıyla Lübnan'ın iç işlerinde serbest bir Lübnan hükümet olmasına karar verildi. Ardından Lübnan anayasası oluşturuldu. Ülkelerin büyükelçileri ve Türk Dış İşleri Bakanı'nın onayı ile 9 Haziran 1861 tarihli protokol Lübnan Anayasası'nı onayladı. Sonra 7 Eylül 1864 yılında protokolün özü değişime uğradı.²⁶

1861 senesinden 1915 yılına kadar sekiz yabancı hâkim Lübnan'ın başına geçti. Hâkimlerin süresi beş ila on sene arasında gidip geldi, bu minval üzere olaylar I. Dünya Savaşı başlayıncaya kadar cereyan etti.²⁷ Lübnan, bu tarihsel eğilimin en çok göze çarpan örneklerinden biridir. Bu ülke var olduğu günden beri hem iç yapısında hem de bölgesel ya da uluslararası sistem arasında zor bir denge kurmak için mücadele vermiştir.²⁸

“Lübnan Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin kontrolünde Mutasarrıflık adı altında özerk bir idari yapıyla yönetiliyordu. 1860 Marunî-Dürzi çatışmalarının ardından Fransa'nın müdahalesiyle 1861'de kurulan mutasarrıflık

²³ Ahmet Bağlıoğlu, “Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 2008, 14.

²⁴ Zakaria Mounir Mohti, *The Lebanese Civil War (1975-1990): Causes and Costs of Conflicts*, 10.

²⁵ Fawwaz Troboulsi, *A history of Modern Lebanon*, Pluto Press, London 2007, 45.

²⁶ Yûsuf es-Sûvel, *Târîhu Lübnân el-Ḥazârî*, 239.

²⁷ Yûsuf es-Sûvel, *Târîhu Lübnân el-Ḥazârî*, 241.

²⁸ Luca Maiotti, *A Failure in the Process of Nation Building: the Lebanese State Before the Civil War*, 1.

yönetimi, Lübnan Dağları Bölgesini kapsayan coğrafi sınırları ile Küçük Lübnan olarak bilinmektedir."²⁹

1864 yılında Osmanlılar bölgenin idaresini yeniden düzenlemeye başladı. Bekaa Şam bölgesinin bir parçası olarak kaldı. Trablus ve Saydâ eyaleti Beyrut'a verildi. 1861 yılında Cebeli Lübnan şehri, neredeyse batı dağlarından denize kadar uzanan sınırlarıyla Beyrut şehri ve Trablus-Saydâ bölgesi hariç Avrupa ülkelerinin garantisi ile kuruldu. Bu bağımsız şehir, 1915 yılına kadar Beyrut'tan bağımsız kaldı. 1861 ve 1915 yılları arasında Cebeli Lübnan şehri önemliydi. Lübnan vilayeti kurulana kadar belirli yerler dışında Lübnan terimi resmi olarak kullanılmamıştır.³⁰

Osmanlılar I. Dünya Savaşı'na kadar Lübnan-Suriye bölgesinin yöneticileri olarak kaldı. Osmanlılar, Padişahın egemenliğini tanımaları ve haraç ödemeleri karşılığında Lübnan Dağında yaşayan topluluklara yerel özerklik verdi. Böylece Osmanlı bu göreceli jeopolitik gücüyle yerel çizgisini özerklikten bağımsızlığa geçişte vesile kullanacak ve bu bölgeye istediği şekilde müdahale edecekti.³¹

19. yüzyılın başında Mısır valisi Mehmet Ali Paşa, Beşir'le kısa zamanda bir araya gelir. Osmanlı Devleti'ne dair kurduğu hayallerinden vazgeçmeyen Mehmet Ali Paşa, oğlu İbrahim Paşa komutasında bir orduyu Suriye'ye gönderdi. 1831 yılında İbrahim Paşa ordusu tarafından Suriye toprakları işgal edilerek 1832 yılında Suriye'nin tamamı ele geçirildi. Bu durum Osmanlı ile arasında bir kriz ortamı yarattı. Beşir, Mısır'ın yanında yer alırken rakipleri Dürzilerde Osmanlıların yanında yer aldı. Ancak ülkedeki Hristiyanların İbrahim Paşayı desteklemeleri sayesinde Paşa Suriye ve Lübnan'ın tamamını ele geçirdi.

Mehmet Ali Paşa'nın bölgede gücünün artmasından rahatsızlık duyan Rusya, Fransa ve İngiltere 1833 yılında Suriye Valiliği'ni Mehmet Ali Paşa'ya vererek Anadolu'dan çekilmesini öngören Kütahya Antlaşması'nı imzalandılar. Ancak Mehmet Ali Paşa, Osmanlılardan tamamen bağımsız olmak istedi; ordusunu daha da güçlendirmek için Dürzilerin bir kısmını askerlik amacıyla alıyordu, fakat İbrahim Paşa Dürzilerin ayaklanmalarıyla başa çıkamadı ve Beşir'den yardım istedi. Dürzilerle o döneme kadar karşı karşıya gelmemişlerdi. Ancak Beşir, İbrahim Paşa'ya karşı

²⁹ Yasin Atlıoğlu, *Lübnan Marunîleri*, 26.

³⁰ Kemâl es-Şalibî, *Târihu'l Lübnânu'l-Hâdis*, 11.

³¹ Zakaria Mounir Mohti, *The Lebanese Civil War (1975-1990): Causes and Costs of Conflicts*, 9.

gelebilecek durumda olmadığından yardım etmek zorunda kaldı. 1838 yılında Mısır ordusu ve Lübnanlı Hristiyanlar, Dürziler üzerine yürüdü ve Dürziler mücadele etmelerine rağmen karşı koyamayarak teslim olmak zorunda kaldılar.³²

Lübnan topraklarında yaşayan iki farklı dini grup olan Hristiyan Katolik Maruniler ve Müslüman kesimin yanında yer alan Dürziler arasında 1840-1861 yılları arasında bir çok çatışma meydana gelmiştir.³³ Daha sonra Fuat Paşa güvenliği sağlamak amacıyla Fransızlarla ortak bir plan geliştirdi. Osmanlı Devleti, Fransa, İtalya, Avusturya, Rusya ve Prusya'dan oluşan uluslararası bir komisyon oluşturuldu. Komisyonun amacı; ortaya çıkan fitnelerin sebeplerini bilme, sorunları tanıma ve değerlendirmeler yaparak siyasi çözümler arayarak gerginliği ortadan kaldırmaktı. Uluslararası komisyon, Eylül 1860 yılında çalışmalarına başladı. 1861 yılında yeni bir Lübnan rejimi oluşturulana kadar birkaç öneri sunuldu. Sonra Cebeli Lübnan'da, Cebeli Lübnan Mutasarrıflığı adında yeni bir hükümet sistemi kuruldu.³⁴

Lübnan, yürütme organının tüm sorumluluğu üstlenmesi için doğrudan Osmanlı İmparatorluğu tarafından atanan bir Hristiyan mutasarrıf tarafından yönetildi. Mutasarrıfın temel görevi güvenlik ve düzeni sağlamaktır. Yerel yönetim görevlilerini atama sorumluluğu da kendi yetkileri dahilindeydi. İki Maruni, iki Dürzi, iki Rum Ortodoks, iki Rum Katolik, iki Müslüman ve iki Şiiden oluşan büyük bir komisyon kuruldu.³⁵ Mutasarrıflık yönetiminin en önemli özelliği, o dönemde hızla yayılmaya başlayan sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin ortaya çıkmasıdır. Lübnan altı eyalete bölünecek, eyaletlerde Mutasarrıf tarafından bölgede çoğunlukta olan grubun üyeleri arasından seçilen bir görevli tarafından yönetilecektir.³⁶ Ancak mezhepler arası mücadeleler yine de çözümlenememiş, hatta giderek artmıştır. Marunilerin, Avrupa devletleriyle ticari, dini ve kültürel sebeplerle yakınlaşmaları sonucu 18. ve 19. yüzyıllarda Dürzilerin egemenliği Marunilere geçmiştir.³⁷ Ancak 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde Türk milliyetçiliğinin güçlenmesi sonucu Müslüman Arapların

³² İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 9-10-11.

³³ Ahmet Bağlıoğlu, *Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler*, 14.

³⁴ Nâyif 'Abdunayif Necm el-Cubûri, *Mevkıfu Naşâra Bilâdi's-Şâm mine'l-İslâhât fi'd-Devleti'l-'Usmaniyye (1839-1914)*, Dâr ve Mektebetü'l-Hâmid li'n-Neşr ve't-Tevzî', Umman 2011, 182.

³⁵ Nâyif 'Abdunayif Necm el-Cubûri, *Mevkıfu Naşâra Bilâdi's-Şâm mine'l-İslâhât fi'd-Devleti'l-'Usmaniyye (1839-1914)*, 183.

³⁶ İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 19.

³⁷ Ahmet Bağlıoğlu, *Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler*, 14.

davranışlarında değişimler meydana gelmiş, Suriye-Lübnan Müslümanları, pan-İslamizm düşüncesine karşı çıkan Arap milliyetçiliği düşüncesini ortaya çıkarmıştır.³⁸

II. TEVFÎK YÛSUF 'AVVÂD DÖNEMİNDE LÛBNAN (1911-1989)

Farklı kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapan modern Lübnan'ın, zengin, çeşitli ve antik bir tarihi vardır. Lübnan, Batı Akdeniz bölgesi, Orta Asya ve Hindistan arasında bir çizgide olması sebebiyle coğrafi konum olarak önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bölgedeki güçler tarafından bu bölge sürekli kontrol edilmeye çalışılmıştır.³⁹

Arap ülkeleri arasında bir anomali olarak Lübnan'ın durumu sıklıkla Lübnan toplumu ve siyasetinin açıklığına ve özgürlüğüne bağlanır. Lübnan dışında hiçbir Arap ülkesinde kültürel ve dini çeşitlilik yoktur ve hiçbir Arap ülkesinde Lübnan'daki kadar düşüncelerini özgürce ifade eden bir toplum yoktur.⁴⁰ Bu nedenle ülke kurulduğu günden bu yana gerek içerden gerek dışardan pek çok sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Bilâdü's-Şâm'ın özellikle de Cebeli Lübnan vilayetlerinin büyük bir bölümü kıtlıkla karşı karşıya gelmiştir. Rakamlara göre Lübnanlı nüfusun 120.000 ile 200.000 arasında yani nüfusun üçte biri açlıktan ölmüştür.⁴¹

Yirminci yüzyıla yaklaştıkça, Maruniler hem ekonomik hem de siyasal yönden güçlenerek en etkili mezhep haline gelmiş, Dürzilerin etkinliği giderek azalmış, Müslüman kanatta Sünniler hakim olmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı sonucunda

³⁸ İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 21.

³⁹ Zakaria Mounir Mohti, *The Lebanese Civil War (1975-1990): Causes and Costs of Conflicts*, 6.

⁴⁰ Sune Haugbolle, *War and Memory in Lebanon*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Amerika 2010, 29.

⁴¹ el-Mecâ'atü'l-letî Kâtelet Sülûse'l-Lübnânîyyîn fi'l-Harbi'l-'Alemiyetü'l-Ulâ, Erişim

Tarihi:08.11.2019. <https://www.france24.com/ar/20141124->

%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AC%D8%A7%D8%B9%D8%A9-

%D9%82%D8%AA%D9%84%D8%AA-%D8%AB%D9%84%D8%AB-

%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86-

%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D8%A8-

%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A9-

%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%89

Osmanlı İmparatorluğu'nun Lübnan'daki hakimiyeti sona erince yıllarca bu fırsatı bekleyen Fransa 1920 yılından sonra Lübnan'ı manda rejimine almıştır.⁴²

1920 Eylül'ün başında Fransa, manda uygulayan ülke olması sebebiyle, şimdiki sınırları içinde Büyük Lübnan'ı ilan etti. 1926 senesinde Lübnan bir cumhuriyet ve 1943'te bağımsız bir devlet oldu. 1945 senesinde ise Arap Birliği Örgütü ve Birleşmiş Milletler Örgütü'nde kurucu üye olarak yer almıştır.⁴³ 23 Mayıs 1926'da Fransızlar Lübnan'ı anayasal bir cumhuriyet olarak ilan ettiler. İleriki zamanlarda başlayacak olan iç savaşın başlıca nedenlerinden biri de Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki ulusal kimlik farkının fikir ayrılığına dönüşmesidir.⁴⁴

Özellikle Müslümanlar 1926 anayasasının hazırlanmasına ırkçılık, sınıfçılık ayrımlarından dolayı katılmayı reddettiler. Lübnan'dan ayrılmayı ve Suriye'nin birliğine katılmayı talep etmek için Beyrut ve Şam'da birlik konferansları düzenlediler. 1932 yılında Müslümanlar Lübnan'ın varlığını tanımayı kabul ettikten sonra mezhep ve siyasi gelişmeler ortaya çıktı. Özellikle 1932-1936 yılları arasında Lübnanlılar arasında milliyetçi, ulusal ve politik hareketler ortaya çıkmıştır. Halk Fransız ve mezhepçi uygulamalara karşı birlik olmuştur.⁴⁵ Ancak sömürge sonrası Genç Lübnan Devleti, büyük güçler tarafından özellikle de Fransa tarafından zorla kabul ettirilen ulus-devlet modeline ulaşmada neredeyse gerçek bir ilerleme göstermemiştir.⁴⁶

1936 yılında Suriye'nin geleceği için Beyrut'ta Fransız-Suriye görüşmeleri başladı. Bu görüşmelerden yararlanan bazı Müslüman gruplar Suriye ile birleşmek için Beyrut, Trablusşam ve Saydâ'da gösteri ve grevler başlatarak Arap Milliyetçiliğini harekete geçirdiler. 1932 yılında Grek-Ortodoksların başkanlığında kurulan Hristiyan, Müslüman ve Dürzi üyelerinin olduğu Suriye Ulusal Partisi, ülkedeki Arap Milliyetçiliğini savunan temel bir kuruluş haline geldi. Ancak farklı grupların çeşitli görüş ayrılıklarını bir arada barındırdığı için partinin faaliyetleri uzun sürmedi.⁴⁷

Lübnanlılar bağımsız olmak için Fransa'ya karşı birlikte mücadele etmişlerdir. Fransa, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman işgaline uğrayınca 1941 yılında Lübnanlılara

⁴² İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 1.

⁴³ Kemâl eş-Şalîbî, *Târihu'l Lübnânü'l-Hâdis*, 11-12.

⁴⁴ Zakaria Mounir Mohti, *The Lebanese Civil War (1975-1990): Causes and Costs of Conflicts*, 13-14

⁴⁵ Hasan Helâk, *Târîh Lübnân el-Mu'âşır (3.Baskı), Dâru'n-Nahdati'l-'Arabiyye*, Beyrut 2010, 8

⁴⁶ Luca Maiotti, *A Failure in the Process of Nation Building: the Lebanese State Before the Civil War*, 2.

⁴⁷ İrfan Acar, *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, 29-30.

bağımsızlık sözü vermiştir. 22 Kasım 1943 yılında Lübnan bağımsız olunca Fransa, 1946 yılında ülkeden çekildi. Ancak 1948 ilk Arap-İsrail Savaşı sırasında Filistinli mülteciler bağımsızlığını henüz kazanan Lübnan'a akın ettiler. 1956 yılında Süveyş Krizi'nden sonra Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki mücadelenin yanı sıra Arap Milliyetçiliği ve Lübnan Milliyetçiliği arasındaki ideolojik mücadeleler, 1958'de Lübnan Sünnilerinin Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne katılma isteğiyle iyice kızıştı.⁴⁸

1947'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimini, Lübnan'ı bağımsızlığa götüren sürecin lideri Bişara el-Husri kazandı. Bu dönemde Lübnan'ın başbakanı Riyad el-Sulh 1951 yılında görevinden ayrılmasının ardından düzenlenen bir suikast sonucunda hayatını kaybetti. Lübnan'da yaşananlar el-Husri'nin otoritesini zedeleyince, el-Husri Eylül 1952'de istifa etti. Yeni Cumhurbaşkanı Kamil Şemun uyguladığı liberal ekonomik politikalarla Beyrut'u Ortadoğu'nun en gelişmiş ticaret, bankacılık ve turizm merkezi haline getirdi. Bu arada Mısır ve Suriye'de meydana gelen rejim değişiklikleri 1956'da Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesiyle patlak veren Süveyş Krizinde, İsrail'le birlikte Mısır'a saldıran Fransa ve İngiltere'yle ilişkilerini sürdüren Kamil Şemun milliyetçi halkın tepkisini çekti. Ekonomik gelişmeden yararlanamayan Müslümanların tepkisi de buna eklenince gerilim arttı. Amerikan 6. Filosu Şemun'un çağrısıyla Lübnan'a asker çıkardı. Durum böyle olunca Şemun'un yönetimde söz hakkı kalmadı. 1958'de Fuad Şihab'ın cumhurbaşkanı seçilmesine karşı çıkan Şemun taraftarlarıyla çatışmalar, kısa sürede Müslüman-Hristiyan çatışmasına dönüştü. Şihab Amerika'nın desteğiyle, kısa sürede otoriteyi sağladı.⁴⁹

1967 Arap-İsrail Savaşı'nda Arapların yenilgiye uğraması Arap dünyasında büyük etki yaratmıştır. Filistinliler için artık gerilla hareketi kaçınılmazdır. İsrail'in batı yakası ve Gazze'yi işgal etmesiyle yüz binlerce Filistinli mülteci Lübnan'a geçti. 1969 yılında Lübnan hükümeti ile FKÖ arasında yapılan Kahire Anlaşması'nın ardından Filistinliler Lübnan'daki kamplarda silahlanma ve askeri eğitim yapma hakkını elde ettiler. Bu dönemden itibaren Lübnanlı Hristiyanlar, Filistinlileri kendilerine tehlike olarak gördüğü için askeri harcamalarını arttırmışlardır.

⁴⁸ Zahide Tuba Kor, *Lübnan İç Savaşın Gölgesinde*, 29-30.

⁴⁹ F. Emrah Uluç, *Lübnan 1820'den Günümüze Bitmeyen İç Savaşların Ülkesi*, 18. Erişim Tarihi: 03.12.2019. file:///C:/Users/pro2000/Downloads/LUBNAN_BITMEYEN_ICSAVAS.doc.pdf.pdf

1970'li yılların başında Falanjist güçler ve Hür Milliyetçiler olarak adlandırılan Hristiyanlar İsrail'le iş birliği yaparak hızlı bir şekilde silahlandılar. Bu sırada, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün gücü ve saygınlığı arttığı için Lübnan Ulusal Hareketi'ne bağlı gruplar da FKÖ'nün koruması altında silahlanmaya başlamıştı. 1974 yılında Hristiyanlar, Lübnan Ordusu'yla işbirliği yaparak FKÖ ve Lübnan Ulusal Hareketi ile silahlı çatışmaya girince ortam iyice gerilmiştir. Falanjist güçlerin ve Lübnan Ordusu'nun, Filistin direnişini ortadan kaldırmak ve daha sonra da Lübnan Ulusal Hareketi'ni zayıflatmak için askeri çözüm fikri öne sürmüşlerdir. Çünkü Hristiyanlar, Lübnan'da sistemin devam etmesini ancak bu güçlerin kontrol altına alınmasıyla mümkün olacağına inanıyorlardı.⁵⁰

Lübnan iç savaşı 1975 yılı Şubat ayında patlak vermiştir. Dış faktörler bu savaşın sürdürülmesinde ve körüklenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lübnan'da yaşananlar, 1973'te Orta Doğu'da cereyan eden Arap-İsrail arasındaki barış görüşmesiyle yakından ilgilidir. Lübnan krizinin nedenlerini anlamak için 1969 yılının sonlarında Arapların İsrail ile mücadele ettiği, tarihi bir yenilgi yaşadığı döneme kadar gidilebilir. Mısırlılar İsrail'in kuşattığı Filistin direnişini yeniden düzenlemeye çalıştı. 1969 yılının Kasım ayına gelindiğinde Filistin direnişinin Lübnan topraklarında bulunmasına ayrıca Filistinlilere çalışma ve ikamet hakkının verilmesine karar verilmiştir. Dahası Filistinlilere Lübnan topraklarından İsrail'e karşı silahlı mücadele etme hakkı verildi. Bunun yanı sıra Lübnan hükümeti gerilla eylemini kolaylaştırmak için söz verdi. Gerilla eylemine izin vermeyen totaliter rejimlerin egemen olduğu diğer Arap ülkelerinin aksine Filistinliler, Lübnan'daki açık siyasi atmosferi kullanarak askeri operasyonlarını İsrail'e karşı sürdürdü.⁵¹

Modern tarihte Lübnan zor aşamalar geçirmiş, egemenliğini ve bağımsızlığını ihlal eden tavizleri - dış baskılar sebebiyle- kabul etmek için kendini zorlamıştır. Durum böyle olunca Lübnan'ın bağımsızlığı 1969'da tehlikeye girmiştir. Lübnan'daki savaşlar 1975'te tecrit kararı ile başlamış ve aynı siyaset, başkanları, liderleri, siyasi örgütleri, kurumları, askeri ve siyasi aileleri tecrit etme arzusuyla devam etmiştir.⁵²

⁵⁰ Ahmet Bağlıoğlu, *Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler*, 17-18.

⁵¹ Mûsâ Muhammed Âli Tuveyriş, *el-Âlemu'l-Mu'âsır beyne Harbeyni mine'l-Harbi'l-'Alemyyeti'l-Ûlâ ile'l-Harbi'l-Bârîde 1914-1991*, Dâru'l-Mu'tez li'n-Neşri ve't-Tevzî', Irak 2017, 219.

⁵² Tûnî Cûrc 'Atâllah, *Nizâ'ât ed-Dâhil ve Hurûbi'l-Hârici, el-Mektebetu's-Şarkıyye*, Beyrut 2007, 55-56.

Lübnan iç savaşı, 1975-82 insanlık tarihinde, şiddet ve vahşet açısından eşî, benzeri görülmemiş bir olaydır. İnsanların hayatlarının her köşesine nüfuz eden iç savaş, öfke, nefret ve korku patlamasıdır, öyle ki Lübnan'daki bu iç savaş, ekonomik, dini, politik, sivil ve uluslararası savaş olarak tanımlanmıştır. İsrail tehdidi altında güneyden gelen mültecilerin hızla büyüyen yoksulluk sınırı nedeniyle ekonomik savaş, çeşitli dini gruplar arasında adil olmayan nedenlerden dolayı ortaya çıkan memnuniyetsizlikten dolayı dini savaş, siyasi birimler olarak tanımlanan topluluklar ya da gruplar arasında (milliyetçi sosyalistler gibi) güç mücadelesini temsil ettiği için politik savaş, genel olarak Lübnan'ın bütün vatandaşlarını tecavüz eden gerilimler krizi olması nedeniyle sivil savaş, Filistinlilerle doğrudan muhalefette bulunarak ve aynı zamanda yabancı güçler tarafından askeri ve mali olarak desteklenen yerel milis kuvvetler ile sürekli çatışması nedeniyle uluslararası savaş olarak adlandırılmıştır.⁵³

*“Ülkeyi iç savaşa sürükleyen nedenler 1976 yılından sonra varlığını devam ettirecekti. Sorunlara köklü çözümler getirilemediğinden, iç savaştan sonraki yıllarda da Lübnan barış ve sükûnete kavuşamayacak, çeşitli ve değişken dengeler içerisindeki bunalım ve savaş ortamı yine devam edecekti. İç savaşın 60 bin ölüm, 200 bin yaralanma ve 3 milyar dolar maddi hasara yol açtığı tahmin ediliyordu.”*⁵⁴

Toplum bilimleri iç savaşın, yeni sosyal ve ekonomik koşullara adapte olabilen Lübnan aile hayatında yeni bir sayfa açtığını söylemiştir. 1975 yılından sonra fuhuş oranları ve anlaşmalı evliliklerin artmasıyla birlikte evliliğe katılım azalmış, boşanma, doğum oranı ve genç nüfus gerilemiştir. Erkek nüfusunda azalma ve dul kadın sayısında artış meydana gelmiştir.

Satın alma gücünün bozulmasıyla karşı karşıya oldukları için Lübnanlı aileler çalışanlarının sayısını ikiye katlamak zorunda kalmışlardır. Aileler aynı zamanda, dini kurumlar aracılığıyla gelirlerin yeniden dağılımına, derneklerin ve aile bağlarının çalışmalarını harekete geçirmeye veya üyelerinden birini milislere katmaya adapte olmuşlardır. Buna ek olarak Lübnanlılar kendilerini adeta bir doktora dönüştürmüşlerdir, doktor reçetesi olmadan eczaneden doğrudan ilaçlar almışlar ve ne yazık ki sağlık bakanlığına ait kontrol cihazlarının kullanımına da göz yumulmuştur.

⁵³ Miriam Cooke, *Women Write War the Centring of the Beirut Decentrists, Paper on Lebanon* 6, 3-4. Erişim Tarihi: 10.10.2018, <http://www.lebanesestudies.com/wp-content/uploads/2012/04/6aee3ba6.-Women-write-war.-Miriam-Cooke-1.pdf>

⁵⁴ Nesrin Taşkesenlioğlu, *Arap Milliyetçilik Hareketleri ve Lübnan Örneği*, 88.

Aynı zamanda savaş, Lübnanlılar arasında iletişim zayıflığını meydana getirerek insanların giderek lüksten, partilerden, yüzme havuzlarından, pikniklerden vb. şeylerden vazgeçmesine sebep olmuştur. Partiler ve düğünler gibi cenaze merasimleri de aile ve arkadaşlarla sınırlı kalmıştır. Gece olduğunda, akşamlar barınaklarda ya da evlerde kalmakla, televizyon-video izlemekle, ya da aynı mahallede bulunan komşularla sohbet etmekle sınırlıdır. Barınaklar, merdivenler ve hatta evin köşeleri en güvenli yerlerdir. Barınaklar savaşın cehenneminden kaçamayanlar için tek koruma aracıdır. Vatandaşları kurtarma aracı olan barınaklar adeta küçük topluluklara dönüştürülmüştür.⁵⁵

III. GENEL HATLARIYLA MODERN LÜBNAN EDEBİYATI'NDA ÖYKÜ VE ROMAN

Edebiyat araştırmacıları Arap Edebiyatı'nı bir takım dönemlere ayırırlar: Cahiliye Dönemi (500-620)⁵⁶, Sadru'l-İslam Dönemi (622-661)⁵⁷, Emeviler Dönemi (661-750)⁵⁸, Abbasîler Dönemi (750-1258), İnhitat Dönemi (1258-1798) ve Yeni Dönem (1798-). Yeni dönem olarak adlandırılan Modern Arap Edebiyatı ise Napolyon'un 1798 yılında Mısır'ı işgal ettiği yıl olarak kabul edilir. Bu dönemden itibaren Arap ülkelerinde edebi ve kültürel faaliyetler hız kazandığı gibi bir genel ön kabul söz konusudur.

Arap modernleşmesinin ortaya çıkışıyla kendini gösteren Arap Milliyetçiliğinin tanıdık bir reflesle Osmanlı düşmanlığı yapmaya başlaması bilinen bir vakıadır. Bu süreçte Napolyon işgali sonrası dönemi sürekli meth edilirken, önceki zaman dilimleri sürekli eleştirilmektedir. Fakat Osmanlı İmparatorluğunun söz konusu dönemde Arap ve İslam dünyasına yaptığı hizmetler bu tutarsız iddaların ispatı gibidir.⁵⁹

Modern Arap Edebiyatı'nın ortaya çıkışında temel etken, Napolyon'un Mısır'ı işgali olarak görülse de; bir istilanın mağduru olan ülkenin bu tip bir iddayı kabul etmesi kanaatimizce makul görülmemektedir. Yoğunluklu olarak oryantalistlerin

⁵⁵ Abdurrauf Sennû, *el-Mucteme 'u'l-Lübnânî fî Zemeni'l-Harbi: 1975-1990 Tağyîru's-Sulûkiyyât ve Enmâtu'l-İş, Târîhu'l-'Arab ve'l-'Âlem*, (Beyrut), 188 (2000), s.22-33, 3-4. Erişim Tarihi: 15.10.2019, http://www.abdelraoufsinno.com/periodicals/docum_81.pdf

⁵⁶ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyat Tarihi I Cahiliye Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2009.

⁵⁷ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyat Tarihi II Sadru'l-İslam Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2009.

⁵⁸ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyat Tarihi III Emeviler Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2012.

⁵⁹ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi – Osmanlı Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2015, 54-86.

paylaştığı bu iddianın aksine 1801’de Fransız işgalinin sona erdirilip, 1802’de Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’ın başına geçmesi ile yenileşme anlamında esas değişimin söz konusu olduğu kanaatindeyiz.

Arap nesrinin türlerinden biri olan öykü sanatı, Arapların farklı zaman ve çevreleri hakkında bilgi verir. Dolayısıyla öykülerin Arap Edebiyatı’nda derin bir geçmişi ve önemi olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Mısırlı yazar Ahmed Emîn⁶⁰ Arap öyküsü için şöyle der: “*Arapların öyküleri vardır. Arap Edebiyatı’nın büyük bir bölümünü oluşturlar. Bu öykülerde onların düşünce tarzları, düşünce biçimlerine yönelik büyük ip uçları vardır.*”⁶¹

Lübnan’da modern öykünün ortaya çıkmasında Arap Göç Edebiyatı’nın saç ayakları Cibrân Halîl Cibrân, Mihaîl Nu’ayme ve Emîn er-Reyhânî’nin önemli katkıları olmuştur. Lübnan’da modern öykünün faaliyetlerini takip etmek birkaç nedenden dolayı zor olmuştur. Lübnan ve Suriye’nin bir döneme kadar Bilâdü’ş-Şam bölgesinde yer alması nedeniyle tek bir ülkeden bahsetmek pek de mümkün değildir. Ayrıca Lübnan’dan göç eden birçok öykü öncüsünün Mısır’a, Kuzey ve Güney Amerika’ya göç etmesi Lübnan öyküsünün takibini zorlaştırmıştır.⁶²

19. yüzyılın ortalarında Lübnan-Suriye topraklarında geçim kaynağı, adaletsizlik ve yolsuzluğun baskısından kurtulmak için batıya göç dalgaları başlar. 1861 yılında özerk bölge olduktan sonra Avrupa ile yakınlaşan Lübnan’da misyonerler tarafından çeşitli eğitim projeleri gerçekleştirilir. O dönemlerde Şam topraklarında yabancı misyonerlerin çabalarıyla okullar kurulmaya ve eğitim faaliyetleri sürdürülmeye başlanmıştır. Avrupalılar ve Amerikalılar çok sayıda okullar kurmuşlar, bu okullar sayesinde Lübnan’da genel düşünce seviyesinde yükselme meydana gelmiştir. 19.yy’ın yarısında eğitim hareketli bir şekilde ilerlemiştir, 1883 yılında Suriye ve Lübnan’da tahmini okul sayısı, toplam 2 milyon nüfusta, 6 bin 266 öğrenci ile birlikte 1473’tür.

⁶⁰ Abdulhamîd el-Garbâvî, *el-Mu’în fî Terâcimi’l-A’lâm ve’ş-Şu’arâ’ ve’l-Udebâ’ ve’l-Mufekkirîn*, Mektebetu’l-Ummeh, ed-Dâru’l-Beydâ 2005., 79,81.

⁶¹ Muhammed Yûnus Abdulâl, *Fi’n-Nesri’l-Arabî Kâzâyâ ve Funûn ve Nuşûş*, Mektebetu Lübnan, Beyrut Lübnan 1996, 227.

⁶² Hüseyin Yazıcı, “Lübnan’da Kısa Öykü”, *Şarkiyat Mecmuası*, Sayı:15, 2009, 133.

Beyrut'ta yerli okullar öğretmen Butrus el-Bustânî'nin döneminde başlamış, devamında başka yerli okullar da açılmıştır.⁶³

O dönemlerde Ahmet Faris eş-Şidyak, Nasif el-Yazıcı, Butrus el-Bustânî Arap Diline ve Edebiyatına hizmet eden önemli şahsiyetlerdir. Ahmet Faris eş-Şidyak edebi yazıların ve dil araştırmalarının lideri olarak kabul edilir. Butrus el-Bustânî ise bilimsel ve toplumsal yeniliğin sancağını taşıyan biri olarak bilinir. Uluslararası okullar kurarak yeni medeniyete katkısı olmuştur.⁶⁴

Arap öyküsü, batı öykü sanatının etkisinde büyümüştür. 19. yüzyıl öykülerinin çoğu klasiktir. Eski öykü ve makamatlar da aynı şekilde öyküyü takip eden Avrupa ülkeleri özellikle de Fransa ve İngiltere ile ilişkiler büyüdüğünde bu edebiyatlardan çeviriler yapılmış, öykü bölümlerinden binlerce alıntı yapılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, Lübnan'da öykü gelişimi incelendiğinde, Lübnan ve Suriye bölgesinden bahsedilir. Lübnan, savaştan sonra bağımsız siyasi oluşumlarıyla Suriye coğrafyasından ayrılır. Fakat yine de Lübnan 19. yüzyılın sonuna kadar geçmişin bağlarından ve yazı taklidinden kurtulamamıştır. Öyküler makamat şeklinde ortaya çıkmıştır.⁶⁵

Savaştan sonra durum istikrara kavuşunca Batı Edebiyatını kabul eden yeni nesil yazarların ortaya çıktığı görülmüştür. Yeni nesil yazarları Batı Edebiyatından çok sayıda başyapıt çevirmişlerdir. 1918-1939 iki savaş arasında Lübnanlı öykü yazarlarından Cibrân Halîl Cibrân, Mihaîl Nu'ayme gibi seçkin bir yazar grubu ortaya çıkmıştır.⁶⁶

Arap öyküsünün öncü yazarlarından bir olan Mihaîl Nu'ayme (1889-1988), *Kâne ma Kâne* isimli eserini 1937 yılında kaleme alır, ancak öykülerini 1914-1927 yıllarında *el-Funûn* ve *es-Sa'ih* isimli dergilerde yayınlamıştır. Eserlerinde göç, göç eden

⁶³ Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn*, Beyrut 1978, 31-37; Sabri Hafız, "Modern Arap Kısa Öyküsü I", (Çev. Azmi Yüksel), *Nüşa Şarkiyat Dergisi Araştırmaları Dergisi*, 9, Ankara 2003, 79; Ömer ed-Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Ta'avvuruh*, Dâru'l-Fikri'l-A'rabî, b.y. 1976, 23.

⁶⁴ Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn*, 55.

⁶⁵ Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ*, 408-506.

⁶⁶ Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ*, 507.

insanların hayatını ve özgürlük gibi konuları ele alır. *Kâne ma Kâne* dışında *Ekâbîr* (1956) ve *Ebû Baṭṭa* (1957) isimli, kısa öykülerini içeren eserleri de mevcuttur.⁶⁷

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, Mârûn ‘Abbûd, Halîl Takıyyuddîn, Kerem Mulhem Kerem Lübnan topraklarında, öykü türünde eser veren önemli edebiyatçılardandır. Bu yazarların her birinin kendine özgü üslupları vardır.⁶⁸

Modern Lübnan Edebiyatının büyük eleştirmenlerinden biri de üretken ve çok yönlü yazar Mârûn ‘Abbûd (1886-1962)’dur. Yazar, eserlerinde Lübnan köy yaşamını, kırsal kesimin coşkusu ve eski gelenekleri ele alır. “*Eḥâdîsu’l-Ḳarye* (1946), *Vücûh ve Hikâyât* (1945), *‘Alâ’î-Ṭâir* gibi pek çok eserleri bulunmaktadır.⁶⁹

Öykü sanatında oldukça başarılı olan Kerem Mulhem Kerem (1903-1959)’in iki önemli öykü koleksiyonu vardır: *Eṣbâhu’l-Ḳarye* (1938) ve *Eṭḥâf min Lübnân* (1952). Yazar, *Eṣbâhu’l-Ḳarye* isimli öyküsünde pek çok Lübnanlı edebiyatçı gibi dağlık Lübnan köy hayatını, masum ve saf köylüleri anlatır.⁷⁰

Halîl Takıyyuddîn psikolojik analizlerde muhteşem bir yeteneğe sahiptir, yerel gelenek ve göreneklere bağlı olma özelliğiyle ve Lübnan hayatının derinliklerini ele alma bakımından farklılık gösterir. Yazar, eserlerinde Lübnan’ın kırsal kesim hayatını, Lübnan’ın gelenek ve göreneklerini en ince ayrıntısına kadar tasvir eder. Halîl Takıyyuddîn’in *Aşru Kışas* (1937), *el-İ’dâm* (1940), *Tâmârâ* (1955) gibi farklı öyküleri bulunmaktadır.⁷¹

Lübnanlı Sa’îd Takıyyuddîn (1904-1970), kendine has üslubuyla öykü, roman, tiyatro ve eleştiri gibi farklı türlerde edebi çalışmalar yapan çok yönlü bir yazardır. Yazar, öykülerinin kahramanlarını gerçek hayattan alır. Öykülerinde Henri ve William Flokner’den etkilenmiştir. Sa’îd Takıyyuddîn’in *es-Selcu’l-Esved* (1946), *Mevcetü Nâr* (1948), *Gâbetu’l-Kâfûr* (1951) öyküleri ve *Rabî’u’l-Ḥarîf* (1954) isimli öykü

⁶⁷ Mîşâl Cuhâ, *el-Kıṣṣatu’l-Ḳaşıra fî Lübnân*, el-Câmi’atu’l-Lübnâniyyeti’l-Emrikiyye, el-Ma’hedu’l-Almânî li’l-Ebhâsi’ş-Şarkıyye, Beyrut 2008, 45; Abdurrahîm el-Kettânî, Abdulazîz Bağdâd, *el-Mufîd fî Terâcimi’ş-Şu’ara’ ve’l-Udebâ ve’l-Mufekkirîn*, C:1, Dâru’s-Şekâfe, ed-Dâru’l-Beydâ, 1993, 122-123.

⁶⁸ Enîs el-Maḳdisî, *el-Funûnu’l-Edebiyye ve A’lâmuḥâ*, 507.

⁶⁹ Ed.: Julie Scott Meisami, Paul Starkey, *Encyclopedia of Arabic Literature*, 1. Cilt, Routledge 1998, 11.

⁷⁰ Mîşâl Cuhâ, *el-Kıṣṣatu’l-Ḳaşıra fî Lübnân*, 79.

⁷¹ Enîs el-Maḳdisî, *el-Funûnu’l-Edebiyye ve A’lâmuḥâ*, 507; Mîşâl Cuhâ, *el-Kıṣṣatu’l-Ḳaşıra fî Lübnân*, 103.

koleksiyonu bulunmaktadır.⁷² Tefîk Yûsuf ‘Avvâd “*Fursânu’l-Kelâm*” isimli kitabında Sa’îd Taqiyuddîn hakkında şöyle der:

- “Öykülerini yaşadığını söylemedi mi? Öykülerinin tamamı hayatından kesitlerdir. Hayatı da en büyük öyküdür.”⁷³

Öykü, roman, tiyatro ve şiir gibi çeşitli edebi türleri kaleme alan Tefîk Yûsuf ‘Avvâd da pek çok Lübnanlı yazar gibi eserlerinde Lübnan toplumunu anlatmıştır. ‘Avvâd, eserlerinde, tasvir gücünü kullanarak Lübnan halkının duygularını etkileyici bir şekilde yansıtmayı amaç edinen önemli yazarlardan biridir. Yazarın *eş-Şabiyyu’l-A’rac* (1937), *Qamîşu’s-Şûf* (1938), *el-‘Azârâ* (1944), *Maṭaru’s-Şakî’* (1993) isimli öykü koleksiyonları bulunmaktadır.

Tüm bu yazarlar Lübnan öyküsünün gelişiminde ve ilerlemesinde zikredilen önemli yazarlardır. Bu edebiyatçılar Cibrân döneminden başlayarak iki savaş arasında ortaya çıkan öykü yazarlarındandır. Daha sonra Lübnan’da kadın ve erkek öykü yazarlarından oluşan genç bir nesil ortaya çıktı.

Süheyl İdrîs ve diğerleri bu yazarlar arasındadır.⁷⁴ Öykü alanında önemli çalışmaları kaleme alan Süheyl İdrîs’in (1925-2008) eserlerinde objektif ve tahlile dayalı üslup göze çarpar. Yazarın öykülerinden bazıları şunlardır: *Eşvâk* (1937), *Nîrân ve Sülûc* (1948), *Kulluhunne Nisâ’* (1949) *ed-Dem ‘u’l-‘Azâb* (Beyrut 1956), *Rahmâke yâ Dimaşk* (1965), *el-Ârâ’* (1977).⁷⁵

Lübnanlı kadın edebiyatçılardan Lebîbe Hâşim (1880-1947) ise editörü olduğu *Fetâtu’s-Şark* dergisinde çok sayıda öykü kaleme almış ardından bu öyküleri bir kitapta buluşturmuştur.⁷⁶ Bir diğer önemli yazar Emîlî Naşrullah (1931-2018) da öykülerinde kadın, doğu toplumunda kadına bakış, sınıf çatışması, hüznün ve sevgi gibi konuları işlemiştir. İlk öyküsü *Gâbetu’z-Zeytûn* üç öyküden oluşur. Eserde ailesinden ve vatanından yirmi yıl uzakta olan birinin hiç ağaç olmayan bir yere dikmiş olduğu zeytin ağacı sonrasında oluşan zeytinlik ve bu durumu annesine mektupla bildirmesi anlatılır. *Tilke’s-Sahra fi’z-Zalâm* adlı öyküsünde ise Lübnan iç savaşı, savaşın insanlarda

⁷² Mîşâl Cuḥâ, *el-Kıṣṣatu’l-Kaşıra fi Lübnân*, 91.

⁷³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, Mektebetu Lübnan, Beyrut, 1995, 76.

⁷⁴ Enîs el-Makdisî, *el-Funûnu’l-Edebiyye ve A’lâmuhâ*, 507,508.

⁷⁵ Hüseyin Yazıcı, “Lübnan’da Kısa Öykü”, *Şarkiyat Mecmuası*, Sayı:15, 2009, 136, Daha fazla bilgi için bkz. ‘Alî Hicâzî, *el-Kıṣṣatu’l-Kaşıra fi Lübnân 1900-1975*, Dâru’l-Fârâbî, Beyrut 2015, 59-96.

⁷⁶ Sabri Hafız, *Modern Arap Kısa Öyküsü I*, 83.

yarattığı mutsuzluk ve çaresizlik ele alınır.⁷⁷ Yine yaşayan edebiyatçılardan Beyrut doğumlu öykü ve romancı Rafîf Fettûh (1949-), Lübnan gazetelerinde çalışmıştır. Yazarın, *el-Ezîkka ve'l-Maţar* (Beyrut) (1974), *Tafâşîl Şagîra* (Beyrut) (1980) isimli öyküleri bulunmaktadır.⁷⁸

Sonuç olarak ülkelerine son derece duyarlı olan Lübnanlı edebiyatçıların, çevrelerinde yaşadıkları ve gördükleri olaylara duyarsız kalmadıklarını söylemek mümkündür. Lübnan öykülerinde daha çok Lübnan kırsal kesimi, köylüler, göç, gelenek ve görenekler yer almıştır. Lübnan öyküsü, sadece Arap ülkelerinde yaşayan yazarların eserleriyle değil, aynı zamanda göç eden bazı edebiyatçıların eserleriyle de çeşitlilik kazanmıştır.

Modern Lübnan Edebiyatı'nda roman türüne gelince; Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuḥâ* isimli eserinde, eski yazarların roman anlatı türünü bilmediklerini ifade eder. Roman türünün Arap Edebiyatı'na yeni medeniyetlerin etkisiyle girdiğini ve kısa öykünün gelişmiş bir versiyonu olarak devam ettiğini belirtir. Ayrıca roman türünün ilk tohumlarının Avrupa Edebiyatından çeşitli çeviriler yoluyla ortaya çıktığını ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da tercümenin roman türünün en büyük kaynağı olduğunu söyler.⁷⁹ Modern Arap romanı daha önce taklitten ibaretti, ancak ilerleyen zamanlarda özgün eserler ortaya çıkmıştır.⁸⁰

Nahda dönemi edebiyatçıları öykü yazmaya çalıştıklarında öykü için makame dışında daha modern bir kavram bulamamışlardır. Bu nedenle on dokuzuncu yüzyıl Arap öyküleri eski makamelerden etkilenmiştir. Nâsîf el-Yâzîcî da el-Hemeẓânî'yi taklit ederek ilk kitabı *Mecma'u'l-Baḥreyn*'i makame tarzında kaleme alır.⁸¹

Modern Arap edebiyatı öncülerinden Ahmet Fâris eş-Şidyâk⁸²'in *es-Sâḳ 'Alâ'a-Sâḳ fî ma Huve'l-Fâryâk* adlı seyahatnamesi, makâme formundan etkilenmiş, ancak tam

⁷⁷ Hüseyin Yazıcı, *Lübnan'da Kısa Öykü*, 159.

⁷⁸ Şevkî Bedr Yûsuf, *Anṭulûciyâ Kışşatu'l-Ḳasîratu'l-Nisviyyetu'l-Lübnanîyye*, Vekâletu's-Şaḥafetu'l-'Arabiyye, b.y. 2016 s.197.

⁷⁹ Enîs el-Mağdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuḥâ, Dâru'l-'Ilm li'l-Melâîyn*, Beyrut 1978, 515.

⁸⁰ Muhsin Câsim el-Mûsevî, *er-Rivâyetu'l-'Arabiyye Neş'e ve't-Taḥavvûl*, el-Ḥeyy'etu'l-Mısıriyyetu'l-'Âmme li'l-Kitâb, Mısır 1988, 175.

⁸¹ Sâlim el-Ma'ûş, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Ḥadîs*, Dârû'n-Nahdati'l-'Arabiyye, Beyrut 2011, 334.

⁸² Hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Refîka Bû Cenân, *Ahmet Fâris eş-Şidyâk ve Cuhûdehu'l-Mu'cemîyye*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmi'atu Ebû Bekr Belkâid, Cezayir 2017.

olarak makâme türünde değildir.⁸³ es-Sâḫ ‘Alâ’a-Sâḫ kitabında dört makâme vardır: Birinci makâmeye bir isim vermemiştir, kadının iyi ve kötü yönlerini karşılaştırır. *Makâmetu Muḫ’ide* isimli ikinci makâmesinde, evlilik konusunu, en güzel makâmesi *Makâmetu Muḫîme*’de öykü unsurlarını ve son olarak dördüncü makâmesi *Makâmatu Mumşîyye*’de evlilik ve bekârlık konusunu, çağın ve dönemin siyasi, sosyal ve güncel sorunlarını ele alır.⁸⁴

19. yüzyılda Selîm el-Bustânî tarafından yazılan romanları -edebi ve sanatsal açıdan pek önem taşımamaları nedeniyle- edebi olmayan Lübnan Arap romanlarının ilk örnekleri olarak değerlendirmek mümkündür. 1870’li yıllarda edebiyatta kendini göstermeye başlayan Selîm el-Bustânî, *el-Cinân* dergisinde: *el-Hiyâm fî Cinâni’ş-Şâm*, *Esma’*, *Fâtine*, *Selmâ*, *Bintu’l-‘Aşr* gibi roman koleksiyonları kaleme almıştır. Malzemesini tarihten alan yazar, romanlarda olayları ve şahısları Lübnan’dan seçmiştir.⁸⁵

Gazeteci olmasının yanı sıra Arapça roman ve öykü yazımı alanında bir öncü olarak nitelendirilen Selîm el-Bustânî⁸⁶ 1848 yılında Lübnan ‘Abiyye’de doğdu. Buṭrus el-Bustânî’nin en büyük oğlu Selîm el-Bustânî, tarihi romanın ortaya çıkışının temelini, düzenli olarak el-Cinân dergisinde yayınlanan bir dizi eserde ortaya koymuştur. Bu romanlarda eğlence ve eğitim öğelerini tek bir çalışmada toplayarak, okuyan bir toplumun oluşması için önemli bir adım başlattı. Geniş bir halk kitlesine ulaşmak için İslam tarihi bölümlerini seyahat, macera ve aşk öyküleriyle birleştirdi.⁸⁷ el-Cinân dergisinde romanlarını peş peşe çıkarmaya başladı. 1870 yılında ilk toplumsal romanını *el-Hiyâm fî Cinâni’ş-Şâm*, 1871 yılında *Zenûbyâ’t-Târîḥîyye* adlı çalışmasının ardından romantik mizaçlı *Budûru’t- Târîḥîyye* adlı romanını çıkardı. ⁸⁸ Aynı zamanda yazarın

⁸³ Rahmi Er, “Modern Lübnan Romanına Genel Bir Bakış”, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi*, 5(1), Ankara 1992, 127.

⁸⁴ Ferehnaz Elisefter Ref’etcu, *el-Makâmetu beyne’l-Edebi’l-‘Arabiyyi ve’l-Edebi’l-Fârisiyyi*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrut 2011, 125.

⁸⁵ Sâlim el-Ma’ûş, 336; Er, *Modern Lübnan Romanına Genel Bir Bakış*, 128.

⁸⁶ Paul Starkey, Çev: Hind Türkî es-Sedîrî, *el-Edebu’l-‘Arabiyyul-Hadîs*, Mektebetü’l-‘Abîkân, Riyad 2012, 181

⁸⁷ M.M. Badawi, *Modern Arabic Literature* (2.Baskı), Cambridge University Press, New York 1997, 182.

⁸⁸ Abdurrahman Yâğî, *Udebâ’ Mûsakkafûn Yûtâbi’ûn*, Dâru’n Nahdati’l ‘Arabiyye, Beyrut 2012, 49.

birçok romanı kadın isimlerinden oluşmaktadır: *Zenûbyâ* (1871), *Esmâ'*(1873), *Selmâ* (1878-79), *Sâmiye* (1882-84).⁸⁹

Romancı Corcî Zeydân, 1861 yılında Ortodoks mütevâzi ve fakir bir ailenin çocuğu olarak Lübnan'da dünyaya geldi. 1881 yılında Suriye Protestan Koleji'ne (şimdiki Beyrut Amerikan Koleji) girdiğinde büyük ölçüde kendini eğitmişti. Darwin'in Doğal Seçilim Hipotezi'ni destekleyerek greve katılması sonucu kolejden kovulmuştur. Beyrut'ta eczacılık sınavında başarılı olmuş, ardından 1883 yılı Ekim ayında Kahire'ye hareket ederek orada Kasru'l-'Aynî'de tıp eğitimini tamamlamak yerine gazeteci olmaya karar vererek *ez-Zamân* gazetesinde makaleler yazmaya başlamıştır, Gordon Paşayı kurtarmak için giden İngiliz güçlerine yakınlığını göstererek tercüman olarak Sudan'a hareket etmiştir. Corcî Zeydân 1885 yılında Samî dillerini öğrenerek Beyrut'a döndü, ardından el-Muktataf dergisinde yazılar yazmaya başladı, 1888 yılında dergiden ayrılarak Rum Ortodoks okulunda dersler verdi. 1892 yılında hayatının geri kalan kısmını kurduğu *el-Hilâl* dergisinde çalışarak geçirdi.⁹⁰ Tarih ve edebiyatta özgün bir araştırmacı olan Corcî Zeydân çok yetenekli bir yazardır.⁹¹ Edebiyat ve gazete çalışmalarının yanı sıra Zeydân, İslam tarihi hakkında bir dizi çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar İslam medeniyet dünyası hakkında geniş bir ilme sahip olmasını ve bu alanda bir dizi eser kaleme almasını sağlamıştır.

Corcî Zeydân, yirmi iki tarihi roman yazmış ve romanlarının çoğu ilk olarak el-Hilâl dergisinde yayınlanmıştır.⁹² En meşhur romanları: *Fethu'l-Endelus* (Tarık bin Ziyad liderliğinde Endülüs fethinin öyküsü anlatılır.) 1904 yılında Kahire'de ve Selahaddin Eyyûbî (Haçlı seferleri anlatılır.) 1913 Kahire'de çıkmıştır. Bazı diğer tarihi romanları: *el-Haccâc b. Yûsuf* (Emevî döneminde siyasi koşullar anlatılır.) 1902'de *el-'Abbâse* (Harun Reşid döneminde Abbasî saraylarının durumları anlatılır.)1906'da, *el-*

⁸⁹ Aysel Ergül Keskin, "Arap Romanında Kadın İmgesi", *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Science*, Sayı:9 (Aralık 2016), 545.

⁹⁰ Abdurrahman Şâlih el-'Uşmâvî, *Vakfu Me'a Corcî Zeydân*, (2.Baskı) Mektebetü'l-'Abikân, Riyad 2003, 11; Arthur Goldschmidt, *Biographical Dictionary of Modern Egypt*, Lynne Rienner Publishers, ABD 2000, 237; Marilyn Booth, Anthony Gorman, *The Longs 1890s in Egypt Colonial Quiescence Subterranean Resisance*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2014, 342; Ayrıca bkz.: Abdurrahîm el-Kettânî, Abdulazîz Bağdâd, *el-Mufidu fi Terâcimi's-Şu'ara' ve'l-Udebâ ve'l-Mufekkirîn*, C:2, Dâru's-Şekâfe, ed-Dâru'l-Beydâ, 1993, 45,47.

⁹¹ Muhammed Mustafa Herrâre, *Dirâsât fi'l Edebi'l-'Arabiyyi'l-Hadîs*, Dâru'l 'Ulûmi'l-'Arabiyye, Beyrut 1990, 343.

⁹² Adel Beshara, *The Origins of Syrian Nationhood Histories, Pioneers and Identity*, by Routledge, USA and Canada 2011, 79.

Emin ve'l-Me'mûn (Abbâsî Devletinin altın çağı anlatılır.) 1907'de, Kahire'de çıkarılmıştır.⁹³ Corcî Zeydân'ın eserlerinin ünü Arap dünyasını aşmıştır, eserlerinin bazıları çeşitli doğu ve batı dillerine çevrilmiştir.⁹⁴

Arap dünyasında Nahda öncülerinden sayılan bir diğer yazar da 1874 yılında Trablus'ta Rum Ortodoks bir ailenin çocuğu olarak doğan Farah Antûn'dur. Yazar, 1899 yılında Mısır'da *el-Câmi'atu'l-'Usmâniyye* dergisini kurmuş, ancak bu dergi daha sonra el-Cami'a olarak adlandırılmıştır.⁹⁵ el-Cami'a dergisinin kurucusu olan yazarın, öykü, roman ve tiyatronun gelişimine önemli katkıları olmuştur. Farah Antûn Avrupa tiyatrolarını özellikle de Fransızca oyunların çevirisini yapmıştır.⁹⁶

Farah Antûn'un entelektüel ve yaratıcı bakış açısı, çağdaş Arap edebiyatında yenilikçi yazarların genel özelliklerini ortaya çıkaran yazarlardan örnek bir model olduğunu gösterir. Hayatı boyunca Arap toplumunun en önemli problemlerini yazmaya ve düşünmeye devam etmiştir.⁹⁷

Tarihi roman yazarı, gazeteci ve tiyatro yazarı olarak bilinen Farah Antûn, Arap edebiyatında realizmin temelini kurmuştur. Antûn, eski ve yeni dönem yazarları arasında yetiştiği için eskilerden el-Harîrî'nin, yenilerden de Nâsîf el-Yazıcı gibi edebiyatçıların etkisi altında kalmıştır. Victor Hugo, Renan, Anatole France ve Rousseau gibi Fransız edebiyatçılarından, Tan, Débat, Le Matin, Le Figaro, L'aurore, Le gaulois, La revue de Paris, La revue des revues," ve bazen de La revue des deux mondes gibi Fransızca kitaplardan ilham almıştır.⁹⁸ Fransız düşünür Renan'ın La vie de Jesus adlı eserini Arapça'ya tercüme etmiştir.

İlk romanı *el-Hubb Hatta'l-Mevt* (1899), Lübnan'a dönen, Amerika'da bulunan Lübnanlı göçmenlerin karmaşık öyküsünü ele alır. Aynı zamanda bu kitap Lübnan'daki manastır düzenini ağır bir şekilde eleştirir. İkinci romanı *ed-Dîn ve'l-'ilm ve'l-Mâl*

⁹³ Corcî Zeydân, Erişim Tarihi:15.08.2018,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AC%D8%B1%D8%AC%D9%8A_%D8%B2%D9%8A%D8%AF%D8%A7%D9%86,

Muharrem Çelebi, *Corcî Zeydân*, DİA, İstanbul 1993, VIII, 70-71.

⁹⁴ Enîs el-Makdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmuhâ*, 516.

⁹⁵ J. Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, (10.cilt), E.J Brill, Leiden/the Netherlands 1984, 224.

⁹⁶ Şefîk el-Beğâ'î, *Edebu 'Aşru'n-Nahda*, Dâru'l-'İlmi li'i-Melâyîn, Beyrut /Lübnan 1990, 194.

⁹⁷ Kemâl Abdullaîf, "Farah Antûn ve'n-Nahdatu'l-Arabiyye", *Mecelle Yetefekkerûn*, s:5, 2015, 276.

⁹⁸ Aysel Ergül, "Farah Antûn", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, sayı:24, 1997, 19-22; Süreyya Kaval, *Farah Antûn'un Hayatı, Edebî Kişiliği ve Tarihi Romancılığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2015, 14.

(1903), kitabın kahramanı (belli ki yazarın kendisi) bir hayırsever tarafından kurulan üç şehre olan bir ziyareti anlatır. İdealist bir başlangıçtan sonra, bu üç şehir sivil çatışmaların içine girer. Bu durum, yazarın genel olarak toplumu tartışmak için bir fırsat olarak gördüğü bir gelişmedir. Üçüncü romanı *el- Vahş el- Vahş el- Vahş* (1903), daha çok felsefi bir yapıya sahiptir. Babasının ortağı tarafından aldatılan harap olmuş bir Lübnanlı tüccarın kızının öyküsü anlatılır. Yoksul bir genç adamla umutsuz bir ilişki ile birlikte genç kız Amerika'ya gider ve orada zengin bir Amerikalı ile evlenir. Çiftin Lübnan'a dönüşleri ile birlikte dolandırıcı ortakla karşılaşmaları anlatılır.

Farah Antûn'un en iyi bilinen romanı 1904 yılında yayınladığı *Ûrşelîm el-Cedîde ev Feth el- 'Arab Beyt el- Mağdis*'dir. Romanın ana kahramanları Hristiyan bir genç ve Yahudi bir genç kızdır. Onların aşkı dindeki farklılıktan dolayı engellenir ve Yahudi kızın ölümüyle trajik bir şekilde sona erer.⁹⁹ Bu roman, tarihî, felsefî, toplumsal ve aşk romanı olup Arapların İslam'ın doğuşuyla beraber Şam'a doğru yürüyüşe geçmelerini, o dönemde Hristiyanların dinî merkezi konumunda olan Kudüs şehrini kuşatmalarını, Patrik Safronyos'un isteğiyle Hz. Ömer'in Kudüs'e gelmesini ve Yahudilerin eski Süleymân tapınağının enkazı üzerine Mescidî Aksâ'yı inşâ etmelerini anlatır.¹⁰⁰

Nahda öncülerinden 1878¹⁰¹ yılında Lübnan'da doğan akademisyen, gazeteci şair Nikûlâ İlyâş Haddâd¹⁰² ilköğrenimini Saydâ Amerikan Koleji'nde tamamlar, orada bilim, tarih, mühendislik ve Arap dili eğitimi alır, kendi çabasıyla İngilizce öğrenir, sonra eczacılık okuyarak eczacılık diplomasını elde eder, ardından Amerikan köy okullarında ve Saydâ okullarında öğretmen olarak çalışır. er-Ra'idu'l-Mısriyye, el-Ahrâm ve el-Mahrûse gibi çok sayıda gazetede editör olarak görev yapar. Nikûlâ Haddâd'ın çok sayıda romanı vardır: *Fir'avneta'l-Arab inde't-Türk*, *Cem'iyye İhvânu'l-'Ahd*, *Vedâ'an Eyyuhe's-Şark*, *Âdemu'l-Cedîd*, *eş-Şadîku'l-Mechul*, *Serve fî Cehennem*, *'Ayn bi'ayn*, *Esrâr Mısır*, *Qâtinetu'l-İmbarâtûr*, *Zağlûlât Mısır*. Ayrıca yazarın tercüme romanları da bulunmaktadır: *Min 'Arabîyyi ilâ Zağlûl*, *Hub fî Sevra Lidîmâs*, *el-Hakîbetu'l-Zerkâ*.¹⁰³

⁹⁹ J. Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, 225-226.

¹⁰⁰ Süreyya Kaval, *Farah Antûn'un Hayatı, Edebî Kişiliği ve Tarihî Romancılığı*, 24-25.

¹⁰¹ Bazı kaynaklarda 1870 yılı olarak geçmektedir.

¹⁰² Nikûlâ Haddâd, Erişim Tarihi: 09.08.2018, <https://www.hindawi.org/contributors/60483937/>

¹⁰³ Nikûlâ Haddâd, Erişim Tarihi: 09.08.2018, http://www.almoajam.org/poet_details.php?id=7705

Mısır'a göç eden Suriye-Lübnan asıllı Y'akûb Sarrûf, 1852 yılında doğmuştur. Suriye koleji daha sonra 1864 yılında kurulan Beyrut Amerikan Koleji'ne ilk kaydolan öğrencilerdendir. Y'akûb Sarrûf, 1870 yılında Fen Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Trablus ve Saydâ'da öğretmen olarak çalışmıştır. 1876 yılında arkadaşı Fâris Nimr ile birlikte Arap dünyasında ilk bilimsel dergi olarak kabul edilen el-Muktataf dergisini Şam'da çıkarmış, ancak el-Muktataf dergisi Şam'da büyük bir baskı görmüştür. Kendi şahsında ve derginin sayfalarında Arap tarihini devamlı yeniden gözden geçirmiştir. Dergide, daha çok edebiyat, modern bilim, dil ve büyük ölçüde yabancı gazete ve dergilerden alınan bilimsel konuları ele almışlardır. Daha sonra Y'akûb Sarrûf, *el-Muktataf* dergisinin kapsamını genişletmeye karar vermiş, ardından dergide ilk olarak ağırlıklı olarak çevirdiği roman ve kısa öyküleri yayınlamaya başlamıştır.¹⁰⁴ *Sırru'n-Necâh*, *el-Hurûb el-Mukaddese*, *el-Hikmetu'l-Îlâhiye*, *Mer'atu'l-Mısır*, *A'lâmu'l-Muktataf*, *Fetât Mısır*, *Emîr Lübnan*, *Fetâtu'l-Fuyûm* eserlerinden bazılarıdır.¹⁰⁵ *Emîru Lübnân* adlı romanında, Lübnan tarihinin endişe ve sıkıntılı dönemleri, Lübnan halkı arasında var olan mezhepsel çatışmalar ve Genç Lübnan kralı prens Ahmed Arslan'ın halkı için verdiği mücadeleler anlatılmaktadır.¹⁰⁶ 1880 yılında tercüme ettiği *Sırru'n-Necâh* ise zayıf kişinin nasıl güçleneceği, çaresizliğin nasıl aşılabacağı, sıkıntının nasıl giderileceği gibi başarının önündeki engelleri aşmayı anlatan bir kitaptır.¹⁰⁷ Aynı zamanda yazar bu eserinde, Muktataf dergisinde bahsettiği kişilerin hayat öykülerini de ele almıştır.

Mehcer edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Lübnanlı edebiyatçı Cibrân Halîl Cibrân (1883-1931) *el-Ecnihatu'l-Mutekessira* adlı romanında doğu kültürüne yönelik ağır eleştirilerde bulunur. Eserde Cibrân'ın rahatsız olduğu konulardan biri olan Doğu'da evlilik, örf-adetler, din adamlarının toplum üzerindeki etkisi gibi önemli konular yer almaktadır.¹⁰⁸ Mehcerin önemli bir diğer roman yazarı da Emîn er-Reyhânî

¹⁰⁴ J. Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, 228; Mahmûd Kâsim, *el-Mecellâtu's- Sekafîyye fî'l-'Arabi*, Dâru'l-Bustânî li'n-Neşr ve't-Tevzî' Kahire/Mısır 2015, 174; Nikûlâ Ziyâde, *A'lâmu'l-'Arab Muhdesûn*, el-Ehliyyetu li'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut 1994, 175-179; Camî'atu'l-Kudusi'l-Meftûha, *Funûnu'n-Nesri'l-'Arabîyyi'l-Ĥadîş (1)*, Camî'atu'l-Kudûsi'l-Meftûha, Ürdün/Amman 2007, 157.

¹⁰⁵ 'Adil Muhammed 'Ali eş-Şeyh Huseyîn el-Haccâc, *Mu'cemu'l A'lâm*, Dâru'l-Mu'tez li'n-Neşr ve't-Tevzî', Amman/Ürdün 2012, 364-365.

¹⁰⁶ Y'akûb Sarrûf, Emîr Lübnân, Erişim Tarihi:31.07.2018, <https://www.hindawi.org/books/80603582/>

¹⁰⁷ Mustafa Sadık er-Rafî, *Vahyu'l-Kalem*, Mektebetu'l-'Aşriyye, C.3, Saydâ/Beyrut, tsz., 360.

¹⁰⁸ Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002, 130-131.

(1876-1940)'dir. *El-Muhâlefetu's-Sulâsiyye* (1903), *Zembekatu'l Gavv* (1914), *Hâricu'l-Harîm* (1917) isimli romanları bulunmaktadır.¹⁰⁹

Lebîbe Hâşim (1882-1952) kadın haklarına, genç kızların ve kadınların eğitime önem veren, geleneklere karşı çıkan yenilikçi bir kadın yazardır. Eserlerinde de bu tür konuları ele almıştır. Yazarın *Hasnâu'l-Cesed* (1898), *Kalbu'r-Racul* (1904), *Şîrîn* (1907) isimli romanları bulunmaktadır.¹¹⁰

Bir diğer kadın romancı Zeyneb Fevvâz (1850-1914) kadın hakları konusunda gerçekçi olayları kaleme almasıyla tanınır. Kadınların okuması ve kadın-erkek eşitliğini savunan yazarın iki romanı vardır. *Hüsni'l-'Avâkib ev Ğazde ez-Zâhire* (1899) adlı ilk romanında Güney Lübnan yöneticilerin güç denemesi amacıyla yaptıkları mücadeleleri konu edinir. İkinci romanı *Ķûruş Meliku'l-Furs'da* (1905) tarihi bir aşk macerası anlatılır.¹¹¹

Edebiyat alanında büyük başarılarla imza atmış Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, öykü ve romanlarında Lübnan'ı, Lübnan toplumunun sorunlarını ele alan önemli yazarlardandır. Yazarın 1939 yılında kaleme aldığı *er-Raĝîf* adlı romanı Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan gerilimi anlatır.¹¹² Yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ileriki sayfalarda ayrıntılı şekilde ele alınacağı için bu bölümde detaylara girilmemiştir.

Süheyl İdrîs (1925-2008) Lübnanlı gazeteci ve edebiyatçı olan yazarın *el-Ĥayyu'l-Lâtînî* (1953), *el-ĤendeĶ el-GamîĶ* (1958), *Eşâbi'unâ elletî TaĥterîĶ* (1962) isimli romanlarının kahramanı tek bir karakterden oluşur. *el-Ĥayyu'l-Lâtînî* (1953)'de Avrupa'ya eğitim amaçlı giden gençlerin yaşadıkları kültür sorunları, eski ve yeni hayatları bağlamında Doĝu-Batı kültürlerini karşılaştırmaları anlatılır.¹¹³

Lübnan edebiyatının başarılı roman yazarlarından biri olan Emîlî Naşrullah'ın (1931-2018) eserlerinde genellikle kırsal kesimde yaşayan kadınların acıları, Lübnan köyünde hayat, aile bağları, yabancılaşma, göç ve savaş gibi konular ele alınmaktadır. 1962 yılında çıkardığı *Tuyûru Eylûl* isimli romanı üç edebi ödüle layık

¹⁰⁹ Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, 184.

¹¹⁰ Cemîle Emin Huseyn, *el-Mer'atu fi'r-Rivâyâtu'l-Lübnâniyyeti'l-Mu'âşıra (1899-2009)*, Dâru'l-Fârâbî, Beyrut 2016, 71,78.

¹¹¹ Paul Starkey, *Modern Arabic Literature*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2006, 101; Fazlıoĝlu, Şükrân, "Zeyneb Fevvâz", *DİA*, XLIV, İstanbul 2013, 359-360.

¹¹² Roger Allen, *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge University Press, USA 2000, 185.

¹¹³ Rûmeysa Bakır Dayı, *Modern Lübnan Edebiyatında Nesir* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2018, 117.

görülmüştür. *Ṭuyûru Eylûl*, *Şeceretu'd-Dûflâ* (1968), *er-Rehîne* (1974), *Tilke'z-Zikriyyât* (1980), *el-'Ikla'u 'Aksu'z-Zaman* (2001) yazarın romanlarının bir kısmıdır.¹¹⁴

Diğer başarılı kadın yazarlardan Leylâ Ba'albekkî'nin *Ene Ahîâ* (1958) isimli eseri Arap dünyasında “ilk kadın başkaldırısı” içerikli roman olarak kabul edilir. Yazarın ikinci ve son romanı *el-Âlihe el-Memsûhâ* (1960)'dır.¹¹⁵ Leylâ Ba'albekkî her iki romanında da yaşadığı acıları ve sıkıntıları açığa vurmasının yanı sıra Lübnan toplumun örf ve adetlerini, kadının geri planda tutulmasını ve kadınların bu duruma sessiz kalmalarını eleştirir.¹¹⁶



¹¹⁴ Cemîle Emîn Huseyn, *el-Mer'atu fî'r-Rivâyâtu'l-Lübnâniyyeti'l-Mu'âşıra* (1899-2009), 196,198.

¹¹⁵ Cemîle Emîn Huseyn, *el-Mer'atu fî'r-Rivâyâtu'l-Lübnâniyyeti'l-Mu'âşıra* (1899-2009), 133-134.

¹¹⁶ Rahmi Er, “*Modern Lübnan Romanına Genel Bir Bakış*”, 143.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD, HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd 28 Kasım 1911¹¹⁷ yılında Metn’e bağlı Behersaf köyünde orta halli bir ailede dünyaya geldi. Babası Yusuf Zâhir, müteahhit aynı zamanda mimardı. Annesi Meryem Sem‘an el-Hâc Butrus muhafazakâr bir köylü kadınıdır. En küçük kardeşi el-Ğass Emîl Yûsuf ‘Avvâd’dır. Henüz üç yaşındayken patlak veren I. Dünya savaşı, savaş ortamı ve savaşın felaketi çocukluğunda korkak bir atmosferin hüküm sürmesine neden oldu. Korkunç acılar yaşatan bu dönem, hayatı boyunca hayalinde devam etti.¹¹⁸ Aynı zamanda çocukluk döneminin savaş dönemine denk gelmesi edebi üretimini büyük ölçüde etkilemiştir.¹¹⁹ Babası müteahhittir, ancak inşaat sektörü savaş nedeniyle durgun hale gelince başka bir iş aramaya başlamıştır. O dönemde, ev sahipleri sahip oldukları her şeyi satmıştır, mobilyalarını, pencerelerini, kapılarını, taşlarını öyle ki eşlerinin elbiseleri ve yüzüklerine kadar. Tevfik’in babası da bu eşyaları satın almış, el-Bekaa’ya taşınmış, sonra da onları buğday, mısır ve mercimek karşılığında değiştirerek tahıl fiyatına ev sahiplerine geri ödemiştir.¹²⁰ Cebeli Lübnan’da kıtlık artınca Tevfik Yûsuf ‘Avvâd ailesiyle 1916 yılında Zahle’ye gitti. ¹²¹ Babası orada bir hububat dükkânı satın aldı, fakat dükkân sahibi dükkânı bir lokantaya çevirmesini istedi, en sonunda dükkân sahibi Tevfik’in babasını bakla ve humus satarak ortak olmaya ikna



¹¹⁷ Bazı kaynaklarda 13 Şubat olarak geçmektedir. Bkz: Vefik Ğarîzî, Şekâfe ve Funûn: Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Mecelle el-Ceyş*, Sayı:239, (Eylül 2005), Sayfa sayısı yok. ErişimTarihi:03.09.2018, <https://www.lebarmy.gov.lb/ar/content/%D8%AA%D9%88%D9%81%D9%8A%D9%82-%D9%8A%D9%88%D8%B3%D9%81-%D8%B9%D9%88%D8%A7%D8%AF>

¹¹⁸ Cemîl Cebr, *Ma Kalle ve Dalle: Tevfik Yûsuf ‘Avvâd (I.Baskı)*, Nüfel Yayıncılık, Beyrut 2006, 8.

¹¹⁹ Amaya Martin Fernandez, *National, linguistic and Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their, Arabic Fictional Text During the Period of the French Mandate in Lebanon* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Georgetown Üniversitesi, Sanat ve Bilim Enstitüsü, Washington 2009, 86-87.

¹²⁰ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Haşâdu’l-‘Umr* (Yeni Baskı), Mektebe Lübnan, Lübnan, 2008, 9.

¹²¹ Cemîl Cebr, *Ma Kalle ve Dalle: Tevfik Yûsuf ‘Avvâd*, 8.

etti, fakat Zahle’de ortaya çıkan sıtma ve tifo hastalığı acımadan bölge halkını yok ederek yayılmaya başladı. Zahle mülteci kalabalığı nedeniyle kir ve pislik yerine dönüşmüştü, bu sebeplerle annesi Zahle’den ayrılıp Behersaf’a dönmek istedi, üç ay sonra ‘Avvâd ailesiyle birlikte Behersaf’a dönmek zorunda kaldı. Dükkânda olan yiyecekleri de kapıda olan kışı rahat geçirmek için yanlarına aldılar.¹²² Yedi erkek çocuğun ikincisi olan Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın çocukluğu, -edebi yazılarında derin etki bıraktığı için- hayatının en önemli dönemlerinden biridir.¹²³

Tevfîk babasıyla birlikte Kurne Şehvân adında inişli yokuşlu bir köyde çalışmaya gitti, bu iş bitince babası Brummânâ’da çalışmak için ailesiyle birlikte oraya taşındı. Burada Tevfîk kardeşiyle birlikte yatılı bir yetimhane olan Medresetu’l-Ferendez okuluna gitti, ancak Tevfîk ve kardeşi sadece eğitim görmek amacıyla bu okula gittiler, gündüz okula, akşamları da evlerine döndüler. Nitekim Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd bu okulla ilgili olarak:

- *Orada ne öğrendim?*

- *Hatırladığım şey: Pencere tahtadan yapılıdır.*

‘Avvâd, bu cümleyi acımasız bir öğretmenden defalarca duyup hecelediğini, kendisinden hiçbir şey öğrenemediği bu öğretmene karşı içinde büyük bir kin ve nefret duygusu barındırdığını belirtmiştir.¹²⁴

Medresetu’l-Ferendez’den sonra gittiği ikinci okul, doğduğu yer olan Behersaf’da bulunan Mâr Yûsuf kilisesi bünyesinde Tahte’s-Sindiyâna’dır. Daha sonra Seyyidetu’l-Ma’ûnât kilisesine bitişik olan bir evin bodrum katında açılan okula gitti. Bu okulu açan Bûnâ Antûn el-Hac Butrus, ‘Avvâd’ın kalemle tanışmasını sağlayan hocasıdır, ‘Avvâd daha sonra Bikfayye’de bulunan Seyyidetu’n-Necât okuluna gitti.¹²⁵ Kutsal Jan Dark¹²⁶ sayesinde hayatında ilk kez sevmeyi öğrendiği yerin bu okul olduğunu ifade etmiştir. ‘Avvâd bu okulda Fransız dilinde oynanan tiyatrodan Jan Dark rolünde görev almıştır. Derslerinde oldukça başarılı olan yazar, köyde (Behersaf’da) ilköğretim diplomasını elde eden ilk öğrencidir. Yaz tatilinde lise eğitimine Beyrut’ta başlamadan önce babası

¹²² Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Haşâdu’l-‘Umr*, 19-20.

¹²³ Lamî Fethî Muhammed Sâlih, *Tahavvulât Binyeti’s-Serd fî A’mâl Tevfîk Yusûf ‘Avvâd el-Kıssaşîyye, el-Câmi’atu’l-Urduniyye* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ürdün 2014, 4.

¹²⁴ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Haşâdu’l-‘Umr*, 20-21.

¹²⁵ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Haşâdu’l-‘Umr*, 15, 23, 25.

¹²⁶ Fransızların milli kahramanı olarak görülen Jan Dark yüzyıl savaşları süresince İngiltere’ye karşı ülkesi Fransa’yı savunan, ülkesine manevi anlamda büyük destek sağlayan Fransız Katolik azizesidir.

tarafından el-Ebû Kâtû Reşîd Efendî isimli birinin yanında stajyer olarak çalıştırıldı. Oğluna dair hayalini gerçekleştirmek için sabırsızlanan baba, Tevfîk'in akranlarından üstün olduğunu söyleyerek cesaretlendirip avukat olmasını istedi. Yazar, lise eğitimine Beyrut'ta Küllîyetu'l-Îddîs Yûsuf Okulu'nda başladı. O dönemde Arapça hocası olan el-Ebu Refâ'îl Nahle el-Yesû'î okul öğrencileri arasından Arapça'yı bilen, çalışkan öğrencilerden oluşan Arap Dili Kulübü'nü kurmuştu. Tevfîk'in üzerinde büyük bir iz bırakan hocası el-Ebu Refâ'îl edebiyatta yenilenme çağrısı yapmıştır, aynı zamanda hocasının arkadaşlarının tamamı er-Râbîtu'l-Kalemiyye grubundandır. Hocası öğrencilerine Mihail Nuayme'nin Ğîrbâl adlı eserinden okumalar yaptı, zira Tevfîk bu okulda edebiyat üzerinde çok faydalı ve deneyimli çalışmalar edinmiştir.¹²⁷ 'Avvâd:

“Tanrı bana edebiyatın özünü bu lisede öğretti, Kutsal İddîs, harika bir alim, hakkında kitap yazmayı hak eden bir öncü, el-Eb Refâ'îl Nahle el-Yesû'î, o dönemlerde Arapça derslerin müdürüydü. Arap Dili Kulübü'nü kurdu. (Üniversite tarihinde bir olay) Üyelerini bu dilde başarılı olan öğrencilerden seçti. Edebiyatta yeniliğe davet edendi. Belki de el-Muħannefîn lakâbıyla yazar ve şairlerin taklitlerine boyun eğmeyenlerin önde gelenlerindendir.”

1920'lerin sonlarında Katolik matbaası ülkede devrimci romanlar üzerine saldırıya girişti. İki dilde usta olan yazarlar, bazı Fransız edebiyatçılarının hoşgörüyeye dayalı roman silsilelerini çıkarmaya başladılar. 'Avvâd da kendine ait özel yazılarının dışında Fransız edebiyatına ait iki mükemmel roman tercümesi ile çalışmalarını ortaya çıkarmaya başladı, ancak kendine ait edebi bir çalışma olmadığını düşünerek onlara ismini yazmak istemedi.

Cizvit Babalarına ait el-İddîs Yûsuf kolejinden mezun olduktan sonraki aşama, kültürünün oluşumundaki en önemli dönemdir. Zira Avvâd bu dönemde öykü ve roman yazarak edebiyat dünyasına adım attı.¹²⁸

1927 yılında Beyrut'ta profesyonel edebi hayatına çeşitli gazetelerde yazar olarak başlar, fakat bir süre babasının ısrarı nedeniyle bir inşaat malzemeleri dükkânında çalışmak üzere dağlara geri döner. O esnada Abdullah Hûseyme'nin sahibi olduğu el-'Arâ'is dergisinde yazmaya başlar, ardından çok geçmeden Kahire'de sahibi

¹²⁷ Tevfik Yusuf Avvad, *Haşâdu'l-'Umr*, 25, 26, 27, 28, 29, 48.

¹²⁸ Lamî Fethî Muhammed Şâlih, *Tahavvulât Binyeti's-Serd fî A'mâl Tevfîk Yusûf 'Avvâd el-Kışşâsiyye*, 5.

Muhammed Huseyn Heykel'in olduğu *es-Siyâsetu'l-'Usbu'îyye* dergisinde ilk makalesiyle yazı hayatına atıldı. Dükkânda çalışma konusunda başarılı olamayınca Arapça öğretmeni olarak çalıştı ve çeşitli yayınlarda yazmaya devam etmek için tekrar Beyrut'a geri döndü.¹²⁹

1928 yılında Bişâre el-Hûrî'nin sahibi olduğu *el-Berk* gazetesinde çalışmaya başladı. 'Avvâd orada el-Ahtalu's-Şağir'in evinde Halîl Muṭran, İlyas Ebu Şebeke ve İbrahim Tûkân gibi başka edebiyatçılarla tanıştı, ardından Kazım Sulh'un kurduğu *en-Nidâ* gazetesinde isminin ilk harflerinden oluşan ت ve ع imzalı sokak, ev ve kahve vb. konularla ilgili günlük kısa öyküler yazdı. ت ve ع imzalı öyküleri reddeden büyük bir grubun varlığı karşısında gazetenin sahibi Salah ت ve ع imzalı yazıları sonlandırma fikrini ortaya attı, ancak 'Avvâd, Hammâd rumuzuyla öykülerini yayınlamaya devam etti.¹³⁰

1931 yılında 'Avvâd, Es'ad 'Akl'ın yönettiği *el-Bayrağ* gazetesinde çalıştı.



Lübnan köylerinin gelenek ve görenekleri üzerine birkaç makale yazdı, aynı yıl muhabir olarak Şam'a gönderildi. Orada babasının hayalini gerçekleştirmek için hukuk okudu ve 1933 yılında Şam'da ikamet eden Lübnanlı bir tüccarın kızıyla evlendi, ardından tekrar Beyrut'a geri döndü ve *er-Raşid* gazetesinin yazı işleri müdürü olarak çalışmaya başladı. Daha sonra Cibrân et-Tûyunî tarafından çağırılması üzerine *en-Nehâr* gazetesine geçti ve Hammâd

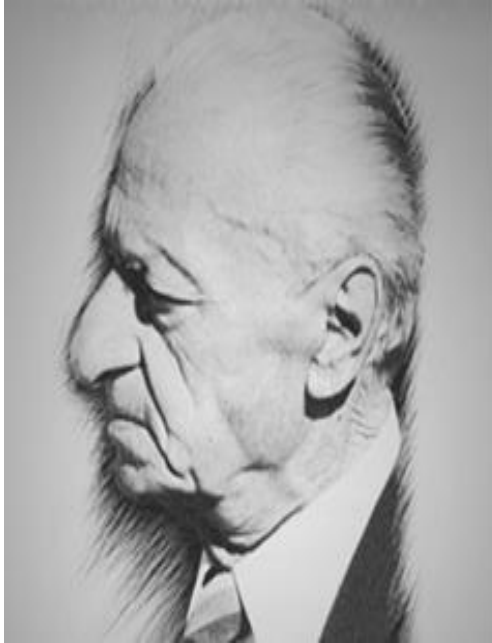
mahlasıyla *Nehâriyyât* adı verilen günlük başyazılar yayınlamaya başladığı bu gazetede sekiz yıl çalıştı. 1930'larda makaleleri, şiirleri ve kısa öykülerini yayınladığı *el-Maḫsuf* dergisinin çevresinde yer alan edebi bir harekete katıldı ve sonra bu hareketin liderlerinden biri oldu. 'Avvâd o zamanlar tanındık edebiyatçılarla iletişime geçerek bu yazarların dergilerinde kısa öyküler yazdı. Bunlar, 'Avvâd'ın 1936'da *eş-Şabiyyu'l-*

¹²⁹ Lamî Fethî Muhammed Şâlih, *Tehavvulât Bunyeti's-Serdi fî A'mâl Tefîk Yusûf 'Avvâd el-Kıṣṣaṣiyye*, 5; Amaya Martin Fernandez, *National, linguistic and Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their, Arabic Fictional Text During the Period of the French Mandate in Lebanon*, 87.

¹³⁰ Lamî Fethî Muhammed Şâlih, *Tehavvulât Bunyeti's-Serdi fî A'mâl Tefîk Yusûf 'Avvâd el-Kıṣṣaṣiyye*, 5-6.

A‘rac kitabının yayınlamasına yardımcı oldu. Açık yayınlar serisinin ilk bölümünün, grubun eleştirmenleri ve okuyucuları arasında olumlu yankılar alması, yazarın kendi dergisi olan *el-Cedîd*’i kurmaya teşvik etti.¹³¹

Arap ülkelerinde kısa öykünün öncülerinden biri olan Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, Arapça öykünün teknik olarak ele alınmadığı bir dönemde öyküleri yazan ilk kişidir. 1936 yılında ilk kısa öykü koleksiyonu olan *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* daha sonra 1937 yılında *Ķamîşu’s-Şûf*, 1939 yılında da *er-Raġîf* romanını yayınladı. 1941 yılında bazı gazetecilerle birlikte *General Charles De Gaulle*¹³²’nin müttefik kuvvetleriyle işbirliği yapmakla suçlandığı için Keservân’da bulunan ‘Aşķût manastırında bir aylık süreyle hapsedildi. 1941 yılında *en-Nehâr* gazetesinden ayrıldı, dönemin birçok önemli yazarının bulunduğu *el-Cedîd* dergisinde onlarla birlikte ortak çalıştı. Bu yayının Fransız mandasını red ve Lübnan’ın bağımsızlığına karşı güçlü bir milliyetçi eğilimi



vardı, 1944 yılında ‘Avvâd üçüncü kısa öykü koleksiyonu olan *el-‘Azârâ*’yı yayınladı. Yazar, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* öyküsüne ek olarak edebi çalışmalarına *Ķamîşu’s-Şûf* ve *el-‘Azârâ* isimli iki öykü koleksiyonu ve *er-Raġîf* adında bir roman ekledi. Lübnan’ın bağımsızlığının ardından diplomatik kariyerine başladı. Arjantin, İran, İspanya, Mısır, Meksika, Japonya ve İtalya’da çalıştı. Daha çok 1962’den sonra yayıncılık hayatına tekrar geri döndü ve çeşitli gazetelerde yazılar kaleme aldı. Tahran’da çalışmaya başlayınca yazmayı

bıraktı. Tahran, ardından Madrid son olarak Japonya’da (1951-1968) tekrar yazmaya başladı. *Ĥavâhînu Beyrût* romanı ve *Maĥârû’s-Şaķî* adlı öykü koleksiyonunu yazmasının dışında gazetelerden ve diğer şeylerden ülkesinin haberlerini takip etmeyi sürdürdü.

¹³¹ Lamî Fethî Muhammed Şâlih, *Tehavvulât Bunyeti’s-Serdi fi A‘mâl Tefîk Yusûf ‘Avvâd el-Ķışşâsiyye*, 5, Amaya Martin Fernandez, *National, linguistic and Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their, Arabic Fictional Text During the Period of the French Mandate in Lebanon* 87-88.

¹³² Fransız asker ve siyasetçi. De Gaulle, II. Dünya Savaşı öncesinde zırhlı savaş teorisini olarak tanındı. Daha fazla bilgi için bkz. Erişim Tarihi: 06.09.2018, https://tr.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle

Yazarın bağımsızlıktan sonraki en ünlü eseri; 1966 yılında Tokyo’da yazılan, ancak 1973 yılına kadar yayınlanmamış olan *Ṭavâhînu Beyrût*’tur. ‘Avvâd, 16 Nisan 1989 yılında Lübnan iç savaşı döneminde Beyrut İspanyol Büyükelçiliği’nin binasında düzenlenen akşam yemeği sırasında şair kızı *Sâmiye Tûtuncî* ve damadı ile birlikte binaya düşen bomba saldırısı sonucu vefat etti.¹³³

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Modern Lübnan Edebiyatı’nın öncü yazarlarından biri olan Tefîk Yûsuf ‘Avvâd’ın oldukça hareketli bir edebiyat yaşantısı vardır. Yazar *Fursânu’l-Kelâm* adlı eserinde küçük bir çocukken edebiyatla kurduğu bağı anlatır.

Tefîk Yûsuf ‘Avvâd on yaşındayken *Sâkîyetu’l-Misk*’de bulunan *Ḳabve Seyyidetu’l-Ma’unât* manastırında *Bûna Antûn* isimli bir öğretmen kürsüye çıkar, dünya-ahiret hayatını anlatır. O sırada yazar, öğretmeninin kalemine mürekkep boşaltmasından ve bu kalemle de kağıda yazılar yazmasından çok etkilenir. Verdiği bir konferansta bu olayla ilgili olarak şöyle der: “*Bu (olay), çocuğun mürekkep kalemle ilk buluşmasıydı.*”

‘Avvâd, henüz yedi yaşındayken 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı’nın sebep olduğu olumsuz yaşam koşullarıyla karşılaşır. O dönemde yaşananlar yazarın psikolojisinde sert bir üslup geliştirir,¹³⁴ ‘Avvâd yazı hayatına bu şekilde başlar.

Tamamen Hristiyan eğitimi alan yazar sırasıyla; Behersaf’ta bulunan Sindiyâna Mâr Yûsuf, sonra *Sâkîyetu’l-Misk*’de *Ḳabve Seyyidetu’l-Ma’unât* ardından *Bikfayye*’de *Medresetu’l-Âbâ’i’l-Yesû’îyyîn* ve son olarak da Beyrut’ta *Külliyetu’l-Ḳıddîs Yûsuf* eğitim kurumlarında öğrenimini tamamlar.

Daha çocuk yaşta yazmaya olan düşkünlüğünü “*Çocuk, delikanlı olduğunda da kaleminden başka bir şey düşlemedi. Sadece kitaplarla yaşadı, sadece yazar olmak istiyordu.*” şeklinde anlatır.¹³⁵

¹³³ Cân Na’ûm Ṭannûs, *Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd Dirase Nefsiyye fî Şahşîyyetih ve Edebih*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrut 1994, 13; Cemîl Cebr, *Ma Ḳalle ve Dalle: Tefîk Yûsuf ‘Avvâd*, 17; Lamî Fethî Muhammed Sâlih, *Tehavvulât Bunyeti’s-Serdi fî A’mâl Tefîk Yusûf ‘Avvâd el-Ḳışşâsiyye*, 5-6, Amaya Martin Fernandez, *National, linguistic and Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their, Arabic Fictional Text During the Period of the French Mandate in Lebanon* 87-88.

¹³⁴ Detaylı Bilgi için bkz., Cân Na’ûm Ṭannûs, *Unfu’s-Sulṭa ve’t-Temerrud fî Tefîk Yûsuf ‘Avvâd*, Daru’l-Menhali’l Lübnânî, Beyrut 2009.

Eğitim hayatından sonra Lübnan'ın zorlu yaşam koşullarından dolayı inşaat malzemelerinin satıldığı bir dükkân açar, aynı zamanda sahibi Abdullah Huşeyme'nin olduğu *el-'Arâ*'is dergisinde yazılar kaleme alır. Ancak dergi her ne kadar Bikifayye'de çıkarılsa da basımı Beytuşşebap'ta gerçekleştirilir. Abdullah Huşeyme yürüyerek gittiği yolda edebiyat düşkünü 'Avvâd'dan yardım alır. Sevdği işi zevkle yapan yazar, sadece hafta sonları parasını alır, geceleri dahi boş durmaz. Yazdığı şiirlerini ise el-Ahtalu's-Şağir lakaplı Bişâre el-Hûrî'nin *el-Berķ* dergisine gönderir.

İlk makalesi Kahire'de sahibinin Muhammed Hüseyin Heykel olduğu *es-Siyâsetu'l-'Usbû* 'iyye'de kaleme alır. Heykel, 'Avvâd'ın şiirini herkesin görebileceği bir yerde yayınlar.¹³⁶

Bu sırada dükkânı iflas eder ve yazar Beyrut'a gider. 'Avvâd, Beyrut'ta yoğun bir edebi ortamla karşılaşır ve burada Arap edebiyatının önemli yazarlarıyla tanışma fırsatını elde eder. 1929 yılında Butrus el-Bustanî'nin dergisi *el-Beyân*'da yazdığı makalelerden ilk parasını alır. Kâzım es-Sulh'un *en-Nidâ*' gazetesinde ت ve ع ismiyle her gün bir yazı kaleme alır, konularını dünyada olup biten olaylardan seçer. Bir gün çöp toplayan bir kızın üzerinden ilhad ve küfür üzerine yazılar kaleme alınca din adamlarının başında bulunduğu bir grup yayınevini basar. Kâzım es-Sulh, Tefvîk'i binadan kaçıırır ve şikâyet gelenlere de onu kovacağına dair söz verir. Ancak yazar bu kez "*Hammad*" mahlasıyla tekrar yazılar kaleme alır.¹³⁷

Daha sonra *en-Nidâ*, *el-Bayrak*, *er-Raşid* ve *el-Berķ*'te çalışır. *el-Berķ*'te el-Ahtalu's-Şağir lakaplı Bişâre el-Hûrî'nin dağınık halde bulunan kasidelerini kendi el yazısıyla düzenleyip gazetede yayınlanmasına yardımcı olur. Ardından Dimaşk'ta *el-Eyyâm*, *eş-Şa'b* ve *el-Ķabs* da yazılar kaleme alır. Beyrut'a döner ve *en-Nehâr*'da çalışır sonra haftalık dergi *el-Cedîd*'i kurar.¹³⁸

'Avvâd, *en-Nehâr*'ın ilk sayısından itibaren yaklaşık on yıl bu dergide çalışır ve gençliğinin en güzel yıllarını burada geçirdiğini söyler. Dergiye gönderilen metinleri yeniden düzenleyerek yazar. Ayrıca *Nehâriyyât* adı altında *Ĥammâd* mahlasıyla edebi eleştiriler kaleme alır. *Nehâriyyât*'ta yazdıklarına bazı eklemeler yaparak bunları

¹³⁵ Tefvîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, Mektebetu Lübnan, Beyrut 1995, 10-11-12.

¹³⁶ Tefvîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 12.

¹³⁷ Tefvîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 13-14.

¹³⁸ Tefvîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 14.

Ğubâru'l-Eyyâm isimli kitabında yayınlar. Kitabın bir kısmını da *el-Hayât*'da 'Abde mahlasıyla yazdığı yazılar oluşturur.¹³⁹

Kurduğu *el-Cedîd* dergisi için şöyle der:

- “*el-Cedîd'e gelince; -her yazarın rüyası gibi- rüya gerçekleşti. Keyfime göre kalemimi siyasetle-edebiyat arasında oynattım. Beş buçuk yıl boyunca Lübnan dergileri arasında ilk sıradaki yerini korudu.*”¹⁴⁰

'Avvâd on dokuzuncu yüzyılda Kaliforniya'da dünyaya gelen siyam ikizlerinden yola çıkarak kendi içinde de bir çift karakterin yaşadığını söyler. Cahiliye döneminde iki yaratık olarak bilinen *Şıkh* ve *Satîh*¹⁴¹'in isimleri içindeki id ve süper egosuna verdiği addır. Hayatı boyunca bu kişilik karmaşasını hep yaşar. 1874 yılında siyam ikizlerinin birbirinden ayrıldığını söyler. Kişiliğindeki çift karakterlerden de 1946 yılında kurtulduğunu ifade eder. Durum şöyledir: İkinci Dünya Savaşı'nda pek çok ülke gibi Lübnan da yaşananlardan etkilenir. *el-Cedîd* özellikle de günlük gazeteye dönüştükten sonra parasal sıkıntıya düşer. Burada *Şıkh* ve *Satîh* tekrar devreye girer. Yazar kalemini kırar, kağıtları pencereden fırlatır, kitapları yakar, kalanları da farelere yiyecek olsun diye bırakır. Yaşanan ekonomik kriz kalemini de etkiler.¹⁴² 'Avvâd'ın edebi trajedisi çeyrek asır sürer ve bir süre sonra Süheyl İdrîs *el-Âdâb*'ta yeniden yazması için davette yazara bulunur.

1961 yılında tekrar kalemi eline almaya başlar ve *es-Sa'ih ve't-Tercümân* isimli tiyatro eserini bir haftada bitirir. Ve bu tiyatro eseriyle “Kitap Dostları” ödülünü alır. Fransız diline de çevrilince çektiği onca sıkıntıdan sonra bu eserin kendisine enerji verdiğini söyler. Enerjisini toplar ve daha önceden yaşadıklarını unutmaya çalışır. Ancak eski bilincinin 1968-1969 yılında kaleme aldığı *Ṭavâhînu Beyrut'u* yazınca yerine geldiğini söyler. Yazar bu arada el yazması halinde yazılmış yazılarının da olduğunu ifade eder.¹⁴³

¹³⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 14-15.

¹⁴⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 15.

¹⁴¹ Cahiliye efsanelerinin iki kahini. Erişim Tarihi:09.12.2019, detaylı bilgi için bkz. https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%B9_%D8%A8%D9%86_%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%B9%D8%A9

¹⁴² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 9, 19.

¹⁴³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 20.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın edebiyat hayatında Mihaîl Nu‘ayme ve Bişâre el-Hûrî’nin önemli bir yeri vardır. Nitekim yazar, Nâsik eş-Şahrûb¹⁴⁴ adını verdiği arkadaşı Mihaîl Nu‘ayme için 1932 yılında el-Berk’te şöyle bir yazı kaleme alır:

- “*Senin yanında geçirdiğim o gün beni dünyamdan alıp başka bir dünyaya götürdü. Sen bir şairsin, sen bir filozofsun, hatta bir nebî de olabilirsin...*”¹⁴⁵

Bişâre el-Hûrî hakkında ise 1960 yılında el-Hayat’da bir yazı kaleme alır ve şairliği için şöyle der:

- “*Bişâre el-Hûrî güzelliği, sevgiyi, gerçeği, özgürlüğü, Lübnan’ı ve Arap milliyetçiliğini lirik bir şekilde dile getirdi. Divanında sadece kendi acılarını ve hayallerini yazmadı, aksine tüm neslin acılarını ve hayallerini de anlattı.*”¹⁴⁶

‘Avvâd, Bişâre el-Hûrî’nin şairliğini anlatırken, şiirlerinde yaşadığı çağın imgelerini yansıttığını ifade eder, sonra yazarın genel olarak şairler için şöyle dediğine tanık oluruz:

- “*Şairlerin üç kısma ayrıldığı söylenir:*

- *Çağın gerisinde kalan şair, çağını yaşayan şair ve çağının ilerisinde olan şair. İlki budala bir sahtekârdır. Üçüncüsü çoğunlukla filozoftur. Çağını yaşayan, çağı da kendisinde yaşayan şair, şairdir.*”¹⁴⁷

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd bir gün konferans için Mâr Mârûn Derneği’ne davet edilir, ancak konuyu kendisi belirleme şartıyla daveti kabul eder. Konunun zecel ya da ammice şiir üzerine olacağını söyler, dernek de bu isteği kabul eder. Yazar konferans bittiğinde kendinden emin bir şekilde yerine oturur. Yanına bulunduğu bölgenin önemli zecel şairlerinden biri olan Şahrûr Vâdî¹⁴⁸, ‘Avvâd’ı metheden bir zecel okur. Yine aynı

¹⁴⁴ ‘Avvâd, Mihaîl Nu‘ayme Amerika’dan döner dönmez arkadaşını memleketi Baskintâ’da ziyaret eder. İzlenimlerini de Bişâre el-Hurî’nin gazetesini olan el-Berk’te kaleme alır, Nâsik eş-Şahrûb (Mihaîl Nu‘ayme Şahrûb’da bir mağarada inzivaya çekildiği için) başlığı altında bir dizi makale yayınlar. O günden sonra Nâsik eş-Şahrûb Mihaîl Nu‘ayme’nin lakabı olur ve bu isimle tanınır.

¹⁴⁵ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 39.

¹⁴⁶ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 108.

¹⁴⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 107.

¹⁴⁸ Asıl adı Esad el-Hûrî el-Feğâlî, ‘Atâba şairlerindendir. ‘Atâba, zecelin bir türüdür. Filistin, Lübnan, Şam halk şarkılarında ve Irak’ın batı bölgesinde önemli bir yere sahip, popüler bir lirik şiirdir. Detaylı bilgi için bkz., Erişim Tarihi: 21.01.2020, <https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7>

şekilde *el-Hakîm Emîn el-Cumeyyîl*¹⁴⁹ fusha hakkında bir konuşma yapar. Ardından Fû'âd el-Bustânî¹⁵⁰'de konferans metnini el-Maşriḳ dergisinde yayınlar ve böylece Tevfîḳ Yûsuf 'Avvâd bu konferansı ile meşhur olur.¹⁵¹

Çevresindeki bazı ediplerin yanı sıra 'Avvâd eşine duyduğu sevgiyi de her fırsatta dile getirir. Yazdıklarında eşinin desteği ve emeği olduğunu söyleyerek şöyle der:

- “İtiraf edeyim ki yazdığım her harfın arkasında ondan bir ilham var. Ben yazarken - öğlen veya akşam yemeklerinde ya da iş aralarında verdiğim molalarda- o hep yanımdaydı. Bana bir lokma veriyor ve ben bir cümle yazıyorum, yazdığımı ona okuyorum. Şayet o uykuya çekildikten sonra şeytan bana musallat olursa, yanına gider ve yanımda olması, hatta kalem elimden düşünceye kadar geceyi benimle ihya etmesi için onu uyandırırım.



Böylece 1936 yılında eş-Şabiyyu'l-A'rac, 1937'de *Ḳamîşu's-Şûf* 1939'da *er-Rağîf* ve sonra da *el-'Azârâ*'yı yazdım. Fakat edebiyata dönüşüm *es-Sâ'ih* ve *t-Tercumân*'la oldu. Edebiyattan yaklaşık yirmi beş yıl uzak kaldıktan sonra bir öykü doğdu ve ben bugün yeniden doğdum.”¹⁵²

'Avvâd roman, öykü ve tiyatro gibi alanlarda pek çok yetkin eser vermekle birlikte şiirde de kendini göstermiştir. *Ḳavâfilu'z-Zamân* adlı tek bir şiir divanına sahip olan yazarın aşağıda söyledikleri bu tür ile ne kadar alakalı olduğunu da göstermektedir:

¹⁴⁹ Lübnanlı bir siyasetçi, zamanında Lübnan cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Detaylı bilgi için bkz., Erişim Tarihi: 21.01.2020, https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D9%85%D9%8A%D9%86_%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%85%D9%8A%D9%84

¹⁵⁰ Lübnanlı yazar, tarihçi, akademisyen ve Arap Edebiyatının önemli eleştirmenlerinden biri. Detaylı bilgi için bkz., Erişim Tarihi: 21.01.2020, https://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%81%D8%A4%D8%A7%D8%AF_%D8%A3%D9%81%D8%B1%D8%A7%D9%85_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D9%8A

¹⁵¹ Tevfîḳ Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 13.

¹⁵² Tevfîḳ Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 111.

“Sevginin dili şiidir, şefkatin ve mağfiretin dili şiidir, öfkenin dili şiidir, parçalanmanın, ümitsizliğin dili şiidir, dua şiidir, beddua şiidir. Fakat yürümek-oturmak, ziraat-hayvancılık, alım-satım ve iş-ofis işte bunlar nesirdir.

Bunu bir şeyi kararlaştırmak için söylüyorum: Doğal bir ifadeyi açıklamak sadece nesirle ya da sadece şiirle mümkün olmaz. Ancak o, ikisinin karışımıdır.

Edebiyat tarihinde şiirin nesri geçtiği konusunda görüş birliği vardır. Bu hatadır. Biri diğerini geçmemiştir. İkiz doğdular. Fakat şiir korundu, nesir kayboldu. Sonra biz nazım ve şiiri birbirine karıştırıyoruz. Nazım, kafiye yazılardır ve şiir, başka bir şeydir. Eski şiiri, yeni şiiri, şiir olan şiir ile vezin ve kafiye dışında şiir sayılmayan şiiri de birbirinden ayırmalıyız.”¹⁵³

‘Avvâd, edebi ve sosyal hayatı oldukça fırtınalı geçen Türk şair Nazım Hikmet’in kız kardeşinin kedisine yazdığı ilk şiirini örnek göstererek şiirin gerçeği değil de etkilemeyi esas aldığına değinir.¹⁵⁴ Çünkü Nâzım Hikmet’in hocası Yahya Kemal, tek gözlü, kirli kediyi gördükten sonra şunları söyler: “*Sen bu pis, uyuz kediyi böyle övmesini biliyorsan şair olacaksın.*”¹⁵⁵

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd neden, nasıl, kim için yazdığı, konularını ve kahramanlarını nereden aldığı daha da önemlisi yazdıklarıyla onun arasındaki ilişkinin ne olduğuna dair açıklamalarda bulunur:

Avvâd, “*Neden yazıyorum?*” sorusuna Fransız bir yazardan örnek verir. Yazara sonsuz olmak için mi yazıyorsun diye sorulduğunda Fransız yazar şöyle der: *Sonsuzluk! Sonsuzluk!* Bu söz bağlamında ‘Avvâd şöyle der: “*Toprakta bir parça olduktan sonra sonsuzluk beni ilgilendirmiyor. Ben yazıyorum, çünkü yazmaktan zevk alıyorum.*”

Devamında Avvâd, ortaya koyduğu her türdeki eserin yeni bir duygu ile yazıldığını, yazarın da sürekli bir sevgi ve çöküş içinde olduğunu belirtir, dolayısıyla edibin durağan olmadığına dikkat çeker.

¹⁵³ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 121-122.

¹⁵⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 129-130.

¹⁵⁵ Detaylı Bilgi için Bkz: Sunay Akın, Nazım Hikmet’in annesi Celile Hanım ve Yahya Kemal ile sokak kedisi Nazım Hikmet..., <https://www.insanokur.org/nazim-hikmetin-annesi-celile-hanim-ve-yahya-kemal-ile-sokak-kedisi-nazim-hikmet-sunay-akin/>, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

‘Avvâd bu durumu “*Yazıyorum öyleyse varım.*” diyerek açıklar. Ardından yazar, öykü ve romanlarını genellikle yalnız kaleme aldığını, fakat kasidelerini çok daha yoğun bir yalnızlık içinde yazdığını söyler. Kaside yazarken yalnızlığın kendisini tamamen kaplayıp, içine çektiğini söyler. ‘Avvâd her ne kadar dans etmeyi bilmesede de kelimelerle dans etmeyi iyi bildiğini ifade eder.

“*Neden yazıyorum?*” ‘Avvâd, yazarla okuyucunun bir bütün olduğunu ve her sanatın bir mesaj olduğunu söyler. Yazdıkları bir mesaj içermiyorsa yazmanın da bir anlamı olmadığını belirtir. Yani yazar yazarken ki amacının, okuyucuya bir şeyler katmak olduğunu söyler.

“*Konularım... Benim içimden fışkırır. Ben onun içindeyim, o benim içimdedir. Evim, köyüm, şehrim, toplumum, dünyam. Kendiliğinden fışkırır. Başkaldırarak. Her şeyiyle bir şeye isyan ederek. Bana ve insana isyan ettiği sürece herhangi bir şeye. Yani bunların hepsi değişime sebep oluyor.*”¹⁵⁶

Eserlerinin konuları çeşitli olmasına rağmen hareket noktası insandır. ‘Avvâd’ın reformist eğiliminde ve bakış açısında kapsamlılık vardır. Bireysellik derken sadece bir insan üzerinde durmaz, aksine insandaki düşmanca hareketleri ele alır, fitne ve yıkıcı savaşımlara rağmen milletler arasında olan dayanışmalara da değinir.¹⁵⁷

Zira yazar, birçok sosyal reformcu gibi varsayımlardan ziyade kişinin gerçek hayatındaki davranışlarına önem verip ilgilenir. Bireysellik Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’da dinamo etkisindedir ve reformist bakışında onun hareket noktasıdır. Romanları ve öykü koleksiyonları Lübnanlılarının hayatını, toplumlarına mensubiyetini ve toplumla bileşimlerini nakleder. Onlarla toplumların arasında gittikçe gelişen ve büyüyen ortak yaşamın gizli ve açık bağları mevcuttur.¹⁵⁸

“*Kahramanlarım... Onlar da aynı şekilde çevremden, benden, kendimden ve içimden.*”

Yazar, -kendi deyişiyle- bazı gevezelerin eserdeki kahramanların bir kısmının gerçek, bir kısmının üzerinde bazı değişiklikler yapıldığı, bununla birlikte bazılarının da kurmaca karakterler olduğu iddialarından bahseder. Bu durum için şöyle der: “*Her ikisi*

¹⁵⁶ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 22.

¹⁵⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 23; Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu‘âlimu’l-İslâhi’l-İçtimâî fî Edebi Tevfik Yûsuf ‘Avvâd*, Dâru’l-Fârâbî, Beyrut 2011, 18.

¹⁵⁸ Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu‘âlimu’l-İslâhi’l-İçtimâî fî Edebi Tevfik Yûsuf ‘Avvâd*, 17.

de hem haklı hem de haksız. Kahramanlarımı gerçek hayattan almayacağım da nerden alacağım.” Kahramanları, yazarın onlara yüklediği anlam kadardır. Yazar, kahramanlarının da kendisinin de farklı, ancak bir bütün olduklarını söyler: “*Ben ezilmiş eş-Şabiyyu’l-A‘rac’ım ve aynı zamanda cellat amcası İbrahim’im.*” İki kahramanı yaratanın da kendisi olduğunu, ancak kahramanların kendisi olmadığını ifade eder. Katil de odur, maktul de, ancak onlardan biri değildir.

‘Avvâd kahramanlarının pek çok olayına tanık olmuş ve yaşamıştır; zira sıradan bir vatandaş, öğrenci, gazeteci sonra ülkesinde saygın bir yeri olan büyükelçi rollerini güzel bir şekilde yerine getirmiştir. Bu nedenle bu olaylara seyirci kalmamış, bilakis bunları araştıran ve eleştiren bir tutum sergilemiştir.¹⁵⁹

“*Kimden etkilenirim?*”, sorusuna herkesten önce ninesinden, kışın sobanın etrafında anlattığı öykülerinden, dedesinden, kendi babasından, Mehcer edebiyatçılarından, hocası Ebû Rûfâ’î’den, Cibrân’dan, Nu‘ayme’den ve yabancı yazarlardan¹⁶⁰ diyerek cevap vermiştir.¹⁶¹

Hüzün yazarın eserlerinde ayrılmaz bir temadır. Mezarlıklara, intihara, kafataslarına, hastalıkla ilgili olan her şeye, beyazlaşmış saçlara; el titremesi, kamburluk, topallık, körlük vb. engellilik hallerine; hastalık çeşitleri gibi pek çok hüznün verici konuya değinir. ‘Avvâd yazdıklarıyla okuyucuyu etkilemeyi ve ağlatmayı amaçlar gibidir. Okuyucuyu istemeden etkiler, sanki yaşamla, felakete uğrayanlarla, engellilerle, mutsuzlar, fakirler, evsizler, ihtiyaç sahibi olanlarla yaşam arasında bağ kurmaktadır.¹⁶²

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın ilk öykü koleksiyonu olan *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*’ı ilk okuyan ve en ağır eleştirileri yapan eşidir. Yazar eşinin kitapları çok sevdiğini ve onları yüksek bir yerde tuttuğunu söyler.

Bir gün ‘Avvâd, karısına; “*Senin için bir öykü yazmamı ister misin?*” diyerek ofisine girer, iki-üç saat içinde topalı yaratır. Ayağını kırar, kek sandığını taşıtır; çocuk

¹⁵⁹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 22-23; Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu‘âlimu’l-İslâhî’l-İçtimâî fî Edebi Tevfik Yûsuf ‘Avvâd*, 18.

¹⁶⁰ Genelde etkilendiği roman ve öykücüler de Ruslardır.

¹⁶¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Fursânu’l-Kelâm*, 20-21-22-23-24.

¹⁶² Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu‘âlimu’l-İslâhî’l-İçtimâî fî Edebi Tevfik Yûsuf ‘Avvâd*, 53.

bu zorlu süreçten kurtuluncaya kadar onun trajedisini yaşar. Sonunda eş-Şabiyyu'l-A'rac'ı yazar ve öykü 1936 yılında *el-Mekşûf* ta yayınlanır.¹⁶³

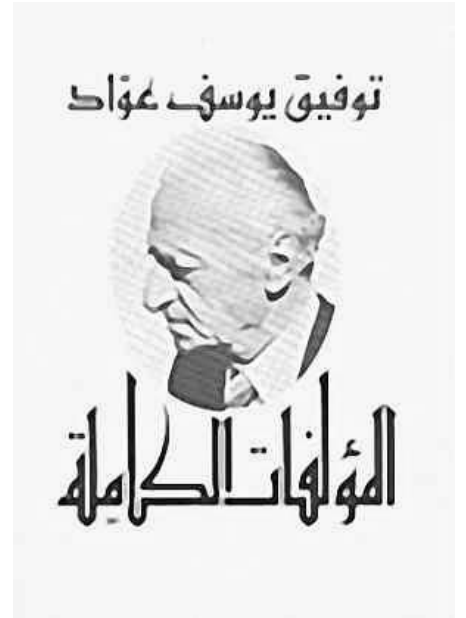
eş-Şabiyyu'l-A'rac yayınlandığında Mihail Nuayme ve Emîn er-Reyhânî'nin ağır eleştirilerine maruz kalır. Ancak Ömer Fâhûrî bu duruma karşı çıkar. Yazar, *er-Rağîf*'i de Fû'âd Hâbiş, Ömer Fâhûrî ve Mihail Nuayme'ye okutur ve kaleme aldığı eserleri için şöyle der:

*"Ben bizzat okuyuculardan önce kendim okuyucuyum. Belki bir öyküyü ya da iki beyitlik bir şiiri bir ya da iki saatte yazarım. Belki de bir paragraf ya da bir kafiye için gecemi-gündüzüme katarım. er-Rağîf'i dört kez, Tavâhînu Beyrut'u altı kez yazdım. Sonunda yaptığımdan emin olunca haykırarak insanlara sundum."*¹⁶⁴

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın 1968 yılında yayınlanan "*Tavâhînu Beyrut*" isimli ikinci romanı Unesco Dünya Örgütü tarafından kendi dönemlerini en fazla temsil eden yazarların eserleri arasında ilk modern Lübnan romanı olarak kabul edilir.

Yazarın "*Tavâhîn-u Beyrut*" adlı romanı; 1976 yılında Londra'da "*Death in Beirut*" adıyla İngilizceye, 1979 yılında Rusça'ya, Almanca'ya ve son olarak da 2012 yılında "*Dans les Meules de Beyrouth*" adıyla Fransızca'ya çevrilmiştir.

Aynı zamanda Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın üslûbunda tıbağın önemli bir yeri vardır. Eğlenceli mizacı ve derin hüznü bir araya getirir. Eserlerinde hayır-şer, sevgi-nefret, adalet-zülüm, aydınlık-karanlık, vefa-ihanet, gülme-ağlama, zenginlik-fakirlik, açlık-tokluk, efendi-köle, savaş-barış gibi zıtlıkları işler. Çelişkileri ve çelişkilerin durumlarını resmeder. Derinlere dalmak için kapıları açar, sonra zihnin karışmasını ister. Yani böylelikle okuyucunun çokça düşünmesine yardımcı olur. Gerçekleri, okuyucunun kendi kendine anlamasını sağlar.¹⁶⁵



¹⁶³ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 16.

¹⁶⁴ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, 18.

¹⁶⁵ Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu'âlimu'l-İslâhi'l-İçtimâî fî Edebi Tevfik Yûsuf 'Avvâd*, 63-64.

Yine yazarın eserlerinde diyaloglar önemli bir yer tutar, öykülerinin neredeyse çoğunda karakterleri kendi diliyle aktararak diyalog kullanır. Böylece her olaya yaşanmışlık izlenimi verir. Ferec Şekîb Kırîbâc, 'Avvâd'ın her karaktere ruh yüklediğini ve tüm boyutlarıyla her olayı yaşadığını¹⁶⁶ söylemektedir. Yazarın:

eş-Şabiyyu'l-A'rac (Kısa Öykü Koleksiyonu) (1937)

Ḳamîşu's-Şûf (Kısa Öykü Koleksiyonu) (1938)

el-'Azârâ (Kısa Öykü Koleksiyonu) (1944)

Maṭaru's-Şakî' (Kısa Öykü Koleksiyonu) (1993)

er-Rağîf (Roman) (1939)

Ṭavâḥînu Beyrût (Roman) (1972)

Ğubâru'l-Eyyâm¹⁶⁷ (Dergi ve Gazetelerde Kaleme Aldığı Yazılar, Hatıralar) (1965)

Fursânu'l-Kelâm (Edebiyata ve Edebiyatçılara Bakış) (1967)

Ḳavâfilu'z-Zamân¹⁶⁸ (Şiir Divanı) (1973)

es-Sâ'ih ve't-Tercumân¹⁶⁹ (Tiyatro) (1964)

Ḥaşâdu'l-'Umr (Hayat Öyküsü) (1984) isimli eserleri bulunmaktadır.

Gözlemlediğimiz kadarıyla Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, çok erken yaşlarda yazmaya başlamış ve Modern Lübnan Edebiyatı'nın önde gelen kurmaca yazarlarından biri olmuştur. Roman ve öykülerinin konularını, bizzat şahitlik ettiği olay ve şahıslardan yararlanarak ortaya koyan yazar, bu tecrübesini söz konusu türlerin imkânlarıyla yetkin bir şekilde okuyucuya sunduğu görülmektedir.

¹⁶⁶ Ferec Şekîb Kırîbâc, *Mu'âlimu'l-Islâhi'l-İçtimâi fi Edebi Teyfîk Yûsuf 'Avvâd*, 68.

¹⁶⁷ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ğubâru'l-Eyyâm* (Yeni Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 2007.

¹⁶⁸ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳavâfilu'z-Zamân* (2. Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 1987.

¹⁶⁹ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *es-Sâ'ih ve't-Tercumân* (3. Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 1987.

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Öykü Koleksiyonları

1.3.1.1. eş-Şabiyyu'l-A'rac

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın ilk öykü koleksiyonudur. Yazarın 1937 yılında yayımladığı eserinde on dört kısa öykü bulunmaktadır. 'Avvâd'ın hayat arkadaşına takdim ettiği bu koleksiyonun içinde; eş-Şabiyyu'l-A'rac, el-Mağberetu'l-Mudennese, el-Cirzevnû's-Şetevî, eş-Şa'ir, el-Hâviyye, Ceddî ve Hikâyetuhu, er-Resâ'ilu'l-Mahrûka, Ahedu's-Se'ânîn, Hannûn, el-Ermele, Şehvetu'd-Dem, 'Umer Efendî, Sîkâu'l-Kahve, el-Hammâlu's-Sağîr adlı öyküler yer almaktadır.



1.3.1.1.1. eş-Şabiyyu'l-A'rac

“Her kusurlu zorbadır.”

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın öykü koleksiyonuyla aynı adı taşıyan eserde küçük yaşta yürüme engeli olan Halîl isimli çocuğun hayatta karşılaştığı zorluklar anlatılmaktadır. Eserin kahramanları; Halîl isimli topal çocuk, amcası İbrahim, Kerim el-Hulvânî ve diğer çocuklardır.

Öykü, anlatıcı kahramanın dilinden anlatılır. Halîl isimli kahraman on üç yaşında sağ bacağında yürüme engeli olan bir çocuktur. Eserde Halîl'in sürekli olarak *“Topal”* diye çağrıldığını neredeyse kendi adını unutacak duruma geldiği söylenmektedir. Annesi, babası ve yeri-yurdu belli olmayan bu çocuk amcası tarafından zorla dilendirilir. Halîl diğer dilendiricilerden farklıdır, arkadaşları gibi insanların yakasına yapışarak para istemeyi bilmeyen sessiz, sakın bir dilendiricidir.

Topal, Furnu's-Şubbâk'da harabe bir kulübede elli-elli beş yaşında düşkün, ancak zalim İbrahim Amcanın himayesi altındadır. İbrahim Amca topal çocuktan her gün için

elli kuruş getirmesini ister ve getirmediği her kuruş başına bir sopa ceza verir. Bir gün total çocuk, sadece yirmi yedi kuruş toplar, ne var ki eksik kalan her kuruş bir sopaya denk geldiği için eve gitmeye korkar. Ağlamaklı ve korkak bir şekilde eve gitmeye karar verir, fakat evde yatağının köşesine uzanmış, gaz lambasının zayıf ışığı altında amcası İbrahim'i "*Gel buraya hesabı getir*" diyerek konuştuğunu görür. Halil'den paraları alır ve tek tek saymaya başlar. Çocuk çaresizlikten cebini yoklayarak silkelemeye başlar. Ardından amcası şöyle der:

*"Bütün gün sadece yirmi yedi kuruş mu? Kahrolası total her gün oyun oynuyorsun. Yirmi üç sopayı hak ettin. Hesap şimdi tamam oluyor."*¹⁷⁰

Sonra duvara asılı sopayı eline alır, yüksek sesle sayarak omuzlarına, ensesine, bacaklarına vurmaya başlar. Zavallı Total çocuk sesini dahi çıkaramaz, aksi halde bunun iki katı ceza alır.

Yine caddelerde dilencilik yaptığı bir günde bir polis karşısına çıkar ve ensesine bir kırbaç indirir. Yediği dayakların arasında bu kırbağın etkisi bir hiç gibidir. "*Yasak! Bugünden sonra el uzatmak yasak! Kapıları çalmak, yayaları durdurmak ve ömür duası etmek yasak!*"¹⁷¹ Polisin bu sözleri üzerine çaresiz çocuk çok üzülür, bunun her gün elli sopa yemek anlamına geldiğini düşünür. Yolun kenarında hıçkırıklara boğularak ağlamaya başlar. Ancak ne yazık ki etrafından geçen insanların hiç biri onun sesine kulak vermez, onların yanında bir kedi ölüsünden farkı yoktur. İbrahim Amca durumun farkında olur ve o gece ona oldukça iyi davranarak bundan sonra hükümetin istediği gibi dilendiricilik değil de bir tüccar olacağını söyler.

Ertesi gün total çocuk İbrahim Amcanın öğrettiği gibi bir tüccar olur. Kek sandığında kek satmaya başlar. Sokaklarda "*Keeekk! Keeekk!*" diye bağırarak dolaşır. Her gün kırk sekiz kek satmak zorundadır, aksi halde eski işinde olduğu gibi yine dayak yemek zorunda kalacaktır. Bu durum Halil için daha da kötüdür. Çaresiz bir şekilde eve gitmeye karar verdiği sırada Li'âzâriye Okulu'nun arkasından üç çocuk ona doğru yaklaşır. En büyükleri on yaşında olan bu çocukları görünce Total Halil titremeye başlar. Etrafını saran çocuklar birden Halil'e saldırırlar ve kek sandığındaki keklerin

¹⁷⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac* (12. Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 2009, 15.

¹⁷¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 16.

çoğunu yiyerek kaçarlar. Eve döndüğünde İbrahim Amcadan otuz dört sopalık dayak yer.

Bundan sonrası Halîl için korku doludur, çünkü Beyrut'takiler bir dilim kek için her şeyi yapabilirler. Bunları düşündükçe karamsar bir hale bürünür. Zavallı Halîl'i her gün yakalayıp döverler, hakaret ederler ve onun sandığındaki kekleri yerler. Yine bir gün ona saldırdıkları sırada her sabah alış veriş yaptığı dükkânın sahibi Kerim el-Hulvânî'yi görür. Kerim el-Hulvânî yürüme engelli Halîl'i yerden kaldırır. Halîl, Kerim el-Hulvânî'ye: *“Her gün beni yakalayıp dövüyorlar ve kekleri yiyorlar.”* der. Dükkân sahibi yerdeki kekleri toplamasına izin vermeyerek ona taze keklerden tekrar verir. Kerim el-Hulvânî, ondan keklerin parasını almaz, ancak bu çocuklarla nasıl baş edeceğini anlatır. Dükkân sahibi mahalledeki en meşhur kabadayıcılardan olduğu için herkes ondan korkar. Kerim el-Hulvânî, Topal Halîl'e boks öğretir. Bundan sonra çocuklar tekrar gelirse yumruğunu sıkıp korkmadan vurması gerektiğini söyler. Her gün bir araya gelerek antrenman yaparlar. Topal, yumruk atmaya öğrendiği sırada elleri kanar, ancak hırsından bir damla gözyaşı dahi akıtmaz, Kerim ise o sırada ona durmadan moral vermeye çalışır.

Yine bir akşam Topal çarşıda keklerini satmaya çalışırken daha önce ona saldıran üç çocuk tekrar onu vurmaya çalışır, ancak bu kez Topal kollarını sıvayarak *“Gelin! Yaklaşın buraya”* der, bunun üzerine çocuklar dalga geçerek kahkaha atarlar. Kerim el-Hulvânî'nin öğrettiği gibi çocuklara yumruk indirmeye başlar. Kavgadan zaferle çıkınca birden kendisinin yeniden yaratıldığını düşünür. Sonra kendini ödüllendirmek için sandığına eğilir, pastalardan yemeye başlar.

Kulübeye geç kalır, İbrahim Amcaya vereceği hesabı düşünür. İkinci kez tramvaya biner. İkinci kez bindiği tramvay vasıtasıyla kulübeye varır ve İbrahim Amca, her zaman yaptığı gibi topalı vurmaya başlar, ancak bu kez çocuk darbelerin hiç birini saymaz. Ardından İbrahim Amcaya her şeyi itiraf eder, kekleri yediğini, bundan sonra da aynısını yapacağını, yoldan geçen bir arabanın kek sandığını kırdığını vb. İbrahim Amca vurmaya başlar, fakat hasta olduğu için artık vurmaktan yorgun düşer, bir köşede uzanıp kalır.

İlerleyen saatlerde Topal, İbrahim Amcanın kendinden geçtiğini görür ve kaçmak istediği için bu durumu fırsata çevirir. Kerim el-Hulvânî'nin öğrettiği gibi onu vurmak

ister. Kulaklarında amcası İbrahim'in "*Kahrolası Topal!*" sesleri yankılanır. Bir süre sonra duvarda asılı olan sopayı alır ve İbrahim'in suratına, çenesine alnına ve diğer yerlerine vurmaya başlar. İbrahim uyanır, ancak Topal aldırış etmeden darbeleri indirir, amcası İbrahim köpek gibi ulumaya başlar. Topalı yakalamaya çalışır, o sırada Topal gaz lambasına çarpar ve yere dökülen yağ kulübede yangına sebep olur. Halil hızla kapıyı açar, Amcası İbrahim kaçmaya çalışırken elini ısırır ve onu içeri iter, sonra kapıyı üzerine kilitler. Topal oradan uzaklaşır. Kulübe yerle bir olur, küle dönüşür, Topal da caddeye doğru yürür.

1.3.1.1.2. el-Mağberetu'l-Mudennese

"İlk taşı günahsız olanınız atsin." (İncil)

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın *el-Mağberetu'l-Mudennese* isimli öyküsünde Fevrân köyünün muhtarı Şeyh Süleymân'ın, ahlâk dışı yaşantısı ve para düşkünlüğü anlatılmaktadır. Eserin kahramanları; Şeyh Süleymân, Selmâ, Bûnâ Tanyûs ve diğer kahramanlardır.

Öykü, anlatıcı kahramanın dilinden anlatılır. Öyküde yer alan olayların büyük bir kısmı Fevrân köyünde geçer. Anlatıcı kahraman bir gece Fevrân köyünde çocuklar dışında kimsenin uyumadığını söyleyerek öyküye başlar. Köyde o gece büyük bir olay yaşanır. Ana kahramanlardan on yıl önce Fevrân'ı terk eden Selmâ'nın Beyrut'ta öldüğü ve kardeşlerinin de gece yarısı dua etmeden Selmâ'yı mezara gömdüğü haberi tüm köye yayılır.

Köy ahalisi o gece Şeyh Süleymân'ın dükkânında toplanır. Şeyh Süleymân aynı zamanda köyün muhtarıdır. Kralların oğlundan miras kaldığı gibi muhtarlık da babasından ona miras kalmıştır. Bu nedenle köy halkı ona "*Şeyh Süleymân*" diye seslenir, onun emir ve yasaklarına itaat ederler. Beyrut, Fevrân köyünden arabayla bir saat uzaklıktadır. O gün Şeyh Süleymân dükkânına mal satın almak için Beyrut'a gitmiştir. Dolayısıyla yaşananlardan haberdardır.

Muhtar, köy halkına Beyrutlu sevgilisi tarafından öldürülen Selmâ'yı anlatarak ahlaksızlıkla suçlar ve kurşunun sağ omzunu delerek geçtiğini anlatır. Selmâ'nın zengin olduğunu ve Beyrut'ta dört evinin, beş bin Osmanlı Lirasının olduğunu söyleyerek servetinin kardeşlerine kaldığını duyurur. Aynı zamanda Şeyh Süleymân, Selma'nın

sevgilisinin ona hediye ettiği üç bin Osmanlı Lirasına bedel olan değerli yüzüğün mezarda hâlâ parmağında olduğunu belirtir. Sevgilisinin yüzüğü Selmâ'ya, Paris'ten aldığını söyler. Muhtar tüm bunları dükkânında köylülere anlatırken bazı kadınlar da gizlice adamların konuşmalarını dinleyerek aralarında dedikodu etmeye başlarlar:

- *Kardeşim, her gün yatağında uyuduğu kişi onu öldürdü. Adam ya onun malına göz koymuştu ya da başka birine aşık olmuştu.*

- *Sen ne zannediyorsun? O kadınlarda bunun gibi Allah bizi korusun. Her gün ondan fazla kişi yataklarında uyuyor. Her defasında iki lira ödüyorlar.*¹⁷²

Güzellik ve malın işe yaramadığını, arkasından bir kişinin bile ağlamadığını köpek gibi sahipsiz defnedildiğini konuşurlar. Kadınlar ve erkekler, on sene önce Fevrân Köyü'nde meydana gelen olayı hatırlatarak Fevrân'a eşeğiyle gelen Yahudi makyaj malzemesi satan genç hakkında imalı konuşmalarda bulunurlar.

Selmâ'nın kardeşi parmağındaki yüzüğü çıkarmaya çalışır, ancak yüzük çıkmayınca Selmâ'yı yüzükle defnederler. Öyküde Selmâ'nın Beyrut'a gitme nedenini üç kişi dışında kimsenin bilmediği belirtilir. Bunlar: Şeyh Süleymân, Bûnâ Tânyûs ve Selmâ'dır. Bûnâ Tânyûs da muhtar itiraf kürsüsünde günah çıkarırken muhtarı duyar, ancak rahip olduğu için bu sırrın bir kulağından girip diğer kulağından çıkması gerekir.

Ancak muhtar ve Bûnâ Tânyûs sürekli iletişim halindedir, muhtar, rahibin işe alınmasında etkili olduğu için Bûnâ Tânyûs ondan korkar. Bûnâ Tânyûs her ne kadar donanımlı bir din âlimi olmasa da muhtar sayesinde görevini sürdürmeye devam eder. Muhtar, Bûnâ Tânyûs'un evine gider ve ona mezarı açıp yüzüğü Selmâ'nın parmağından çıkaracağını söyler. Hatta muhtar bu konuyu köy halkına açtığı için de pişmandır.

Ertesi gün yani Pazar günü ayinde muhtar, kilisenin misafir koltuğuna her zaman olduğu gibi en güzel köşede oturur. Diğer insanlar ise ahşaptan kırık banklar üzerine otururlar. Ancak muhtar gergindir, kilisede İncil'den ayetler okuduktan sonra yerinden kalkar. Köy halkı Bûnâ Tânyûs'a Selmâ'nın akıbetini sorar, fakat Rahip Bûnâ Tânyûs, fesahatli biri değildir ve konuşmayı pek beceremez, köy şivesine hakimdir, sadece köylünün anladığı dilden olayları anlatır.

¹⁷² Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 31.

Bûna Tânyûs, Selmâ'nın bir leş olduğunu, köpek ölüsüne benzediğini, cehenneme gideceğini, yılanların onu ısıracığını, kurtların onu yiyeceğini, şeytanın onun için sönmeyecek bir ateş yakacağını, mal, mülk, yüzük hiç bir şeyin onu kurtarmayacağını söyler. İncil'de bir gün önce anlattığı kıssayı tekrar anlatır. Ardından *“Sizden kim günahsızsa onu taşılayın”*¹⁷³ der, fakat ayinden sonra köylüler tekrar Selmâ hakkında konuşmaya devam ederler. Kabrinin olduğu yere giderler. Çelenkler ve çiçeklere bakarlar, Fevrân'da daha önce böyle bir mezarlık görülmemiştir. Çelenklerin üzerinde yazılan yazıları merak ederler, ne var ki Fransızca olduğu için hiçbir şey anlamazlar. Ardından Selmâ'nın büyüdüğü eve giderler, meraklarından ondan kalan her şeye bakmak isterler. Babasının aslında sağlıklı olduğunu ve kızının kahrından öldüğünü söylerler. Selmâ hakkında çok dedikodu yaparlar. Kardeşine ise korkak diyerek Selmâ'yı öldürmeyip yanında kaldığını, kardeşinin rezillikle kazandığı parayla yaşamayı tercih ettiğini aralarında konuşurlar. Selmâ hakkında merak ettikleri diğer haberleri ise muhtarın ağzından duymak isterler. Muhtarın yanına giderler, fakat dükkânında ard arda sigaralar içen muhtar, asık bir suratla onları karşılar.

Muhtar mezara gitmeyi kafasına koymuştur. Gece olunca muhtarı titreme alır. Malzemelerini kontrol eder, bıçağını, elektrikli kandilini, gaz şişesini alır ve kutusunu açar. Dükkânı evinin alt katındadır, dükkânından bir kutu ve denediği kibritini alarak etrafına iyice bakar, kimse olmayınca mezarlığa doğru yola koyulur. Korku içindedir, iki adım sonra kabristana yaklaşır. Kafası allak bullaktır, gidip gitmemek arasında kalmıştır. Muhtar, kendini cesaretlendirir, bunların hurafe olduğunu söyleyerek mezarlığa gider. Kandilini yakmak istemez, ancak karanlık olduğu için yakmak zorunda kalır. Mezarlıktaki gölgelerden korkmaya başlar. Muhtar çelenge yaklaşır, sağına soluna baktığı sırada bir anda mezarlığın kapısına büyük bir taş düşer ve kapı kapanır. Kabrin kapısına düşen taş elini yaralar, taşı kaldırır, o sırada hemen kandilini söndürmek ister.

Selmâ'yla üzerinden on yıl geçen anısı gözlerinin önünde canlanır, öyle ki bu anıyı hatırladığına sinirlenir. Selmâ'yı hamile bıraktığı, Selmâ hamile kaldığında ailesinden koktuğunu söylediği günleri ve Fevrân'dan ayrılıp Beyrut'a gittiği dönemi hatırlar.

¹⁷³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 37.

Anıları önemsemeyerek tekrar işine döner, kandilini yakar, sağına soluna bakar. Kabri açar, açıp kapatır, bir türlü cesaret edemez, ancak sonunda cesaretini toplar ve tekrar işine devam eder. Yine Selmâ'yla yaşadığı eski şeyleri hatırlar. Kazı işlemine devam eder, sonra Selmâ'nın cesedine ulaşır, sarı dudaklarından akan kanların boynuna doğru aktığını görür, Selmâ'nın gözleri yarı kapalıdır. Yüzünü görür, sanki gözleri tam açılmak istiyormuş gibi yar açıktır. Tabutu kapatıp gitmek ister, fakat bunu da yapamaz. Kafası allak bullak düşüncelerle doludur. Korkar yine de gücünü toplayarak çocuk olmadığına dair kendini cesaretlendirir. Sonunda Selmâ'nın parmağını görür ve parmağı hızlı hızlı kesmeye başlar, bıçak keskin olmasına rağmen kesemez, sanki parmağı demir gibidir, epey uğraşır ve sonunda keser. Kestiği parmağı cebine sokar, bu kez de cebinden kanlar akar, ancak mutluluktan sanki cebinden akan kan değil de zevktir. Kabrin kapısına gelir. Kafasını duvara çarpar, kafası kanamaya başlar, öyle ki artık etrafı göremez hale gelir. Kibriti yakmaya çalışırken birden iskeletlerin kalktığını ve hayaletler görmeye başladığını hisseder. Tabuttan çıkan bir elin onu boğmaya çalıştığını görür, bağırarak eve doğru koşar. Ölülerin uyandığını görür, muhtar kaçtıkça hayaletler de onu kovalar. Koştığı sırada yere düşer, bu sırada gün de yavaş yavaş ağarmaya başlar.

Sabah vaktinde keçilerini otlatan bir çoban kavalıyla uğraşırken kavalını yere düşürür, kavalı almak için eğilirken yerde kopmuş yüzük takılı bir parmak görür. Şaşırılmış bir şekilde etrafına bakar, parmağı alır, toprağa gömer ve üç kez de üzerine ayakla basar. Keçilerine yetişmek için yürürken yüksek sesle: *“Allah rahmet eylesin, ninem haklıymış! Bana şöyle demişti: Mezarlığın yakınındaki mağara cinlerin yeridir. Acaba, hangi cin parmağını kaybetti?”*¹⁷⁴ diyerek haç işareti yapar, ardından dokunaklı ve uzun bir nefesle kavalını üfler.

1.3.1.1.3. el-Cirzevnu's-Şetevî

“Büyük savaş trajedilerinden...”

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın *el-Cirzevnu's-Şetevî* isimli öyküsünde Birinci Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği yoksulluk, evlatlarını pansiyona vermek zorunda kalan bir ailenin ve çocuklarının yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır. Eserin kahramanları;

¹⁷⁴ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 44.

anlatıcı kahraman, Cemîl, kız kardeşi Afife, erkek kardeşi, annesi, babası ve diğer kahramanlardır.

Üç kişi arabayla -biri gezginci, diğerleri ise anlatıcı kahraman ve arkadaşı Cemîl Birummane'ye yola çıkarlar, oraya vardıklarında seyyah onlardan ayrılır. Bir süre sonra anlatıcı kahraman ve arkadaşı arabadan iner ve yürürler. Cemîl, el-Ferendez okulunun giriş sahasında bir kayanın üzerine oturarak bakışlarını etrafa çevirmeye başlar. Anlatıcı kahraman ise bu tür mekânlardan nefret eden biridir. Ancak Cemîl'deki bu garip hâl anlatıcı kahramanın dikkatini çeker, Cemîl, yüzü sararmış, kafasını sallayarak farklı hareketler yapar. Sanki bir saat önceki Cemîl gitmiş, yerine yeni biri gelmiştir. Anlatıcı kahraman onun bu halinden korkar. Sonra Cemîl, arkadaşına bir öykü anlatacağını söyleyerek ağzını açar. Anlatıcı kahramandan bu hâlini mazur görmesini dileyerek kendisine *el-Cirzevnu's-Şetevî* öyküsünü anlatmak istediğini söyleyerek öyküsüne başlar.

Eserde 1917 yılının sonlarında Cebeli Lübnan'ı kasıp kavuran açlık ve yoksulluk dönemini ve bunlara rağmen babasının ailesine yiyecek getirmek için kar-kış demeden canı pahasına da olsa başka köylere gidip sırtında elbise, kırba gibi şeyler satarak çiftçilerden bunların karşılığında buğday, mısır, arpa getirdiğini anlatır.

Bir gün Cemîl'in babası annesi Meryem'e eşkıyaların yolunu kestiklerini, onu öldürmelerinden korktuğunu ve böyle bir şey olursa çocuklarının açlıktan ölebileceği endişesini anlatır. Çaresiz baba, eşine kendilerine yakın köy olan Birummane'de bir doktorun yanında inşaat işinde çalışabileceğini ve çocuklarını da orada bir pansiyona yerleştireceğini söyler. Hastaları muayene eden doktor bir bina talep eder, Cemîl'in babası da inşaat işinde başarılı biridir. Hamur tekneleri boşaldığı için hemen yola koyulurlar. O dönemlerde Cemîl on yaşındadır, kendisinden küçük bir erkek bir de kız kardeşi vardır. Babası doktorun yanında çalışmaya başlar, doktor babasından memnun kalır, çocuklar da güvenli-güvensiz bir pansiyona yerleştirilir. Bu pansiyon okul gibi bir yerdir, iki bölümden oluşur, birinci bölümü erkekler, ikinci bölümü de kızlar için ayrılmıştır. Cemîl kapıdan girdikleri anı hâlâ hatırladığını söyler. İlk bakışta bu yer onlara çok güzel görünür, çocuklar oyun oynarlar, koşarlar. Ancak Cemîl ve kardeşleri ailesinden “*Anne, Baba! Anne, Baba!*” diye ağlayarak ayrılırlar. Oradaki çocuklardan bazıları kardeşlerin bu durumuna alay ederken, bazıları da üzülür. İki erkek kardeş bir

arada kalırlar, ilk gece Cemîl'in kardeşi durmadan ağlar, daha fazla dayanamayarak pencereden atlayarak kaçır, ancak sonra geri gelir.

Birkaç hafta sonra arkadaşlarıyla birlikte bu yaşama ayak uydururlar. İki erkek kardeş haftada bir kez Perşembe günleri kuralların koyduğu şekilde kız kardeşlerini görmeye giderler. Fakat oldukça zayıf olan kız kardeşlerini hep yalnız ve üzgün olduğunu görürler.

Öykünün ilerleyen kısımlarında bir gün pansiyonda yeteri kadar yemek verilmez, ertesi gün verileceği iddia edilir, fakat ertesi günde yemek verilmez. Bu durum ilerleyen günlerde de devam eder, artık çocuklar açlıktan yakınmaya başlar. Cemîl, yaramaz arkadaşlarımızdan birinin ortadan kaybolduğunu görür, kendi kendine konuşarak eve gitmiş olabileceğini düşünür. Sabah arkadaşını görür, nereye gittiğini sorar, arkadaş evine kaçtığını söyler ve geniş elbisesine elini sokarak içinden ekmek ve bir avuç kuru incir çıkarır. Cemîl arkadaşının verdiği yiyecektten bir kısmını erkek kardeşine kalan kısmını da Perşembe günü kız kardeşi Afife'ye vermek için cebinde saklar.

Kardeşlerin birbirini ziyaret ettiği günde, Cemîl, kız kardeşini salonun bir köşesinde çömelmiş, titrer bir halde ve yüzünün sarardığını görür. "*Afife!*" diye seslendiğinde Afife hıçkırarak gözyaşlarına boğulur. Sonra zayıf bir sesle: "*Ben açım*" der. Kardeşi elini cebine koyar, ekmek ve kuru inciri ona verir. Afife de: "*Bekle kardeşim, sana bir şey vermek istiyorum.*"¹⁷⁵ der. Elini göğsüne koyar, tenekeden küçük bir kutu çıkarır. Sonra kutuyu açar. İçindeki hindibayı ona verir. Kardeşi bunun ne olduğunu sorunca güzel bir tadı olduğunu ve acıkınca yemesini söyler.

Cemîl, Afife'nin yanından ayrılır, fakat o günlerde çocuklar arasında yaygın olan bir göz hastalığına yakalanır. Uzun bir süre kardeşini ziyaret edemez, iyileştiğinde de ilk işi Afife'yi görmeye gitmektir. Perşembe günü kızların yanına giderek Afife'yi sorar, kızlarda: "*Afife, O da kim? Kışlık Fareyi mi kast ediyorsun? Gel.*" diyerek Cemîl'i Afife'nin yanına götürürler. Kardeşi, kızların başta ne demek istediklerini anlamaz. Sonra Afife'yi bir ağacın arkasına saklanmış olarak bulur ve kızların neden ona böyle dediklerini sorar. Afife ağlayarak, oynamadığı ve gülmediği için onunla bu şekilde alay ettiklerini söyler, tüm bunları yapamamasının nedenini de açlığına bağlar. "*Ben açım*

¹⁷⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 52.

kardeşim. Eve gitmek istiyorum."¹⁷⁶ Dedğinde abisi ona sarılır o anda saçında kan görür, Afife de kızlarla kavga ettiğini ve kendisinin de ısrarak onlara karşılık verdiğini söyler. Bunları anlatırken de güler, abisi Afife'yi orada ilk kez gülerken görür.

Ertesi hafta Perşembe günü açlık, pansiyonda iyice şiddetini artırır. Bu haber Cemîl'in annesine ulaşır. Oyun oynarlarken Cemîl bir kadının sesini duyar, anneleri onlara yiyecek getirmiştir ve "*Al oğlum, sen ve kardeşin yiyin, kız kardeşini de unutma.*"¹⁷⁷ diyerek ayrılır. Arkadaşları yemeğe saldırır, ancak yemeği alır, bir köşede hepsini yer. Birileri kardeşlerine Cemîl'in annesinin yemek yolladığını ve onun da yemeği alıp kardeşlerinden kaçırıldığını ve kız kardeşini ziyarete gitmediğini söyler. Bir şekilde kardeşlerine annelerinin yemek getirdiği haberi yayılır, ancak Cemîl bunun yalan olduğunu söyleyerek inkâr eder.

Öykünün ilerleyen kısımlarında pansiyonda yemek olmayınca iki erkek kardeş açlıktan kaçarak evlerine dönerler. Sonraki Perşembe geldiğinde kız kardeşlerinin gelmesini bekledikleri için ziyarete gitmezler, fakat Afife abileri gelmeyince onların pansiyondan kaçtığını öğrenir. O gün sürekli ağlar, kızlarda etrafına toplanarak "*el-Cirzevnu'ş-Şetevî! el-Cirzevnu'ş-Şetevî!*"¹⁷⁸ diyerek onunla alay ederler.

Anneleri babalarına: "*Afife pansiyonda ölecek. Onu eve getirmelisin, biz ne yesek o da onu yer, aç olduğumuz da o da bizim gibi aç kalır.*"¹⁷⁹ der. Fakat baba Afife'nin pansiyonda kalmasını daha uygun bulur. Anne de küçüklüğünden beri Afife'yi sevmediğini söyleyerek babaya sitem eder.

Ertesi sabah Cemîl dışarı çıkmak ister, kapıyı zorlar, ancak kapıyı açamaz, babası kapıyı açar ve Cemîl kapıda saçları yere yığılmış bir cisim görür, eğilir, siyah uzun saçlara elini uzatır, bir de bakar ki kız kardeşi Afife. Annesi çılgık atar, erkek kardeşi ağlar, ancak o ağlayamaz, gözyaşlarını içine akıtır.

Afife ölmüştür, fakat açlıktan mı, soğuktan mı, hastalıktan mı öldüğünü kimse bilmez. Cemîl kardeşi Afife'nin eşikteki ölü halini unutamaz. Babaları ahşaptan küçük bir kutu yapar, tıpkı kışlık fare gibi Afife'yi onun içine koyarlar.

¹⁷⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 53.

¹⁷⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 54.

¹⁷⁸ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 55.

¹⁷⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 54.

1.3.1.1.4. eş-Şa‘ir

“Arkadaşım K. F. D’ye...”

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın eş-Şa‘ir öyküsünde eğitim hayatını önemsemeyen, duyarsız bir öğrenci olan Naim isimli karakterin okul döneminden bir kesit anlatılmaktadır. Eserin kahramanları: Naim, İlînâ, Nâzır ve Naim’in babasıdır.

Öykü de her sabah okula giden ve akşam da diğer öğrenciler gibi okuldan dönen bir çocuk vardır, ancak çantalarını omuzlarında taşıyan diğer öğrencilerin aksine bu çocuk çantasını boşlukta sallayarak elinde tutar. Arkadaşları arasında şair lakabını almıştır, ancak şiir yazmaz, sadece görüntüsü, hayalperest gözleri gibi dış özellikleri nedeniyle kendisine şair denilmiştir. Asıl adı Naim olan bu çocuk dersi dinlemez, öğretmen ders anlatırken bir kez olsun bakmaz, bakışlarını tavana, pencereye çevirir.

Naim, bir gün okula gelmez, ancak bu tembellikten değildir, hatta çok farklı bir nedeni vardır. Babasının işlettiği otelde kalan komşusu İlînâ’ya (İtalya’dan Doğu’yu gezmeye gelen) veda etmek ister.

İlînâ, Naim’in hemen bitişiğinde bulunan sadece duvarla ayrılan bir oda da kalır. Naim, elinde kahvesiyle balkona çıkan İlînâ’yı görmek için her sabah otelin balkonuna çıkar. İlînâ bir gün hastalanır, odasına kahve gelmesi için zile birkaç kez basar, ancak yardımcı odaya gelmez, o sırada Naim de koridordadır. Kalbi hızla çarpar, oda numarasına bakar, koşarak odanın kapısını çalar ve İlînâ’ya kahve yapmak istediğini söylediği sırada gizlice gözleriyle İlînâ’nın kıyafetlerini inceler.

İlînâ dul, yirmi beş yaşında, güzel bir öğrencidir. Naim ona aşıktır, ancak onunla alay eder korkusuyla ona sevgisini açıklamaktan kaçınır, bu sevgisini demir bir sandıkta tutulan hazine gibi içinde saklar.

Hem çok uzun hem de çok kısa olan bu ay bir çırpıda geçer, İlînâ yarın Beyrut’tan ayrılarak İtalya’ya gideceğini söyleyince, Naim ile İlînâ yarın sabah birlikte vakit geçirmek için anlaşır. Naim okuldan birkaç saatliğine ayrılır, sevgi için fedakarlık gerektiğini düşündüğü için hocası tembel de dese sevdiğine veda etmenin hakkı olduğunu düşünür. İlînâ’nın odasına geldiğinde İlînâ’yı aynanın karşısında süslenirken bulur, İlînâ ona yarın sabah kendisini burada bulamayacağını söylediğinde Naim

suratını asar ve birlikte daha çok zaman geçirmek için hemen giyinip hazırlanmasını ister.

Birlikte dışarı çıkarlar. Naim, kitap ve çantasını okula gidiyormuş gibi yanına alır ve onları tanıdığı bir dükkâna bırakır, birazdan döneceğini söyleyerek oradan ayrılır. Naim, İlînâ'yı deniz kıyısına götürür. Birlikte sigara içerler, Naim ailesinden gizli başka zamanlarda da sigara içen bir çocuktur. İlînâ'ya çok şey söylemek ister, ancak bir anda hepsini unuttur, dili damağına yapışır. Birkaç gün daha kalmasını isteyince İlînâ bunun imkansız olduğunu söyleyerek uzunca Doğu'ya duyduğu sevgiden bahseder. Otel kavşağına vardıklarında babasının onu görmesinden endişe ederek korku içinde taksiden iner, şoföre bayanı gideceği yere kadar götürmesini söyler. Elini ceplerine koyarak kafasında bin bir düşünceyle yürür, aklından İlînâ'yla birlikte kaçmayı bile geçirir, okulun paydos vakti gelince kitaplarını ve çantasını dükkândan alır ve otele döner, o sırada tembelliklerinden usanan babası bağırarak odasına gitmesini söyler. Naim kendini kandırmaktan başka bir şey yapmaz, kitabını eline alır, usanmış bir şekilde boş boş çevirir. Yarın için İlînâ'yı, ona aşkını itiraf etmeyi ve daha bir çok şey düşünür. Yanında duran kitaplarına küfrederek, duyguları karmakarışıktır. Koridorda ayak sesi duyduğunda babası olur korkusuyla bir şeyler mırıldanır, emin olunca da tekrar sövmeye ve vurmaya başlar.

Saat on birde otelde herkes uyuduğunda Naim pijaması üzerinde İlîna'nın kaldığı odanın kapısının deliğinden bakar, uyanık olduğunu, eşyalarını hazırladığını görünce İlînâ'nın odasına girer. İlînâ bu saate odasına geldiği için ona kızar, ancak Naim kapıyı kilitler, anahtarını da cebine koyar, aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- *"Seninle yolculuk yapmak istiyorum.*

- *Nereye? İtalya'ya mı! İtalya'da ne yapacaksın?*

- *Sana bakarım. Senin yanında hizmetçi olurum. Sabahları Butrus gibi sana kahve yaparım, yatağını yaparım.*"¹⁸⁰

İlînâ, kendisini hatırlaması için Naim'e kimseye vermemek şartıyla resmini verir. Yarın saat on ikide iskeleye gelip kendisini uğurlamasını ister. Naim de ona Lübnan manzaraları ve Fenike'den eserlerin olduğu bir albüm hazırlar. Gece ilerleyince Naim odasına döner.

¹⁸⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu 'l-A'rac*, 65.

Saat onda çocuklar sahada futbol oynarlar, Nâzır ise hakemleridir, birden Nâzır, Naim'in bir köşede gidip geldiğini görür. Nâzır, Naim'in yanına gider ve ona öğütlerde bulunur, ancak Naim bu yardımı reddeder ve yalnız kalmak istediğini söyler. Nâzır sinirlenir ve kasıtlı olarak topu Naim'in yüzüne hedefler, top Naim'in gözüne gelir, o sırada Naim'in elleri arasından İlînâ'nın resmi düşer. Nâzır resmi yerden alır, inceler, göğsü açık bir kadın resmi olduğunu görünce düdüğü çalar, tüm oyuncular ikisinin başına üşüşür. Nâzır, Naim'i ellerinden tutarak müdürün yanına götürür.

Müdür Naim'i kan döken zanlı gibi alır, götürür, kurnazca ve işkenceyle kafasına, ellerine, ayaklarına cetvelle vurur. Küçük aşık Naim resimdeki kadının Amerika'ya giden halası olduğunu söylemesine rağmen müdür onun suçlu olduğu için itiraf kürsüsüne çıkarır.

Kilise gider, itiraftan sonra, bin cetvel vurma cezası alır, bir hafta boyunca okula aç gelir, okulda da rüku pozisyonunda kalacaktır, okulun ona son uyarısıdır, ikinci kez aynı hatayı yapması durumunda okuldan sonsuza dek kovulacaktır.

Müdür onu sınıfa götürür ve takip etmesi için Naim'e bir kitap verir. Naim'in dinlediği parçada Fenikeliler kelimesi geçince birden aklına vapur gelir, saat on iki buçuk İlînâ'nın ayrılma vaktidir. Duyduğu öfkesinden önünde bulunan eşyalarla müdürü vurmak ister, sonunda müdür kitap okumaktan yorulur, Naim'e yaklaşır, kulağından çekerek ikinci kez rükuya indirir, sınıfın kapısını üzerine kilitler ve gider.

Naim müdürün gidişinden emin olduktan sonra pencereden kaçar, ancak vardığında vapurun kalktığını görür.

1.3.1.1.5. el-Hâviyye

“Toprak anamız...” (İtalyanca şarkı)

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın *el-Hâviyye* öyküsünde bir anda tüm mal varlığını kaybeden Halîl Sâbir isimli ana kahramanın çektiği ve ailesine çektirdiği sıkıntılar anlatılmaktadır. Eserin kahramanları; Halîl Sâbir, Halîl Sâbir'in eşi ve çocuklarıdır.

Bir gece Sehâme halkının tamamı Halîl Sâbir'in evinde toplanır, ev tıklım tıklım doludur, kimileri yerde, kimileri de ev sahibini etrafında yuvarlak daire oluşturacak şekilde oturmuştur. Halîl Sâbir ise odada dişleriyle dudağını kemirerek dolaşır. Odadaki

insanların kimi eşyalar hakkında konuşurken, kimi de bankaya lanetler yağdırır. O sırada Halîl Sâbir, bu evin şimdiye kadar iki kez böyle kalabalık olduğu anı hatırlar. (biri yirmi yıl önce olan düğün günü, ikincisi ise babasının vefatı)

Köyde el-Kerem’de iki kayanın arasında bulunan bir uçurum vardır, yetmiş yaşında olan yaşlı babası, kendisine verilen nasihatlere kulak asmayarak bu kayalıkları geçmeye çalışırken vefat etmiştir.

Halîl evin içinde ayakta iken sessiz sessiz mırıldanır, insanlar da onun on beş gün içinde evi terk etmesi gerektiğini söyleyen bankaya lanetler yağdırdığını düşünür. Sonunda köylüler evden ayrılırlar, Halîl Sâbir tek kalınca elini kaldırır, şiddetle kafasına vurur, terasta çarşıya doğru bakarak banka görevlisinin arabasını aramaya başlar. Ardından eşinin odasına gider, küçük oğlunu annesinin boynuna sarılı halde görür, annesi ağladığı için ağlayan küçük oğlu bir yandan da battaniyenin bir köşesiyle annesinin gözyaşlarını siler. Kadın ve kocası arasında şöyle bir diyalog geçer:

- “Allah zararını gidersin Ey Ebu Câbir! Allah seni başımızdan eksik etmesin. Oğullarımızı bize bağışlasın! Evlatlarından birini kaybetseydin ne yapardın?

- Keşke oğullarımdan birini kaybetseydim de evimi arsamı kaybetmeseydim.

- Bu söz de nedir? Böyle deme ey Halîl. Biri duysa sana inanır.

- İnanır inanmaz beni ilgilendirmez. Ben sana diyorum ki: keşke ben ve oğullarım bankayı tanımadan önce ölseydik! İnsanlar! Ha! Ha! Başımıza gelen şeylerden etkilendiklerini mi düşünüyorsun? Deli! Hastalık deliliğine delilik eklemiş. Onlar bize küfrediyorlar. Ben! Halîl Sabir! On beş gün sonra evime gelecekler ve benim haysiyetimi yola atacaklar ve beni köpek gibi vuracaklar? Hayatım boyunca evimde ve arsamda krallar gibi yaşadım. Bana taziye için gelenlerin hepsi beni kıskanıyorlardı, çekemiyorlardı. Evim en güzel ev, üzümüm, bostanım, ineklerim, evlatlarım... Sen hasta olduğun için bana on beş gün mühlet verdiler. Eğer hastalığın olmasaydı beni bugün çıkaracaklardı.”¹⁸¹

Tüm bu konuşmalarından sonra Halîl’in karısı yine de bir hayır olduğunu, bu hastalığın bile bir hikmeti olduğunu söyleyerek eşine tesellide bulunur, ancak sonunda eşi dayanamayarak bundan sonra Allah’tan şifa dilemeyeceğini ve bu yaşananlarda Halîl’in kardeşlerinin de payı olduğu söyler. Kardeşi Salih’in evlatlarını okutmak için

¹⁸¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, eş-Şabiyyu ‘l-A‘rac, 75.

Beyrut'a gitmek istediğini, Salih'in evlatlarının kendi evlatlarından daha iyi olmadığını, Salih'in karısının onu Beyrut'a sürüklediğini, Salih'in karısının bu köy hayatına layık olmadığını ve daha bir çok şeyi sıralar. Karısı, kardeşlerinin onu tek başına bırakarak ticarete kaybetmesine göz yumduklarını da konuşmasına ekler. Odada devam eden kavganın ardından çocuklardan biri Halîl Sabir'in kucağına atlayarak:

- *"Babacığım bu gün ne yaptım biliyor musun? el-Kerem'e gittim, kız kardeşimin önünde koştum ve tek başıma uçurumun üstünden atlادم."*¹⁸²

Bu sözler karşısında babası oğluna kızar, kendisine bin kere uçurumdan tek başına atlamamasını ve ablasını beklemesi gerektiğini söylediğini hatırlatır. Babası oğlunu öper ve daha sekiz yaşında bile olmayan oğluna bunun ilk ve son olması konusunda uyarıda bulunur. Ancak anne yaklaşık bir saat sonra olayı duyar ve eşine neden hâlâ uçuruma bir köprü yapmadığını söyler. Halîl Sâbir de evini ve arazisini almaya gelenler için daha büyük bir uçurum yapmak istediğini söyler. Halîl Sâbir'in oğlu Beyrut'ta kardeşinin yanında kalır. Oğlu annesine, yengesinin ona çocuklarının yemek artıklarını verdiğini, çocuklarına ise gizli bir şeyler yedirdiğini söyler. Karısı da tekrar kardeşlerinin Halîl'e yaptıklarını anlatınca Halîl eşine susması gerektiğini söyler. Ancak karısı devam edince Halîl Sâbir daha fazla dayanamayarak tokat atar, attığı tokat eşinin çenesine gelince çenesinden kan akar, Halîl evden çıkar, karısı da ardından söylenmeye başlar. Gece epey ilerler, ancak Halîl'in kafasında bir dünya soru vardır, eşine attığı tokatın pişmanlığı, oğlunu yatılı okula alma kararı vb. Halîl bu tür soru işaretleriyle evden ayrılarak el-Kerem'e gider. Yolda kendi kendine, Amerika'ya gitmediğine pişman olduğunu, bundan sonra birilerinin yanında bir çalışan olarak nasıl yaşayacağını düşünür.

Halîl Sâbir otuz sene boyunca alın teri akıttığı bu evden, bu topraklardan ayrılmak istemez, mallarını bir kez daha görmek ister, gözünü mallarına bakarak doyurmak ister, göz gezdirdiği sırada şeffaf karanlıkta bir ceviz ağacı görür, bu ceviz ağacı birkaç kolu olan hayalet gibidir. Savaş zamanında vefat eden dedesi bir ceviz ağacının altında defin edilir, o yerin bu yer olduğunu hatırlar. Dedesinin ona şöyle diyordu:

- *"Bizim zamanımızda Sehâme'de mezarlık yoktu, aksine herkes ölüstünü kendi arazisinde başakların ve üzüm bağlarının altında gömerdi."*¹⁸³

¹⁸² Tevfik Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu 'l-A'rac, 76.

Halîl kaç dedenin kemiklerinin bu topraklara karıştığını düşünür, yarın yabancı birinin gelip bu topraklara ayak basmasına asla izin vermeyecektir. On beş gün sonra hırsız çetesi bankaların arazisine dokunmasına izin vermeyecek ve onlara teslim olmayacaktır.

Halîl Sâbir karanlıkta yürürken bu şekilde kendi kendine konuşmaya devam eder. Bilinçsiz bir şekilde el-Kerem'e ulaşır, adım attığı sırada bir ayağı boşluğa düşer, arkasına bakar, bir kaya parçasına dokunmak ister. Kurtulmak için çabalasa da sert bir şekilde uçuruma yuvarlanır.

1.3.1.1.6. Ceddi ve Hikâyetuhu¹⁸⁴

“Benim yüreğim oğlum için parçalanırken oğlumun yüreği bana karşı taş.”
(Lübnan Atasözü)

*“Kışın dağ köylerinde şehir sakinlerinin bilmediği eğlenceler vardır. Eğer soğuk dağın şerlerinden diye düşünüyorsanız, ne olumsuzluklar vardır ki sonu hayırlı olmuştur. Çünkü dağdaki soğuk, insanları, gece toplantılarına ve eğlencelere davet eder. Eğer dağdaki soğuk olmasaydı, bu nimetlerden faydalanamazlardı.”*¹⁸⁵ diyerek başlayan öyküde kahraman, anlatıcı kahramandır. Anlatıcı kahramanın arkadaşı onu ocak ayının ortasında Beyrut'ta bulunan Beytüşşebab'a götürür. Gece sobanın etrafında toplanırlar, kestane pişirirler. Arkadaşının kardeşi ve eşi uyumaya gidince anlatıcı kahraman arkadaşıyla yalnız kalır, konudan konuya atlarlar, konuşmaların çoğunu da köy, köy ve şehir arasında hayatı arasındaki karşılaştırmalar oluşturur. Eskiden sobanın etrafında yaptıkları gece sohbetlerini, anlattıkları öyküleri konuşurlar. Birden arkadaşı on sene önce dedesinin hayatına mâl olan öyküyü anlatır.

Arkadaşı, o günü hâlâ dün gibi hatırladığını söyler:

“Onu hâlâ bugün gibi hatırlarım. Son günlerinde, yüzünde çocuk gülümsemesini andıran sihirli bir tatlılık vardı. Bir çocuğun gözyaşı gibi gözyaşı vardı. Çünkü dedem

¹⁸³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 81.

¹⁸⁴ Ayrıca bkz. Hüseyin Yazıcı, *Çağdaş Arap Öyküleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999, 177-186.

¹⁸⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 85.

yetmiş beş yaşında, tıpkı çocukların ağladığı gibi ağlardı. Bir günde defalarca ağlardı. Ağlamasının sebebi oğluydu.”¹⁸⁶

Dedesi Sem'an'nın annesiyle birlikte dokuz kızı ve iki oğlu olduğunu söyler. Altı yaşında vefat eden ilk oğlunun adı Şahin, ikinci oğlunun adı ise Emîn'dir. 1889 yılında henüz yirmi yaşını bile doldurmamış Emîn, köyden birkaç çocukla anlaşarak New York'a gitmeye karar verir. Bu arada Beytüşşebab'ın göçmenleriyle meşhur olduğunu ekler ve her ne kadar dedesi karşı çıksa da Emîn her hafta mektup yazacağına ve iki yıldan fazla kalmayacağına söz vererek evden ayrılır. Hâlâ Amerika'da olan Emîn bir yıl sonra mektup yazmayı tamamen bırakır, Emîn, babası ikinci kez evlendiği için annesinin hakkını savunmak istemiş ve babasına güvenmiştir. Nitekim anlatıcı kahramanın arkadaşı, dayısı Emîn'in, dedesine hesap sorduğunu, onu düşünmeden yargıladığını, aslında dedesinin Amerika'da ahlaksız bir yaşantı süren, amcasının kızına evlilik sözü verip tutmayan ve kendisine oralarda sevgili tutan dayısına hesap sorması gerektiğini söyler.

Dedesinin bunun üzerine deliye döndüğünü ve dayısına çok sayıda mektup göndermesine rağmen dayısının bunlara cevap vermediğini söyler. Arkadaşı, beş sene sonra dayısının dedesine hasta olduğunu bildirdiğini ve muhtemelen de verem olduğunu, dedesinin dayısına taşları ağlatacak derecede etkili, sayısız mektup gönderdiğini ve buna rağmen dayısının cevap yazmadığını belirterek dedesinin anlattığı masalı anlatır.

Zamanın birinde büyük bir kral ve bu kralın da Hasan adında yakışıklı bir oğlu vardır. Hasan ergenlik çağına geline babasına dünyayı dolaşıp kendine bir eş bulmak istediğini söyler, ancak kral oğlunun başına bir iş gelmesinden korktuğu için oğluna kendi kanından ay gibi güzel olan amcasının kızını teklif eder. Kralın oğlu istemediğini ısrarla söyleyince kralın emriyle atların en güzeli seçilir, oğlunun heybesi altınla doldurulur ve böylece Hasan dünyayı dolaşmaya başlar.

Kralın oğlu kırk gün kırk gece gezer, kırk birinci gün sabah kendini Allah'tan başka kimsenin olmadığı bir yerde bulur. Gözleri kamaştıran mücevherlerin parladığı bir sarayın önünde havuz bulur, havuzun kenarında suya atlayan on iki güvercin vardır, ancak bu güvercinlerin suda on iki güzel kıza dönüştüğünü görür. Kızlardan biri elini

¹⁸⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 86.

tutarak kralın oğlunu atından indirir. Hasan sağında, solunda, önünde ve arkasında güvercinlerle birlikte sarayın kapısına gelir. Bir dev, demir kapıyı dişlerinden tutarak açar, Hasan daha önce hiçbir yerde görmediği bir odaya getirilir, o anda dev ve diğer kızlar ortadan kaybolur, yanında sadece Budur isminde bir kız kalır, Budur, Hasan'a bu sarayda yüz bir oda olduğunu ve kendisiyle her gün bir odada kalacağını böylece sarayın tüm odalarını öğreneceğini söyler. Hasan ve Budur birlikte dakika gibi geçen tam yüz gün geçirirler, ancak yüz birinci gün yastığında siyah bir güvercin görür, güvercin kendisinin Budur olduğunu söyleyerek yıkanması için onu havuza götürmesini söyler. Havuzun kenarında altı beyaz ve beş de siyah güvercin vardır. Budur ve diğer güvercinler havuza atlarlar, fakat bu kez havuzdan on iki yılan olarak çıkarlar. Hasan bağırıp kaçmaya çalışır, ancak yılanlardan biri Hasan'ın boynuna dolanır. Birden dev bir maymun ortaya çıkar ve Hasan'ı boynundaki yılanla birlikte, kötü kokular yayılan karanlık bir odaya atar. Yılan yüz beyaz gün gördükten sonra şimdi de yüz kara gün göreceğini, yüz birinci günün sonunda da boynuna sarılarak onu feci bir şekilde öldüreceğini söyler. Yılan kapı altındaki delikten süzülerek ortadan kaybolur. Hasan, her gün farklı karanlık bir odada yılanın boynundan ineceği şekilde ayakta dikilir.

Kral da oğlu gelmeyince yollara düşer, oğlunu bulma ümidiyle, kırk gün kırk gece yol alır. Kırk birinci günde yaşlı bir kadın görür ve yaşlı kadına selam verir, yaşlı kadın aç olduğunu ve kendisine yemek vermesi durumunda bütün ihtiyaçlarını gidereceğini söyler. Oğlunu aradığını bildiğini ve oğlunun yerini sadece kendisinin bildiğini söyler.

Kral bacasını açar, kılıcıyla bacasının bir parçasını keserek kadına verir. Kadın, krala oğlunun cinlerin elinde olduğunu ve acele etmezse oğlunu öldüreceklerini söyler, ardından krala Süleymân'ın yüzüğünü verir, darda kalırsa Süleymân'ın kendisine yardım edeceğini söyler. Yaşlı kadın yüzüğe seslenir ve yüzük cevap verir. Yüzüğe kralın bacasını iyileştirmesini söyler, ardından kralın bacağı eski haline dönüşür. Sonra yaşlı kadın ortadan kaybolur. Kral sarayın önüne gelir, on iki kız kralın karşısına çıkar ve Hasan'ın içerde olduğunu ancak korkudan içeri giremediklerini söylerler. Kapıdaki iki güvercin de Hasan'ı sadece kralın kurtarabileceğini söyler. Sarayın zenci bekçisi Meymun da oğluna yüz gündür işkence edildiğini ve bugün son günü olduğu için yılanın boynuna sarılarak Hasan'ı ısırp öldüreceğini söyler.

Kral sarayını, tahtını vaad eder, ancak kızlar Hasan'ın sadece krala verileceğini söylerler. Kral atından iner, on iki kız da havuza atlar ve kızlar on iki güvercin olarak sudan çıkarlar. Dev, dişleriyle sarayın kapısını açar ve krala iki güvercinin, iki gözünü oymasına izin vermesi gerektiğini söyler. Kral da:

“Hasan'ı bana ver, sonra da istediğin şeyi bana yap!”¹⁸⁷

İki güvercin gelir, kralın iki gözünü çıkarır. Dev, parmak uçlarına kralı alır ve kralı yerin dibine indirir. Kral *“Baba! Baba!”* diye bir ses duyar. Ardından kral oğluna kavuşur ve saraya doğru yola çıkarlar, birbirlerine başlarından geçenleri anlatırlar. Oğlu, babasına Süleymân'ın mührünü hatırlatınca Kral elini cebine atar ve yüzüğe seslenir. Yüzük kendiliğinden hareket ederek kralın gözlerini eski haline getirir. Saraya vardıklarında şenlikler düzenlenir ardından Hasan amcasının kızıyla evlendirilir. Yüz bir gün ziyafet çekilir.

Anlatıcı kahramanın arkadaşı masalı bitirdiğinde dedesinin kendisine sevdirdiği masalın bu olduğunu söyler. Başlangıçta bu masalı sebepsiz sevdiğini düşünür, ancak dedesinin ölümünden sonra aslında bu masalın uzakta ve kötü kadınlarla birlikte olan dayısı Emîn'in bir yansıması olduğunu anlar.

Dedesinin de ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Sonunda 15 Ekim 1955 yılında dayısı Emîn, dedesine bir mektup gönderir, mektubuna da fotoğrafını koyar, bunun üzerine dedesinin ağladığını ve on kez mektubu okuttuğunu söyler. Ertesi gün dedesi ölür, ölüm haberi gazetelerde ilan edilir, dayısı Emîn dahil herkes dedesinin öldüğünü öğrenir.

1.3.1.1.7. er-Resâ'ilu'l-Mahrûka

“Bakireler onların kalbi boştur.”

Ana kahraman Dimeşk'te mutsuz bir sonbahar akşamını anlatarak öyküsüne başlar. Bâbu Tûmâ'da evlerin etrafında iç içe geçmiş ağaçlar bahçeleri kuşatır. Ağaçların savrularak yere düştüğü akşamın o saatinde Leyla pijamasıyla, beyaz evin terasına çıkar. Şiddetli esen rüzgara rağmen Leyla tutunarak terasın köşesine yürür.

¹⁸⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 92.

Köşeye eğilerek elini sokar ve oradan yanmış kağıt parçalarını eline alır. Rüzgar yanmış parçalarını savururken sağlam kalan kağıt parçaları parmaklarının arasında kalır.

Bu yanmış kağıtların harfleri ve kelimeleri ona bazı şeyleri hatırlatır, mektubun sonunda eski sevdiğinin ismini okuduğunu hatırlayınca kalbi çarpmaya başlar. Gözlerinden yaşlar boşalır. Köşede terasın kenarından sarkar, eski hayatını ve bir saat önce burada gerçekleşen trajediyi düşünmeye başlar. Aklına gelen ilk şey annesinin sözüdür:

*“Ey kızım, dünyada nasibinin ne zaman ve nereden geldiğini bilemezsin.”*¹⁸⁸

Leyla’ya ne zaman bir kısmet gelse Rahip Bûnâ Cebrâyil hemen arkasından ona gelir. Bûnâ Cebrâyil gelin ve damatların arasını yapar, kalpleri ferahlatır. Leyla annesinin sürekli dile getirdiği bu söze karşı kafasını sallar, ancak iç dünyasında bunu doğrulamaz. Kendi kendine: *“Neden nasibimin ne zaman ve nereden geldiğini bilmiyorum, Besîm olmadan evlenir miyim?”*¹⁸⁹

Besîm, Leyla’nın çocukluk arkadaşı ve aynı zamanda komşusudur. Dairenin en üst katında Leyla, en alt katında ise Besîmler oturur. Leyla uzun bir süre Besîm’i sever. Besîm ise Leyla’dan habersiz sekiz yaşından beri ona derin bir sevgi besler. Besîm, Leyla’nın her adımını takip eder.

O sırada Leyla, Besîm’le okul yıllarını hatırlar, Besîm’in sürekli okula geldiğini, her adımını takip ettiğini ve müdüre Kâtrîn’dan korktuğu için Besîm’e okula gelmemesini söylediğini ancak Leyla’nın tüm bu ikâzlarına rağmen Besîm’in söylenenlere kulak asmayarak okula geldiği anıları anımsar.

Ancak Besîm uyarıları pek de umursamaz, Leyla’yı görmek için gelmeye devam eder. Öykünün ilerleyen kısımlarında Leyla mezun olur ve evinde mezuniyet partisi düzenler. Besîm de partiye katılır, Besîm Leyla’ya güzel sözler söyler, birlikte dans ederler. Dans ettikleri sırada çalan plağı Besîm Leyla’nın kardeşine hediye etmiştir. Besîm doğrudan ona hediye edemeyeceği için Leyla’nın kardeşine vermiştir. Leyla da ne zaman gelin olacağını düşünür durur.

¹⁸⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 98.

¹⁸⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 98.

“Ey kızım, dünyada nasibinin ne zaman ve nereden geldiğini bilemezsin.” diyen annesi sonunda haklı çıkar ve söylediği gerçekleşir. Leyla, Semîr adlı bir gençle nişanlanır. İlk gün reddetmesine rağmen sonra bu genci kabullenir. Besîm’in kız kardeşinde kitap unutmuş gibi yaparak evlerine gider, her şeyi Besîm’e anlatır. Eski sevdiği ona dokunmaya çalışsa da Leyla buna izin vermez. Leyla yıllardır tanıdığı Besîm’in kendisine dokunmasına izin vermezken bir haftadır görüştüğü Semîr’e nasıl da izin verdiğine kendisi de anlam veremez. Leyla, Semîr’in kocası olmasını ister, başka da kimseyi istemez.

Besîm daha öncesinde günlük mektuplarla Leyla’ya duyduğu aşkını ilan eder, bazen az da olsa mektuplarına kafiyeli şiirler ekler, gün içinde yaptığı kısa şeyleri mektupta anlatır. Sevgisine mektupları ulaştırmak için gizlice merdivenin en alt katına iner, paspası kaldırır ve mektupları paspasın altına koyar, Leyla da gelir, mektupları göğsüne saklar ve okumak için yukarı çıkar. Babası çalışır, fakat annesi ve kardeşleri evde olduğu için banyoya gider, heyecanla mektuplarını okur.

Leyla, Besîm’le yaşadığı şeyleri saklamaz, Semîr’e her şeyi anlatır, uzun zaman okul yolunda onunla görüştüğünü, dans ettiğini, Besîm’in ona mektuplar yazdığını vb. her şeyi tüm gerçekliğiyle anlatır. Leyla odasına gider, elbise dolabından Besîm’in ona yazdığı kırmızı ipek ipe bağladığı mektupları ve şiirleri bir saat önce terasa getirir, fakat Semîr, mektupları küçümseyerek eline alır, parçalayarak terasın köşesine koyar ve kibritle tutuşturur.

Aslında Leyla, Besîm’i unutamamıştır, neden Semîr’le evlendiğine kendisi de anlam verememektedir. Leyla, kalan yanmış mektup parçalarını almak için elini köşeye uzatır ve eline külden başka bir şey gelmez. Ardından terasa bitişik bir evin duvarına yaklaşır, Besîm’in kafası, çenesi, alnı, boynu tüm dış özellikleri Leyla’nın hayalinde belirir. Leyla hayallere dalar, Besîm’in “*Seni seviyorum*” dediği anları hatırlar.

Leyla, terasta geçmişte yaşadığı anılarından uyanarak odasına gider, o sırada annesiyle karşılaşır. Annesi yarın düğünü olduğunu hatırlatınca Leyla ağlayarak annesine sarılır ve ağlamaya devam eder. Annesi nedenini sorunca bir şeyi olmadığını söyleyerek küçükken yaptığı gibi evdeki son gecesini annesinin yanında geçirir.

1.3.1.1.8. Aḥedu‘ş-Şe‘anîn

“Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdür.” (Kur’an-ı Kerim)

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın Aḥedu‘ş-Şe‘anîn isimli öyküsünde önceleri inşaat işiyle uğraşan Bûnâ Ğustîn’in daha sonra kendi çıkarlarını düşünerek eski işinden daha temiz bir iş olan rahipliği seçmesi anlatılır. Eserin kahramanları; Bûnâ Ğustîn, eşi Hûriyye ve diğer kahramanlardır.

Öykü, Bûnâ Ğustîn adında bir rahibin bayram dolayısıyla kilisede verilecek olan ayine hazırlanmasıyla başlar. Bûnâ Ğustîn sonradan rahip olmuş biridir, rahip olmadan önceki adı Bû Hassûn’dur. Eserde Bûnâ Ğustîn’in rahip olmasının iki nedeni olduğu söylenir; biri günahlarından arınmak, diğeri de evlat sahibi olmaktır.

Aslında orada Bûnâ Ğustîn ve Hûriyye’nin söylemedikleri başka bir sebep daha vardır: *“Bina! Bina! Hiç bir şey katmayan yorucu, kirli iş.”* Doğrusu daha önceleri Bû Hassûn her akşam dağınık, toz, toprak içinde, elleri kesik bir halde söylenerek eve gelirdi. Ancak rahip olduktan sonra yani dünkü Bû Hassûn’la bugünkü Bûnâ Ğustîn karşılaştırıldığında artık elleri yumuşak ve pürüzsüzdür, ayrıca bugün eli köy kadınlarının, erkeklerinin ve çocuklarının hepsinin şifa kaynağı olmuştur. Herkes elini öper ve onunla gurur duyar.

Hûriyye köy halkının kendisine *“Bayan Hûriyye”* demesinden çok memnundur, bazen yanına gelip beyefendiyi sorarlar ve ellerini üzerlerinden çekmemesi için rica da bulunurlar. Hûriyye, zaman zaman kocası Bûnâ Ğustîn’in yanına gelir ve köyün kadınlarının günahlarını bilmek istediğini söylemeye çalışır, ancak buna cesaret edemez, çünkü bir kâhin için ölmek bu sırrı söylemekten daha kolaydır. Fakat Hûriyye tek bir kadının günahını merak eder, o da on iki çocuğu olan Ummu İbrahim’dır. Ummu İbrahim daima komşuların önünde Hûriyye’ye sataşır ve başkalarının yanında Hûriyye’den bahsederken *“Ummu Hassûn ve lanetli Hûriyye”* der. Öyküde Hûriyye’nin bu kadın hakkında kendi kendine konuştuğu yer şu şekildedir:

- *“Allah’ın adaleti bu mu? Ummu İbrahim dedikoducu, uzun dilli, pis namlıdır. Ebu İbrahim yıkılmış bir yaşlı, öyleyse son iki çocuk ona nereden geldi? Bu günahkâr*

kadına on iki oğlanın verilip, Hûriyye'ye ise onun ve Bûnâ Ğustîn'in kalbini mutlu edecek, evini şenlendirecek bir çocuğunun bile olmaması Allah'tan reva mıdır?... ”¹⁹⁰

Hûriyye tüm bunları Bûnâ Ğustîn'i ayine hazırlarken düşünür, Bûnâ Ğustîn kiliseye gider, ayin için gerekli hazırlıkları yapar. Saat sekiz buçukta ayin başlar, fakat her sabah ön sıralarda yerini alan Hûriyye bugün yoktur. Hûriyye kapıda bekler, Bûnâ Ğustîn'i ne işitir, ne de görür, kiliseye gelenler Hûriyye'ye ne olduğunu anlamaya çalışırlar. Ummu İbrahim gelir ve komşusuna Hûriyye hakkında dedikodularda bulunur. Kilise yavaş yavaş kadın, erkek ve çocuklarla dolmaya başlar.

Rahip Bûnâ Ğustîn ayine başlar, kilise adeta şölen yerine döner. Her iki cinsten her yaştan çocuklar renkli elbiseler giyinmişler, kimi babasının, kimi de bir yakınının omuzuna binmiş cıvıldaşıyorlar, ağlıyorlar, eğleniyorlar...

Hûriyye fark etmeden sandalyesinde durur, kilisede tören alayını izler, parlak küçük gözlerini bir çocuktan bir çocuğa çevirir, annesinin, babasının yanında olan çocukların her birinin hayatını gözünde canlandırır, sonra kendi hayatına bakar ve haline üzülür.

Kimi gençlerin doğumunu hatta çocukluklarını hatırlar. Naîm Bin Tannûs el-Câbî'yi geçit töreninde yürürken görür. Sekiz sene önce bu çocuğun vaftiz edildiğini hatta Bûnâ Ğustîn'in kâhin adıyla gerçekleştirdiği ilk vaftiz olduğunu hatırlar. O gün mutluluk ve hüznü nasıl bir arada yaşamışlar. Mutluluk, çünkü Bûnâ Ğustîn rahiplik hayatında kutsal sırlardan ilk sırrı yerine getirmişti. Hüzün, çünkü o kendi kendine Allah'ın Tannûs el-Câbî'yi rızıklandığı gibi kendisini neden rızıklandırmadığını düşündükçe tekrar üzülür. Bûnâ Ğustîn eşinin yaşadıkları karşısında çaresizdir:

- Üzülme ey Ummu Hassûn. Allah'a ibadet et. Şüphesiz Allah duanı işitecek ve bize bir evlat nasip edecek.¹⁹¹

Aylar, yıllar geçer, ancak Hûriyye'nin duası hâlâ gerçekleşmez, buna rağmen vazgeçmeden inanarak duasına devam eder, kilisenin sahasına her çıktığında oradan bir avuç çakıl taşı alır, dizlerinin altına bırakır, kan akana kadar dizleri üstüne çöker. Tüm bunları dizlerinin çatlaması ve ölmek için yapar.

¹⁹⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 109.

¹⁹¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 112.

Kilisenin önünde oynayan çocuklara bakınca Fîktûr bin Mârûn el-Fevvâz isminde ancak Hûriyye'nin Bektûr diye çağırdığı çocuğu amcasıyla oyun oynarken görür. Bektûr diğer arkadaşlarından farklı olarak Fransız tarzı kırmızı çizgili takım elbise giyinir. Diğer arkadaşları onun bu giyim tarzını kıskanarak ailelerine onlarda neden yok diye sorgularlar.

“Takım elbisesinde ne kadar da güzeldir! Annesi arkasında yürürken ne kadar da mutludur, babası elinde mumuyla ne kadar da mutludur! O köyün en zengininin oğludur. Babası Mârûn Amerika'ya gitti ve büyük servet toplayarak köye döndü, ardından evlendi ve kiremit bir ev – şeyhin evinden sonra inşa edilen ikinci kiremit evi inşa etti.”¹⁹²

Hûriyye “köyün en zengini” diyerek söylenir, o sırada Hîlâna isimli bir kızın nasıl da büyüdüğünü düşünür. Hûriyye etrafında büyüyen çocukları gördükçe üzülür.

Hûriyye, Bûnâ Ğustîn'den Mâr 'Abdâ'yı ziyaret etmek için izin ister, Çünkü Hîlâna'nın annesinin iki yıl boyunca çocuğu olmamıştır, bu nedenle ihtisas alanı kısırlık tedavisi olan Mâr Abdâ'yı ziyaret etmek ister, ancak Bûnâ Ğustîn bunun bir sebebi olduğunu söyleyerek eşinin gitmesine izin vermez.

Asla pes etmeyen Hûriyye bedevi kadınlara sığınır, onlardan aldığı koca karı ilaçlarını denemeye başlar. Bu tür şeylere inanmayan Bûnâ Ğustîn onu yakaladığında kimseye söylememesi uyarısında bulunur.

Hûriyye bu kez de Necla adında komşusuna dair hatıraları aktarır. Necla'nın daha önce çocuğu yoktur, ancak sonrasında hamile kalır. Doğumdan sonra altı aylık olan neşeli çocuğu bir akşam vakti aniden fenalaşır, Necla çocuğun bu değişiminin Ummu İbrahim'in yanında olduğunu söyler. Kadın, çocuğun benekli-alaca zimba gibi gözlerinin olduğunu söyler. Çocuğu gördüğünde Necla'ya Allah'ın adını ağzına almadan “*Bu oğlun mu, genç bir delikanlı olmuş*” der. Necla, Ummu İbrahim'in hasetli davranışlarından dolayı evladının başına bir kötülük geleceğini düşünür. Nihayetinde aklına gelen başına gelir. Hûriyye, Necla'nın oğlunun cenazesini hatırlar. Ancak Necla'yı şanslı bulur, üzerinde kısır damgasının olmadığını belirtir.

¹⁹² Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 113.

Ayin sırasında tüm bunları düşünen Hûriyye donuk bir haldeyken Ummu İbrahim'in alaycı sesiyle kendine gelir. O anda kilisenin adanma bölümüne koşar, Bûnâ Ğustîn ne olduğunu anlamak için onu yakalamaya çalışır, ancak Hûriyye onu çoktan geçmiştir. Elinde şamdanlarıyla dönerek tuhaf hareketler sergiler.

1.3.1.1.9. Hannûn

“Büyük savaşın trajedilerinden”

Hannûn, Birinci Dünya Savaşı'nda Lübnan'ı kasıp kavuran açlığın öyküsüdür. Eserin kahramanları; Hannûn, karısı Esmâ, oğlu İlyâs, Yusuf Bey, Yûsuf Beyin oğlu ve Hannûn'un yaşlı babasından oluşmaktadır. Öykü, anlatıcı kahramanın ağzından anlatılmaktadır.

Asıl adı Hannâ olan ancak sonraları Hannûn ismini alan ana kahraman, Beyrut'ta ez-Zeytûne mahallesinde herkes tarafından tanınır. Hannûn, cömert ve şefkatli biridir. İngilizce, Fransızca, İtalyanca gibi her dilden birkaç kelime bilir, ancak onları da birbirine karıştırır. İsminin Hannâ'dan Hannûn'na dönüşmesinin sebebi Birinci Dünya Savaşı'na dayanır.

1917 senesinde Beyrut büyük bir daralmayla karşı karşıya gelir. Civar ülkelerden aç mülteci toplulukları Beyrut'a gelir, böylece Beyrut hastalık ve pisliğin merkezi haline gelir. O dönemde Hannâ da ayakkabı tamircisidir. Sorumlu olduğu yaşlı bir babası, eşi ve küçük bir çocuğu vardır. Ayakkabı üretimi azalmaya başlar. Hannâ'nın içinde bulunduğu sıkıntılı durum öyküde şöyle ele alınır:

“Yaşlı baba daha fazla katlanamadı. Hannâ babasını seviyor ve ona yemek vermek istiyordu, fakat ne yapacaktı. Eve günde buğdayın aksine -çünkü buğday çok pahallıydı- arpa ve mısırdan olan iki ya da üç ekmekten fazlası girmiyorken ne yapacaktı — Yazık o babaya bir şey verilirse yer, verilmezse köşede kıvrılmış bir şekilde kendi halinde kalır, sessizce ölümü bekler. O ince bir kalbe sahipti, onu öldüren bu incelikti, çünkü öldüğü gün sekiz yaşında olan torunu İlyâs'a yemek hakkını vererek şöyle demişti: “Ye oğlum, çünkü senin yaşaman lazım.””¹⁹³

¹⁹³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu 'l-A 'rac, 122.

Hannâ evinin tüm eşyalarını ucuz bir fiyata satar, evini de komşusu Yusuf Beye satar. Bu zengin “*Bey*” ile tanınır. Yusuf Beyin de on yaşında bir oğlu vardır. Hoplayan, zıplayan, mutlu, güzel giyimli, yola iner, çocuklara küfreden, en güzel yiyecekleri yer, çocukları vurur, fakat kimse ona karşı çıkamaz.

Çocukların birçoğu Beyin oğlunun etrafında toplanır, bir lokma uğruna onun yaptığı her şeye katlanırlar öyle ki kemiğin etrafında dönen köpekler gibi etrafında dönerler.

İlyâs’ın aşırı acıktığı bir günde annesi, oğlunun açlığını durduracak bir şeyi nereden getireceğini düşünerek çaresizce ağlar. Babası da bir şeyler bulmak umuduyla çarşıya gider. Çaresiz anne kafasını sallar durur, ciğer paresine bakar, ciğer paresi kendini yerlere atarak: “*Yemek istiyorum, ben açım, yemek istiyorum!*” der¹⁹⁴

İlyâs’ın zayıflıktan vücudunun kemikleri bellidir, Esmâ oğluna yaklaşır ve belki karnını doyurur diye Beyin oğlunun yanına gitmesini söyler. İlyas, zengin oğlunun evine gider. Annesi Esmâ da gözü yaşlı bir şekilde oğlunu gözetlemek amacıyla kapının önünde parmaklarını sıkarak bekler. Beyin oğlu her zamanki gibi babasının sarayındaki bahçede etrafında zıplayan ceylanlarla oynar, şişman tavuklar tohumları yerden alır. Tavukları doyuyor, fakat insanoğlu ise açlıktan ölüyor! Tavuklar o sarayda doyar ve saray, ceylanlar, tavuslar, hindiler ve kedi-köpeklerle doludur, sarayın etrafında ise önünde, arkasında, sağında, solunda insanlar ölür, yaşlılar, gençler, kadınlar ve çocuklar ayakları şişik, kemikleri gözüken, ölümü bekleyen canlılar ve cansız cesetler. Beyin oğlunu ise ne cenaze ne de tabut bekler.

İlyâs kuru ve zayıf elini Beyin oğluna uzattığında, “*Yemek mi istiyorsun? Beni bekle.*” diyerek koşar, mermer merdivenleri çıkarak ekmek getirir. İlyâs ekmeği görünce kalbi ard arda çarpmaya başlar. Beyin oğlu ekmek parçasını ona yaklaştırır, daha vermeden uzaklaştırır ve gülerek: “*Sana bir şartla ekmek parçasını vereceğim.*” der.

Sonra ekmeği parçalar ve bahçenin etrafında dönmeye başlar. İlyâs hareketlerine şaşırır ve ne istediğini anlamaz. Beyin oğlu tavuk dışkısını alarak: “*Al ve ye. Sana pişmiş lokma vereceğim istiyor musun?*”¹⁹⁵ der. İlyâs hemen yer ve tekrar istiyor

¹⁹⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 123.

¹⁹⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 124.

musun, diye sorar. O sırada İlyâs'ı ve babasını ve annesini söverek ona bir şey vermeyeceğini söyler. Ve ekmek parçasını kulübesinde bağlı olan köpeğine atar. Muhtaç İlyâs, tavuk pisliğinde yiyecek arar.

Öykünün ilerleyen kısımlarında İlyâs her gün öğlen Beyin oğlunun yanına gider, tavuk dışkısını mutlu bir şekilde yer. O sırada Yusuf Bey de ayak ayak üstüne atmış, nargilesini içer, İlyâs'ı gördüğünde hemen tanır ve onu ismiyle çağırır. Ekmeği annesinin yanına gelmesi şartıyla vereceğini söyler. İlyâs ekmek sözünü duyar duymaz uçarcasına eve fırlar ve haberi annesine ulaştırır.

Hannâ'nın karısı güzel kadınlardandır. Oğlunun verdiği haberi duyunca sinirlenir ve oğlunu arkasından sürükleyerek çeker. Oğlunun haykırış ve yalvarmalarına daha fazla dayanamayan Esmâ oğluna merhametsiz bir şekilde tokat atar. Çocuğun canı yanar. İlyâs açlıktan acı çeker, evde inleyip yuvarlanır. Sürekli öleceğini dile getirince çaresiz annesi daha fazla bu acıya katlanamaz, gözyaşları içinde oğluna sarılır ve oğlunun öleceğinden korktuğu için Yusuf Beyin evine gitmeye karar verir. Aynanın karşısına geçer, saçlarını düzenler, Esmâ verem olmasına rağmen hâlâ çok güzel bir kadındır. Esmâ evden çıkar, Yusuf Beyin kendisinden ne istediğini bilir. Sadece on beş dakika belki de daha az süreceğini söyleyerek oğluna tesellilerde bulunur. Yusuf Beyin evine gider, zenginin sarayından çok kısa bir sürede çıkar, kolunun altında altı ekmek vardır. Yusuf Bey çok mutludur, kapıya kadar Esmâ'ya eşlik eder. Zavallı kadın ise ölmeden oğluna ekmek götürmenin derdindedir.

Esmâ eve vardığında kocası Hannâ da eve varmıştır. Oğlu İlyâs annesinin Yusuf Beyin yanına ekmek almaya gittiğini söyleyince Hannâ çılgına döner. Yusuf Beyin Esmâ'nın gelmesi şartıyla ekmek vereceğini ve başka şeyleri de babasına itiraf eder. Esmâ eve geldiğinde Hannâ direk gibi karşısına dikilir ve ekmeklerin nereden geldiğini sorar, sonra ekmeklere vurmaya ardından karısına vurmaya başlar. İlyâs'ın ağlamasına aldırmaz, eline bıçağı alır ve Esmâ'yı öldürür, altı gün ceset yerinde kalır. Öyle ki altı gün sonra belediye çalışanları gelir, İlyâs da annesinin kucağında ölür. Hannâ da deliye döner. ez-Zeytûne'ye gider ve orada bu halini gören insanlar onu Hannûn diye çağırırlar.

1.3.1.1.10. el-Ermele

“Karım beni seviyor, çünkü ben güçlüyüm.” (Almanca şarkı)

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *el-Ermele* isimli öyküsünde kocasını kaybeden Hîlâne isimli ana kahramanın eşinden kalma mektuplara bakarken gençlik dönemine ait bir mektupla karşılaşması ve bu mektupla eski aşk hayatını hatırlaması anlatılır. Eserin kahramanları; Hîlâne, Said, Mârî ve Kamîl’dir.

Beyrut’ta fırtınalı, soğuk bir günde Hîlâne isimli kahramanın aklına vefat eden eşi Kamîl’in ona yazdığı mektuplar gelir. Dolabı açar, eşinin ona nişanlılık döneminde yazdığı mektubu eline alır, Kamîl’le yaşadıkları, nişanı, düğünü gözünde canlanır. Eşinin yazdığı onlarca mektubun içinde buruşmuş bir mektup dikkatini çeker, mektubu eline alır. Bu mektup platonik aşkı Said tarafından arkadaşı Mârî’ye yazılan ancak ulaştırılmayan mektuptur. Hîlâne mektubu defalarca okur. Said, Hîlâne’nin eski sevdiğidir. Ne var ki Said bir süre sonra Hîlâne’nin arkadaşı Mârî’ye aşık olur.

Hîlâne, bir gün kısır partisine arkadaşlarını davet ederken komşusu Said’i de çağırır. Arkadaşı Mârî, Hîlâne’ye Said’i işaret ederek bunun kim olduğunu sorar. Aynı soruyu Said de yöneltir, Said’e okul arkadaşı olduğunu ve adının Mârî olduğunu söyler. Hîlâne bu sorular karşısında derin bir üzüntü hisseder. İki gün sonra fakat bu kez üçü birlikte Hîlâne’nin evinde toplanırlar, onun yanında birbirlerine sevgilerini gösterirler. Ana kahraman bu duruma çok üzülür. Said, Mârî’ye bir mektup yazar ve babaların çocuklarını öptüğü gibi Hîlâne’yi alnından öperek bu mektubu ona vermesini ister. Hîlâne mektubu alır, defalarca okur ve parmaklarının arasında sıkarak bir köşeye fırlatır. Said mektubunda Mârî’ye aşkını ilan eder.

Mârî, Hîlâne’ye Said’in onu sevdiğini söyler. Ana kahraman şaşırarak ona aşkını ilan edip etmediğini sorar. Mârî de hisleri doğrultusunda bu düşünceye kapıldığını söyler. Hîlâne içinden geçen duyguları bastırarak Said’in iyi bir genç olduğunu söyler. Sonra ikisi tekrar Hîlâne’nin evinde buluşurlar, Hîlâne kendini çok mutsuz hisseder, öyle ki kendini öldürmek ister. Sonra intiharın iyi bir şey olmayacağını düşünerek vazgeçer. Hîlâne daha önce başkalarına da aşık olmuştur, fakat Said’e hissettiği duygular daha yoğundur. Said, Mârî’ye vermesi için Hîlâne’ye bir mektup verir, ancak genç kız mektubu Mârî’ye vermez hatta hissettiği duygularını Said’e anlatır.

Yaşanan olayın üzerinden altı yıl geçer. Said Mârî'yle de evlenmez, başka biriyle hayatını birleştirir, eşine şiddet uygulayan, anlayışsız biridir. Fakat Hilâne'nin beş sene evli kaldığı merhum eşi Kâmîl bir kez ona sesini yükseltmemiş, Hilâne'nin bir dediğini iki etmemiştir. Anıların ardından mektupları dolaba koyar ve saklar.

1.3.1.1.11. Şehvetu'd-Dem¹⁹⁶

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın *Şehvetu'd-Dem* isimli öyküsünde altı-yedi yaşlarında bir çocuğun köpeğe işkence yaptıktan sonra din adamlarının yaptığı gibi köpeğe cenaze töreni düzenlemesi anlatılır. Eserin kahramanları; anlatıcı kahraman, çocuk ve arkadaşlarıdır.

Anlatıcı kahramanın dilinden aktarılan öykü şu şekilde başlar:

“Bu akşam, halının üzerinde oynayan oğluma ve evin köpeğine bakarak durdum. Bazen şaka bazen de ciddi boğuşuyorlardı. Ancak çok geçmeden şakanın galip geldiği gerçektir. Bir araya gelerek bağrışıyorlar sonra bir diğerini yuvarlıyordu. Oğlumun kumral, kıvrıkcık saçları köpeğin sarkık, beyaz tüylerine karışıyordu. Onlara doğru atılıyordum ki içimden şöyle geçirdim: “Keşke bu oyunda onlara katılabilmek için bir çocuk olabilseydim.”

*Sevgili köpek! Sana anlatmak istediğim bir olay var. Enteresan bir olay. Kalbimin bir köşesinde, unutkanlık örümceğinin ulaşamadığı ve ne kadar zaman geçerse geçsin asla ulaşamayacağı asılı hatıralardır. Dinlemek ister misin?*¹⁹⁷

Altı-yedi yaşlarındayken dağınık saçlı, kırmızı yanaklı, gömleği yırtık bir çocuk olduğunu ve elindeki sopanın bir benzerinin de ruhunda olduğunu söyler. Elindeki ve ruhundaki bu sopalarla arkadaşlarını vurur. Aslında oldukça kibardır, ancak istediği şey olmadığında ve gerekli saygıyı görmediğinde şiddete başvurur. Bu şiddet içeren hareketleri nedeniyle arkadaşları tarafından saygı görür. Adeta kendisi bir komutan arkadaşları da asker gibidir.

¹⁹⁶ Ayrıca bkz. Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, “Kan Tutkusu”, Çev: Mücahit Küçükşarı, *Mahalle Mektebi*, S:4, 2012, ssy.

¹⁹⁷ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 145.

Bir gün bu grup köyün etrafında bir köpeğin etrafını sarar, çocuk köpeğe doğru atılarak köpeği boynundan iple bağlar ve arkasından sürükler. Şimşim adında bir ormana götürür.

Çocuk köpeği ormanda bir ağaca bağlar, belindeki bıçağı çıkarır ve arkadaşlarıyla birlikte ormanın dört bir yanına ayrılırlar, köpeğe şiddet uygulamak için sopa ararlar. Değnekleri topladıktan sonra çocuk köpeğe ilk darbesini indirir. Fakat çocuk acımadan ikinci darbesini de gerçekleştirir. Hepsi birlikte köpeğin başına, ayaklarına, sırtına her yerine vururlar. Köpek acıdan ulumaya başlar. Ancak çocuk tüm merhametini yitirmiş bir halde acımadan vurmaya devam eder. İnleyen köpek sanki bir kan gölünün içindedir. Köpek onca dayağın ardından güçsüz düşerek dilini dışarı sarkıtır. Bunun üzerine çocuk bıçağını alır ve köpeğin dilini koparır. Sonra köpeğe bir ayın düzenler, köpeği vadiye fırlatır. Köy rahiplerinin yaptığı gibi dualardan birşeyler okur, cesedin önünde saygıyla eğilir ve köpeği vadinin derinliklerine doğru tekmeler.

1.3.1.1.12. ‘Umer Efendî

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın ‘Umer Efendî isimli öyküsünde daha önce bir iş sahiplenirken ülkede çıkan kriz dolayısıyla işini kaybeden Ömer Efendinin zengin olmak için yasal olmayan yollara başvurması anlatılır. Eserin kahramanları; Ömer Efendi ve anlatıcı kahramandır.

Anlatıcı kahraman evine yakın küçük otellerden birinde kırk yaşında, uzun boylu, geniş omuzlu, burnu kemerli, siyah gözlü bir adamın kaldığını söyleyerek öyküsüne başlar. Anlatıcı kahraman, bu adamın her sabah balkonda sigara sardığını, kafasını ellerinin içine alarak sanki bir problemi çözmeye çalıştığını belirtir. Bazen donup kaldığını, bazen de ellerini hareket ettirerek kendi kendine konuştuğunu belirtir. Bu adamı ismi dışında tanımadığını ve sadece adamları aralarında bir selamının olduğunu anlatır. Bir gün ilk kez erken bir saatte, adamın güneş batmadan önce şehirden otele döndüğünü görür, göz ucuyla adama bakarak adamın gözlerinde bir sıkıntı olduğunu anlar ve kendisine selam vererek halini hatırlar sorar ardından aralarında şöyle bir diyalog geçer:

- *Merhaba Ömer Efendi, Nasılsınız?*

- *Vallahi durumlar kötü arkadaşım.*

- *Şikâyetin nedir, Ömer Efendi?*

- *Dünyada bir insan iflas dışında bir şeyden şikâyet eder mi?*

- *Senin işin yok mu?*

- *İşte kriz. Sadece seni değil tüm tüccarları etkileyen şiddetli bir kriz olduğunu biliyorsun?*¹⁹⁸

Ardından Ömer Efendi ticaretten ayrılıp birkaç arkadaşıyla yeni bir proje üzerinde çalıştığını söyler. Fakat zamanı gelmediği için projesini açıklamaz. Anlatıcı kahraman Ömer Efendinin her sabah düşünceli olmasının nedenini öğrenir, ancak sır gibi sakladığı projeyi merak eder. Ömer Efendinin arkadaşları her akşam gelir, balkonda otururlar, şarap içerler, gürültülü gece sohbetleri yaparlar, tüm bu yaşananlar anlatıcı kahramanı uykusundan uyandırarak ona rahatsızlık verir.

Bir gün yolda “*Çoraplarımız var, havlularımız var*” diye seslenen tanıdık sese yönelir ve bağırarak kişinin Ömer Efendi olduğunu görür, ona yaklaşır, ancak Ömer Efendi yüzünü kaçırmaz. Anlatıcı kahraman Ömer Efendinin gururunu kırmak istemez, yoluna devam eder. Yine bir gün karşılaştıklarında Ömer Efendiye projesini hayata geçirip geçirmediğini sorduğunda Ömer Efendi şöyle cevap verir:

- *Vallahi arkadaşım... Sana ne söylememi istersin? Gerçekten bu şehrin çocukları korkak, korkak! Filistin, İstanbul, Mısır ve dünyayı dolaştım. Havasında korku estiren böyle bir şehir bulamadım.*

- *Arkadaşların projeyi gerçekleştirmekten korkuyorlar mı?*

- *Cesaret edemiyorlar! Ne zaman bir fikir beyan etsem diyorlar ki: Hükümet! Hükümet! Off! Hükümeti insanların yanında değil mi?*

Anlatıcı kahraman bu konuşmaların ardından yaptığı projeye hükümetin onay verip vermediğini sorar, Ömer Efendi de şu şekilde yanıt verir:

- *Ard arda üç sene İstanbul'da kaldım, büyük saraylarda yaşayan, devlet büyüklerinin ziyaret ettiği, insanların saygı duyduğu ülkenin önemli şahsiyetleriyle tanıştım. Fakat keşke geceleri ne yaptıklarını bilsen?*

Anlatıcı kahraman geceleri uyuduklarını söylediğinde:

¹⁹⁸ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l A'rac, 151.

- *Geceleri uyuduklarını düşünüyorsan, öyleyse servetlerini nereden elde ediyorar?...*

Anlatıcı kahraman da Ömer Efendinin projesinin böyle olmaması gerektiğini söyler. Ömer Efendi de şaka yapmadığını ve zenginlerin bu şekilde zengin olduğunu söyleyerek bu şekilde zengin olan bir arkadaşını anlatır.

- *Vallahi arkadaşım, Allah'ın adıyla sana yemin ederim ki! Emin ol, ben şaka yapmıyorum ve zenginlerin tamamı ancak bu şekilde zengin oluyorlar.*¹⁹⁹

Ömer Efendi anlatıcı kahramana maaşının ne kadar olduğunu sorunca anlatıcı kahraman maaşının düşük bir mebla olduğunu söyler. Bunun üzerine Ömer Efendi aslında kahramanın bizzat kendisinin de durumundan memnun olmadığını ifade ederek şöyle der:

- *Vallahi arkadaşım, hayatımda sayısız kadın tanıdım. Kadınlar erkeklerden sadece para ister, para dışında hiçbir şey ne gençlik, ne güzellik onu zapt edemez.*²⁰⁰

Ömer Efendi kadına bakış açısından, aşklarından ve isteklerinden bahseder. Anlatıcı kahraman Ömer Efendiye projesini değiştirmesi gerektiğini söyleyerek ayrılır. Aradan birkaç gün geçer, Ömer Efendi kendi odasında özel işleriyle ilgilenir, yaptığı şeyi kimse bilmesin diye pencereleri ve kapıları kilitler. Anlatıcı kahraman Ömer Efendiye bilmediği projesinden vazgeçirmeye çalışır, fakat başarılı olamaz.

Akşam olur, odasına elbisesi yırtık, gözleri kızarmış biri gelir, sabaha kadar konuşurlar. Anlatıcı kahraman konuştukları şeyi bilmez, ancak Ömer Efendi hakkında bildiği tek şey Ömer Efendinin ertesi akşam hapishanede uyuduğu ve bugüne kadar da orada olduğudur.

1.3.1.1.13. Siḳâ'u'l-Kahve

“Caddeden bir kare”

Bû Emîn kırk, kırk beş yaşlarında Beyrut caddelerinde kahve satan bir adamdır. Belinde boş fincanların asılı olduğu bir iple sokakları gezen Bû Emîn, sol elinde kahve

¹⁹⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l A'rac*, 153.

²⁰⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l A'rac*, 154.

tulumu, sağ elinde de iki boş fincanı birbirine vurarak melodili bir şekilde konuşan ve bu şekilde müşterileri tarafından tanınan bir kahve satıcısıdır.

Anlatıcı kahraman bir gün arkadaşlarıyla bir mahallede otururken Bû Emîn'in geldiğini görür, Onların isteği üzerine Bû Emîn onlara mırra kahvesi ikram eder. O anda anlatıcı kahraman kahvenin yararını sorar, cevabını beklediği sırada birden yalın ayak bir çocuk ortaya çıkar. Kendini gizlemek istercesine Bû Emîn'nin elbisesine sokulmaya çalışır, hep birden bu çocuğun kim olduğunu sorarlar, Bû Emîn de oğlu olduğunu söyler. Annesinin nerede olduğunu sorduklarında Bû Emîn annesinin onları terk ettiğini söyler:

- Benim dertlerimi unuttuğum gibi o da dertlerini unutmak zorunda... Siz hepiniz dertlerinizi unutmak için içmiyor musunuz? Annesi onu bıraktı. Dün, elleri kanayana kadar odanın kapısına vurmaya başladı. Yalnız uyumaktan korkuyor, bu nedenle bu gece onu getirmek zorunda kaldım. O benim içtiğim gibi rakı içiyor ve sarhoş olmuyor. Her gün öğlen vakti onunla birlikte içiyorum... Emîn'in annesi! Beni değiştirmesi gerekiyordu. Sarhoştum. Beni sarhoş görmeye alıştı... Yatağından kalkmasını ve bana akşam yemeğini yapmasını istedim. Vakit gece yarısından sonraydı, saat bir ya da ikiydi, hatırlamıyorum. Kalkmayı reddetti ve bana küfretti ardından ben de ona küfrettim, ona vurdum o da kaçtı. Geceyi komşunun yanında geçirdiğini ve sabah döneceğini düşündüm. Fakat o dönmedi... Kadınlar! Kadınlar! Hepsi kurbanlık koyun!²⁰¹

Bu sözlerinin üzerine bugüne kadar eşini aradığını, peşinden defalarca koştuğunu ve kendisine ulaşamadığını söyler. Oğlunu gece arkasından koşturmak yerine evde kalmasını tercih eder. Oğlunun şansını kendine benzeterek:

- "... Babasının alıştığı hayata alışması gerekiyor. Ben de yollarda kaçak gibi büyüdüm. Hamal olarak çalıştım, savaştan önce ayakkabı tamircisi olarak çalıştım, kumarcı olarak çalıştım, bu kırbaya ulaşana kadar her şeyde çalıştım. İşte bu dünya! Emîn'in annesi nerede bilmiyorum?... Ah! Onların hepsi kurbanlık koyun!"

Karısının güzel olup olmadığını sorduklarında ise şu şekilde cevap verir:

²⁰¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu 'l A 'rac, 160.

- “Kıskanıyor muyum? Ha! Ha! Onu sevmiyorum ve yeryüzünde bir kadın bile sevmiyorum. Aşk! Aşk! Bizde aşk yoktur. Aşk, arabası olanlarıdır, aşk sarayları, hizmetçileri, maiyeti olanlarıdır, temiz elbiseli, ince yapılı bir memurundur. Bizde aşk var mı?”²⁰² diyerek arkasını döner, boş iki fincanı çevirerek kadınların hepsinin kurbanlık koyun olduğunu belirterek yoluna devam eder.

1.3.1.1.14. el-Ḥammâlu’ş-Şağîr

“Caddeden bir ders”

- “Dün bir şey keşfettim. Anladım ki, eşyalarımı çarşıdan eve taşıyan hamal da benim gibi bir insan. Utandığım kadar etkilenmedim.”²⁰³

Bu sözleriyle öyküsüne başlayan ana kahraman, evin ihtiyaçlarını karşılamak için eşi tarafından çarşıya gönderilir. Çarşıya yönelir, sebze çarşısında satıcılardan birinin dükkânına girer girmez, - çoğunluğu yedi ve on arası yaşlarda kafaları kazınmış-, yırtık elbiseli, doğduklarından beri taşlara yalın ayak basan, ayaklarının altı kuru bir ayakkabıdan oluşan onlarca hamal etrafını kuşatır.

Sırtlarında büyük sepetler olan, birbirleriyle boğuşan bu hamallar birbirlerine küfürler yağdırarak bir anda anlatıcı kahramanın etrafına üşüşürler. Hepsi yalvaran gözlerle anlatıcı kahramana “Ben!” diye bağırır, ancak kalabalığın dışında kalan zayıf bir çocuk anlatıcı kahramanın dikkatini çeker, anlatıcı kahraman çocuğa karşı acıma hissine kapılınca, işaret eder ve çocuğu çağırır. Anlatıcı kahraman sırtında büyük sepeti olan küçük hamalla birlikte dükkân dükkân dolaşır, aldığı sebzeleri bu sepete atarlar. Anlatıcı kahraman alışveriş işini tamamladıktan sonra eve gitmeye karar verir, ev çarşıdan uzaktadır, yürüme mesafesiyle uzun süreceği için hamala tramvaya binmeyi teklif eder, hamal da yürümeyi tercih eder ve tramvayın parasını kendisine verilmesini ister. Anlatıcı kahraman tramvaya biner, sonra istasyonda tam bir saat hamalın gelmesini bekler, fakat hamal gelmez. Hamalın eşyaları kaçırdığını ve yüzlerce hamalın arasında onu tanımanın da mümkün olamayacağını düşünür. Aklına karakola gitmek gelir, hatta yarın gazetede haber yapmayı, yarın sabahtan akşama kadar sebze çarşısında hamalı aramayı düşünür, bunları düşündüğü sırada hamal birden ortaya çıkar. Öfkesi

²⁰² Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l A’rac*, 161.

²⁰³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l A’rac*, 164.

ikiye katlanır, hamala yaklaştığında hamalın yükünün altında ezildiğini görür, küçük hamalın kırmızı gözlerinden geciktiği için özür dilediğini anlar. Küçük Hamalın durumu öyküde şu şekildedir:

- ... *Beli iki büklüm oldu, dizleri titredi, şah damarı kabardı. Belki de var gücüyle acele etmek istedi ve büyük bir adım daha attı, fakat başaramadı, sepetinin altında yere düştü, eşyalar her yere dağıldı, yüzüne çarpan sepetin etkisiyle burnundan kan aktı, fakat önemsemedi aksine elinin tersiyle sildi. Patatesi, kabağı, kömürü düzenlemeye başladı... Sonra iki yumurtanın kırılıp yere döküldüğünü gördüğü anda gözyaşlarına boğuldu, korkudan bana bakmaya cesaret edemiyordu!*²⁰⁴

O anda anlatıcı kahraman ne yapacağını bilmez, dona kalır, küçük hamala yaklaşır, cebinden çıkardığı mendille burnunu siler, yere dökülen şeyleri toplar, onunla birlikte eve doğru yürür, çocuk parasını altıktan sonra herşeyi unutarak sepeti sırtında dans edercesine koşar.

1.3.1.2. Kamîşu's-Şûf

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın 1937 yılında çıkardığı ikinci öykü koleksiyonu olan Kamîşu's-Şûf, yedi kısa öyküden oluşur. 'Avvâd'ın annesine ithaf ettiği bu öykü koleksiyonunun içinde: Kamîşu's-Şûf, el-Visâm, Tuhâ, Behiyye, er-Refîk Qâmil, Kârâhû, Misâku'l-Mevt adlı öyküler yer almaktadır.



1.3.1.2.1. Kamîşu's-Şûf

“Anneme...”

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın annesine takdim ettiği öyküde, tüm hayatını oğluna adayan dul bir annenin saplantılı hayatı ve gelin-kaynana çatışması anlatılmaktadır. Kamîşu's-Şûf, özellikle Doğu toplumlarında sıklıkla karşılaştığımız bir çatışmanın

²⁰⁴ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l A'rac*, 166.

öyküsüdür. Farklı iki toplumdan olan gelin ve kaynana çatışmasıdır.²⁰⁵ Eserin kahramanları; Emîn, Emîn'in annesi ve karısı Udît'tir.

Öyküde kocasını kaybetmiş, oğlundan başka kimsesi olmayan dul bir kadın vardır. Eser, dul annenin evini temizlemesiyle başlar, kadın evinin hangi köşesine baksa eşinin ve oğlunun hatıralarıyla karşılaşır. Noel bayramı için oğlu ve gelininin gelmesini dört gözle bekleyen anne, yastıkları düzelttiğinde, oğlunun iki yastık kullandığını ve rahmetli eşinin erken uyanıp işe gidişini, eşikteki telaşlı adımlarını, arkasından şiddetle kapattığı kapının gıcirtısını ve yaşadıkları daha nice hatıralar gözünde canlanır. İstmeden aklına gelen hatıralarla dolu evi düzeltme telaşına düşüp kendini unuttur. Aynanın karşısına geçerken şehirli ve bakımlı olan gelinin karşısında güzel görünmesi gerektiğini düşünür, o sırada aynanın önünde bulunan eşinin resmi dikkatini çeker, resimle oğlu arasındaki benzerlikleri sıralarken süslenmeyi unuttur.

Akşam olmasına rağmen oğlu gelmeyen kadın, şöminenin önünde bulunan yastığına oturur, derin düşünceler içinde elindeki maşayla közlere yön verir. Sonra eline iki şiş ve beyaz bir ip alarak kazak dokumaya başlar. Bu kazağa baktıkça kalbi merhametle dolar, çünkü oğlu Emîn, iki gün önce annesine mektup ve hediye olarak da iki yumak ip göndermiştir, anne de bu sebeple oğlunun hâlâ onu hatırladığını, evliliğine rağmen ondan uzaklaşmadığını düşünür ve sevinir. Daha önceleri sıklıkla annesini görmeye gelen Emîn evlendikten sonra annesini eskisi gibi ziyaret etmez, sadece iki ayda bazen de dört ayda bir mektup gönderir. Bu nedenle de dul kadının aklı hep oğlundadır.

Akşam saat yediyi geçer, oğlu ve gelini hâlâ gelmemiştir, dışardan duyduğu her ses karşısında yerinden sıçrar, pencereye doğru gider. Bekleyiş içinde oğlunun neden geciktiğini, Beyrut'un bir saat sürmeyeceğini, arabanın devrildiğini düşünerek endişelenmeye başlar. Saatler ilerledikçe umudu tükenir, zamane çocuklarının böyle yaptığını, eşlerine köle olduklarını düşünerek gelinine suçlamalarda bulunur, her ne kadar gelinine yumuşak ve nazik davransa da gelini ile arasındaki uçurumun nedenini sorgular. Uyumaya gideceği sırada kapı çalınır, gelen oğludur.

²⁰⁵ Cân Tannûş, *Tevfîk Yûsuf 'Avvâd Dirâsatun Neşsiyyetun fî Şahşiiyyetihi ve Edebihi*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, 43-44.

Aynı gece saat on bir de kilisenin çanı köylüleri ayine çağırmak için çalmaya başlar. Anne, Emîn ve karısı ateşin etrafında otururlar, anne minderde, oğlu ve gelini ise yerde oturmaya alışık olmadıkları için karşılıklı bir şekilde sandalyede otururlar. O sırada pelit pişiren anne bir oğluna bir de gelinine ikramda bulunur, fakat bir anda gelini, Emîn'e bunları sadece domuzların yediğini hatırlatarak yememesi gerektiğini söyler. Dul kadın ise bu sözler karşısında ağzını açmaz, ancak oğlu Emîn'in karısına müdahale etmeyerek anlamsız bir şekilde gülümsemesine üzülür. Gelin bu kez de kendisine kötü pelitleri verdiğini söyleyerek kayınvalidesiyle ikinci bir tartışma ortamı yaratmaya çalışır, bu kez Emîn sadece gülümsemekle yetinmez aynı zamanda aldığı kestaneleri eşine vermeye başlar.

Kilisenin çanı ikinci kez çalmaya başlayınca giyinmek için odalarına çekilirler, anne Emîn'in odasından çıkmasını beklemeden kızgın ve öfkeli bir şekilde oğluna seslenir. Oğlunu alıp odasına götürür, sarılarak sevgisini gösterdikten sonra oğluna gelininin yaptığını hatırlatarak şikâyetlerde bulunur.

Kilise yolunda Êdît, Emîn'e yaklaşarak annesinin elinde dokuduğu kazağı kendisinin aldığını inkâr etmemesini söyler, Emîn de yalan söylemediğini ve ipleri yolladığını söyleyerek eşini susturmaya çalışır.

Ayin sonrası eve döndüklerinde Emîn annesinin bayramını kutlar, anne ve oğlu arasında sıcak bir yakınlaşma olur, fakat dul kadın gelini Êdît ile soğuk bir şekilde bayramlaşır. Emîn'in annesi odasına gittiği sırada eşler arasında çıkan kavgayı duyar, önce güler daha sonra öfkesinden kahkaha atar ve dinlemeye başlar, gelin Êdît kayınvalidesinin giyimiyle dalga geçer, yaşça büyük olduğunu, yüzüne pudra sürdüğünü, kocasına üzülen bir dulun süse ne gerek duyduğunu söyleyerek aşağılayıcı cümleler sarfeder. Oysaki dul kadın, hayatında pudranın ne olduğunu bile bilmez, önceden olduğu gibi yüzüne sadece yumurtanın akını sürmüştür. Dul kadın kafasında bir sürü sorularla kocasının ve oğlunun resmine bakar, geçmiş hayatını hatırlar. Babasının adını alan Emîn, daha dünyaya gelmeden yetim kalmıştır.

Öyküde, kocası öldükten sonra annenin, senelerce tek kaldığı için oğluna aşırı derecede bağlı olduğu, her akşam oğlunun ayağını yıkadığı, on yedi yaşına kadar onunla aynı yatakta uyuduğu ve onu kadınlardan uzak tuttuğu anlatılır. Beyrutlu kızları

sevmeyen anne, bir süre geliniyle şehirde kalır, ancak aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden köye geri dönmek zorunda kalır.

Olaylı gecenin sabahında Êdît kocasıyla gezintiye çıkmak ister, anne Emîn'den kendisini davet etmesini beklese de bu istek gerçekleşmez. Emin eşiyle birlikte gider, anne evde yalnız kalır. Evi düzenlemek ister sonra aklına ördüğü kazak gelir, kazağın eksik kalan kolunu öfkeli bir şekilde hızla örmeye başlar. Bir saat sonra Êdît ve oğlu gelir, o sırada gelin kocasını Beyrut'a gitme konusunda ikna etmiştir. Dul kadın bu duruma üzülsün de sesini çıkarmaz. Oğlu arabaya bindiği sırada annesine hediye ettiği ipe annesi ona yün bir kazak örmüştür ve kazağı bayram hediyesi olarak oğluna verir.

1.3.1.2.2. el-Visâm

Îamîşu 'ş-Şûf adlı öykü koleksiyonunun ikinci eseri olan *el-Visâm*'da olaylar Barkât er-Râsî adında âmâ bir gencin etrafında gerçekleşir. Öyküdeki kahramanlar; Barkât er-Râsî, Rahip, müdür, Ebû Umşe ve diğer âmâlardır.

Öykü, Barkât er-Râsî adında bir gencin körler derneğine girmesiyle başlar. Barkât derneğe ilk girdiğinde buranın bir saray olduğunu düşünür, çünkü uzun merdivenleri çıkarken kendisine yardımda bulunan rahip, dernekte bulunan körlere yardımcı olmak için, evlatlarını koruyup kollayan ve onlar için sabahlayan bir anne gibi onlara göz kulak olacağını söyler. Tanrının kendisini buraya bu sebeple gönderdiğini anlatır. Her şeyden habersiz olan genç âmâ, yumuşak sesli ve yardımsever olan bu insanı görmeyi arzulayacak kadar sever.

Müdür o gün derneğe gelen genç misafire derneğin tüm bölümlerini gezdirir. Öğleden sonra körlerin çalıştırıldığı bölüme giderler. Müdür orada bulunan âmâlarla Barkât'ı tanıştırır. Orada çalışanlar Ebû Umşe adında bir görevlinin gözetimi altındadırlar. Körler müdürden korktukları için müdür odadan çıkana kadar ses çıkarmazlar. Müdür dışarı çıkınca, Barkât'ın kulağına birkaç âmâ fısıldar, bu tanıdık sesin sahipleri arkadaşları Yusuf, Hannâ ve Ferîd'dir. Arkadaşları ona bu tuzağa nasıl düştüğünü sorar ve sonunda aldıkları cevap karşısında anlarlar ki Rahip, rahmet meleği adı altında onlar gibi Barkât'ı da kandırmıştır. Arkadaşları buradaki insanların, körler üzerinden nasıl bir ticaret yaptıklarını anlatırlar. Yemeğin az, işin çok, müdür ve Ebû Umşe'nin de bir zalim olduğunu söylerler.

Ebû Umşe körleri dinlemekle görevlidir. Dernekte körlerin çalıştırıldığı bir bölüm vardır, burada sandalye yaparlar ve sabahtan akşama kadar çalışmak zorundadırlar. Bekâr biri yaptığı sandalye başına iki kuruş alırken, evli biri beş kuruş alır. Elde edilen kazançlar derneğin sandığına bırakılır. Her pazar evli kişiler ücretlerini alır, bekârların ücreti ise başka bir güne bırakılır, o günü de Allah'tan başka kimse bilmez.

Barkât başlangıçta duyduklarına inanmak istemez, çünkü müdür görünürde kibar bir beyefendi gibidir, her sabah işe gelir, onun omuzunu sıvazlar, halini-hatırını sorar, yemeğini inceler, hizmetçilere onun tabağını ağzına kadar doldurmalarını emreder. Ebû Umşe de Barkât'a müdürün ne kadar kutsal olduğunu söyleyerek ona yaptığı her iyiliği hatırlatır.

Fakat gerçekler yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar. Yusuf, Hannâ ve Ferîd haklıdır. Müdür artık onunla ilgilenmez, Ebû Umşe onu azarlar. Yemek az, iş çoktur... Barkât üzülür ve o gün iş yapmadan bir köşeye çekilir. Ebû Umşe çalışmayan Barkât'a bağırarak özgürlüğünün kendi elinde olduğunu ve çalışması gerektiğini söyler. Barkât çalışmayınca körler arasında anlaşmazlık çıkar, Ebû Umşe öfkesinden deliye döner.

Gece olduğunda Ebû Umşe herkese uyumaları konusunda uyarılarda bulunur. Barkât yine sessizliğini korur, odadaki herkes uyuyunca Barkât hazırladığı plan için yola koyulur, önce sessizce duvarlara tutunarak odadan odaya geçer, parmaklarının arasına giren keskin taşlara ve titreyen ayaklarına rağmen yüksek duvarlara tırmanmaya başlar, o esnada arkasında bir hareket hissederek, kalbi duracak gibi olur, elleri ve ayakları çözülür, kaçabileceğini düşünür, ancak sağ ayağını kaldırdığında bir el sol ayağından tutar ve yüzü, çıkıntılı duvarlara sürtüne sürtüne kan içinde yere düşer, karşısında müdür ve Ebû Umşe'yi görür, her ne kadar defalarca onlardan kendisini bırakmalarını istese de nafi!

Müdürün genellikle yanında bulundurduğu bir tesbihi ve deriden bir kırbacı vardır, bu ikisini daima yanında taşır. Müdür, Ebû Umşe'ye Barkât'ın ellerini arkaya doğru bağlamasını emreder, kırbacıyla zavallı âmânın ayaklarına, omzuna, parmak uçlarına vurmaya başlar, ardından Ebû Umşe'ye onu götürmesini emreder. Zavallı Barkât daha önce bilmediği bir yere getirilir. Müdür burada da zavallı âmânın kafasına tekmeler atarak annesine küfürler yağdırır. Ardından onu yalnız bırakıp giderler, zavallı Barkât, arkadaşı Yusuf'un söylediklerini anımsayınca buranın hapisane olduğunu

anlar. Hapishane denilen bu yerde hayatının en çirkin gecesini geçirir. Ertesi gün müdür tekmeyle onu uyandırır ve Ebû Umşe'yle birlikte kiliseye gidip ayini dinlemesini, ağzını açıp tek bir kelime bile söylememesini, kaçmaya çalışmamasını, hapishaneye benzer bu mahzende bir hafta kalacağını ve kendisine, günde sadece bir bardak su verileceğini söyler.

Ayinin ardından körlerin toplandığı salonda Barkât, arkadaşı Yusuf'a başından geçenleri anlatır, Yusuf, Hannâ'ya, Hannâ, Ferîd'e, biri diğerine en son olarak da Reşîd, Ebû Umşe'ye anlatır, Ebû Umşe'de yaşananları doğrudan müdüre iletir. Ebû Umşe, müdüre Barkât'ın el birliğiyle körleri hizaya getirdiğini ve hepsinin kendisiyle alay ettiğini söyler. Müdür de Ebû Umşe'ye Tanrı'nın İncil'de dediği gibi kötülük yapanlara karşı iyilik yapılması gerektiğini ve kendisinin yaptığı iyilikten dolayı hükümet tarafından altın madalya ile ödüllendirileceğini dile getirir.

Öğlen vakti geldiğinde Barkât yemek esnasında şikâyetlere başlar. Aşçı Meryem'e bu yemekleri domuzun bile yemediğini, etin koktuğunu, taze et yemek istediklerini, zeytinin kurtlu olduğunu söyleyerek şikâyetlerde bulunur. Bunun üzerine Barkât arkadaşlarıyla iş birliği yaparak flütünü eline alır, üç kez masaya vurur, ardından diğer arkadaşları aynı şeyi yaparak isyan çıkarırlar.

Madalyaya layık görülen Müdür daha fazla kargaşa çıkmasına izin vermez, gelir ve Meryem'e bağırır. Körler bu durum karşısında şaşırırlar, müdür Barkât'ı yanına çağırır ve onun başını öper. Müdürün bu davranışlarının nedeni madalyayı kaybetmek istememesidir. Barkât döndüğünde tüm körler başına üşüşür ve ona binlerce soru sorarlar. Barkât da onlara ne yapmaları gerektiğini anlatır, ancak sorulara cevap vermez, sıkıntılarla dolu bir gece geçirir. Dişleriyle yorganı sıkır, kafasını yastığa gömer, altın madalya ile ödüllendirilen bu işkenceci müdürü hükümete nasıl şikâyet edeceğinin yollarını düşünür.

Ertesi sabah önce Ebû Umşe ardından müdür tarafından madalya haberi körlere iletilir. Müdür bu ödülün kendisine Allah tarafından verildiğini, aslında bu ödülü hak etmediğini söyler. Yemeğin ardından müdür, Meryem'den Barkât'ı odasına çağırmasını ister. Odaya giren Barkât'ı selam ve dua ile karşılar, madalyanın verileceği gün için konuşmacı olarak zeki ve girişken olduğunu düşündüğü Barkât'ı seçer, onunla birlikte

çalışma yapar, dört gün içinde verdiği metni iyice okumasını ve tören günü hazır olmasını gerektiğini söyler.

Merakla beklenen ödül töreni gelir. Hayatında ilk kez minbere çıkan Barkât konuşmasına başlayacağı için çok mutludur. Görevli bayan konuşmasında müdüre övgülerde bulunur, ardından Barkât'a söz verilir, istemeyerek de olsa konuşmasında müdürün öğrettiği gibi övgü dolu cümleler kurmaya gayret eder, ancak artık daha fazla yalan söylemeye dayanamayarak aslında gerçeğin böyle olmadığını söyler. O sırada müdür ne yapacağını bilemez, saçıyla sakalıyla oynar, bir o yana bir bu yana gider. Barkât sağına bulunan arkadaşı Yusuf'un kulağına bir şeyler fısıldar ve salona doğru dönerek buradaki yöneticilerin kör insanları fırsata çevirerek üzerlerinden ticaret yaptıklarını, adlarını kullanarak mal-mülk edindiklerine dair bildiği tüm gerçekleri açıklar, o sırada müdür Barkât'ı yakalayıp tokat atar, bir anda ortalık karışır ve öykü müdür hakkında açılan soruşturmayla son bulur.

1.3.1.2.2. Tûhâ

Kamîşu's-Şûf kitabında yer alan üçüncü kısa öykü olan *Tûhâ*'da olaylar cinsiyet ayrımı yapan bir baba ve eşi etrafında gerçekleşir. Cehaletin üstün geldiği, cinsiyet ayrımının yapıldığı, kız çocuklarının dışlandığı eserde kahramanlar; Süleymân, eşi Sâre, bebek, Feride Hemşire ve Yusuf Efendi'dir.

Bir kız çocuğu dünyaya getirdiği için utanç içinde olan Sâre'nin yüzü sararmış bir haldedir. Feride Hemşire çocuğu kundağa sararken yanındaki kadınların birbirleriyle fısıldaşmalarını işitir. Feride Hemşire ninni adı altında bebeğe lanetler okuyarak, sesinin tavanı deldiğini söyler. Feride, bebeği ağlayan annesinin kucağına verir, o sırada anne evliliğe, erkeklere, evlatlara lanet okur ve eşi Süleymân'la evlenmek istediği gün annesinin kendisini boğması gerektiğini söyleyerek sitem eder.

Kadınlar Sâre'nin odasını hazırlarlar, ancak hemşire kimsenin içeriye girmesine izin vermez ve Sâre'yi azarlayarak bu bebeğin onun kızı olduğunu, artık ağlamamasını ve kızını emzirip dinlenmesi gerektiğini söyler.

Süleymân polis teşkilatına girmeden önce bir kabadayıdır, arkadaşıyla içki içtikleri bir günde yine kadınlar hakkında konuşurlarken yeryüzünde temiz kadın kalmadığından yakınlardan kadınlardan nefret ettiklerini söylerler. Ayrıca kabadayıların

nezdinde kadınlar iki anlamı ifade eder, ilki haz, ikincisi de utanmadır, utanma da ilkinin sonucudur.

Eşinin doğum yaptığı gece, arkadaşı Yusuf el-Azzâm'la birlikte bir çete mensubunun peşine düşerek Dımaşk'a giderler, olayla ilgili ağzını açmayan Süleymân, eşini yalnız bıraktığı için üzgündür. Akli eşinde kalmıştır, Beyrut'ta kalmadığı için pişmandır. Yolculuk esnasında, Süleymân, Yusuf Efendiye kaç oğlu olduğunu sorar. Yusuf Efendi de gururlanarak üç oğlu olduğunu söyler ve eve gittiğinde eğer kız çocuğu olduğunu öğrenirse adını “*Tûhâ*” koymasını söyler, ardından kızlara lanet okuyarak kızın evde ailesine dert, evliliğinde de kocasına dert olduğunu anlatır.

Dımeşk'ten dönen Süleymân daha eve girmeden kapının eşiğinde, bir kızı olduğu haberini alınca öfkesinden çılgına döner. Eve girmeden orayı terk eder, günün kalan kısmını sinirlenerek, küfrederek iş yerinde geçirir. Akşam geç saatlere kadar kahvelerde dolanır, ardından gizlice belirli evlerden bir eve girer, sarhoşluktan uyanamayan Süleymân sabah kalktığında kendini bir kadının kollarında bulur. İkinci gecesini de arkadaşlarından ve evinden uzakta geçirir. Üçüncü gecesini de dışarda geçirmek ister, ancak farkında olmadan evinin önünde gelir. Önceki gecelerin yorgunluğundan hemen uyur, kızı gece iki kez ağlayarak uyanır, annesi onu emzirir, Süleymân, kızının sesini duyduğu halde duymamazlıktan gelir, bebeğin üçüncü kez ağlamasından rahatsız olan Süleymân kızını emzirip sallayan karısına kızı susturmazsa onu boğacağını söyler. Sâre ne yapsa da kızını susturamaz, ancak bu sürece eşini dahil etmekten kaçınmaz. Emziği yerden alır ve kızın ağzına sokmaya çalışırken kendini güçlü hisseder. Süleymân sonunda eşine bağırarak bu kızın kendisinden olmadığını söyler. Gözyaşlarına boğulan Sâre de tüm bunları yapmasının nedenini kız çocuğu olduğunu söyleyerek Süleymân'ı Allah'tan korkmaya davet eder. Süleymân'ın, hamileyken onu dövdüğü anları hatırlar.

“*Darbe karnına isabet etseydi, kız ölürdü... Kız ölürdü.*”²⁰⁶ dediğinde Süleymân sessizliğe bürünür, eliyle emziği çocuğun ağzına sıkıştırır, baş parmağı ve işaret parmağını kısaç yaparak küçük bebeğin burnuna sokar. Ellerini çektiğinde bir ağırlık, parmaklarında da kuruluk, uyuşukluk hisseder. Yorganı kaldırır, nefes alır, Süleymân da battaniyeye sarılıp sırtını dönerek uyur. Süleymân'ın yaptığı bu hareket kendisinde şok etkisi yaratır, kafasında bebeğin ağlama çığlıklarını duyar, bebeğe bakar, ancak

²⁰⁶ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 49.

bebekte ağlama sesi yoktur, yaptığı hareket aklına gelir ve aniden gözlerinden yaşlar akar, bebeğin uyanmasını ve sabaha kadar uyumamasını ister, fakat sessizlik devam eder, çarpan yüreğini sıcak bir ateş alır, avucunda terleme artar, gün aydınlandığında elbisesini giyinir, yüzünü yıkamadan çıkar. İşe vardığında kamelyada Yusuf Efendiği görür. Yusuf Efendi “*Seni kimin babası olarak çağırırım? Hanne’nin babası mı, Minna’nı babası mı?*”²⁰⁷ diyerek Süleymân’la alay eder.

Öykü bir anda bebeğin mezarlığa gömüldüğü zamana gider. Öyküde, iki günlük bebeğin ölümü evdeki kedinin ölümüne benzetilir. İlginçtir ki; kız olduğu için istenmemesine rağmen insanlar melek olduğunu söyler. İnsanlar köşede duran Süleymân’a taziye de bulunurken komşusu Ebû Sait etrafına bakar, sonra Süleymân’ın kulağına kızının öldüğüne sevinmesini söyler.

Bu sözler karşısında Süleymân’ın yüzü bakır gibi olur, taziye ye gelenler bir bir ayrılırlar, evde karı-koca ve Feride Ebe kalır. Zavallı Sâre boş yatağı göğsüne bastırır, koklar, öper ve ağlar. Feride, Sâre’ye acır ve onu kolları arasına alarak şöyle der:

- *Doğrusu, Sâre çocuk zayıf, sıska ve hasta doğmuştu. Sen üzülme diye onu sana söylemek istemedim. Dün öğleden sonra sana olan ziyaretimi hatırlıyor musun? Sırtımı sana dönmüştüm ve bebeği kollarımın arasına aldım, gözlerine bakarak hemen dedim ki: Bu iki göz hayatta değildir.*²⁰⁸

Süleymân kulaklarını açar ve bebeğin hasta olduğunu bu yüzden de ölümünün onu elinden olmadığına kendini inandırmak ister. Süleymân kafasında bir çok soruyla Feride’nin yanından ayrılır, ancak vicdanı sızlayan Sâre susmak yerine hemşireye bağırarak hasta olduğunu bilseydi onu doktora götürürdü diyerek ebeyi suçlar.

Feride ona küfretmek ister, fakat sonra gelecek sene tekrar doğuracağını düşünerek sessiz kalır, hüznü anneyi gözyaşıyla bırakarak oradan ayrılır, ancak gitmeden önce Sâre’den intikam almak için Süleymân’a bebeği eşinin öldürdüğünü söyler. Bebeğin hasta olmadığını, bebeğin at gibi olduğunu, annesinin onu emzirirken uykuya dalıp onu boğduğunu iddia eder, ancak Süleymân tüm bu söylenenlere kulağını tıkar. Sâre, Süleymân’a artık mutlu olmasını söyleyerek kızının ölümünden kocasını suçlar.

²⁰⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 51.

²⁰⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 53.

Ertesi gün işe giden Süleymân Efendi dairenin girişinde Yusuf Efendi ve Semir Efendinin genç bir kızla kabadayı gibi tartışıklarını görür, zavallı görünümlü kızın üzerinde eski ve kirli elbisesi vardır. Süleymân, bu kıza neden vurduklarını sorduğunda onun beyinin malını çalıp sevgilisine götüren bir hırsız olduğunu söylerler. Yusuf Efendi elini kaldırıp ikinci darbesini atmaya çalışırken Süleymân omuzunu tutarak yüksek sesle ona şöyle der: “*Kanunların vurmayı yasakladığını bilmiyor musun?*”²⁰⁹ diyerek etrafındakileri şaşırtır.

Yusuf Efendiyle aralarında çıkan tartışmadan sonra evine giden Süleymân, karısını elinde bebeğin elbisesiyle bebeği çağırıp ağlarken görür. Sabah olduğunda Sâre mutfaktan gelen gürültülerle uyanır, yatağa baktığında eşini göremez, eşine seslendiğinde kocası, sakın bir sesle mutfakta olduğunu söyler. Sâre mutfakta ne yaptığını sorunca kabrinde bir şey olmadığı için kızına iki odun parçasından bir haç yaptığını söyler.

1.3.1.2.3. Behiyye

Ķamîşu ’ş-Şûf adlı koleksiyonda yer alan dördüncü öykü *Behiyye*’de hayat kadını olan ve kendine yeni bir isim koyan Mîmî’nin Mihail isimli bir gençle karşılaşması anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Mihail ve Behiyye’dir.

Öykü, Mihail’in işe gitmesiyle başlar, melankoli ruh haliyle yolda yürüyen kahraman, ne kadar da uğursuz bir gün diye içinden geçirir. Ancak çok geçmeden bu fikri değişir, çünkü istasyona varır varmaz içinde güzel bir bayanın olduğu otobüs önünde durur. Mihail bayanın tam karşısına oturur. Genç kızın giyimine bakarak zengin biri olduğunu düşünür, ancak Mihail de yırtık, büzüşmüş yakasına rağmen bayanın karşısında gayet iyi görünür. Tramvayın camından caddeleri izleyen bayanın yüzünü görmek ister, ancak nafiye. Bayanın dikkatini çekmek için -ayaklarını üst üste atar, sigarasını yakar, ayaklarıyla tramvayın duvarlarına tekme atar- yüzlerce hareket yapar, fakat ne yaparsa yapsın hanımefendinin dikkatini çekmeyi başaramaz. Tramvaydan inerken tekrar cama doğru bakar ve bu kez kadınla göz göze gelir; iri, siyah ve masum gözleri Mihail’de büyük bir etki bırakır. Sonraki günlerde eviyle işi arasındaki tramvay

²⁰⁹Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Ķamîşu ’ş-Şûf*, 55.

hattına binen Mihail, gizemli kadını görmek için diğer hatlara da binmeye başlar, ancak üzerinden bir hafta geçmesine rağmen genç kadını göremez.

Fakat bir gece akrabalarıyla geçireceği eğlence partisine gecikir, tramvayı bekler, bekleme süresi uzayınca yoldan saparak yürümeye başlar. Ayakları onu bir dans salonuna doğru götürür, uzun zamandır uğramadığını düşünerek yeni bir şey görme arzusuyla içeri girmeye karar verir. Mor bir ışığın altında ördek dansı yapan bir kadın görür ve bu dansı sevdiği için izlemek ister. Dans eden kadınları görür, bu kadın tramvayda gördüğü utangaç, asil hanımefendidir. Birden yüzünde zafer ve hayal kırıklığı arasında bir tebessüm belirir. Eğlence mekânının sahibi Mihail'in arkadaşıdır. Dansçı kızlar, mekân sahibinin aracılığıyla ücret karşılığında biriyle görüşürler. Eğlence mekânının sahibi kadının yanına giderek gece uygunsa kıymetli Mihail Beyi kendisi için hazırladığını söyler. Kadın sahneden iner, bir sandalyeye oturur, birinin onu içmeye davet etmesini bekler, Mihail de kadının kulağına fısıldar.

Gece saat ikide Mîmî'yle birlikte otele giderler. İkisi de sarhoş olduğu için yüksek sesle gülerler, öyle ki kahkahaları oteli ayağa kaldırır, görevli sesli uyarıda bulunur. İlerleyen sürelerde kadın adının Mîmî olduğunu söyler ve tanışırlar.

Mihail ona tramvay meselesini anlatır ve o halini çok beğendiğini, dans eden bu halinden de nefret ettiğini söyler. Tramvayda gördüğü hanımefendiyi sevdiğini itiraf ettikten sonra kendisini Mîmî ismiyle değil de gerçek ismiyle çağırmak istediğini söyler. Mîmî, gerçek adının Behiyye olduğunu, fakat bu isminin eski olduğunu neredeyse unuttuğunu anlatır. Mihail, Behiyye'yi sevdiğini söylediğinde Mîmî buna karşı çıkarak Behiyye'nin onun gibilere asla teslim olmayacağını ve aslında kendisinin de Mîmî'yi sevdiğini söyler, çünkü Mîmî ona teslim olmuştur ve bu yüzden buraya geldiğini söyler. Ardından lambayı açar, depoya iner, oradan küçük bir albüm alır, albümden bir fotoğraf çıkarır ve kısa bir süre fotoğrafa bakar, ona Behiyye'yi gösterir, sonra başka bir fotoğraf , bu kez Mîmî'yi gösterir, iki resmin arasından beş sene geçtiğini söyler. Birinci resimde -tıpkı tramvayda cama yaslandığı gibi- hurma ağacının gölgeli tarafına yaslanmış, ikinci resimde ise dans elbisesi giyinmiş bir kız olduğunu ve dans salonunun sahibi tarafından ücretli olarak çalıştırıldığını anlatır. Mihail Mîmî'yi tanısa da aklında hala ona yaklaşma, sahip olma fikri vardır.

Ertesi akşam Mihail, Mîmî'nin mekânına giderek sabırla beklemeye başlar. Mîmî, bu akşam bu iş yeriyle arasındaki anlaşmanın biteceğini, Beyrut'tan ayrılıp yarın Bağdat'a gideceğini ve bu yüzden gecesini onunla geçirmek istediğini söyler. Mîmî o gece öncekilerden farklı bir dans yapar, bu dansı daha az hareket içerir, gece olduğunda Mihail ile birlikte otele giderler. Geceyi birlikte geçirirken Mihail, Mîmî'nin eski hayatını, dansçı olmasının nedenlerini öğrenmek ister. Mîmî bu soruları sormasının nedenini sorar ve artık hiç bir şeyin değişmeyeceğini, geçmiş silmenin mümkün olamayacağını anlatır. Konuşmaların ardından uykuya dalarlar, bir ara uykusundan uyanan Mihail, Mîmî'nin yüzüne bakar ve çocuklar gibi ağlamaya başlar, Mîmî'yi uyandırmamak için nefesini tutar, sonunda uykuya teslim olur. Sabah uyandığında Mîmî'yi odada göremeyince otel görevlilerine sorar, ancak sevdiği kadının çoktan gittiğini öğrenir.

1.3.1.2.4. er-Refîk Kâmil

Ḳamîşu's-Şûf adlı kitabın beşinci kısa öyküsü olan *er-Refîk Kâmil*'de güzel bir hayat süren Kâmil isimli bir babanın gizli anti-kapitalist bir gruba üye olduktan sonra hayatında cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Kâmil, karısı Sâmiye, çocukları ve kuyumcudur.

Eser, Kâmil'in eşinden bileziği istemesiyle başlar. Kâmil, evin eşiğinde bekleyerek eşinden sakladığı bileziği kendisine vermesini söyler. Bileziği vermek istemeyen eşi Sâmiye, dayak yeme korkusuyla döşeğin içine sakladığı bileziği gözleri yaşlı bir halde eşine vermek zorunda kalır. Kâmil elinde bileziği çevirerek eşine kaç liraya aldığını sorar. Eşi de dört Osmanlı lirasına aldığını söyler, ayrıca bileziğin hasta kızının doktor parası olduğunu hatırlatarak, bu parayla rakı almamasını ve kuyumcuların kendisini kandırmaması konusunda eşini tembihler. Eşinin uyarısına rağmen Kâmil, yatırımcı kapitalist kuyumcuların kendisini kandıracağına emindir, çünkü kuyumcular da dünyayı ele geçiren büyük şirketlerin üyelerinden biridir. Bu büyük şirketleri canavara benzeten Kâmil, bu gibi şirketlerin doymak nedir bilmediklerini sadece yemek yemeyi bildiklerini anlatır. Bileziği dört lira karşılığında ipotek ettirirse bunun iyi olacağını bir hafta boyunca eşine, üç çocuğuna, rakıya ve şaraba yeterli geleceğini hesaplayarak gelecek haftayı düşünmek bile istemez. Gelecek hafta da hapishaneye geri döneceğini düşünür. Kuyumcuya gittiği sırada oturduğu

mahalleden geçerken adımlarını hızlı atar, beş dakikadan az bir sürede kuyumcular çarşısına varır. Rehin etmeden ve satmadan önce bir seyyar gibi bir dükkândan bir dükkâna girer. Gözlerinden birinde büyüteç bulunan bir kuyumcu, yan bakarak Kâmil'e bileziğin sahibini sorar ve eskimiş kıyafeti, kirli kırmızı kravatı, yırtık gömleği ve kirli ayakkabılarıyla Kâmil'i baştan aşağı inceleyerek anlamsız birkaç kelime mırıldanınca Kâmil dükkândan ayrılır, girdiği ikinci dükkânda da başarısız olur ve sonunda girdiği bir dükkânda iki buçuk liraya anlaşır.

Sâmiye sabırsızlıkla eşinin gelmesini bekler, o gün mahalle sakinlerinden kimsenin elbisesini yıkamaya gitmemiştir. Evde oyalanır, bağırır, heyecanla etrafı izleyen çocuğunun yatağına diz çöker. Çocuk uyuyunca Sâmiye döşekleri toplar, evi süpürür, çocuklarının elbiselerini düzenler, dolabın çekmecelerinden birinde bez ararken eline eşinin kitapları ve dağınık kağıtları denk gelir. Bir tarafta çıkarılmış kağıtlar, bir tarafta açılmış zarflar, bir tarafta yarısı yırtık kitaplar... Büyük bir keyifsizlik üstüne çöker ve içinden şöyle geçirir:

- "... *Dünyaya nurun saçılmasını bekleyen kitaplar ve kağıtlar bunlar mı? Bunlar mı, adalet ve eşitliğin öğretmeni, zenginlerin-sultanların saraylarını yıkan? Bunlar mı, fakirlere ekmek, hastalara sağlık, cahillere bilgi taşıyan? ...*"²¹⁰

Çekmecenin içine bakmaya devam ederken kafasını küçümseyerek sallar. Ardından kitaplara, kağıtlara küfrederek bu satırların, kelimelerin ve harflerin konuşmasını ve kendisinin de onlara cevap vermesini arzular. Sonrasında bir kitabı eline alır, yırtar ve ayaklarıyla ezmeye başlar, o sırada küçük oğlu emekleyerek annesinin eteklerine yapışır, kitabın kalan parçalarıyla oynamaya başlar.

Kâmil evlendikten bir yıl sonraya kadar Beyrut'ta bulunan petrol şirketlerinden birinde memur olarak çalışır. Burada geçimini sağlayan iyi bir maaşı vardır. Eşi ve kendisi bu durumdan memnundur. Kâmil vaktini işi ve evi arasında ayırır, ancak öyle bir dönem gelir ki eve geç gelmeye başlar, koltuk altında bir kitapla eve döner, geç saatlere kadar kitap okur. Eşi Sâmiye gecesini nerede geçirdiğini sorduğunda, arkadaşlarının yanında geçirdiğini söyler ve eve gelmeme durumları tekrar eder, bu durum bir aydan daha uzun sürer. Sonunda Kâmil eşine gerçeği anlatmaya karar verir, yatakta eşinin yanına oturarak ona sır saklayıp saklayamayacağını sorar. Vücudu

²¹⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 73.

titremeye başlayan eşine bir derneğin varlığından söz eder, arkadaşlarının ve kendisinin bu dernekte gizli olarak çalıştığını, derneğin küçük, güçsüz bir hayır kurumu olduğunu ancak amaçlarının büyük ve inancının güçlü olduğunu vb. şeyleri anlatır. Korku içinde Kâmil'i dinleyen eşi bu derneğin hükümet karşıtı olup olmadığını sorar. Bu konuşmadan sonra Kâmil eşi Sâmiye'ye her gece derneğin ilkelerinden bir şeyler anlatır, kitaptan bölümler okur. Ne var ki Sâmiye bir kelimeyi yakalasa bir cümleyi kaçırmaz, ancak her fırsatta eşinin dernekten ayrılması için onu ikna etmeye çalışır ve şöyle der:

- *“Bu dünyanın kanunu. Allah, kişinin zengin-fakir ve hizmetçi-patron olmasına karar verir. Kendinizi nasıl Allah'ın yerine koyarsınız ve evreni yeniden kendi zevkinize göre nasıl yaratırsınız? Biz Allah'ın lütfuna kânaatkarız. Secde ederek O'na hamd etmeliyiz.”*²¹¹

Kâmil'de Allah'ın insana müdahale etmediğini, insanların kendi kendine zulmettiğini söyleyerek karısına cevaplar verir. Kâmil bu sırada yerinde duramaz odanın içinde gider, gelir. Sâmiye tutucu ve gayretli olan kocasını dinlemeyi sever. Sâmiye aklıyla eşini ikna edemeyeceğini bildiği için eşine karşı sessiz kalır, yerinden kalkar eşine sarılır ve Allah'tan eşini koruyup kollamasını ister.

Günler, aylar geçer, ev halkı arkadaş topluluğuyla tanışır, geceleri tartışmalar yaparlar. Bir gün Sâmiye eşinin broşür dağıtma suçundan hapisteye olduğunu ve sonrasında şirketteki işinin feshedildiğini öğrenir. Eşi ve kendisi büyük bir şok yaşarlar. Bir başka seferde ayakkabı işçilerinin ücretlerini artırmak için greve teşvik etme suçundan tutuklanır. Yasak propaganda suçuna geri dönmek şartıyla hapisneden çıkar. Hapisneden çıkınca devlette, şirketlerde ve mağazalarda iş aramaya başlar. Bu olaylar sırasında eski evinden taşınır. Yeni evi ise güneş almayan, rutubetli çok kötü bir yerdir. Sâmiye evlatlarına yiyecek sağlamak için gururunu hiçe sayarak kendini küçük düşürmeyi göze alır, yaşanlar karı-koca arasında ayrılıkları ortaya çıkarır. Sâmiye, eşine, derneğe, kendisine ve eşinin arkadaşlarıyla tanıştığı saate kızar. Evini yıktıkları gibi onların evinin yıkılması için hükümete beddualarda bulunur. Fakat Kâmil inancı noktasında sabırlı ve güçlüdür, eşinin çılgılık ve yalvarışlarını umursamamaya dernekten ayrılmayı reddeder. Gecenin büyük bir bölümünü arkadaşlarıyla gündüzün bir

²¹¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 74.

bölümünü de boş geçirir. Bir gün aralarında büyük bir tartışma çıkar, yanlış anlaşılmalara kavgaya dönüşür, Kâmil üyelikten atılır. Başına gelen bu olay, inancının şiddetle sarsılmasına neden olur. Boynuna kırmızı kravatını takmaya devam eder, kendisini teselli edici şeyler aramaya başlarken şarapla tanışır ve durumu daha da kötüleşir. Gelenekleri reddeder, şık ve temiz halinden eser kalmaz, zihni dalgın olur, tanıdığı birini gördüğünde yolunu değiştirir. Sayısız polis kendisini takip eder, öyle ki emniyetin müdavimi olur.

Bir hafta sonra hasta olan kızının durumu ağırlaşır, halsizliği artar, bu duruma daha fazla dayanamayan anne, eşine kızının elleri arasında mum gibi eridiğini ve bir baba olarak içmenin derdine düştüğünü, kızlarını doktora götürmeleri gerektiğini ifade eder. Ardından aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- *“Bileziği iki buçuk liraya sattığına inanyor muyum! Ben aptal mıyım? Sen beni aptal mı sanıyorsun? Bu kırmızı kravatı boynundan çıkar, gözümün önünden kaldır. Gerçekten kravatın seni, beni ve çocuklarımızı boğdu, onunla bizi mezara götürecekler. Ardından Kâmil:*

- *Kim sana bana üç çocuk doğur dedi? Evlat! Evlat! Evlat! ...*

Sonrasında devam ederek şunları söyler:

- *Sen, bana Allah herkesi rızıkıyla gönderir demedin mi? Öyleyse bize ekmek göndersin, bir şişe gazyağı göndersin, bir doktor göndersin. Söyle O'na, söyle! Seni iştımeyen ilahına namaz kıl, diz çök ve göğsünü vur.”²¹²*

Eşi hıçkırıklara boğularak eski ve şu anki hayatını kıyaslar, eskiden ettiği duaların, şükrettiği ve yiyip içtiği zamanların en tatlı zamanlar olduğunu ve kendisini rahatta hissettiğini anlatır. Eşiyle aralarında devam eden tartışmanın sonunda kadın, kocasının kravatını tutarak sallamaya başlar. Kâmil'in sessizliği karşısında kızgınlığı daha da artar, küfreder ve tartışırlar.

Tartışmanın devamında Kâmil bağırmaya başlar, gözleri parlar, kravat eğri bir şekilde omuzunda durur, eşinin gözünde bir deli gibi görünür. O sırada küçük kız uyanır, ağlamaya başlayınca anne kızının yanına gider. Kâmil de arkasından kapıyı sert bir şekilde vurarak evden çıkar. Kâmil kuyumcular çarşısına gider ve kuyumcuya kendisini kandırdığını, bileziği iki buçuk liraya sattığını söyler. Kuyumcudan bir bilezik

²¹² Tefik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 76.

(kendi verdiği de olabilir) ya da kalan parayı talep eder. Kuyumcu oralı olmaz, masasına eğilerek bir şeylerle meşgul olur, sonra yüzü asık bir halde bileziği sattığını söyler. Kâmil, elini masaya vurup her şeyi darmadağın etmeyi aklından geçirir, ancak yapamaz hasta kızının durumunu kuyumcuya anlatır. Kuyumcu cüzdanından yarım lira çıkarır, masaya fırlatarak kendisine neden daha önce söylemediğini ve sözüne sadık kalarak bu parayı hasta kızı için kullanmasını söyler. Kâmil dışarı çıkarak sadece adalet istediğini haykırır ve parayı fırlatır. Kuyumcu hemen arkasından çıkar, gözlüklerini takar ve Kâmil'in fırlattığı yarım lirayı aramaya başlar, parayı bulunca tekrar cüzdanına geri koyar ve alaycı bir şekilde gülümser, çünkü parayı geri aldığına sevinmiştir.

Kâmil eve gelir, peş peşe sigara içer, o sırada kızının inlemelerini duyar, avucuyla kızının alnına dokunur, alnı ateş gibidir. Uzun zamandır mutlu olamayan Sâmiye yüzünde tebessümle, kucağında büyük kuru bir çörekle eve girer ve caddeye taşınan birinin evinde çamaşır yıkadığını ve ona hem para hemde ekmek verdiklerini anlatır. Haftada iki kez bu ailenin yanında çalışmaya gidebileceğini söyler.

Sâmiye zafer elde etmiş edasıyla eşine bakarken Kâmil de ona güzel deyip demediklerini sorar, bu sözler karşısında Sâmiye'nin yüzü simsiyah olur ve kendisinden güzelliğin geçtiğini söyler.

Gece Kâmil cebinde altmış kuruşla doktorun evine gider, ondan ölüm döşeğinde olan kızını ikinci kez muayene etmesini ister, bunun bir insanlık görevi olduğunu söyleyince doktor bu üsluba sinirlenir ve kapıyı yüzüne kapatır. Kâmil tekrar kuyumcuya gitmeye karar verir ve eşine yarım liranın öyküsünü anlatınca Sâmiye parasını alması gerektiğini ifade eder. Kâmil de altmış liranın üstüne bir miktar para eklemesi durumunda doktoru, kızını muayene etme konusunda razı edeceğini düşünür, ancak doktor bu düşük parayla kızını muayene etmez, kapıyı Kâmil'in yüzüne çarpar.

Kâmil kuyumcunun dükkânına gitmeye karar verir, kuyumcuyla arasında geçenleri karısına anlatır. Karısı da parayı almasının doğru olduğunu söyler, belki bu şekilde doktoru da ikna edebileceklerini düşünür. Kuyumcu dükkânını açınca arkasından giren Kâmil, kuyumcudan dün fırlattığı yarım lirayı tekrar geri vermesini ister. Kuyumcu ise iki buçuk lira karşılığında bileziği geri vermeyi teklif eder, böylece bu alışverişten kurtulacağını söyler, her ne kadar kuyumcu böyle konuşsa da o değerli bileziği geri vermek istemez. Kâmil'in dilinde öfke belirtisi geliştiği anda iki kadın

dükkâna girer. Sonra satışı sunulan altınlara bakar, pazarlık görüşmelerine kulak verir. Kuyumcu kadınlara bilezikleri gösterirken kasayı açık unuttur, o sırada kasaya yaklaşır, her ne kadar korksa da kasaya ulaşmaya çalışır ve sonunda parmaklarıyla bileziğine ulaşır ve bileziği cebine koyar. Kadınlarla pazarlık yapan kuyumcu yaptıkları anlaşma karşısında oldukça mutludur. Kâmil sırtını dönüp dışarı çıkıncaya kadar kuyumcu Kâmil'in elinde ne olduğunu bilmez, Kâmil çok geçmeden arkasından “*Hırsız!... Hırsız!... Yakalayın!... Yakalayın!...*” diye bir ses duyar. Fakat soğukkanlı bir şekilde yürüyüşüne devam eder, insanlar ve bir sürü polis etrafını sarar, bir polis yüzüne tükürerek:

- *İşte bu, sen Bolşevik misin? Bolşevik hem de hırsız!*²¹³ diyerek eline vurur, Kâmil'in cebinden bileziği çıkarırlar, sonra onu karakola götürürler, orada tekmelenerek işkencelere maruz bırakılır, nezarethanenin kapısı kapatıldıktan sonra polisler gözden kaybolur, Kâmil ise yırtılmış olan kırmızı kravatına bakar.

1.3.1.2.5. Kârâhû

Kamîşu's-Şûf adlı öykü koleksiyonunun altıncı öyküsü olan Kârâhû'da, yurt dışına göç eden ve geri döndüğünde konuştuğu her şeyi yurt dışında yaşadığı bir hadiseye bağlamaya çalışarak köy halkına üstünlük taslayan Dervîş'in Batı'yı taklit etmesi anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Dervîş, Dervîş'in kız kardeşi, köy halkı ve işçilerdir.

Köy halkı, ülkelerine geri dönen muhacirler hakkında farklı görüşlere sahiptir. Köylüler ülkesine dönen Dervîş'i ziyaret eder, evinden çıktıklarında ise hemen dedikodu etmeye başlarlar:

- “*Daha dün Dervîş el-Muvâlî pantolonunu düzeltiyor, saban taşıyordu. On sene, on gün gibi geçti. İşte kralların oğlu gibi dönüyor.*”²¹⁴ diyerek Dervîş'in Amerika'da mal-mülk sahibi olduğunu, buraya evlenmek amacıyla ve tuğladan bir ev inşa etmek için geldiğini birbirlerine anlatırlar. Bir diğeri de Dervîş'in Amerika'daki amcasının oğlu Rauf'tan borç aldığını aynı zamanda Rauf'un Amerika'da bir alış veriş merkezinin olduğunu hatta ülkesine geri dönmek istemediğini, Amerika'da evlendiğini ve kendisini Amerikalı gibi hissettiğini anlatır. Köy halkı, Dervîş'in lehçesiyle, ses tonuyla dalga geçer. Ancak, Dervîş'in ineklerden

²¹³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 82.

²¹⁴ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 85.

kurtulduğunu, onlardan farklı bir eve sahip olduğunu, kendilerinin de Dervîş ve Rauf gibi Amerika'ya gitmesi durumunda ne kaybedeceklerini özenerek anlattıkları ve yakındıkları anlar da olur.

Ertesi gün, Dervîş, kız kardeşi ile birlikte iade-i ziyarette bulunurlar. Dervîş, evinden kafasında şapkası ve koluna astığı şemsiyesiyle çıkar. Kadınlar ve erkekler en güzel şekilde onları selamlar, yola kadar (çoğunluğu saygıdan) yolcu ederler. İçlerinden biri yarın erkeklerin Dervîş'in evini inşa edeceğini, kadınların ise ona bir eş adayı bakacağını söyler. O gün Kebabe'de altı ya da yedi kız en güzel şekilde giyinirler, kimi annesinin, kimi halasının zoruyla kendi elleriyle Dervîş Hocaya kahve ikramında bulunurlar. Dervîş'e -bu anı dört gözle bekleyen- Amerika ile ilgili sorular sormaya başladıkları anda Dervîş:

*- Kârâhû! Bizim Kolombiya'da ipek gibi yumuşak caddelerimiz vardır, hükümet insanların rahatı için sabahlıyor... Kadınlara saygımız vardır. Caddeleri nasıl kirli bırakırsınız? ...*²¹⁵

Kendini Batı'ya ait hisseden Dervîş, konuşmalarıyla ahaliye üstünlük taslamaya çalışmaktadır. Sinyor Karbeneti isimli hakimın bir bayana olan nazik davranışlarını anlatırken dinleyenlerin anlamsız bir şekilde gülmelerine sinirlenen Dervîş, güldükleri kişinin bir hakim ve kendisinin aziz dostu olduğunu açıklar, ardından Sinyor Karbeneti'nin kendisine hediye ettiği marka saati gösterir. Sonra:

*- ... İşte buradaki kir size zarar veriyor ve siz susmuş, ellerinizi bağlamışsınız! Beyrut'ta yol boyunca koku beni öldürdü. Kebabe'de durum, lanet ediyorum... Kârâhû! Beni hoşgörün. Muhtarın yanına gideceğim. Köyünüzün muhtarı kim? Onun yanına gideceğim ve ona diyeceğim. Böyle olmaz Sinyor, çöpten hastalıklar yayılıyor.*²¹⁶

Dervîş konuşmasının devamında Büyük Amerika'dan, halkından, kanunundan, binasından, oradakilerin ülkelerine verdikleri önemden bahseder.

Ertesi gün Dervîş babasının miras bıraktığı eski evinin üstüne yeni bir ev inşa etmek ister, taş ocağında balyoz ve kamalarla ilgilenen işçilerle anlaşır. Ardından şemsiyesini bir ağacın dalına asar ve balyozu ister, işçiler şaka yaptığını düşünür,

²¹⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 86.

²¹⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 87.

balyozu vermezler, ancak Dervîş işçiye “*Kârâhûûû*” diye bağırarak balyozu getirmesini ister.

Dervîş tüm gücüyle balyozu kaldırır ve kamaya isabet edince balyoz kayarak Dervîş’in ayağına isabet eder ve baş parmağı ezilir, eliyle bacağını kaldırır, topallayarak ağacın yanına gider ve *Kârâhû! Kârâhû!* diye söylenir.

Aklına saati gelen Dervîş yarasını unuttur, saatiyle meşgul olur. İşçi Dervîş’e bu işin onun ellerine uygun olmadığını ve kendisini uyardığını söylese de Dervîş saatine bir zarar gelmemesine olan mutluluğunu dile getirir.

Günler geçer, kadınlar Dervîş’in evlenmemesine sinirlenirler, Kebabe’de bir kızı bile beğenmediğini, köyün kızlarına büyüklük tasladığını ve aslını unuttuğunu hakkında konuşmaya başlarlar. Dervîş’in kız kardeşi olmasa çoktan evlendiğini belirterek kız kardeşinin kimine esmer kiminin gözleri küçük diyerek herkese bir kusur bulduğunu söylerler. Aslında Dervîş’in de ne Kebabe’de ne de Tahran’da evlenmeye niyeti olmadığını ve köyün kızlarının artık rahat olmalarını söyleyerek Dervîş’in pazar günleri ayine gelmediği için hayırsız olduğunu belirtirler.

Bir gün kız kardeşinin zoruyla ayine giden Dervîş, ayin sonrasında halkın çana vurmak için bir arada toplandığını görür. Dervîş önce onlara dikkatle bakar, sonra şemsiyesini, şapkasını ve saatini bırakır, ipi tutar, sallamaya başlar. Kolombiya’da modern bir zilin varlığından söz eder ve buradaki insanların mal olduğunu söyleyerek halkı aşağılamaya başlar.

Günler gelir, geçer ve taş ocağındaki barut sesleri kesilir. Binayı inşa edenler Dervîş’ten paralarını almalarını beklerler, ancak Dervîş her seferinde farklı bahaneler bularak işçileri oyalamaya çalışır. Dervîş’in bankaya gidip para çekmediğini görürler, sonunda bir gece işçiler ve binayı inşa edenler bir araya gelirler ve öfkeli, sinirli bir halde Dervîş’in evine giderler. Dervîş’in kız kardeşi işçileri karşılar ve onlara Dervîş’in Tamran’a muhtarın kızını babasından istemeye gittiğini söyler. İşçiler o gece beklerler, sabah olur, akşam vakti gelir, aradan birkaç gün geçer, ancak Dervîş bir kuruş para bile ödemez. İşçiler Kebabe şeyhine ve rahibine başvurarak Dervîş’le aralarında geçen münasebeti anlatırlar. Şeyh ve rahip, Dervîş’in yanına gider, işçilerin fakir olduklarını ve haklarını istediklerini dile getirirler. Dervîş konuyu değiştirerek evliliğe getirir ve Kolombiya’da bir gencin özgürlük hakkına sahip olduğunu, kızların, babaları dahil

kimseye hesap vermediklerini anlatır. Şeyh ve rahip esas konuya açmaya çalışır, ancak nafile. Ardından tüm hesabın bir kutu sigara parası tuttuğunu, Kebabe'den kaçmadığını ve paralarını vereceğini söyler. Ancak işçiler bu masala inanmazlar, gece bir araya gelirler ve sabah Dervîş'in evinde üzerine yürürler, tehdit ederler. Dervîş kolundaki saati rehin olarak vermeyi teklif eder, ancak işçiler dalga geçerek Sinyor Karbeneti'nin hediyesini saklamasını söylerler, devamında babası gibi yalancı olduğunu, babasının yaşadığı süre içinde insanların mallarını yediğini söyleyerek eski evin üstüne inşa edilen yeni evi yıkmaya başlarlar, taşlarını yola fırlatırlar. Dervîş her ne kadar onları tehdit etse de toplanan grup *Kârâhû! Kârâhû!* Diyerek onunla dalga geçerler.

Yazar, bu olayın, on beş sene önce Kebabe'de gerçekleştiğini belirtir. Dervîş Amerika'ya döner, kız kardeşi yedi ay sonra vefat eder. Yazar, Kebabe'ye gidenlerin bu evin hâlâ ayakta olduğunu ve görmelerinin mümkün olduğunu belirtir. Köyün küçükleri eski, harabe bir halde olan bu evin gerçek adını hatırlamadıkları için evi *Kârâhû*'nu evi diye çağırırlar.

1.3.1.2.6. *Mîsâku'l-Mevt*

Şamîşu's-Şûf adlı eserin yedinci ve son kısa öyküsü *Mîsâku'l-Mevt*'dir. Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın, arkadaşı Mihail Nuayme'ye takdim ettiği bu öyküde, 1918 Birinci Dünya Savaşı'nda Fransuva adında bir askerin, savaş süresince paranoya haline getirdiği ölüm korkusunun nihayetinde fiziksel olarak gerçekleşmesi anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Anlatıcı kahraman, Fransuva ve diğer askerlerdir.

Kahraman bakış açısı ile anlatılan öyküde yazar, dünyadaki siyaset ve yeni bir savaşın gündeme gelmesiyle konuşmada bulunan kişilerin geçmiş savaş hatıralarını ortaya döktüğünü anlatır. Orada bulunan herkes, 1914'den 1918 senesine kadar beşerin savaştığı o trajik savaş hakkında falanca tarihçiden, falanca edebiyatçıdan şahit olduklarını anlatmaya başlar, İçlerinden -her yeri gezen ve savaşa katılan- biri başından geçen bir olayı anlatmak ister.

1918 yılının ortalarında savaşan orduya yardım amacıyla insanların cepheye gidilmesi konusunda emir verilir. Anlatıcı kahramanla birlikte aralarında güçlü sevgi bağı olan ve kardeşi gibi gördüğü bir arkadaşı da cepheye gidenler arasındadır. Anlatıcı kahraman o anda arkadaşının mavi gözlerinden akan yaşın nedenini bilmediğini belirtir.

Fransuva isimli arkadaşı haberi duyduğu sırada, arkadaşına kafasının barutla, mermiyle doldurulmuş bir silah gibi hissettiğini ifade eder, savaştan nefret eden Fransuva, aslında oldukça cesur biridir. Anlatıcı kahraman, savaşın tüm korkularını unuttuğu halde Fransuva'nın yüzünü unutamadığını ifade eder. Arabalar, onları eşyalarıyla birlikte askerlerin çadırının olduğu ve hendeklerin kazıldığı yere götürür. Birlik, birkaç gün bu yere doğru yürür. Anlatıcı kahraman, bir gece arkadaşının yanına uğrar, birlikte otururlar, aniden Fransuva arkadaşına bakar, lokmayı ağzına götürmeden buraya bir bombanın düşmeyeceğinin garantisini sorgular. Cümlesini tamamladığı gibi yakınlarında nereden geldiğini bilmedikleri üç bomba patlar. Açlıktan bağırsakları guruldayan askerler yemeği bırakarak sığınacak bir yer bulmak için karınlarıyla sürünmeye başlarlar, lambalar kapatılır, askerlere yüz metre uzaklıkta bulunan çantalarını almaları emredilir. Her biri eline bir çanta alır ve çadıra dönerler, lambalar yakılır, çantalar sahiplerine dağıtılır. Fransuva arkadaşına yaklaşır, elini arkadaşının omzuna koyarak kendi çantasına denk gelirse bunun, savaştan sağ salim döneceğine işaret olduğunu söyler. Aksi durumda ise eşinden, evlatlarından ve vatanından uzakta öleceğini belirtir. Anlatıcı kahramanda şaka yaptığını düşünerek arkadaşına: *“Deli misin sen? Bin iki yüz çanta var, zira bu çanta yığının arasında çantana elinle dokunmayı nasıl istersin?”* der.²¹⁷ Arkadaşı her ne kadar bu durumun tesadüf olduğunu söylese de Fransuva sesi titrek bir şekilde, bu inancından vazgeçmeyeceğini arkadaşına söyler.

Yürümeye devam ettikleri sırada anlatıcı kahraman, bilinçsiz bir şekilde elini sırtına uzattığını fark eder, o sırada sökükle olan çantasını dikmek için ödünç aldığı bir iğnenin çantasında olduğunu hatırlar. Çantanın sol tarafına dokunduğunda bir şey hisseder ve çantasının ona denk geldiğini düşünür, her ne kadar Fransuva'nın düşüncesini batıl inanç olarak adlandırırsa da bin iki yüz çanta içinden kendi çantasını alması kalbinde tuhaf bir endişe yaratır, çantasına bakar ve iğneyi görür, anlatıcı kahramana kendi çantası denk gelmiştir, Fransuva'nın dedikleri doğruysa arkadaş savaştan sağ salim kurtulacak ve ailesine, sevdiklerine kavuşacaktır. Bu garip duygular içinde aklını kaybetmek üzeredir, eli ayağı boşalır, kalbini yerinden fırlayacak gibi hisseder, kendini Fransuva'nın düşüncesinden uzaklaştırmak ister. Ardından arkadaş Fransuva'nın bir köşede oturmuş olduğunu fark eder. Çantasını ayaklarının arasına

²¹⁷ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 98.

almış, kafasını omzuna yaslamış, umutsuz bir halde çantasına baktığını görür. Arkadaşı, Fransuva'nın zor durumunu hemen anlar ve onun durumunu hafifletmek için kendisinin de çantasını görmediğini ve buradan sağlıklı bir şekilde çıkacaklarını belirtir. Fransuva gözlerini kaldırarak korku, cesaret ve inanç arasında kekeleyerek “Öleceğim!” der.

O saatten sonra ölüm fikri Fransuva'nın nefesinin ayrılmaz bir parçası olur, yediği tabağında, uyuduğu döşeğinde ölümü görür bir hale bürünür. Bin iki yüz çanta arasından kendi çantasını bulma hadisesi sanki ölüm ile kendisi arasında bir anlaşmanın imzalanması gibidir.

Arkadaşı Fransuva'ya cesur bir asker olmasını söyler, ancak o olaydan sonra cesareti dikkatsiz bir köre dönüşür, kendini mermilere ve ateşlere doğru atar, birliğe saldırır ki birliğe ilk saldıran da odur. Arkadaşı, Fransuva'ya ölümden bu kadar korkuyorsa her fırsatta hayatın tadını çıkarmasını tavsiye eder. Arkadaşı solgun bir gülümsemeyle şöyle cevap verir:

- Ölümden korkmuyorum, hayatımda asla onu hafife almadım. Fakat ben öleceğim! Ölüm ilk sırada beni gözetliyor, ve sonunda beni görecektir, gökyüzünde, yerin altında beni gözetliyor. Ondan kaçmadığımı ona göstermek istiyorum. Onu bedenimde hissettikten sonra ondan kaçmanın ne faydası var. Fakat yılan sırtımın arkasından geçecek, omzuma çıkacak, göğsüme inecek ve boynumun etrafını saracak ?²¹⁸

Bir gün savaşın sona erdiği haberi yayılır ve zafer çığlıkları yükselir, askerler birbirlerinin üstüne çıkarlar, birbirlerine sarılırlar, anlatıcı kahraman da Fransuva'nın elini sıkarak ve gülererek ona içini büyük bir sevincin kapladığını söyler. Ardından hurafelerle amel edilmeyeceğini, işte savaşın sona erdiğini ve arkadaşına gayet sağlıklı ve hayatta olduklarını anlatır, ancak Fransuva'dan bir cevap gelmez, onun bu durumu arkadaşında endişe ve korkuya neden olur. O günden sonra arkadaşını gözetler. Her fırsatta Fransuva'yı vatanına ve evine götüreceğine dair kendine bir söz verir. Savaş meydanından ayrılmaya başlarlar, arabaların olduğu yere ulaşmak için epey yürürler, şanslı bir şekilde ikisi de aynı sırada yer alırlar, yaklaşık iki saat yürürler. Fransuva omzundan tüfeğini indirir ve dar yolun yakınındaki sık ormanlığa fırlatarak arkadaşına silahını bırakmasını söyler. Sonra birliğe dönerek silahlarını bırakmalarını haykırır.

²¹⁸ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 101.

Anlatıcı kahraman arkadaşı Fransuva'nın ne yapmaya çalıştığını anlamaya çalışır, Fransuva o sırada korkunç bir şekilde arkadaşına bakar, sanki tehdit ediyormuşçasına kaşlarını çatır sonra yüz ifadeleri dağılır, kahkaha atarak:

- *“Savaş sona erdi! Savaş sona erdi! Yaşasın barış! Benimle birlikte bağırın, barış yeryüzüne olsun! Yarın hendekler yerine yumuşak yataklarımızda uyuyacağız, boğucu barut kokularının yerine sevgili eşlerimizin nefesleri arasında uyuyacağız! Savaş sona erdi! Savaş sona erdi!”*²¹⁹

İçlerinden bir asker ormanlığa gider ve silahı Fransuva'ya teslim eder. Fransuva sanki ilk kez bir silah görmüş gibi üzgün bir biçimde silahı elinde çevirir. İki hafta boyunca böyle mutlu bir biçimde sevinirler, on altı saat gündüz yürüyerek, on iki saat de uyuyarak yola ulaşmaya çalışırlar. Bu arada herkes yavaş yavaş silahlarını bırakmaya başlar, on dördüncü günün sonunda Fransuva ve bir kaç asker dışında herkes silahlarını bırakır. Arkadaşı Fransuva'ya silahını bırakmasını söyler. Fransuva silahla kendini koruduğunu belirterek silahını bırakmak istemez.

Yolun sonuna vardıklarında, çadırlarını kurarlar, arabaların gelmesini beklerler, o gece derin bir uykuya dalarlar, saat dokuz gibi Fransuva arkadaşını uyandırır. Arkadaşı Fransuva'ya neden erken uyandığını sorunca Fransuva kıpkırmızı gözleriyle bir rüya gördüğünü ve bu rüyanın öleceğine işaret olduğunu söyler. Rüyasında hâlâ cephede olduğunu, düşmanların onlara bombalar fırlattığını, herkesin saklanmak için hendek kazdığını, kendisinin de hendek kazmak istediğini fakat kazma bulamadığını, etrafına yardım için seslendiğini ancak kimseden ses gelmediğini ve bu yüzden kan akana kadar tırnaklarıyla hendek kazdığını ve bir kan gölü oluştuğunu sonra susadığını ve matarasını aldığı anda içinde bir damla su bile bulunmadığını ve kendisinin oluşan kan gölündeki suyu içtiğini, içtikçe susuzluğunun arttığını anlatır, öyle ki kan gölü kuruyuncaya kadar içmeye devam etmiştir. Sonunda orada parlak bir şeyler görür, elmaslar, sarı yakutlar, altınlar, inciler ve adını bilmediği diğer mücevherler ancak arkadaşları görmesin diye çukura indiğini, üzerine uzandığını ve üstünü de toprakla örttüğünü anlatır, toprağı kazıp kendini defnettiğini ve bunun da öleceği anlamına geldiğini söyler. Aslında anlatıcı kahraman da Fransuva'nın rüyasından korkar, fakat onu sakinleştirmeye başlar, Fransuva duydukları şeyler karşısında gözlerini yere dikerek sessiz kalır.

²¹⁹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 102-103.

Araba günlerce gelmez, ve komutandan emir gelir, sabah ve öğleden sonra günde iki kez eğitim yaparlar, ancak Fransuva değişik hareketler yaparak eğitimde sırasından çıkar, savaş bittiyse neden eğitim aldıklarını sorar, yeni bir savaşın çıkma ihtimali olduğunu belirtir ve uygun olmayan hareketler yapar. Anlatıcı kahraman onun yaptığı ve söylediği sözler karşısında şaşkına döner. Onun bu delirmiş hareketlerine komutan artık sabredemez, demir bir pranga getirir, Fransuva'nın kolunu da arkadaşı bağlar, gözü yaşlı arkadaşı, onun gözlerine bakamaz bir haldedir. Fransuva çadırdan yapılmış olan hapis haneye atılır. Arkadaşı Fransuva'nın durumunu komutanına anlatır, arkadaşının hasta olduğunu söyler, fakat komutan onu dinlemez, anlatıcı kahraman yalvarır ve sonunda Fransuva'nın çanta, tüfek ve rüya meselelerini anlatır. Sonunda komutan razı olur ve iki doktor getirilir. Doktorlardan biri Fransuva'nın deli olduğunu söyler, diğer doktora onun isyancı biri olduğunu ve cezayı hak ettiğini söyler. Komutan birinci doktorun kararını önemser ve iki gün hapis hanede sessiz, sakin bir şekilde kaldıktan sonra Fransuva silahını geri vermeleri için bağıarak yalvarır, ardından tekrar aniden bağırır, anlamsız şeyler söylemeye başlar. Ertesi sabah olduğunda tezahüratlar eşliğinde arabalar gelir. Arkadaşı komutanın yanına gider ve Fransuva'yı alıp ailesine götürmek için izin ister. Anlatıcı kahraman arabada Fransuva'yı konuşturur, birazdan eşini, çocuklarını, ailesini göreceğini vb. söyler. Arada şoförü de uyarır ve yavaş olmasını söyler. Fransuva şoförü kolundan sallayarak “*yaşasın hayat, yaşasın hayat*” diye bağırır. Sonra camdan elini uzatarak evini gösterir ve şoföre önce hızlı sürmesini söyler, hemen ardından tekrar yavaşlamasını ölümün tekerleklerinin altında ölümün olduğunu açıklar. Arkadaşı da: “*Offf! Eve varıyorsun, ve sen hala ölümü düşünüyorsun?*”²²⁰ der.

Arabadan inerler, evin merdivenlerinin önüne gelirler, Fransuva arkadaşının omzuna yaslanır ve birlikte yürürler, kapının önüne geldiklerinde Fransuva kapıyı çalmak için elini kaldırır, eli boşlukta kalır, sanki elinin yerinde sallanan bir kaya parçasıdır. Fransuva kapısının önünde ölür. Bilinçaltına yerleştirdiği ölüm düşüncesi, bilinçaltını yönetir. Bilinçaltı ölüm düşüncesini gerçek zannettiği için Fransuva evine girmeden ölümü gerçekleşir.

²²⁰ Tefkîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 108.

1.3.1.3. el-‘Azârâ

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın 1944 yılında çıkardığı üçüncü öykü koleksiyonu olan el-‘Azârâ, onbir kısa öyküden oluşur. ‘Avvâd’ın ninesine ithaf ettiği bu öykü kitabının içinde: el-‘Azârâ, el-Ḳarîne, Bilâdu’z-Zeheb, el-Mu‘allim, Ḳabr ‘Um, el-Kembiyâletu’l-‘Ûlâ, el-‘Erba‘ûn, el-Ḥayât, Nuḥbu’l-Mevtâ, Vucûh ve Hikâyât Şağîr adlı öyküler yer almaktadır.

توفيق يوسف عواد



1.3.1.3.1. el-‘Azârâ

el-‘Azârâ öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan eser, iki kız arkadaşın vefat eden arkadaşlarının mezarını ziyarete gitmeleriyle başlar. Öykünün kahramanları; iki arkadaş, vefat eden arkadaşları ve papatyalardır.

Yolda yürümeye devam ederken iki arkadaş eline bir papatya alır ve birer birer yapraklarını kopararak yollarına devam ederler. O sırada on yaşlarında henüz çocukken vefat eden arkadaşlarının sırrını söyleyemeden dünyadan göç ettiğini konuşurlar. Arkadaşlardan biri rahip olduğunu, diğeri de evlendiğini söyler. Eserde iki dost vefat eden arkadaşlarının yaşamadan öldüğünü, ne rahip olduğunu ne de evlendiğini konuşarak duydukları üzüntüyü dile getirirler. Yazar, bu öyküyü üç papatya çiçeğinin birbirleriyle konuşması örneğiyle okuyucuya aktarır.

1.3.1.3.2. el-Ḳarîne

el-‘Azârâ adlı eserin ikinci öyküsü olan *el-Ḳarîne*’de çocukluğundan yaşadığı güne kadar kendisine musallat olan dişi cin, hurafeler ve büyülerle uğraşan bir doktorun yaşadıkları anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; anlatıcı kahraman, Ummu Huneyn, Huneyn ve diğerleridir.

Yazarın ben anlatıcı diliyle anlattığı öykü, küçükken panik içinde aniden uykusundan uyanan anlatıcı kahramanın başından geçenleri annesine anlatması ve

annesinin de rüyada gördüğü şeyin onun karinesi olduğunu söyleyerek uyumadan önce dua etmesi gerektiğini söylemesiyle başlar.

Yazar, öykünün başında kullandığı ben dilinden sıyrılarak küçük çocuğu anlatmaya başlar. Annesinin nasihatları üzerine yazar, bu duruma evdeki duvarları şahit tutarak çocuğun abartılı bir biçimde dua etmeye başladığını belirtir. Farklı davranışlar sergileyen küçük çocuk, gün içinde yaşadığı olayları düşünür, çeşitli sebepler sunarak günahkâr olduğuna inanır.

Yazar öyküde hem ben anlatıcı dilini hem de geçirdiği çocukluk dönemini gözlemci anlatıcı (üçüncü şahıs) diliyle aktarır. Çocuk karinesiyle tanıştığı ilk günü hatırlamadığını söyler, ancak karinesinin onunla doğduğuna ve ondan asla ayrılmadığına emindir. Çocuk, karinesinin uzun mu, kısa mı, güzel mi çirkin mi ya da sarışın mı esmer mi diye özelliklerini betimleyemez, fakat bildiği tek şey karinesinin aniden dünyasını ve tüm uzuvlarını ele geçirdiğidir.

Yağmurlu bir akşamda okuldan eve hasta gelir ve dua etmeden uyur. Uykusunda tekrar karinesini görür. Kafasını kapıdan içeri soktuğu anda karinesini eşikte oturarak çömelmiş bir halde karşısında bulur. Dişi cin iki eliyle göğsüne kadar sarkmış olan uzun saçlarını parlayan kırmızı, sarı ve yeşil tırnakları ile tarar. Gözlerini çocuğa dikmiş bir şekilde onu bekler. Çaresiz çocuk annesine seslenmek ister, fakat gücü yetmez. Çocuk endişelenir ve karinesine yaklaşarak onu bırakıp evine girmesi için yalvarır. Evden ve karinesinden kaçan çocuk arkasına bakmaya bile korkar. Kendine geldiğinde gözleri yere çivilenmiş gibi bakan çocuk, hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak annesinin kucağına gömülür.

Bir sonraki rüyasında uçsuz bucaksız bir çölde yürürken tekrar dişi cinini görür. Sağ elinde bir sepet vardır, ortasından iple bağlı sepetin içinde de elmalar vardır. Dişi cin, ona bakmadan, bir şey demeden sol eliyle çocuğa işaret ederek onu takip etmesini ister. Çocuk duyduğu nefretle bir sihirbaz gibi dişi cinini takip eder. Dişi cin garip danslar ederek adımlarını atar, çocuk da bu adımları izler. Havada sepetin çevresinde döndüğü sırada sepetten elmalar düşer. Çocuk elmaları toplamak için yere eğildiği sırada elmalar avucunda kor tanelerine dönüşür. Ardından dişi cin sol eliyle ona işaret ederek hızla koşmaya başlar. Çocuk da ona bir türlü rahat vermeyen karinesini takip

eder. Rüyasının ardından çılgınlıklarını kontrol edemez ve odada aklını yitirmiş gibi saldıracak uyuyan kardeşlerini ezer.

Başka bir rüyasında ise bir düğüne gider, düğün yerin altında bulunan derin bir kuyudadır, çocuk kuyuya eğilir, suyu dibine kadar görür, kuyunun dibinde bir ayna vardır, bu aynadan çok güzel ışıklar saçılır, aynı zamanda şeffaf elbiseli, yalın ayaklı kızların müzik eşliğinde çok güzel bir şekilde dans ettiklerini görür. Onların yüzlerini görmeye çalışır, fakat sadece dizlerine kadar uzanan saçlarını görür. Ardından kızlar bir anda yok olurlar, kuyunun dibinden bir duman yayılır ve her yeri kaplar, dumanın içinden dişi karinesi ortaya çıkar. Dişi cinin nefesi çocuğun yüzünü yakar, çocuk bir anda taş toplayarak kuyunun tamamı dolana kadar taşları kuyuya fırlatır, bu şekilde dişi cininin taşların altında kalarak öldüğünü düşünür.

Fakat birkaç gece sonra dişi cini tekrar gelir ve çocuktan acı bir intikam alır, okul bahçesinde çocuğu duvarda sıkıştırarak ona yaklaşır, kahkahalar atar, elini kaldırır, kırmızı, sarı, yeşil tırnaklarıyla çocuğun kafasını okşar sonra tırnaklarını çocuğun boğazına geçirir, çocuk o gün öldüğünü çok iyi hatırlar.

Ardından anlatıcı kahraman, dişi cinin sadece rüyalarda öldüğüne inandığını belirtir ve bu inancının da yıllar boyu devam ettiğini söyler. Büyüdükten sonra bu dişi cin olayını unutmaya çalışır, ta ki tıp fakültesine girdiğinde memleketinden ayrılarak Beyrut'a gittiği döneme kadar. Fakülteye yakın, iki oda ve bir mutfaktan oluşan bir evde oturur. Odalardan birinde evin sahibi yaşlı kadın kalır. Yaşlı kadın, geçimini sağlamak için diğer odaları da kiraya verir. Fakat gözlerinde kimsenin bilmediği bir sır saklıdır. Tıp öğrencileri dışında kimsenin odasına girmeyen bu gizemli yaşlı kadının kapısı hep kilitlidir. İhtiyacını mahalledeki dükkândan karşılar ve ihtiyaçları dışında asla dışarı çıkmaz. Dışarı çıktığı zamanlarda da daima korkudaymış gibi durmadan sağına soluna bakar.

Mahallede Ummu Huneyn olarak bilinen yaşlı kadının çocuklara tahammülü yoktur, mahallede kimse oğlu Huneyn'i tanımaz, oğlu hakkında soru sorulduğunda ise şüpheyle gözlerini dikerek, yüzünü ekşitir ve samimi cevaplardan kaçınır. Anlatıcı kahraman, yaşlı kadınla arasındaki samimiyete rağmen sırrını öğrenemediğini belirtir. Yaşlı kadın, anlatıcı kahramanın, saçları dağınık, yalın ayak yolda oynarken gördüğü Huneyn isimli çocuğa dikkatle bakar. Anlatıcı kahraman çocuğa samimi olduğu gibi

çocuk da kendisine samimidir. Bu çocuk, anlatıcı kahraman eve girerken ya da evden çıkarken kollarını sallayarak yavaş yavaş kendisine yaklaşır. Anlatıcı kahraman da çocuğu alır, havaya kaldırır, indirir, bunları yaptıkça çocuk sevinç, korku ve gıdıklama çığlıkları atar, zamanla çocukla aralarında dostluk oluşur, her gün çocuğun sevdiği çikolatayı ona alır. Çocuk oyun oynamak ve çikolatasını almak için arka kapıdan gizlice anlatıcı kahramanın odasına girer, bazen uyku elbisesiyle, bazen de annesinden kaçarak odaya gelir, yaşlı kadın dışında kimseyi umursamaz. Yaşlı kadın da çocuk evini kirletir korkusuyla çocuğu yakalar, çekinmeden tokat atar.

Anlatıcı kahraman bir gün hastalanır ve birkaç gün evden çıkamaz, yatağına uzanır, kitaplarını incelemeye başlar, ikinci vaktinde uykusu gelir, uyumak için kafasını yastığa koyduğu sırada yakın bir yerden gelen çığlık seslerini duyar. Git gide uzayan ve yükselen sesin küçük arkadaşı Huneyn'in annesinin sesi olduğunu anlar, yatağından fırlayarak kaçır, milletin toplandığını görür, aceleyle giyinir. O sırada kalbi hızla çarpar, çünkü küçük arkadaşına bir şey olmasından korkar. Ne yazık ki korktuğu şey başına gelir, küçük çocuğu evde koltuğun üzerinde kefene sarılı bir halde görür. Deliye dönen zavallı annesi, saçlarını yolar, yüzünü yırtar, çocuğuna seslenir, çocuğunu kollarının arasına alır.

Kimse çocuğun nasıl öldüğünü bilmez. Anne, çocuğun eşikte bağıarak, eğlenerek oynadığını ardından aniden üşümeye başladığını, kollarını çırparak havaya kaldırıp gözleri fırlarcasına “Aaaaaa...” diye bağııp merdivenlerin üstüne cansız bedeninin düştüğünü söyler. Çocuğun ne bir hastalığı ne de yarası vardır, daha önce hiçbir hastalıktan şikayetçi olmamıştır. Anlatıcı kahraman sapasağlam olan çocuğun bu ani ölümüne anlam veremez, kendi fakültesinden doktor çağırır, doktor çocuğun annesinden de aynı şeyleri duyar. Anlatıcı kahraman, doktora çocuğun durumunun iyi olduğunu üstüne basa basa anlatır, arkasında başka gizli bir sebebin olma ihtimalini sorar, doktor da ertesi gün bilgi vereceğine dair söz vererek evden ayrılır.

Anlatıcı kahraman taziye evine dair gözlemlerini anlatırken yaşlı kadın dikkatini çeker. Yaşlı kadının cenazenin başında oturarak cenazeye dik dik baktığını, orada bulunan insanlara yardım etmediğini, gözlerindeki endişeyi ve tedirgin hallerini anlatır. Yaşlı kadının tüm gece uyumayarak aynı halde küçük arkadaşının başında beklediğini öğrenir. Çocuğu defnettikten sonra eve geldiğinde kadının evin eşiğinde kendisini

beklediğini görür. Yaşlı kadın, anlatıcı kahramana çocuğun durumunu hakkında ne öğrendiğini sorar. Kötü bir hastalık olduğunu ve doktorun bugün hastalığın adını söyleyeceğini ifade etmesinin ardından yaşlı kadın, doktorların bir şey bilmediğini söyler. Bu sözlerinden sonra yaşlı kadın aniden yüzünü kaldırarak elli sene önce oğlu Huneyn'i boğan cin gibi küçük çocuk Huneyn'i de cinlerin öldürdüğünü söyler. Kadının gözlerinden yaşlar süzülürken anlatıcı kahraman o sırada kanında bir titreme hisseder ve merdivenleri hızlıca çıkarak odasına gider.

Yıllar sonra kahraman anlatıcı, ihtisasını tamamlamak için Beyrut'tan Paris'e gider. Eğitimini tamamlar, çocuk doktoru olarak ülkesine döner, mütevazı bir muayene kurar, annelerin inandığı hurafelere karşı çıkarısına çalışarak, farklı büyülere başvuran kadınlara karşı bilim alanını genişleterek kendini mesleğine adar.

Bir akşam anlatıcı kahraman, çocuk muayene etmek için öğrenciyken oturduğu mahalleye davet edilir. Daha mahalleye ulaşmadan önce tedavi edeceği çocuğun, annesi tarafından yaşlı bir kadına götürüldüğü haberini alır. Kimileri yaşlı kadının deli olduğunu, kimileri ise kâhin olduğunu söyler. Ayrıca yaşlı kadının küçük çocuklara tılsımlı muskalar yaptığını, çocuklardan şeytanı uzaklaştırma konusunda dehşet verici bir gücünün olduğunu söylerler. Anlatıcı kahraman, duydukları karşısında şaşırır ve mahalledekilerden herkesin tanıdığı bu yaşlı kadının evini kendisine göstermelerini ister, adını sorduğunda ise adının Ummu Huneyn olduğunu öğrenir.

Anlatıcı kahraman yüzünde hafif bir gülümsemeyle eve doğru gitmeye karar verir, o sırada hava kararır, gökyüzü simsiyah olur, yağmur ve fırtına eşliğinde yürürken okul günlerini, kaldığı evi hatırlar. Kapının önüne gelince biraz duraksar ardından kapıyı birkaç kez çalar, kapı aralanır, yaşlı kadın kapıdan başını uzatır, yıldırım gibi bakışlarını diker ve kapıyı anlatıcı kahramanın yüzüne doğru iter. Anlatıcı kahraman düşmek üzereyken hemen toparlanır, omzunu kapıya zorla dayayarak bağırır ve kendini tanıtır. Eve girdiğinde burnuna ağır tütsü kokuları gelir, evin içinde karanlık, sessizlik ve korku hakimdir. Köşede eski elbiseler içinde iki kadın görür, kadınlardan birinin yüzünde korku ve endişe fark eder, anlatıcı kahraman içeri girdiğinde iki kadın da ayağa kalkarlar. Orada yaşlı kadın anlatıcı kahramanın önüne geçer, kendisini polis sandığı için kapıyı açmak istemediğini söyleyerek onu bu saatte buraya getiren şeyin sebebini sorar. Anlatıcı kahraman birden bir miyavlama sesi duyduğunu fark eder, ancak bu

miyavlama değil bir çocuğun sesidir. Etrafına bakınır, kimseyi görmez, sesin öğrenciyken kaldığı odadan geldiğini anlar. Odaya doğru yöneldiği sırada yaşlı kadın kolunu çekerek içeri girmesine engel olmak için anlatıcı kahramana bağırır ve bu odanın onun gibi aptal tıp öğrencileri için uygun olmadığını söyler, sonra üzgün ve endişeli kadına dönerek içeri girip çocuğu tutmasını söyler, ikisi birlikte içeri girerler, yaşlı kadın kapıyı kilitler. Anlatıcı kahraman diğer yabancı kadının yanında kalır. İçerden tekrar çocuğun çığlık sesleri gelince bağırarak kapıyı çalar ve çocuğu görmek istediğini söyler. Kapıyı tekrar çalar, kapıya eğilir, çocuğun nerede olduğunu sorarak bağırır, kimseden cevap gelmez, ancak çocuğun yankısını kaburgalarının arasında hisseder. Sonrasında yanındaki yabancı kadın ayağa kalkar, gözünü kapının deliğine yaklaştırarak Allah'ın Ummu Huneyn'i bu mahalleye göndermesinde bir bereket olduğunu ve içerideki çocuğun onun ellerinde şifa bulacağını ve içeriye çocuğun annesinden başka kimsenin girmesine izin vermediğini söyler.

Anlatıcı kahraman eğilerek kapının arasındaki boşluktan bakar, anne, kucağına çocuğunu uzatmış, yaşlı kadın da onların karşısında şöminenin üzerinde eliyle işaretler yaparak, gözlerini ateşe dikmiş, sanki görünmez biriyle konuşur gibi dudaklarıyla mırıldanır, zaman zaman azarlayarak sinirlenir, zaman zaman da şefkat dileyerek yardım ister. Ardından şömineden bir duman çıkar. Anlatıcı kahraman yaşlı kadının elinde ucu kızarmış demir bir çubuk görür, çocuğun annesinin gözleri çarpılmış gibi kocaman açılır, anlatıcı kahraman bu kızgın demirin kalbine saplandığını hissederek bir anda bağırıp kapıyı itelemeye ve polisi çağırmakla tehdit etmeye başlar. Rüzgar ürkütücü bir sesle cin sesi gibi evde eser, zavallı çocuk da duvarı delen, atmosferi yırtan korku ve elem dolu bir sesle çığlık atar. Anlatıcı kahraman hayatında pek çok ağlayan çocukla karşılaştığını söyler, fakat bu çocuğun sesinin acıların en büyüğü olduğunu ve miyavlama, at kişnemesi, zurna sesi gibi tuhaf bir sese benzediğini belirtir. O sırada anlatıcı kahraman kendinden geçerek kapıya vurduğunda nasıl olduğunu anlamadan kendini odanın ortasında bulur, Ummu Huneyn anlatıcı kahramana bağırır ve çocuğun başına gelebilecek her şeyden onu sorumlu tutarak çocuğun içindeki dişi cini içinden çıkarmaya çalıştığını ve böylece çocuğun iyileşeceğini söyler. Anlatıcı kahraman Ummu Huneyn'in saçmalıklarını daha fazla dinlemeyerek yaşlı kadına bağırır ve dünyada şeytan ya da cin varsa bunların kendisinin olabileceğini söyler. Kadını

çekiştirir ve onu şöminenin içine düşürerek arka kapıdan giden anne ve oğluna yetişmek için koşar.

O günün üzerinden on beş yıl geçer, anlatıcı kahraman çocukları tedavi eder, hurafelere karşı savaş vermeye devam eder, cinlerin varlıklarını reddeder, muska ve büyülerle alay eder. Geçen on beş yıl içinde anlatıcı kahraman evlenir ve dört çocuğu olur. Çocukları uykularından bağırarak uyandığında annelerinin yanlarına giderek - anlatıcı kahramanın annesinin yaptığı gibi- onlara haç işareti yapar, fakat bilime özellikle de eşine inandığı için cinler asla aklına gelmez. Anlatıcı kahraman çocuklarının başında dururken kendi cininin onu asla terk etmediğini, yoldayken, evdeyken hep onunla birlikte olduğunu, gece yastığında, gündüz elbisesinin içinde, konuşurken sözünü kestiğini, ağzına bir lokma aldığında engel olduğunu, düğünde sevinirken üzmeye çalıştığını, cenazede güldürdüğünü anlatır, hatta kalbinin seçtiği, sevdiği kadına karşı cefa çektirmeye zorladığını, öpmek isterken yanağına tokat atmaya ittiğini ve daha neler yaptırmak istediğini anlatır. Anlatıcı kahraman insanları cinlerinin evhamlarından kurtarıırken kendini bir türlü kurtaramadığını ve karinesinin alay ederek onu sinirlendirdiğini, gündüz kahkahasını, gece yatağında hüküm sürdüğünü ve çocuk gibi paniklediğini anlatır.

1.3.1.3.3. Bilâdu'z-Zeheb

el-'Azârâ adlı öykü koleksiyonunun üçüncü öyküsü olan *Bilâdu'z-Zeheb*'de kocasından sonra oğlunu da kaybeden bir annenin hazin sonu anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Hanne, Butrus Hammâm, Mahhûl ve diğer köylülerdir.

Öykü, Butrus Hammâm'ın Brezilya'ya gitmesiyle başlar. Evliliklerinin üzerinden en fazla altı ay geçmesine rağmen Hanne'nin kocası Butrus Hammâm karısını yalnız bırakarak para kazanmak için Brezilya'ya gitmeye karar verir. Bu duruma üzülen Hanne'nin köydeki diğer kadınlardan bir farkı yoktur, düğününden bir hafta sonra kocası giden ve yirmi yıl kocasının dönmesini bekleyen kadınlar vardır, ne yazık ki Hanne'nin da gözyaşlarını silmekten başka çaresi yoktur.

Butrus Hammâm, Brezilya'ya varır varmaz Hanne'nin bir erkek çocuğu doğurduğu müjdesini alır ve çocuğuna babasının ismi olan Mahhûl adını verir. Butrus oğlunun resmini ister ve eşine, Brezilya'da en fazla üç- dört sene kalacağına dair söz

verir. Bunun üzerine Butrus çok fazla mektup göndermeye başlar, mektuplarını bazen şiir bazen de yazı şekilde yollar, ayrıca bu mektupların arasına bir de çek koyar. Ancak Hanne çekleri saklar ve kimseye göstermez. Beyrut’a yalnız gittiğinde göğsünde sakladığı çekleri bankaya koyar. Zamanla Hanne hakkında dedikodular yapılmaya başlanır, etrafına toplanıp ona sorular yöneltirler. Hanne soranlara: “*Butrus beni gömsün! Kalbi yumuşaktır.*” diyerek cevap verir.

Yolculuğa çıkışının yedinci senesinde birden Butrus sessizliğe bürünür, çek yok, yazı yok, haber yok. Hanne kocası hakkında bir şey öğrenemeden yıllar geçip gider. Ona, kocasının Brezilya’nın uzak bir bölgesine yerleştiğini sonra ticarete iflasa uğradığı için sınır dışına kaçtığı gibi pek çok kötü haber iletirler. Hanne’nin nasıl geçindiğini ve oğlunu nasıl büyüttüğünü kimse bilmez, fakat herkes onu üstü-başı perişan halde, ev işleriyle, keçilerle uğraşırken ya da Pazar günü kafası eğik kiliseden dönerken görür. Mal-para dışında kimse onunla konuşmaz. Butsus’u ona sorduklarında üzüntülü bir gülümsemeyle rol yaparak bilindik ibareleri “*Butrus’a canım feda olsun! Kalbi yumuşaktır.*” tekrarlar. Ardından etrafındakilere kocası Butrus’un oğlu Mahhûl’u görmek için mutlaka döneceğini söyler.

Mahhûl büyür ve her şeyi anlamaya başlar. Bir gün annesine bağırır ve Brezilya’ya giderek babasını görmek istediğini söyler. O sırada yeri tekmeler, sinirden güler, bazıları onu haline bakarak ağıtlar yakar, onu sakinleştirmeye çalışırlar. Fakat Mahhûl çılgınca bağırır, annesini terk eder, zavallı Hanne o anda göz yaşlarını silmekle yetinir, aklından yer yarılrsa da içine girse diye geçirir. Hanne’nin oğlunu ikna çabaları boşunadır, çünkü artık oğlu on sekiz yaşındadır ve küçük değildir. Oğlunun karşısında demir gibi dikilse de oğluna engel olamaz. Oğluna bileziklerini verir, oğlu da bilezikleri satarak yol masraflarını karşılar ve Brezilya’ya gider.

Mahhûl gideceği gün sanki hiçbir şey hissetmiyormuş gibi annesine sırtını çevirir, limanda ağlayan, onu kucaklayıp sarıp sarmalayan annesine karşılık vermez, limanın merdivenlerini güçlkle indiği sırada denize düşme tehlikesi geçiren annesine bakmaz. Üzgün olan Hanne, evine erkek kardeşi ve kuzeniyle birlikte döner. Komşular yanına gelerek oğlunun selametle gidip selametle dönmesi temennisinde bulurlar. Hanne de:

- Butrus'a canım feda olsun! İşlerini Mahhûl'un devralmasını istedi. Nasıl geri dönebilir, onun başka çaresi yok.²²¹

Diye cevap verir. Fakat art niyetli kadınlar, Hanne'nin söyledikleri karşısında birbirlerine imalı bir şekilde bakarlar, aslında herkes uzun zamandır Butrus'un bir kadınla birlikte olduğunu ve birbirlerini sevdiklerini bilir. Kadının Brezilyalı zengin bir aileden ve güzel olduğu söylenir. Bu yaşamın içinde Butrus'un, Hanne'yi ve keçilerini hatırlaması mümkün değildir. Hanne'ye gelince Hanne, onlara yalan söylediğini bilir, fakat kendisi de bu yalana inanmak ister.

Hanne, Mahhûl'un ulaştığına ya da babasını gördüğüne dair herhangi bir mektup almaksızın yıllarını geçirir, köy halkı daha önce Butrus'u unuttuğu gibi Mahhûl'u da unutmuştur. Herkes, zavallı Hanne'nin da açlıktan ve kahırdan ölüp gideceğini düşünür.

Bir gün köyde Mahhûl'un Brezilya'dan döndüğü haberi yayılır. Herkesin dönmeyecek demesine rağmen oğlunun zengin bir şekilde dönmesine Hanne de diğerleri gibi şaşırır. Sevinçten akan gözyaşlarını silen Hanne, duasını kocası Butrus içinde ister. Gözlerini dikerek Mahhûl'le bakar, bir anda sarılarak oğlunu göğsüne bastırır. Oğlu da sevgi ve mutluluk rolü oynayarak annesinin bu hareketlerine mecburen katlanır, ardından asık suratlı bir halde sessizliğe bürünür. Köy halkı, Mahhul'un babası ve falanca kişiler hakkında sorulan sorulara cevap vermemesinin nedenini anlayamaz. Hanne oğlunun yorgun olduğunu söyleyerek türlü türlü bahanelerle oğlunu bu insanlardan kurtarmaya çalışır.

Hanne sabah mutlu bir şekilde uyanır, Mahhûl'un yatağına bakar ve onu yerinde göremeyince dehşete kapılır, evin içinde seslenir, fakat cevap alamaz, Mahhûl evde değildir, onu hiçbir yede bulamaz. Komşuya ya da tarlaya gitmiş olabilir diye köyde oğlunu aramaya çıkar, oğluna seslenir. Mahhûl'un kayıp haberi kısa sürede köye yayılır. Hanne ellerini birbirine vura vura eve döner. Sonra kendi yatağını ve oğlunun yatağını toplamadığını fark eder, düzeltmek için eğildiği sırada oğlunun yastığının altında ağzı bağlı bir kese görür, keseyi elini alır, tam açacağı sırada hızla kapıya doğrulur, kapıyı kapattıktan sonra keseyi açar, kesenin onlarca, hatta binlerce altın liralarla dolu olduğunu görür. Gözlerini kocaman açar, parmaklarıyla altın liralara dokunur.

²²¹ Tervîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 37.

Ardından altınları kucağına alarak kapıdan çıkar, saç-başı dağılmış bir halde yola koşarak herkesin kocası Butrus'un ona gönderdiklerine bakmasını söyler.

Bazı art niyetli insanlar Hanne'ye oğlunu sorduklarında Hanne da onlara oğlunun kendisine ikinci kez para getirmek için altınlar ülkesine gittiğini, tüm servetini taşıyana kadar gidip gelmeye devam edeceğini söyler, insanlar da onu bu haline gülerler, fakat bazı iyi niyetli insanlar da kötü durumda olan zavallı kadına üzülürler ve her durumda onu teselli ederler. Mahhûl ortadan kaybolduktan on beş gün sonra polisler gelirler ve Mahhûl hakkında sorular sorarlar, ancak nafile hiçbir şey öğrenemezler. Mahhûl'un Brezilya'nın bilinmeyen yerlerinde babasını ve sevgilisini öldürdükten sonra kaçtığı haberini duyan Hanne aklını yitirir.

Bu olay on yıl önce köyde gerçekleşir, köyün yarısı Brezilya'ya gider. Köyün yolundan geçenler elli yaşlarında elbisesinde altın liralara dolu, saç-başı dağılmış, anormal bakışları olan bu kadını hâlâ görürler. Aklını yitiren kadın bir anda kaybolur ve kimse bu kadının nerede olduğu bilmez.

1.3.1.3.4. el-Mu'allim

el-'Azârâ adlı öykü koleksiyonunun dördüncü öyküsü olan *el-Mu'allim*'de okul öğretmeni tarafından dövülerek bir gözünü kaybeden babanın, oğlula alay edilmesi sonucu yıllar önce başına gelen talihsiz olayı oğluna masal şeklinde anlatması işlenmektedir. Öyküdeki kahramanlar; baba, oğul, öğretmen, ve diğerleridir.

Öykü, baba ve oğlu arasında geçen konuşmayla başlar. Baba oğluna hep arkasında olup onu koruyacağını söyler, ardından oğlunun "*Neden bütün babaların iki gözü var, benim babam tek gözlü*" diyerek mırıldandığını duyar. Senin babanın bir gözü var diyerek alay ettiklerini öğrenir, oğlunu rahatsız eden bu sorulardan kurtarmak için, kör olmasına sebep olan yıllar önce yaşadığı olayı anlatmaya karar verir.

Babası otuz yıl önce oğlunun yaşlarındayken tıpkı onun gibi her gün okula giden bir çocuk olduğunu ve bu çocuğun, köyde araba olmadığı için eve bir saat ya da daha fazla uzaklıkta bulunan okula her gün sabah akşam yürüyerek gittiğini anlatır. Annesi oğluna kumaştan diktiği çantasının bir bölmesine kitaplar ve defterler, diğer bölmesine de ise yiyecekleri, kuru ekmek, haşlanmış yumurta ve birkaç zeytin tanesini yerleştirir. Çocuk, karın- yağmurun altında, güneşin kızgın ve kavurucu sıcaklığında her sabah ve

akşam okula gider hiç hasta olmamıştır. (O dönemlerde hastalık okula gitmemek için bir bahane değildir!) Cesur ve kuvvetli olan bu çocuk, yemeği az da olsa buradaki her çocuğun onun gibi olduğunu düşünerek yaşadığı her şeye razı olur, onu korkutan tek şey öğretmenin karşısında durup sırası geldiğinde konuşmaktır. Öğretmeninden korkan çocuk sırf bu yüzden okulu sevmemektedir. Okul kiliseye bitişik küçük bir odadır, çöplüğe benzeyen odanın içinde bulunan dağınık sıraların üzeri kalemle karalanmış, üzerlerine tarihler, isimler yazılmış, bin bir şekiller çizilmiştir. Sanatta yetenekli olan öğrenciler oyma aletleriyle ya da bıçağın keskin tarafıyla kimi babadan kalma sanatını, kimi de yeni şeyler üreterek yeteneklerini bu sıraların üzerinde sergiler, fakat öğretmen öğrencilerin bu yetenekleriyle ilgilenmez. Okulun yakınında bir orman vardır, haftada üç ya da dört kez öğrencileri yanına çağırır ve ormana gidip hızlıca budanmış dallardan düz, uzun, yumuşak olanlardan bir yığın getirmelerini söyler. Öğrenciler bıçaklarıyla ağaçların arasından dalları ince seçerler, birbirleriyle şakalaşarak, dalları sağa sola sallayarak *“Ey lanetli, bunu senin için kopardım!”* derler.

Bir akşam, çocuğun öğretmenin bir gün önce aldırduğu yeni kitapta çok zor bir dersi vardır. Çocuk eve döner, yatağına uzanarak kitabı hecelemeye ve ezberlemeye başlar, fakat kitap sadece kapağıyla farklı değil, aynı zamanda fotoğraflarıyla, diliyle de farklıdır. Birden kitabın büyük bir tılsım olduğunu kelimelerin ve harflerin de sihirli olduğunu düşünür, sanki daha öncesinde bir harf bile okumamış, bir kelime bile hecelememiştir. Önce sevinir, ardından bu sevinci mutsuzluğa dönüştür. Kitabı tırnaklarıyla parçalayıp ateşe atmak ister, ancak bunun bir faydasının olmayacağını bilir, çünkü babası bin minnet ve çabayla kitabı almıştır. Daha sonra çocuk durumu kabullenir ve böyle bir işe girişemeyeceğini anlar. Çocuk tekrar kitaba döner, öğretmenin öğrettiği şekilde dilini döndürmeye çalışır, fakat bir süre sonra tekrar bir şey hatırlayamadığının farkına varır. O anda dünya gözünde kararır, odada bulunan yağlı kandilin duvara yaydığı göz alıcı ışıkları ve gölgede çizdiği korkunç silüetleriyle birlikte çocuk, evdeki herkesin yataklarında mutlu bir şekilde uyumasını kıskanır. Çocuk ilk kez kıskançlığın manasını o gün öğrenir. Kendini evde yalnız hisseden çocuğun yüzü asılır, yarın olacakları düşünür, öğretmenin yüksek sesle *“Gel”* demesini, masanın karşısında sert duruşunu, ona yaklaşıp nefesini yüzünde hissettiği anı, sopasını kaldırıp, ellerini aç demesini vb. şeyleri düşünürken birden duvardaki kurtarıcıların efendisi Meryem Ana tablosuna gözü ilişir. Babasının başının üstünde asılı olan bu tabloyu sandalyenin

üzerine çıkararak alır, yatağına dönerek yastığının altına koyar, kurtarıcıların efendisi, hastaları, engellileri, gözleri görmeyenleri iyileştirir, çaresizlere yardım eder. Bu düşüncelerle ayakları üzerine diz çöker, kalbi korkunç bir şekilde çarpar, kekeleyerek yalvarmaya başlar, dudağı resime değene kadar eğilir, gözlerinden yaşlar akararak:

*- Ey kurtarıcıların Efendisi! Ey kurtarıcıların Efendisi hayatında! Hayatta bir kez... Bana hayır deme. Sen her şeye gücü yetersin. Hayatında! Hayatında Ey Kurtarıcıların Efendisi! Sabah doğmadan bana uğra!*²²²

O gece önceki günlere göre daha sakin bir uyku geçirir. Gözlerini açtığında ilginç bir durumla karşılaşır. Normalde öğrenciler, öğretmen eve gelmeden okula gider, öğretmenin yolu birçok öğrencinin evinin yolundan geçer, öğretmen her sabah köyün başından başlayarak sonuna kadar gider, kimseyi unutmaz. Her evin kapısında durur, evde duran öğrenciyi kulağından tutarak okula götürür. Annesi o sırada Meryem Ananın resmini eline alarak ona selam getirir, öptükten sonra duvara astığı sırada çocuk öğretmenin gelip gelmediğini sorar, alacağı cevaptan korkar. Kalbi hızla çarpan çocuk annesinden aldığı hayır cevabıyla sevinir. Elbisesini aceleyle giyinir, ellerini ceplerine koyar, annesinin hazırladığı yemekleri almadan, yüzünü yıkamadan zıplayarak evden çıkar. Öğretmen sınıfa girmeden önce varması gerekir, gittiğinde çocukların sabah sırada toplandığını ve giriş zilini beklediklerini görür. Çocuk yorgunluktan nefes nefese kalmıştır, kilisenin merdivenlerini çıkarken kollarını boşluğa kaldırarak bağırır:

*- Size müjde getirdim, Ey çocuklar!... Bugün tüm sabahların fırsattır. Öğretmenin ninesi öldü!*²²³

Ardından çantasını havaya fırlatır, öğrenciler de çocukla öğretmen arasındaki akrabalık bağını bildikleri için çocuğun dediğine inanırlar. Çocuklar çıldırmış gibi hareketler yaparak kitapları, defterleri fırlatırlar.

Baba oğluna yavaş yavaş öykünün sonuna geldiğini söyleyerek çocukluk anısını anlatmaya devam eder. Çocuk her şeyi düşünmüştür fakat sonunu düşünmemiştir. Yarım saat sonra öğretmen sınıfa gelir, okulun kapısında iki çocuktan başka kimseyi görmez. İki çocuktan gerçeği öğrenince öğretmen çıldırmış bir halde de çocuğu aramaya başlar, eline geçirirse onu öldürecek gibidir. Öğretmen çocuğu gördüğünde bir vahşi

²²² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 46-47.

²²³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 47.

gibi ona koşar, çocuk kaçmayı bile denemez, hatta gözlerinden yaş bile akamaz, donuk bir şekilde öğretmenin karşısında durur, öğretmen çocuğun kafasını sıkıca tutarak, büyük sopası kırılincaya kadar çocuğu vurmaya başlar. Fakat çocuk kendine geldiğinde hiçbir şey hatırlamaz, uyandığında kendisini yatağında bulur, kafası ve yüzünün büyük bir bölümü sarıdır. Sağ gözünün kor gibi yandığını hisseder. Elini kaldırır, sargılı kafasına dokunmak ister, o anda ağrıdan bağırır. Anne oğlunu tutar, öperek, ağlayarak ona su verir, ancak oğlunu teselli edecek bir şey yoktur.

1.3.1.3.5. *Ğabr 'Um*

el-‘Azârâ adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Ğabr 'Um* da annesini kaybeden bir kızın annesine duyduğu derin sevgi ve yaşadıkları yoksulluk anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; genç kız, baba ve diğerleridir.

Öykü, genç kızın annesinin vefat ettiği bir sonraki sabahla başlar. Genç kız, eve başsağlığına gelenlerle ilgilenen babasının meşguliyetini fırsat bilir, mutfak kapısından koşarak annesinin kabrini ziyarete gider. Birkaç aydır on dört yaşına basmış olsa da babasının ve etrafındakilerin verdiği teselli cümlelerini anlayamaz. Her şeyin bittiğini düşünerek annesinin genç yaşta ölümünü kabullenemez, ölmesi için birkaç nedeninin olmasına; saçlarının beyazlamış, ellerinin titremiş, kamburunun çıkmış, dişlerinin düşmüş vb. olması gerektiğini düşünür. Genç kızın annesi bir hafta önce hastalanır, iki gün sonra doktor gelir, babası ve arkadaşları annesini hastaneye götürürler. Üç gün sonra hiçbir sonuç elde edemediğinden dönerler, ancak annesi geri dönenlerle birlikte değildir.

Genç kız nefes nefese kalarak kabristanın açık kapısından içeri girer, daha önceden ölülerin şehrine ayak basmamıştır. Defnedilenlerin büyüklüğü karşısında nefesi kesilir, aralarında dolaşmaya başlar. Her mezarın başında durur, altın yazıları okur, bir yanda mezar taşlarının üstünde bulunan tatlı şekillere bir yanda kollarını ufuğa doğru kaldırmış büyük bir puta diğer yanda güneşin bozmadığı, kışın etkilemediği estetik bir çelenge bakmaya çalışır. Güzel ve şaşırtıcı bu şeyler karşısında büyüye kapılır, vaktin nasıl geçtiğini anlamaz, aniden annesinin mezarını fark etmeden geçtiğini düşünür. Kabristanı tekrar gözden geçirir, fakat annesinin mezarını baktıklarının arasında bulamayınca birden sağa-sola, öne-arkaya bakmaya başlar, umutsuzluk içinde “*Annem!*

Annem!” diye bağıarak yere düşer. Kabristan bekçisi sesi duyar, genç kızı bulana kadar arar, biraz düşündükten sonra kızın annesinin kim olduğunu anlar ve alaycı gülümsemeyle “*Anneni burada mı arıyorsun?*” der.

Bekçi, kızı elinden tutarak bakımsız, otların olduğu, ismin yazılı olmadığı uzak bir köşeye götürür. Birkaç solgun çelengin ve otların devrilmiş olduğu bir yeri göstererek annesinin mezarını gösterir ardından sırtını döner ve gider.

Genç kız iki büyük gerçekle eve döner; birincisi annesinin öldüğü, ikincisi de annesinin, annelere layık olmayan değersiz bir ceset şeklinde gömüldüğüdür. “*Madem ki ölüm kaçınılmaz, en azından oyulmuş bir oda, güzel bir heykel ve rengi solmamış bir çelenk olmalıydı.*”²²⁴ diye düşünür. Ev, baş sağlığına gelenlerle dolu olduğu bir günde kız babasından annesi için yarın büyük bir mezar yaptırmasını ister ve o sırada mezarın nasıl olması gerektiğini anlatmaya başlar. Baba sessiz, sakın bir şekilde kızını dinler, kızını kucaklar ve ağlayarak şöyle der:

- *Elbette, elbette sevgili kızım. Annene büyük bir mezar yapacağız. Fakat şimdi ona dua etmelisin ve asla mezarlığa yalnız gitmeyeceğine dair bana söz vermelisin.*²²⁵

Fakat ne baba ne de kızı sözüne sadık kalır, baba mezarlığın inşasını hep bir sonraki güne erteler. Bu arada kızıyla şeklini, taşını, rengini iki kanatlı meleğin büyük mü, küçük mü olacağını ve başka neler yapacaklarını konuşurlar. Bir akşam gelir, yine anlatmaya kalkışır artık kızı babasının yalan söylediğini anlar. Çaresiz baba kızının “*Yalan söylüyorsun, sen bana yalan söylüyorsun!*” dediğini işitir. Baba o gün kötü bir gün geçirir, iş bulmak ister ve günü hayal kırıklığıyla sonlanır. Eve döndüğünde kızına hayatta kalmak için ekmek bulmazken annesine nasıl mermerden bir mezarlık yaptıracağını söyleyerek bağıır.

Genç kız geceyi ağlayarak geçirir, sabah uyandığında elbisesini giyer, babasına bir şey demeden evden çıkar. Doğrudan mezarlığa gider, mezarlığın uzak, mütevazı köşesine çekilir. Cüzdanından küçük bir fotoğraf çıkarır, ölmeden önce annesinin kızına verdiği -bekarlık döneminde çekilen- fotoğrafıyla konuşur. Ne kadar güzel olduğunu, cildinin yumuşacık olduğunu söyleyerek kendi kendine konuşmaya devam eder. Annesinin tebessüm ettiği resme, tebessüm ederek karşılık verir. Fotoğrafı sıkıca tutar,

²²⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 54.

²²⁵ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 54.

hıçkırıklara boğulur: “*Anneciğim, anneciğim, ne kadar da güzelsin ey annem! Sen bana erken evlendiğini söyledin, biraz sabretseydin, babamdan dahi iyi bir koca sana gelirdi.*”²²⁶ diyerek babasına duyduğu öfkeyi bu şekilde dile getirir.

Ardından kız kendine geldiğinde saçmaladığının farkına varır, bu kez saçmalamasına ağlar, toprağa eğilir, toprak parçalarını etrafa fırlatmaya başlar. Kendini parçalayarak kaderden intikam almaya çalışır, o sırada topraktan beyaz bir şey çıkar, elini uzatır, ellerinin bir kafatasına değdiğini fark eder, korktuğu için yüksek sesle bağırarak kapıya doğru koşar.

Birkaç gün sonra kız annesinin mezarına siyah tahtadan bir çit koyar, mezarın sınırını belirler, başının üstünde annesinin ölüm-doğum tarihinin olduğu tahtadan bir haç işareti ve birkaç çiçek yerleştirir, annesinin mezarını sulaması için her hafta bekçiye para vereceğine dair söz verir. Genç kızın babası tüm bu yaşananlardan haberdar olur ve marangozun, hattatın ücreti için arkadaşlarından borç alır. Bu arada kız mezarlar hakkında bilgi sahibi olur, annesinin gömüldüğü yere eskilerden tanınan bir fakirin gömüldüğünü, bu mezarlıkta bilinmeyen binlerce kimsesiz ölünün üzerine tekrar ölünün gömüldüğünü, mezarların üst üste olduğunu öğrenir ve böylece annesinin mezarında elinin bir kafatasına neden değdiğini anlar.

Baba, eşi için özel bir mezar yapmak ister, ancak bunun için özel bir arsa ve nüfustan da bir belge alması gerekir. Genç kız babasının parası olmadığı için bunları yapamadığını anlayınca babasını affeder, her ne kadar arsa alınamasa da annesinin mezarının yerini bilmek bile aileye yeter. Mezarın kimseye verilmeyeceğine dair mezarlık bekçisinden söz alınır. Genç kız annesine arsa almanın yollarını düşünür, ancak bu düşüncesini kimseyle paylaşmaz, düzenli olarak kabirdeki çiçekleri düzenler, çürüyenleri keser. Bir gün annesine fısıldayarak şöyle der:

*“Bana güven anneciğim. Bu bir zaman meselesidir. Sana söylüyordum, hatırlıyor musun? Fakir bile olsa önce sevdiğim biriyle evleneceğim dediğimi. Fikrimi değiştirdim Anneciğim. Zenginlerden büyük bir zengin seçeceğim. Ondan ilk şartım eşya, ipek elbiseler, yüzükler ve bilezikler değil aksine sana başında çelenk olan, senin hak ettiğin büyük bir kabir inşa etmesini isteyeceğim.”*²²⁷

²²⁶ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 56.

²²⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 57.

1.3.1.3.6. el-Kembiyâletu'l-'Ûlâ

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, el-'Azârâ isimli öykü koleksiyonunda yer alan *el-Kembiyâletu'l-'Ûlâ*'da borç almak zorunda kalan anlatıcı kahramanın düştüğü çaresiz durumu anlatır.

Ana kahramanın yüz liraya ihtiyacı vardır. Tanıdık bir arkadaşının yanına gider ve altı ay içinde ödeyeceğini söyler, ancak arkadaşı çeşitli bahaneler sunar ve yeminler ederek borç veremeyeceğini belirterek sıkıntılı durumunu anlatır. Ana kahraman arkadaşının yanından ayrıldığında hissettiği tek şey bacaklarının onu taşımadığıdır. Alnından soğuk terler dökülür, başı döner, sağını-solunu ayırt edemez bir hale gelir. Bu halde yürümeye devam eder. Aniden kendini başka bir arkadaşın evinin önünde bulur. Afallamış gibi durur, parmağını ısırır, ancak bu kez tereddüt etmeden içeri girer.

Evine gücü tükenmiş bir şekilde döner, aklından dünyada ölüm ve yaşamın olduğunu, herkesin muhtaç olabileceğini geçirir, tekrar utanmaya başlar. Kendisinin de bir insan olduğunu düşünür:

“O zaman nasıl derler insan insan içindir? O yalanlardan bir yalan değil mi, yoksa insanlar mı değişti?”²²⁸

Yazar, öykünün devamında okuyucuyu 1890 yılında Beyrut'un dağlarında yaşanan eski zamana götürür. O dönemde borç vermenin önemini ve borçlunun gösterdiği hassasiyeti belirtir. Anlatıcı kahramanın dilinden alacaklı Habib ile borçlu Tannûs arasında yaşananlar anlatılır.

Evine zelil bir halde dönen anlatıcı kahraman şimdiki zaman ve geçmiş zaman arasında gider-gelir o esnada Tannûs ve Bû Habib'in öyküsünü hatırlar. Habib ve Tannûs gibilerin arasında olan güveni methetmeye başlar. O dönemlerde sakalın bir teliyle yüzlerce altın lira borç olarak garantilenir. Bugün senetlerin suya yazı yazmak gibi olduğunu, bal yalanır gibi imzalandığını içinden geçirerek öfkeyle bağırır:

“Bû Habib ve zamanı! Söyle, adamların elini bıyıklarına sürmesiyle yetinmeyerek onlardan bir tel alan Bû Habib'in geldiği zamana Allah lanet eylesin.

²²⁸ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 63.

Kesinlikle erkeklerin sözünde şüphe yaratan, insanların arasında güveni sarsan, ancak o teldir. Bu Habib'in teli Lübnan'daki ilk senettir."²²⁹

1.3.1.3.7. el-Erba'ûn

el-'Azârâ adlı eserin yedinci öyküsü olan *el-Erba'ûn*'da kırk yaşına basan adamın bir hayalet tarafından kutlanan ilginç doğum günü anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; anlatıcı kahraman, hayalet ve mumlardır.

Dün gece saat on ikide anlatıcı kahramanın odasının kapısı çalınır, ayağa kalkar, kapıyı açınca karşısında elinde mumlarla aydınlatılmış kek tabağıyla bir hayalet görür. Anlatıcı kahraman, hayalet kim olduğunu ve elindeki şeyi sorar. Hayalet omuzuyla anlatıcı kahramanı iterek tabakla içeri girer, mumun ışıkları hayaletin solgun yüzüne saçılır, sonra şöyle der:

- *Beni tanı mıyor musun? Vallahi senin iş çok acayip! Gel oturalım. Bugün senin doğum gününü hatırladığımı bilmen gerekir, bu yüzden bu hediyeyle geldim.*²³⁰

Anlatıcı kahraman doğum günü olduğunu doğrular, ancak mumlara anlam veremez. Hayalet mumlara bakarak çingırağa vurur, tabağı sofraya koyar, anlatıcı kahramanda şaşırmış bir şekilde hayaleti inceler. Doğum günü merasiminin sona erdiğini düşünerek mumları söndürmeye karar verdiği anda hayalet ağzını açmadan omzuyla anlatıcı kahramanı iter, şefkatli, misafir yüzü acımasız bir hale dönüşerek aralarında şöyle bir diyalog geçer:

- *Üflemeden önce bir şey dilemelisin.*
- *Ne?*
- *Bir defa da mumları söndürebilecek misin?*
- *Söndüremezsem?*
- *Öleceksin!*²³¹

Aralarında geçen bu konuşmadan sonra anlatıcı kahraman korkudan titremeye başlar, hayalet mumları tek tek söndürmesini emreder. Anlatıcı kahraman ilk mumu

²²⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 67.

²³⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 71.

²³¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 71-72.

üflediği sırada mumdan bir toz bulutu çıkar, toz bulutunun içinde tatlı normal bir bebek ortaya çıkar. Ardından hayalet:

- *Onu tanıyor musun?*
- *Hayır.*
- *Kendini tanıdığında onu tanıyacaksın.*²³² der.

Hayalet eliyle çocuğa işaret eder, çocuk sofraya doğru emekler, sürünerek kenarda bir sandalyeye gider ve üzerine oturur. Anlatıcı kahraman, ikinci kez üflediğinde yine mumdan bir toz bulutu çıkar, toz bulutunun içinden iki yaşında bir bebek belirir, karışık, dolambaçlı ayaklarıyla arkadaşının yanına geçer.

Anlatıcı kahraman üçüncü, dördüncü, ... , onuncu mumu üfler, her defasında bir öncekinden daha büyük bir çocuk ortaya çıkar, ardından kalbi çarparak *“Onu tanıdım, onların hepsini tanıdım.”*der.

Hayalet, anlatıcı kahramanın tekrar muma üflemesini emreder, ardından salon dolana kadar çocuklar, delikanlılar, gençler arka arkaya gelir ve sönmeyen bir mum kalır. Anlatıcı kahraman yüzünü kaldırır, otuz dokuzuncu mumun kendisinin olduğunu ve gözlerinin içine baktığını görür, bu durum karşısında duraksar, hiçbir şey söyleyemez, korku da hissetmez, son mumun önünde durur, nefesi göğsünde tutulduğu sırada sessizliği bölen korkunç bir ses mumu söndürmesini emreder.

Anlatıcı kahraman tüm gücünü toplar, mumu söndürür, o anda hayalet dumanla birlikte yok olur. Birden sofrada ayrı duran topluluk el ele tutuşur, dans edip şarkı söylemeye başlar, düzenli bir şekilde onar kişilik gruplarda dört parçaya ayrılırlar. Son dördüncü grup dokuz kişiden oluşur. İlk on kişilik grup elini keke uzatarak kekten on parça alır, keklerini bir çırpıda bitirirler, sonra gülerek: *“Biz masumiyet ve oyun dönemiyiz. Masumiyet ve oyun dönemini hatırlıyor musun?”*derler.

Ardından dans ederler, anlatıcı kahraman o anda o çocukların gül yanaklarını öpmek saçlarını koklamak ister, fakat hava dumanla kaplanır ve gözden kaybolurlar. İkinci onluk grup gelir, kekten paylarını alarak: *“Biz hırs ve ilim dönemindeyiz. Hırs ve ilim dönemini hatırlıyor musun?”*derler.

²³² Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 72.

Sonrasında dans ederler, onların içinde bir kolunun altında kitap olan, zayıf, içine kapanık, küçük çocuğa seslenir, canının sıkıntılığının sebebini sormak ister, ancak birden veda ederek gözden kaybolurlar. Üçüncü onluk grup gelir, kekten paylarını alarak: *“Biz gençlik ve aşk dönemiyiz. Gençlik ve aşk dönemini hatırlıyor musun?”*²³³ derler.

O anda salon birden yeşil çimenliğe dönüşür. Anlatıcı kahraman onlara katılmak ister, fakat kalan dokuz kişilik grup birden onu tutar ve tek bir sesle *“Sen bizimsin! Sen bizimsin! Biz ev ve meslek dönemiyiz. Ev ve meslek dönemini hatırlıyor musun?”*²³⁴ diyerek kekten paylarını alırlar ve anlatıcı kahramana da yedirirler.

Ardından anlatıcı kahramanla birlikte dans ederler. Yüzlerinde kabullenilmiş bir yorgunluk, kan ve ter, uykularında yorgunluk, dudaklarında tatsızlığın verdiği usanma vardır. Anlatıcı kahramanı terk ederler, o anda hayalet geri döner, iki elini çenesine dayayarak put gibi anlatıcı kahramanın karşısına dikilir. Anlatıcı kahraman, hayaletle onları baştan sona tekrar geri çağırmasını ister. Hayalet o anda öyle bir kahkaha atar ki yer sarsılır, kuru, cılız elini sofraya uzatır, sönmüş mumları toplayarak kaçmaya çalışır, fakat anlatıcı kahraman hayaletle tutunarak yeniden mumları tutuşturup, söndürmesini teklif eder. Hayalet köşesine döner ve mumların hepsini avucuna alır, büyük bir mum haline getirir ve yeniden tutuşturur. Anlatıcı kahraman olan biteni şaşkınlıkla izler ve muma üfler, büyük bir duman yayılır, fakat mum sönmez, bir kez daha dener, adeta cinlerin efsanelerini andıran içi içe girmiş yüzler ortaya çıkar, tekrar tüm gücüyle üfler, yüzlerin arkasında beyaza bürünmüş hayalet bir kadın çıkar. Anlatıcı kahraman, elbisesi eski, ayakları çatlamış, avuncunda çürümüş elmalar olan bu kadını tanır gibi olur, ardından hayalet tekrar üflemesini emreder. Bu kez de dumandan gül rengine dört çocuk belirir, anlatıcı kahraman o çocukları da tanır gibi olur, çocuklardan biri kadının göğsüne, ikincisi omzuna, üçüncüsü elbisesinin yakasına, dördüncüsü de zıplayarak kadına tutunmaya çalışır. Anlatıcı kahraman kendisinin nerede olduğunu sorar, ancak hayalet cevap vermez, tekrar üflemesini emreder. Üfledikten sonra gözleri kör edecek derecede yoğun bir duman çıkar, iç içe girmiş yüzler geri gelir, ağızlarının sonu yok ve ağızlarından sel gibi kitaplar akar. Anlatıcı kahraman kendisinin nerede olduğunu tekrar sorar, ardından kitapları yırtmaya başlar. Bilinçsizce deli gibi bağırır ve mumun

²³³ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 73.

²³⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 74.

tamamını söndürmek ister, ancak muma dokunduğu sırada parmakları tutuşur, hayaletle bağırarak onu almasını söyler, fakat hayalet ona gayet sakin davranarak mumları bırakması durumunda öleceğini ve mumlarının hayatı olduğunu söyleyerek kapıdan kaçır.

1.3.1.3.8. el-Ḥayat

el-‘Azârâ isimli eserin sekizinci öyküsü olan *el-Ḥayat*’da ölüm döşğinde olan bir adamın ölmeden cenaze töreninin hazırlanması, mirasının paylaşılması anlatılmaktadır. Eserdeki kahramanlar; anlatıcı kahraman, ölüm döşğinde olan adam ve diğerleridir.

Bir cenaze evinde bulunan anlatıcı kahraman, evde korkunç bir sessizliğin hakim olduğunu ve herkesin can çekişen adama baktığını belirtir. Ayakta sigarasını içen anlatıcı kahraman, doktorun geldiğini, hastanın cansız ayağını tuttukten sonra bir kütük gibi yatağa bırakarak “*Ölecek! Bir saat sonra ölecek!*” dediğini işitir.

Eşi gelir, hasta kocasını kucaklar, yanık bir sesle kendi kendine konuşur, bağırır, kendini tokatlamaya başlar. Ailenin büyük bir bölümü de ölüm kağıtlarını düzenlemekle meşguldür, yan odada ise miras tartışmaları vardır. Herkes eşyaları bölüşür, yatağın, halının, mutfak eşyalarının, kitapların kimde kalacağını konuşur. Ölmek üzere olan adam hayata döner, birden gözlerini açar, yüksek iniltili bir ses çıkarır, konuşulanları duyar. O anda oradakiler bir şemsiye gibi adamın üzerine eğilirler, şaşkın dolu bakışlarıyla gözlerini açarlar, ağızları kederle kıvrılır, sinirleri yatıştıktan sonra kendi meselelerine dönerek “*Ölüler kabirlerinden kalkar mı? Bu adam ölmüş!*” derler.

Bu şekilde birbirlerine bakarak yaşamdan nefret eder gibi kendi aralarında konuşurlar. Fakat anlatıcı kahraman oradakilerin hayatı sevdiklerini ve ölmek üzere olan bu adamın da iyi biri olduğunu belirtir. Elini ölmek üzere olan adamın alnına koyar ve alnının kan ter içinde olduğunu görür, anlatıcı kahraman eli yoruluncaya kadar hastanın elini sıkıca tutar, fakat bedeninde his yoktur.

Öykünün ilerleyen kısımlarında insanların şöyle dediğini işitir:

- *Doktorlar yalan söylüyor! Doktorlar hayat ve ölüm işlerinden bir şey anlamıyorlar. Bir saat sonra öleceğini söylemedi mi? İşte beş saat geçti, ölüm hala kapıda.*

Kadınlar sabırsız bir şekilde ağıt saatini bekliyor.

Aile, miras bölünmesinde anlaştı.

Tabutun şekli ve fiyatı konusunda anlaştılar.

Kâhin duasını tamamladı.

*Öyleyse ölü, ölmek için neyi bekliyor?*²³⁵

Herkes ölünün ölümünden ümit kestiği için ölmek üzere olan adamı terk ederler, kendi aralarında konuşmaya devam ederler, onlardan biri *Sessiz olun!* der, ölmek üzere olan adam can çekişmeye başlar, herkes *Zavallı! Zavallı!* diyerek tekrar adamın başına toplanır. Anlatıcı kahraman tarafından ölüm döşeğindeki adamın son nefesini verme anı anlatılarak öykü sonlanır.

1.3.1.3.9. Nuḥbu'l-Mevtâ

el-‘Azârâ adlı öykü kitabının dokuzuncu eseri olan *Nuḥbu'l-Mevtâ*’da vefat eden bir adama ağıt yakması için para karşılığında tutulan yoksul zeccalin taziyyede yaşadıkları anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; anlatıcı kahraman, zeccal ve diğerleridir.

Yan köyde tanınmış biri vefat eder, bu köyde saygınlık özel bir anlam ifade eder. Vefat eden adam büyük bir âlim olmadığı gibi sözü de etkili biri değildir, hayırsever olmayan bu adam çok fazla mal-mülkle ülkesine dönen bir göçmendir. Lüks bir bina inşa eder, kapının önüne oturur, gelen gidene “*Günaydın, İyi Akşamlar*” diyerek onlara kahve ve sigara ikramlarında bulunur.

Ailesi de vefat eden bu adama yakışır bir cenaze töreni düzenlemek ister. Taziyyeye ağıt yakması için bir zeccal çağırılır. Anlatıcı kahraman zeccalin ölüyü tanımadığını söyler. Zeccal, teselli içinde oturan anlatıcı kahramana rahmetlinin, babasının, annesinin ve ailesinin ismini eksiksiz bir şekilde aktarır, ardından kafasını iki elinin arasına alır, gözleri bulanır, sonra çok geçmeden anlatıcı kahramanın kulağına “*Köyde rakı satan bir dükkânınız yok mu?*” diye fısıldar. Anlatıcı kahraman zeccalin bu sorusuna şaşırır ve taziyyeden dolayı köyün tüm dükkânlarının kapalı olduğunu söyler. Ancak zeccal:

²³⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, el-‘Azârâ, 80.

- Bir kadeh içmeden önce tek bir kelime bile söyleyemem. İmkânsız. Beynimin donduğunu hissediyorum. Yuh! İçinizde bir saygınlık da mı kalmadı?²³⁶ der.

Anlatıcı kahraman zeccalin kararlı olduğunu görünce hileli bir yola başvurmaya karar verir. Kendi kendine cenaze sahiplerinden birinin kalp rahatsızlığına tutulduğunu ve bu yüzden de ilaç olsun diye bir duble rakı istediğini düşünür. Düşüncesini gerçekleştirir ve rakıyı alır. Zeccale bu hilesini anlatır, birlikte mutfağa giderler, tabut da mutfağa yakın bir yerdedir. Zeccal kadehi dibine kadar içer. Ardından “Şerefine” diyerek kadehi tabuta vurur.

Ölünün etrafında dönme vakti gelir, iki kişi zeccalin sağına ve soluna geçer, onu kollarından tutarak omuzlarından yukarı çıkacak şekilde sallarlar. Bunun nedeni ise zeccali yürütmek için değil, zeccallin ciğerlerinin açılmasını ve sesisini daha gür çıkmasını sağlamak için. Anlatıcı kahraman bu manevi durumu sanki iki kişi koluna girmiş de suçlu zeccali karakola götürüyor diye yorumlar. Zeccal sesinin gide bildiği yere kadar bağırır, koluna giren adamlar da elleriyle işaret ederek taziyede bulunanların da ağıtlara katılması söyler.

Zeccal burada ölen kişinin en yakını rolünü oynar. “Sanırsın ki bu üç kişi dikatatör bir hükümettir, emirlerine uymayanların vay haline.” Fakat ilginçtir ki zeccalin kendisi siyah giyinmeyi unutmuş, beyaz bir gömlek ve kırmızı bir kravat takmıştır. Zeccal ölüyü överken tüm iyi sıfatları saymıştır, öyle ki iş burada kalsa kolay, akşam oldu, güneş tutuldu, ay da toprağa gömüldü, yıldızlar da karanlıkta ortaya çıktı. Doğa bütün yanardağlarını fıskırttı, öyle şeyler söyler ki sanki bu ölünün ölümüyle dünya durmuştur. Ağıtını iyice abartır, sanki dünya da tüm güzellikler yok olmuş, hiçbir şey kalmamıştır. Bundan sonra yetimlere dullara kim bakacak, sorunları kim çözecek, bütün felaket bu evin kapanmasındadır. Ölü defnedilir, zeccal de kendi adına olan kapalı zarfı alır, zeccal yavaş yavaş kendine gelir, sonra anlatıcı kahramana yaklaşır ve zarfı açar, sadece yeni basılmış on beş lira vardır. Anlatıcı kahramanla birlikte arabaya binerler, Beyrut’a giderler.

Öykünün ikinci ve son kısmına gelinir, birinci bölüm ağıt bölümüdür, ikinci kısımda ise zeccal anlatıcı kahramana bu on beş lirayla ne yapması gerektiğini sorar.

²³⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 85, 86.

Un mu, yoksa ayakkabının taksitini mi ödese, ya da ilk kayıpta eşine söz verdiği gibi ona bir elbise mi alsın diye söylenir. Eşine verdiği sözden sonra on beş kişi ölmüş ama hâlâ eşine bir elbise alamamıştır, en az veren de bugün ölen kişidir. Zeccal ölünün varislerini cimri bulur. Anlatıcı kahraman giydiği ayakkabısının eski olduğunu, matemlerde bunun ona yakışmadığını söyleyerek eski olan ayakkabısının taksitini ödemesi önerisinde bulunur. Zeccal o kadar fakirdir ki ayağındaki ayakkabının taksitini bile ödeyememiştir. Bunun üzerine zeccal şöyle der:

- *Sen deli misin? Zeccal arkadaşlarımdan falan, falan, falanca kişiler ateşli bir şekilde beni Roşa'da bekliyorlar. Ölüye ağlayın diye onlara da davetiye geldi, fakat onlar matemde onları temsil etmem için beni seçtiler. Benim adıma içmeye başladılar. Gel sende bir kadeh bizimle birlikte iç!*²³⁷

1.3.1.3.10. Vucûh

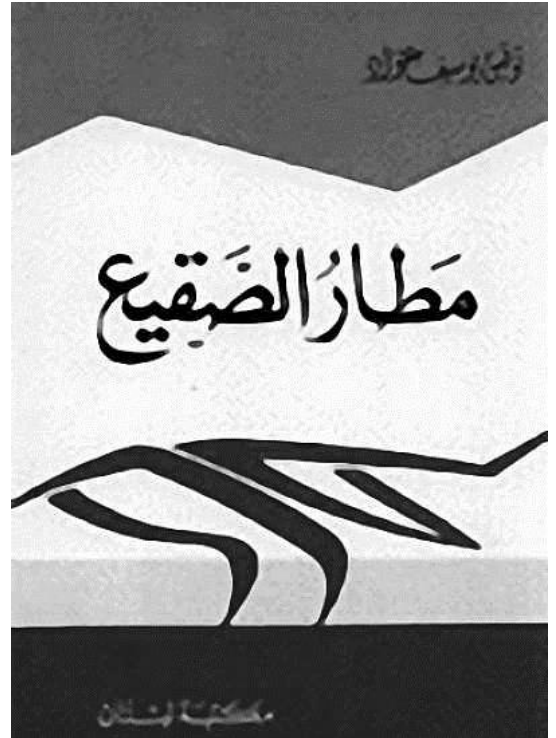
Vucûh öyküsü her biri tek sayfalık on dört kısa öyküden oluşur.

1.3.1.3.11. Hikâyât Şağîr

Bu bölümde çok sayıda kısa öyküler yer almaktadır.

1.3.1.4. Maṭâru's-Şakî'

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın son öykü koleksiyonudur. Yazarın 1993 yılında yayımladığı eserinde sekiz kısa öykü bulunmaktadır. Bu koleksiyonun içinde; Maṭâru's-Şakî', Mârâ ve'l-Melik, Hanna el-Fânûs, el-Mirât, Esvâru'l-Ḥarîm, el-Mişneḳ ve el'Aşâfir, A'mâu'l-Ḳanṭere ve eş-Şîr öyküleri yer almaktadır.



²³⁷ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 88.

1.3.1.4.1. Maṭâru's-Şakî'

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd birçok öyküsünde olduğu gibi *Maṭâru's-Şakî'* adlı eserinde de anlatıcı kahraman olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Eserin kahramanları; anlatıcı kahraman, çocuk, çocuğun annesi, gelin, damat ve diğer kahramanlardır.

*"Her şeyden önce biliyorum ki ben bir kahraman değilim ve kahramanlardan nefret ederim."*²³⁸ Anlatıcı kahraman, kahramanlara olan düşmanlığının öğrencilik yıllarına kadar gittiğini ve o dönemde arkadaşlarının İskender, Napolyon, Hitler ve benzerlerine aşık olduklarını, yüzyılın büyüklerinin hayatlarını baştan sona ezberlediklerini, fakat kendisinin de tarihten sıfır aldığını söyler. Kendisiyle ilgili olarak şöyle der:

"Şiddet eğilimli oyunlardan korkar, o oyunlara katılmayı reddederdim. Belki sıksa olduğum içindi, en azından öğretmenlerim öyle diyorlardı. Hatta annem beni azarlayarak: Tavuklar bile senden daha fazla yiyor! diyordu. Onlarla mücadele etmekten çekiniyordum ve beni yere sermesinler diye hakkımı onlara bırakıyordum.

Bugün intikamımı alıyorum.

*Ve onlara bu korkağın gerektiğinde nasıl bir dünya kahramanına dönüştüğünü göstereceğim."*²³⁹

Anlatıcı kahraman, sabah Londra Havaalanı'na giderken sakın bir yolculuk yapar, ailesine ve evine sağ salım ulaşmaktan başka bir şey düşünmez. Uçak otuz beş dakika rötar yapar, bu uzun süren geç kalkışın İngilizlerin tabiatına aykırı olduğunu ifade eder, ancak durumun yolcuların önem sırası açısından normal olmadığını düşünür, çünkü yolcuların çoğunluğu önemli şahsiyetlerdendir, lordlar ve bakanlar zira bu önemli şahsiyetleri uğurlamak için insanlar havaalanına gelmişlerdir. İnsanlar onlara ilgi göstermek ve onları alkışlamak için bir araya gelerek kalabalık bir ortam oluştururlar, bunun yanı sıra birbirlerinin üzerine maymunlar gibi atlayan gazeteciler ve fotoğrafçılar da oradadır. Anlatıcı kahraman çok geçmeden bu kalabalığın nedeninin nükleer silah kullanımını engellemek için araştırmalar yapan uluslararası konferansa katılan devlet temsilcilerinden kaynaklandığını öğrenir. Konferansın ardından ülkesine dönen her

²³⁸ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Maṭâru's-Şakî'*, 7.

²³⁹ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Maṭâru's-Şakî'*, 7.

temsilci için havaalanında büyük bir tören düzenlenmiştir. Anlatıcı kahraman yolcuların arasında, dört buçuk sıradan insan olduğunu ve bu sıradan insanlardan birinin de kendisi olduğunu üstüne basarak belirtir. Biri, anlatıcı kahraman, diğerleri balayı tatilinde olan gelin, damat, bir kadın geriye kalan yarım ise kadının dört ya da beş yaşında olan oğludur. Elindeki tabancasıyla kovboyu taklit eden çocuk, tabancayı parmaklarının arasında çevirir, karşısına çıkan herkese “*Bum, bum, bum!*” diyerek tabancasını doğrultur.

Anlatıcı kahraman İngiltere’nin başkentinden büyük bir hayal kırıklığıyla ile dönüşünü anlatır, bunun nedeni ise fabrikadır. Fabrika, anlatıcı kahramanın vekaleti üzerine hazırlanan elbiseleri reddetmiştir. Anlatıcı kahraman başarısızlık, kırılganlıklarla dolu bir şekilde uçağa biner. O sırada yükünün altında ezilen bir kadını görür, kalbinde kadına karşı acıma hissederek ve kadının oğlunun kolundan tutarak uçakta daha rahat olabileceği bir yerde kendi yanına oturtur.

Öykünün ilerleyen bölümlerinde uçakta resmi ünvanlı önemli kişilerle diğer dört buçuk yolcu iki bölüme ayrılarak uçuşa eşlik ederler, birinci bölüm devlet büyüklerine ayrılır, yardımcılar ise kağıtlar ve raporlarla birlikte devlet büyüklerinin belirledikleri yerlerde otururlar. İkinci bölümde ise anlatıcı kahraman ve daha önce saydığı kişilerin (gelin-damat, kadın ve oğlu) birlikte oturdukları kısımdır. Bir anda hostesler viski ve şampanyalar getirirler, söz sahibi başkanlar kendi dillerinde kadehler kaldırır. Anlatıcı kahraman devlet büyüklerinin konuşmalarından İngiliz, Fransız, Rus, Alman ve İspanyol olduklarını anlar, kalanının da bir kısmına yetişemeyerek Japon ve Çinli olduklarını tahmin eder. Ouçakta sürekli olarak kahkahaları ve öksürük sesleri gelir. Anlatıcı kahraman, hostesin perdeyi açmasıyla bu önemli kişilerin her hareketini takip etmeye çalışır, oradaki kişilerin pek çoğunun yüzlerini dergilerle kapattığını ve bakışlarını aşağı- yukarı, sağa-sola çevirerek etrafı kontrol ettiklerini fark eder. Anlatıcı kahraman, hostesin yokluğunu fırsat bilerek birinci bölümün gidiş-dönüş koluna doğru yürür, kendi bulunduğu yerin atmosferinin farklı olduğunu, evrakları ve raporları taşıyanların birbirleriyle sohbet ettiklerini, özellikle üç kişinin kötü bir şekilde güldüklerini ve uçakta gözlemlediği diğer şeyleri aktarır. Tam olarak anlamasa da belgeleri taşıyanların fısıltılarına kulak misafiri olur. Yazar, gelinle damadın birbirleriyle şakalaşmalarına, kadının bohçasını açıp düğümlemesine, çocuğun ise omzunda uyumasına kadar etrafındaki her şeyi detaylı bir şekilde tasvir eder.

Hosteslerin uçağın Manş denizi üzerinde olduğu ve Paris'te hava durumunun sıcaklığı hakkında verdikleri bilgiler anlatıcı kahramanın çok da dikkatini çekmez.

Öykünün devamında, anlatıcı kahraman görev vaktinin geldiğini söyleyerek eliyle ağzını kapatır ve kadını uyarmak için yüksek sesle öksürür, kadın yüzünü döner, sağ gözünü onaylar şekilde kırpar, gelin ve damada bakarak diğer gözüyle de onlara işaret eder. Gelinle damat masanın altından kadının verdiği silahları alırlar. Anlatıcı kahraman göre mesele oldukça basittir, damat elinde silahıyla sakın bir şekilde kontrol odasına giderek pilotlara durumu bildirir, gelin de elinde silahıyla uçağın sonuna gider, anlatıcı kahramanda iki bölüm arasına dikilerek silahını doğrultur. Kimsenin hareket etmemesini, herhangi birinin karşı gelmesi durumunda uçağı düşüreceğini söyleyerek uçaktaki yolcuları tehdit eder. Başını sallayarak hostese durumu hissettirir, hostes de bunun karşılığında gülümseyerek cevap verir. Hostese, hopperlör aracılığıyla farklı dillerde uçağın kaçırıldığı haberini yolculara bildirmesini emreder. Ayrıca kibar bir şekilde uçağın kaçırılma sebebinin uçakta bulunan soylu kişilerden kaynaklandığını belirtir, onlara karşı gelmemelerini şart koşar, bir yandan da içinden elindeki silahı istem dışı tuttuğunu geçirir, oysa ki uçakta bulunanlar kendisinin gözlerinden ateşler fışkırdığını hisseder, herhangi bir hata durumunda silahtan çıkan ateşi düşünürler. Anlatıcı kahramanın o anda bildiği tek şey vardır; tuhaf bir içkiyle sarhoş olduğu, hayatında hissetmediği, nedenini bilmediği bir mutluluk vardır. Hissettiği şey, tek kelimeyle kahramanlıktır.

Hostes tekrar anlatıcı kahramanın yanına gelir, anlatıcı kahraman mesajı yolculara iletmişti için hostese teşekkür eder, o anda kahraman hostesin kendisinden hoşlandığını hisseder, kahramanın kendisi de ona aşık olur, hatta kadınların ancak kahramanlara aşık olduğunu söyler. O anda anlatıcı kahramanın aklına annesi gelir, gözünün önünde hayali canlanır, kendi kendine konuşarak şöyle der:

“Ahhh.. Nerede? Annem oğlunun tavuklar arasında bir horoz olduğunu görse!

Kahramanlık! Neden kaynaklandığını şimdi biliyorum. Tabiki de cesaret! Cesaret! Cesaret! Fakat bu her şey değil...”²⁴⁰

Anlatıcı kahramanın tek işi soylulardır. Bir süre sonra anlatıcı kahraman kafasındaki planını yolculara anlatmak ister, on dakika içinde konuşma planını hazırlar.

²⁴⁰ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîârû’s-Şaî’*, 13.

Devamında uçağın Paris'te iniş yapamayacağını özür dileyerek söyler, uçağın Orly havaalanına gitmeyeceğini, aksine kuzey kutbunda bulunan eş-Şakî' Havaalanı'na yöneleceğini söyler.

Anlatıcı kahramanın aklına bu havaalanı ismi fabrikanın hazır elbiseleri kendisine iade etmesiyle gelir. Soylular, buranın neresi olduğunu sorarlarsa sırrını onlara anlatmayı düşünmez. Bu havaalanının Kuzey Kutbu'nun neresinde olduğunu sorarlar, parmak kaldırır, ancak hostes parmağıyla onlara susmaları gerektiğini söyleyince soyluların hepsi ümitsiz bir şekilde parmaklarını indirir.

Anlatıcı kahraman inişe geçeceğini söyler, aslında eş-Şakî' adında bir havaalanı olmadığını, tamamen kendisinin uydurduğunu ve bunu kahramanlık ve intikam almak için yaptığını içinden geçirir. Uçağın pilotuna rotayı Kuzey Kutbu'na çevirmesini ve buzulların üzerinde herhangi bir yere iniş yapmasını söyler ve oranın ismini de eş-Şakî' Havaalanı adıyla çağırır. Kuzey Kutbu'na vardığında daha önce işittiklerinden dolayı beklediğinden farklı bir manzarayla karşılaşır, bu durumu şöyle anlatır:

“Ne var ki kalbim rahatladı ve kaslarımın arasında büyük bir sıcaklık hissettim, çünkü tam olarak söylediğim ve istediğim şey buydu. Okulda bana, yıl boyunca Kuzey Kutbunu kaplayan siyah, yoğun bulutların, yazın da kış gibi karanlık ve can sıkıcı olduğunu nasıl da anlattılar. Pencereden baktığımda bunun aksini görmekteyim. Bir güneş ki hayatımda ondan daha şaşalı, daha güzel, daha neşelisini görmedim...”²⁴¹

Anlatıcı kahraman dışardaki bu güzellikleri yolcularında görmesini ister ve o sırada küçük çocuk da bir pencereden bir pencereye zıplar, gördüğü bu güzellik karşısında şaşırır. Damat kontrol odasından başını çıkarır, her şeyin yolunda gittiğini ve pilotun iniş için izin istediğini söyler. Uçak sakın bir şekilde inişini gerçekleştirir. Anlatıcı kahraman o sırada uçaktakilere yazdırdığı mektuplarını yollamalarını ister, Paris'deki hava durumunu ve havanın soğuk olduğunu aktarır. Birinci sınıf vatandaşlarına dönerek:

- “... Ülkeleriniz, size bizi soracaklar? Sırlarımızı ifşa edebilirsiniz. Aslında o bir sır değil. Size dediğim gibi biz bir çeteyiz. Fani cehennemin üstünde istikrarsız şeytanlardan bir şeytanın avucunun üstünde duran beşeri bir eşkiya çetesiyiz. Hayır!

²⁴¹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Maîârû's-Şakî'*, 16.

Hayır! Ben başkan değilim. Bizim çetemizde başkanlar ve çeteler yoktur. Ben, mütevazî basit bir üyeyim, Allah'ın yüz milyonlarca kullarından biriyim..."²⁴²

Sözlerinin ardından uçaktaki annenin tüm beşeriyetin çetesi olduğunu, çocuğun milyonlarca masum çocuklardan biri olduğunu, gelin ve damadın da dünyanın kral ve kraliçelerini temsil ettiğini söyler. Buradakilerin kimyasal silah yerine sevgi ve sevinç istediklerini belirtir. Uçakta bulunan insanlara yaptığı bu konuşmaları annesinin işittiğini düşünerek kendisiyle gurur duyduğunu hisseder.

İçerdekiler yazdıklarını vermeye başlarlar, bir anda izdiham olur, anlatıcı kahraman her ne kadar yavaş olmaları gerektiğini söylese de kimse dinlemez. İkinci derece sınıfa yönelir, fasih Arapça bilen birine söylediklerini tekrar ettirir, çocuğa döner ve içlerinden birini seçmesini söyler. Uçakta bulunan radyo aracılığıyla mesajları dünyanın dört bir yanına iletir. Topluluk elleri bağlı bir şekilde bekler. Anlatıcı kahraman Japonya'nın delege başkanından Hiroşima'ya atılan atom bombasının öyküsünü anlatmasını ister. Zira O, (Japonya'nın) oğullarındandır, devlet bu başkanı özellikle seçti, çünkü karısı ve dört çocuğu bu bomba yüzünden hayatını kaybetti.

Çocuk bir eliyle anlatıcı kahramanı tutar, diğer eliyle de anlatıcının parmakları arasından bir şeyler çıkarmaya çalışır. Aslında tamamen bir rüya olan bu olaydan uyanan anlatıcı kahraman, gözünü açtığında karşısında çocuğun mantar tabancayla (anlatıcı kahramanın) eline dokunarak oynadığını görür, o sırada Paris Havaalanı'na ulaştığını anlar.

1.3.1.4.2. Mârâ ve'l-Melik

*"Endülüs tarihinde Yevmu't-Ŧîn öyküsünü"*²⁴³ *bilenlere, bilmeyenlere.*

²⁴² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *MaŦâru's-ŞaŦî*, 17.

²⁴³ Endülüs hükümdarlarından el-Mu'temid bin'Abbâd İ'timâd isimli bir cariyeyle evlidir, hükümdar bu cariyeyi çok sever, her türlü isteğini yerine getirmek için elinden geleni yapar. Bir gün cariyeye sarayın balkonundan dışarıyı izlerken kadınların çamur içinde yürüdüklerini görür. İ'timâd isimli cariyede bu çamuda yürümek ister, ancak hükümdar ayakları yıpranmasın diye izin vermez. Cariye çok ısrar edince hükümdar misk, anber ve gül suyu gibi ne kadar güzel koku varsa hepsini getirir, sarayın ortasına döktürüp bunlardan çamur yaptırır. İ'timâd cariyelerle birlikte binlerce dinar değerinde olan çamurda yürümeye başlar. Bir gün cariyeye hükümdara kızarak kendisinden bir hayır görmediğini söyler. hükümdar da *Yevmu't-Ŧîn*'de de mi hayır görmediğini belirtir. bu olay Endülüs tarihinde *Yevmu't-Ŧîn* kıssası olarak geçer. Daha fazla bilgi için bkz: Câsim Yâsîn ed-Dervîş, *A'lâmu Nisâ'i'l-Endelus*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Lübnan/Beyrut 1971, 65; 'Abdurrahman 'AŦallah el-Muhammedî, *Mecâlisi'n-Nisâ* (I.cilt)

Ancak benim öyküm gerçekten farklı” T. ‘A.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın masalsı bir üslupla ele aldığı *Mârâ ve’l-Melik* adlı öyküde Yârût isimli kralın can sıkıntısı hastalığına kapıldıktan sonra yaptıkları anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; Mârâ, kral Yârût ve diğerleridir.

Zamanın birinde Yârût adında biri varmış, her ne kadar büyük bir kral olsa da Yârût kralların hastalığı olan can sıkıntısından şikâyet etmeye başlamış. Kralın sarayı şehri ikiye bölen bir nehrin kıyısındadır: *“Efendiler Şehri ve Köleler Şehri.”* Efendiler şehrinden kimse nehrin karşısına geçmemiştir. Kralın babası ve dedesi de dahil, Efendiler şehrinden kimse, herhangi bir köleyi görmemiştir. Günlerden bir gün kral etrafındakileri yanına toplar, köleler şehrini görmek için karşı tarafa geçmek istediğini ve bu nedenle de kendisine bir binek hazırlamalarını söyler. Yanındakiler bu haber karşısında şaşkınlığını gizlemezler, kahinlerin başkanı:

“Köleler şehri, kralların ayak basmasına uygun değildir.

Sadrazam:

Kölelerin görüntüsü kralların gözlerini rahatsız eder ve haysiyetini zedeler.”²⁴⁴

Bu tür konuşmalar karşısında kral tek başına ve sessiz kalır. Beklenen zaman gelir, binekler hazır bir şekilde kralın yanına getirilir. Sandalın içine ipek halı serilir, işlemeli çadırlar yerleştirilir. Kimin kralla gideceğini birbirlerine sordukları sırada kral arkasına bakmadan sandala biner ve gider. Kral ve askerleri köleler şehrine vardığında güneş batmak üzeredir. Bir tarafta birbirine yapışık diğer tarafta dağınık kulübeler varır. Kulübelerin renkleri mat bir siyah rengindedir, Kölelerin şehirleri sessiz ve kederlidir.

Kral kıyıya yaklaşıncaya kadar sessizlik devam eder, birden gürültü bir ses yükselir, gülüşler, haykırışlar, şarkılar tüm bunlar kralın hayatında duymadığı seslerdir, sandalı süren kişiye seslenerek yavaş olmasını söyler, nehrin kıvrımlı tarafından gelen seslere yönelirler.

Çıplak bir erkek ve bir kız çocuğunun suda yıkandığını görürler. oyun oynayan çocuklar çamurla şakalaşarak birbirlerine vururlar, toprakla su arasında koşarlar, bir kavga ederler bir bağrıışlar ardından kız çocuğu ağlamaya başlar, erkek çocuk da bu

Dâru’s-Sîbeveyh, b.y. 2012, ssy; Tarık es-Sûveydân, *el-Endelusu’t-Târîhi’l-Muşevvir*, Metâbi’u’l-Mecmû’ati’l Duveliyye, Kuveyt 2005, 298.

²⁴⁴ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şaî*, 23.

duruma gülerek nehre dalar, kız da arkasından suya dalar, kız sağa sola bakarak çocuğu aramaya başlar. O esnada kral kızın çamurlu yüzüyle karşı karşıya gelir. Kız çocuğunun ışıltılı gözleri, gecenin yüzünü aydınlatır. Kendi adamlarına bağırarak bu kız çocuğunun kendisine getirilmesini emreder.

Sandal aniden kız çocuğuna yönelir, kızını alırlar, erkek çocuk da sandala yetişmeye çalışır, ancak aniden bir kamçıyla yüzü yarılr ve suyun içine devrilir, kendi kanına boyanarak deliler gibi kıyıya koşmaya başlar. Kral, güzel kız çocuğunu kendi yanına oturtur, çocuğun elbisesini örtmeye çalışırken kendi içinde gizlice gülerek can sıkıntısını giderecek şeyin bu çocuk olduğuna inanır. Kral kıza adını sorar, kızın gözü kralın gözüne asılı kalmış haldedir, cevap vermez. İkinci kez kıza adını sorar, kız gözlerini kapatır, üçüncüde kızın saç örgüsünü avucuna alarak tekrar sorar, kız tekrar elleriyle yüzünü kapatır, bu arada karşı kıyıda rüzgarın çığlıkları sessizliği böler ve sandalın dört bir tarafını “*Mârâ! Mârâ*” sesi kaplar.

Mârâ saraya vardığında krala hazırlanması için kuaförlere teslim edilir. Mârâ kadınların arkasında çamurlu bir halde başı öne eğik yürür. O sırada sarayın sultanları ve cariyeleri hamamın küçük pencerelerinden gizlice bakarlar ve “*Kral Yârût delirdi*” diyerek aralarında rezalet naraları atmaya başlarlar. Kirlerinden arındığı banyoda ayaklarını yıkamayacaklarına dair yeminler ederler. Uzun zaman geçmeden Mârâ hiçbir kraliçenin davranmadığı kadar görkemli ve başı dik bir halde hamamdan çıkar. Kralın emrettiği gibi giyinir, ipek dekolte elbisesi ile saçının bukleleri abanoz ağacı gibi omuzlarından sarkar. Sarayın kadınları, şaşkınlıklar içinde Mârâ’nın yerde sürüklenen elbisesinin kenarlarından tutup kaldırır, ardından parmaklarını ısırarak geri dönerler ve kralın geceyi başka birinin yanında geçireceğini düşünerek yataklarında kâhırla kıvranırlar.

Sabah olduğunda düşündüklerinin aksine kral Yârût tahtına oturmaz, adamlarından kimseyi yanına kabul etmez, sessizce kaşları çatık bir şekilde yemek yemeği reddeder, içecek getiren kişilerin yüzüne bardakları fırlatır, kaplan misali gider, gelir.

Akşam olunca mutlu bir gece geçirmesini ümit ederler, ancak ertesi gün bambaşka bir durumla karşılaşır, sadrazamın getirdiği tüm resmi evrakları dışarı fırlatır, üçüncü günde sadrazamın kendisini camdan fırlatır, dördüncü günde kendisini atmaya

çalışırken engel olurlar, beşinci günde kuaförlerin başkanı, kralın maskarasıyla istişare eder ve krala güzel bir parti düzenlenir, ancak kral yine mutlu olmaz, sarayda dans eden kadınların hepsi sarayın mahzeninde saçlarından asılır, kralın maskarası da sarayın kapısına asılır.

Tüm bu yaşananlardan sonra Kral Yârût'un aşk hastalığına yakalandığı ülkenin dört bir yanına ilan edilir, şifasının köleler şehrinden getirdiği Mârâ isimli kız olduğu ancak Mârâ'nın da bunu kabul etmediği duyurulur. Kral her gün Mârâ'nın yanına gelir ve istediği bir şey olup olmadığını sorar:

“Dünya malı mı?

Yeraltındaki hazineler mi?

Taht, taç mı?”

Mârâ da krala şöyle cevap verir:

“Ben dünya malını istemiyorum, yeraltı hazinelerini istemiyorum, taht ve taç istemiyorum!”²⁴⁵

Yüz gün, yüz gece geçer ve Mârâ hala istediği şeyin ne olduğunu söylemez, öyle ki kral delirmeye başlar, sarayın kadınları kuaförlerin başkanını yanlarına çağırırlar ve kral Yârût'un ölmek üzere olduğunu ve zekâsını kullanmasını söylerler.

Gece olunca kuaförlerin başkanı Mârâ'nın yanına gider, kral da gece boyunca kapıda bekler ve sabah olunca kuaförlerin başkanı kral'a *“Ey zamanın Kralı! Köle kız karanlık bir mahzene koyulsun, demir zincirle bağlansın, her gün ekmek kırıntıları atılsın.”* der.

Kral kuaförün dediklerini yapar, Mârâ, sarayın altında karanlık, kemikler ve hayaletler içinde kadınlar hapishanesine atılır. Her gün köpekler gibi ekmek kırıntıları önüne fırlatılır.

Yüz gün geçtikten sonraki ilk sabahta zincirlerin içinde silkelenerek kralın yanına gitmek istediğini söyler. Krala şöyle der:

“Tek bir şey istiyorum, eğer onu bana verirsen ben de sana sevgimi vereceğim.”

Yârût hemen kabul eder. Ve Mârâ devam ederek:

²⁴⁵ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîârû’s-Şaî*, 27.

*“Bana içinde yıkanacağım güzel kokularla, amber, gül suyu ile dolu bir banyo yapacaksın ve yeryüzünde ağlayan insanların gözyaşlarıyla banyoyu köpüklendireceksin.”*²⁴⁶

Ertesi gün Yârût’un emriyle devlet yetkilileri çağrılır. Yüz gün gece-gündüz çalışarak Mârâ’nın istediği gibi bir banyo hazırlarlar, yakut, zümrüt, altın kaplama vb. şeylerle banyo süslenir, ülkenin dört bir yanından deve yükleriyle misk ve amber şişeleri getirilir. Tek bir eksik vardır, o da gözyaşlarıdır. Kralın yanına gelerek nereden bulabileceklerini sorarlar. Mârâ da yaşadığı şehirde kölelerin boşuna gözyaşı döktüklerini söyleyerek askerlerin oralara gidip kaplarını doldurmalarını söyler. Askerler kralın sandalyeyle kıyının karşı tarafına geçerler ve kölelerin evlerini tek tek dolaşarak gözyaşı toplamaya çalışırlar, her kapının altında, her çatının altında ağlama sesleri duyunca hayrete kapılırlar, fakat bu kadar gözyaşına rağmen kaplarını dolduramazlar. Görevliler Mârâ’nın yanına gelerek yaşlıların ve yetimlerin yanlarına gittiklerini, ancak kaplarını doldurmaya güç yettiremediklerini ifade ederler, ardından Mârâ onlara dönerek şöyle der:

*“Benim ailem sizin sandığınızdan daha fazla gözyaşlarıyla zengindir. Ailemin ne kadar ağladığını ben bilirim. Gidin ve kaplarınızı benim için doldurun.”*²⁴⁷

Öğleden sonra askerler döner ve genç kızları korkuttuklarını, çocuklara kızdıklarını, tarlaları, hayvanları yok ettiklerini, öyle ki erkeklerin yorganlarının altına gizledikleri gözyaşlarını bile topladıklarını söylerler. Mârâ da askerlere kamçılarını yanlarında götürerek doldurmak istedikleri gözyaşlarını kaplarına doldurmalarını söyler. Askerler bu kez de Mârâ’nın dediklerini yaptıklarını, artık gözyaşı yerine kan akmaya başladığını söyler ve kaplarını kanla mı doldurmalarını sorar. Mârâ da kralın yüzüne gülümseyerek batmakta olan güneşin kırmızı rengi gibi gözyaşlarıyla yıkanmak istediğini söyler.

Mârâ öğleden sonra odasına gider, akşama kadar kimsenin odasına girmesine izin vermez. Banyo misk, amber ve gül suyu kokularıyla doldurulur, yeryüzünde ağlayan insanların gözyaşlarıyla köpüklendirilir. Kral sarayın kulelerine çıkar ve gözyaşı toplayan askerlerin, kölelerin yaşadığı şehirden dönmelerini bekler, o sırada Mârâ ile

²⁴⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 28.

²⁴⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 29.

kavuşmasını da düşünmektedir. Hava kararır, ancak giden askerlerden bir ses, bir cevap gelmez. Birden kâhinlerin başkanı yanına gelir, kırık bir testi ve içinden akan belirsiz sıvıyı gösterir. Ve nefes nefese kalarak şöyle der:

*“Bir asker bununla kaçarak geldi. Kölelerin askerlerin başlarında kapları kırarak onları öldürdüklerini söyledi. Onlar bir gencin başkanlığında kralın sandalına binerek saraya doğru “iki kıyının kralı” diye sesleniyorlar, topluca gelmek için hazırlık yapıyorlar.”*²⁴⁸

Askerin bu sözlerinin ardından kralın canını kurtarmak isterler. Kâhinlerin başkanı kaçmaya çalışırken kral da bitişik duvara yönelerek “Mârâ Mârâ” diye seslenir. Mârâ’dan ses gelmeyince kral şimşek gibi kılıcını kınında çıkarır, hizmetçilerin başkanına bağırır, hizmetçilerin başkanı başı öne eğik bir şekilde kralın ayakları üzerine bayılarak yere yığılır ve şöyle der:

*“Ey efendim! Kes benim başımı! Mârâ gece ay ışında sizinle buluşmak için bir gezintiye çıktı. Bana böyle dedi. Ay ışığında onu karşılayan, sizin sarayın yönünde, sizin cübbenizi giyinen bir silüet gördüm.”*²⁴⁹

Hizmetçilerin başkanı konuşmasına devam etmek ister, ancak kral fırsat vermeden kılıcıyla kafasını keser. Karşı kıyıda kadınlar, erkekler, yaşlılar, çocuklar faytonlara binmek için birbirleriyle mücadele eder, uzak kulübelerden, karanlık sokaklardan bağırırlar, değneklerini mızrak, boğazlarını borazan olarak kaldırır, gözlerinde yaş yerine intikam ateşi vardır. Büyük topluluğa yetişmek için son sandal hareket etmeye başlar, karşı kıyıda yüzünü siyah bir örtü ile gizleyen genç kız dışında kimse geride kalmaz, kız burada kalacağını söyler, son sandal hareket edince yüzündeki örtüyü kaldırır ve gözleriyle yaşanan olayları takip etmeye başlar. Meşaleler onların karşı tarafa geçtiklerini gösterir. Topluluk sarayı basar, surlara çıkar, kulelerin üzerine uzanır, sarayın altını, üstünü yakıp yıkar, büyük meşaleler yeri ve göğü aydınlatır.

Mârâ ateşin sıcaklığını yanaklarında, boynunda ve ayaklarında hisseder, hissettiği sıcaklığın sarayın tutuşan ateşi mi, yoksa yüreğinin ateşi midir diye düşünür. Ancak bildiği bir şey vardır, o da bu sıcaklığın tatlı bir alev olduğu ve kendini serinliğine çağırdığıdır. Ve o gece belirlenmiş banyo gecesidir. Ayakları kıyının kenarında dönüp

²⁴⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 30.

²⁴⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 32.

dolaşır, gözleri ayağının bastığı yer ile sarayın arasında gezinir durur, efendilerin şehrine gelmeden önce olduğu gibi. Çocukken her sabah ve her akşam o çocuk ile nehirde yıkandıkları, kendilerini çamur ile sıvazladıkları yere varınca durur. Uzun bir dakika öylece bekler, bir dakika tüm hayatını içine alır. İki eli ile örtüsüne uzanır, onu parçalar, çıplak ellerini çamura batırır, yüzünü çamur ile sıvazlar ve dişleriyle çamuru çiğner. Saraydaki ateşler nehrin üzerinde başka bir nehir gibi görülür. İki kıyıyı, iki şehri birbirine bağlayan parlak bir köprü sanki karşı kıyıya geçmek için kendisini davet eder.

Fakat Mârâ oraya yürümeden önce eğilir, avucuna çamur alır, parmaklarıyla sıkar, gözlerini kapatır ve yürümeye başlar. Sihirlenmiş köprünün üzerinden dimdik bir şekilde geçer, ayakları nehrin kumlarına batar, gözleri sarayda tutuşan alevlere bakar, ateş gözlerini kamaştırır, ayaklarının altından kumlar geçer. Mârâ da yürümeye devam eder, ta ki ışıkların içinde boğuluncaya kadar.

1.3.1.4.3. **Ḥannâ el-Fânûs**

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın *Ḥannâ el-Fânûs* isimli eserinde psikolojik sorunlarıyla bilinen aslında oldukça zeki olan anlatıcı kahramanın arkadaşı Hannâ’nın aniden ortadan kaybolması anlatılmaktadır. Öyküdeki kahramanlar; anlatıcı kahraman, Hannâ ve diğerleridir.

Tarih, anlatıcı kahramanın yazlık ev inşa etmek için rahipten savaş fiyatına bir parça toprak satın aldığı döneme gider. “*Bildiğiniz gibi savaşlarda iki şey ucuzdur: Topraklar ve canlar.*” diyerek anlatıcı kahraman, din adamlarına göndermede bulunur:

Anlatıcı kahraman rahibin kendisine Lübnan’da zamanında dut ekilmiş toprak parçası anlamına Avde arazisini sattığını söyler. Mal sahibinden önce bu yere ortak olan bir çiftçi vardır, ortağın adı o zaman Bû Hannâ’dır. Bû Hannâ, annesi Hanne, Hannâ ve ineğiyle yaşar. Avde’nin yanında hâlâ ayakta duran bir mahzen vardır. Mahzenle birlikte (orayı terketmeyen Hannâ isimli biri vardır) Avde’yi anlatıcı kahraman satın alır.

Sözleşmeye imza attıktan sonra anlatıcı kahraman, manastır başkanı eşliğinde Avde isimli toprağının sınırlarını öğrenmek amacıyla arazisine gider. O anda Hanna elinde fenerini anlatıcı kahramanın yüzüne tutarak, gözlerini dikmiş bir halde

mahzenden çıkagelir. Anlatıcı kahraman arsanın sahibi olduğunu ve burayı manastırın başkanından aldığını söyler. O sırada Hannâ kandilin ışığı varmış gibi davranarak kandili anlatıcı kahramanın yüzüne çevirir. Ancak kandilin ışığı yok, Hannâ, annesi öldüğünden beri kandile yağ koymamıştır. Hannâ elinde kandiliyle söylenir, bodruma gider, kahkaha atarak “*Arsa sahibi dedi ki! Arsa sahibi dedi ki!*” der.

Manastırın başkanı kime satarsa satsın, pek bir önemi yoktur, çünkü Hannâ asla bodrumu terk etmez. Mesleği hâkim olan anlatıcı kahraman bunun üzerine yaşananlara bir açıklama getirir:

*“... Satıcı şahittir, tapu senedi cebimde, ben insanlar arasında kanunlara dayanarak hüküm veren bir hâkimim. Kanunlarda bunun anlamı başkalarının malını gasp etmektir. Buna göre, Hannâ’nın tek şansı bodrumu boşaltmaktır, yoksa oradan zor kullanarak boşaltırım. Kandilini kafasında kırarım.”*²⁵⁰

Avde de onarım işlemi başlar, ancak hâkim mahzeni da yıkmak ister, işçilerin başkanı da onu yıkmaması gerektiğini belki ileride ihtiyacı olacağını söyler. Hâkim evinin yapımının bittiği gün evinde bir şenlik düzenler, sarhoş olana kadar eğlenir, daha sonra Hannâ ve kandilinden bahsetmek için arkadaşlarının yanına gider. O gece anlatıcı kahramanın evinde tüm gece eğlence devam eder. Hakim, Hannâ ve kandiliyle ilgili ilginç ve ürkütücü bir rüya görür, bunu gece fazla içki içtiği içtiğine bağlar. Korkuyla yorganı başına çeker. Sabah daha çıkmamışken Hannâ’yı kandiliyle birlikte ellerini yukarı kaldırarak kandilini güneş enerjisiyle doldurduğunu görür. Hannâ doğal kayıpları bildiği için güneş enerjisiyle yetinen kendi halinde biridir.

Hannâ hapisneden kaçmıştır, fakat hâkim onu geldiği yere gönderme konusunda kararlıdır, ardından Hannâ’ya seslenir. Hannâ da evini tebrik etmek için geldiğini söyler. Anlatıcı kahraman Hannâ’ya nerde olduğunu sorunca Hannâ: “*Büyük bir seyahatte! Büyük! Bilet için sana teşekkür ediyorum.*” diyince anlatıcı kahraman seyahatini nerede yaptığını sorar, Hannâ şöyle cevap verir:

²⁵⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maâtârû’s-Şaî*, 38-39.

*“Beni gönderdin bilmiyor musun? İnan bana, deliler şehrinde hiçbir kör bulamadım, tabi doktorlar dışında. Bu yüzden tımarhaneyi terk ettim. Orada benim işim yok. Benim işim burdaki körlerle. Bu yüzden yeniden kandilimi taşıyarak döndüm.”*²⁵¹

Hannâ anlatıcı kahramanın evine gider ve sofrada kalan artık yemekleri yemeye başlar. Hannâ zamanla hiçbir ücret almadan hâkime yardımcı olur, ihtiyaçlarını satın alır, yaz boyunca anlatıcı kahramanın ihtiyaçlarını giderir, kışın da evine bedava bekçilik yapar. Böylelikle hâkimle Hannâ arasında sıkı bir dostluk oluşur.

Bir kış günü güneşli bir havada hakim dışarı çıkıp temiz hava almak ister, o anda Hannâ'yı özlediğini farkeder, selam vermek için bodruma gider, seslenir, ancak sesine karşılık bulamaz, o anda kandilin askıda olmadığını görür. Hannâ'nın kandiliyle işi olduğunu düşünür, kapının önündeki paspasa eğilince evin anahtarını ve anahtara bağlı iple tutuşturulmuş bir kağıt görür. Kağıdı eline alır, kağıtta hâkime mahzeni teketmemesini söyleyerek veda eder.

Hâkimin kafası karışır ve Hannâyı aramak için dışarı çıkar, Hannâ'nın evlendiği haberini alır. el-Ferrân'ın kızı Dellûl'la gittiğini söylerler. Anlatıcı kahraman bu adı kötü kişilerin ağzından duyar, babasının kızını istemediğini ve bu yüzden Dellûl'un ailesiyle arasının bozulduğunu öğrenir. Dellûl annesine sesini yükseltirken annesi de Hannâ'yla evlenmesini ister. Dellûl'un hamile olduğu söylenir, bu nedenle Dellûl'u temiz çıkarmak için Dellûl'un annesi ve arkadaşları Hannâ'yı kaçırmıştır. Hâkimin kafasında birçok soru işareti kalmıştır: *“Niçin Hannâ o imzayı attı ve kandil nerede?”*

Bodruma gider, rafları arar, fakat bir şey bulamaz. Dışarı çıkarken ayağının altında cam gibi bir şeyin ezildiğini fark eder. Eğilir, toprağa gömülü dağılmış bir şarapnel parçası görür, Hannâ'nın kandiliyle bir ilgisi olduğunu düşünür. Fakat hâkim, o günden sonra ne Hannâ'nın yüzünü görür ne de gerçeği bilir.

1.3.1.4.4. el-Mirât

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın son öykü koleksiyonu olan *Maîâru's-Şaî*'de anlatıcı kahraman ve Japon arkadaşı Sâtûsun'un Japonya'daki gezi maceraları anlatılır. Öyküde önemli Japon tanrıları ve evliliğin iki önemli ilahları İzanaki, İzanami ve efsaneleri yer almaktadır.

²⁵¹ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Maîâru's-Şaî*, 40.

1.3.1.4.5. Esvâru'l-Ĥarîm

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın *Esvâru'l-Ĥarîm* adlı öyküsünde sıkıcı bir sultan ve ondan kurtulmanın yollarını arayan vezir anlatılmaktadır. Eserin kahramanları; Sultan Ahmet Paşa, Vezir Hayîm, vezirin kızı Râhîl ve diğer cariyelerdir.

'Avvâd bu öyküsünü de masalsi bir anlatımda ele almıştır. Eserde sultan oldukça sıkıntılı bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Sultanın Avrupalı, Çerkez, Iraklı, Suriyeli olmak üzere farklı milletlerden toplamda kırk cariyesi vardır, onlardan iki tanesini ortadan kaldırır. Sultanın bir veziri vardır, bu veziri sürekli zindana atıp çıkartır. Kral vezirin nasihatlerini dikkate alsa da vezirle sürekli çatışma halindedir. Vezir sultandan bıkmıştır. Vezir, sultanın Müslüman müftü ile Hristiyan papazı öldürdüğü gibi kendisini de öldürmesini ister, ancak bu şekilde sultandan kurtulabileceğini düşünür. Vezirin tek gözü ve tek kulağı vardır. Uzunlarındaki eksiklik Sultan tarafından yapılmıştır. Sonunda sultan vezirin burnunu da keser. Vezir haremle sorumlu olmasına rağmen sultan, ordu konusunda daima ona danışır. Sultanın cariyelerinden biri de vezirin kızı Râhîl'dir. Bir gün vezir kızıyla görüşmek için sultandan izin alır, sultan da izin verir. Vezir kızıyla iş birliği yaparak sultanı zehirlemeyi planlar. Ancak Sultan durumu fark eder, fakat planı kimin kurduğunu bilemediği için vezirin kızı da dahil tüm cariyeleri öldürür. Vezir kızının affedilmesini istese de sultan sadece vezirin canını bağışlar.

1.3.1.4.6. el-Mişneḳ ve el'Aşâfir

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın *el-Mişneḳ ve el'Aşâfir* öyküsünde kendi başına karar vermek yerine vezirin etkisinde kalan kralın ülkesi adına aldığı yanlış kararlar ve ülkede çıkan kargaşa sonucunda intihar etmesi anlatılmaktadır. Eserin kahramanları; kral, vezir, cellat ve diğer insanlardır.

Kral sarayın balkonundan çıkarak ordunun sınıra ilerlediğini söyleyerek halka selam verir, yeni vezir de kutlamaya katılmaya özen gösterir, ne de olsa vezir olduktan sonra kazandığı ilk zaferidir. Her zaman olduğu gibi efendisinin arkasında durur.

Kral tarihi bir günde, balkondan halka seslenerek zalim asırlardan kalan idam cezasını kaldırdığını duyurur. Bu kararın ardından halk kutlamalar yapar. Kralın aldığı kararların arkasında vezirin etkisi vardır. İdam cezası kaldırılınca cellatlar işsiz kalır.

Küçük kral babasına cellatın ne iş yapacağını sorar, ancak kralın aklına bir şey gelmeyince vezir hemen atılarak cellatların zamanında idam ettiği hikâyeleri kendisine anlatmasını söyler. Fakat küçük kralın zorlamasına rağmen cellat saraya çağrılmaz.

Cellat idam dışında başka bir işle meşgul olmamıştır, üçüncü gününde karısı ona bağırarak evde bir şey kalmadığından şikâyet eder. Daha sonraki günlerde celladın eşi onunla evlendiği güne lanetler yağdırır ve celladı evden kovar. Cellat kralın yanına gider, onu affetmesini diler ve tövbe bahçesinde çalıştırılma teklifinde bulunur. Hapishaneler tövbe bahçelerine dönüştürülür. Eski hapishanelerin yerine beyaz evler inşa edilir. Dünyanın her yerinden kırmızı, mavi, sarı rengarenk serçeler getirilir. Tövbe bahçesinde zincir sesleri yerine serçeler ötüşür. Cezalılarından da serçelerin seslerini taklit etmelerini istenir. “*Müzik müzik!*” bu vezirin sloganıdır. Vezir bunlarla yetinmez, kralı ayda bir tövbe bahçelerini ziyaret etmesi hususunda zorlar ve krala suçlularla oturmasını, onların yemeklerini paylaşmasını söyler. Kralın ziyaret resimlerinin gazetelerde yayınlanmasını sağlar. Böylece vezirin nübüvveti onaylanır. Tövbe bahçelerinin ziyaretçileri artar. Vezir bu kez da kraldan bahçelerin genişletilmesi için etrafındaki kulübelerin yıkılmasını teklif eder, ancak yoksullar gecekondularının yıkılmasına izin vermezler. Vezir askerlere emir vererek yoksulların seslerini bastırır.

Öykünün ilerleyen kısımlarında idam cezaları kaldırıldığı için suçluların arttığı, kralın otoritesinin kalmadığı ve halkın isyanı anlatılır. Kral durumu fark edince, ilk iş olarak veziri görevden alır. Tövbe bahçelerini kaldırarak idam cezasını geri getirir. Ancak kral geç kalmıştır, halk isyana başlar, sarayın kapısına dayanır.

Ertesi sabah olunca halk sarayın avlusunda idam sehpasının olduğu yere dökülür. Seslerini yükselterek celladı çağırırlar. Ülkedeki isyanı bastıramayan kral kürsüye çıkar, iki eliyle ipi boynuna dolar ve idamını kendi eliyle gerçekleştirir.

1.3.1.4.7. A‘mâ‘u’l-*Ḳaṇṭere*

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın *A‘mâ‘u’l -Ḳaṇṭere* isimli öyküsünde bir çocuğun görme engelli bir ayakkabıcıya yardım etme mücadelesi anlatılır. Öykünü kahramanları; anlatıcı kahraman, âmâ Abde, Kutrub ve diğerleridir.

Daha önce Roşâ‘da bir mahallede yaşayan anlatıcı kahraman seneler sonra geldiğinde her şeyin değiştiğini, eski evlerin yerine yeni binaların inşa edildiğini görür.

O sırada yanında bulunan amcasının oğluna okul çağındayken yaşadığı bir olayı anlatmaya başlar. Yaşadığı mahalle çok sayıda köprüleri olan bir mahalledir. Ancak, çok büyük bir köprü olmasa da sokakta bulunan köprülerden birini unutamadığını belirtir. O dönemde bahsettiği köprüye bir sandalye asılıdır ve bu köprü A'mâ'u'l-Kantere olarak bilinir. Bu köprünün altında sandalye tamircisi olan Abde isimli bir âmâ vardır. Anlatıcı kahraman Abde'yle yağmurlu bir günde tanışmıştır. Henüz çocuk olan anlatıcı kahraman yağmurdan kaçmak için bu dükkâna sığınır. Dükkânın sahibi Abde hasır iplerden sandalye yaparken çocuk kahramanı müşteri zanneder, ancak sonrasında ses tonundan gelenin bir çocuk olduğunu anlar. Anlatıcı kahramana ismini ve mahalleden kimin oğlu olduğunu sorar, anlatıcı kahraman da gittiği okula kadar ona sorulan soruların hepsini cevaplar. Çocuk kahraman, Abde'nin o samimi yüzünü ve davranışlarını hiç unutmadığını da sürekli belirtir.

Zamanla anlatıcı kahramanla Abde arasında sıkı bir dostluk gelişir. Abde'nin dükkânı okul çıkışında anlatıcı kahramanın gidiş-dönüş durağı haline gelir. Anlatıcı kahramanın bu sokakta korktuğu tek şey okul saatlerinde çocuklara taşla saldıran çetenin varlığıdır, çetenin başında Kutrub isimli biri bulunur. Bir sabah anlatıcı kahraman her zaman yaptığı gibi köprüye uğradıktan sonra okuluna gitmeye karar verir, ancak dükkânın boş olduğunu görür. Okuluna gider ve akşam döndüğünde de dükkânın boş olduğunu görür. Bu durum günlerce devam edince endişelenmeye başlar. Arkadaşlarıyla bahçede oyun oynadıkları sırada kafasında bir sandalye ve değneğiyle duvara vuran bir kişinin "*Ahşap sandalye tamir edilir, ahşap sandalye tamir edilir.*" dediğini işitir. Anlatıcı kahraman ona doğru yönelir, Abde değneğini duvara vurmak yerine anlatıcı kahramanın ayağına vurur, çocuk kahraman ona sarılarak "*Abde amcam, Abde amcam*" der. Birbirlerine durumlarını sorduktan sonra Abde bir hafta içinde sadece bir sandalye tamir ettiğini söyler, ve çareyi sokaklara çıkmakta bulunduğunu söyler. Abde daima haline şükreden biridir. Henüz daha genç olan anlatıcı kahraman yarın dükkânında olmasını ve tamir etmesi için ona tam üç sandalye getireceğini söyler ve oyun oynamayı unutarak evine gider. Çocuğun evinde eski-yeni toplamda altı tane sandalye vardır, ancak onarılmaya pek de ihtiyaçları yoktur. Üç sandalyeyi belirler, birincisi, dedesinin içtiği sigara, diğeri bazı iplerin yandığı sandalyedir. İki yıpranmış sandalyeyi gözüne kestirir. Evdekilere durumu açıklayamadığı için gece herkes uyuduğunda gizlice bu sandalyeleri iyice kullanılmaz hale getirir. Annesi sabah gördüğü

mazara karşısında şok olur, büyümlü sözüyle (baba, oğul ve kutsal ruh) bağırmaya başlar. Çocuk sonunda hepsini elindeki bıçakla yaptığını itiraf eder. Annesi oğluna bir hamal çağırmasını söyler, sandayeleri onarması için Abde'ye gönderirler. Babası da olanlardan sonra oğlunun okul yolunu değıştirmesi gerektiğini söyler, böylece anlatıcı kahraman artık okula başka bir yoldan gitmeye başlar. Bir aydan fazla bir süre bu şekilde geçer.

Bir gün anlatıcı kahraman ve arkadaşları okuldan çıkarlar, çok uzaklaşmadan Kutrub ve çetesi onları karşılar, aralarında kavga çıkar. Dövuş sırasında Kurtub ve çetesi Abde'yi kafasında kürsüsü ve bir elinde değneğini havada sallarken görür, hemen zavallı âmânın etrafını kuşatırlar, “*A ‘mâ Mârûn yâ Mecnun! A ‘mâ Mârûn yâ Mecnûn*” diyerek dalga geçerler. Kutrub görme engelli Abde'nin değneğine, sonra da kafasında bulunan kürsüsüne saldırır. Ardından şiirinin ikinci beyitine geçerek “*A ‘mâ Mârûn yâ Bû Karûn! A ‘mâ Mârûn yâ Bû Karûn!*” alay etmeyi sürdürür. O sırada anlatıcı kahraman Abde'ye yaklaşıp korkmamasını ve burada arkadaşlarıyla birlikte olduklarını söyler. Güçlerini birleştirerek Kutrub ve çetesine saldırırlar, Kutrub hemen kaçar.

Anlatıcı kahraman o sırada amcasının oğluna Abde'nin mutluluğu sonrasında hissettiği sevinci anlatır. Amcasının oğlu sandalye tamircisi Abde'yi tanıdığını ve onun uzun bir süre önce öldüğünü belirtir. Abde'nin dükkânında öldürölmüş bir şekilde bulunduğunu ve katilin adının da Kutrub olduğunu söyler.

1.3.1.4.8. eş-Şîr

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *eş-Şîr* isimli öyküsünde karısı vefat eden bir adamın eşini kaybettikten sonra eş-Şîr isimli yerde karısıyla yaşadığı unutulmaz hatıralar, girdiği bunalım, ve sürekli ölüm arzusu anlatılır.

1.3.2. Romanları

1.3.2.1. er-Rağîf

“*İnsan sadece ekmekle yaşamaz*”

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın 1939 yılında yayınlanan, babasına takdim ettiği *er-Rağîf* isimli eseri modern Lübnan romanlarından biri olarak kabul edilir.²⁵² Roman “*Le Pain*” adıyla 2015 yılında Fransızca’ya çevrilmiştir. Eserde 1914-1918 yıllarını kapsayan Birinci Dünya Savaşı, kıtlık ve Arapların devrim mücadelesi anlatılmaktadır. Romanın genelinde olumsuz bir Türk imajı hakimdir.²⁵³

‘Avvâd, eserin ön sözünde bu romanı babasına sunduğunu şu sözleriyle ifade eder:

“Babacığım, bu kitabı (الرغيف) sana takdim ediyorum.

Ben rahat koltuğumda er-Rağîf’i kaleme alırken, babanın oğullarından vazgeçtiği, kardeşin kardeşi inkâr ettiği büyük savaş günlerinde sen, bana, erkek ve kız kardeşlerime alnının terini ve kalbinin kanını akıttığın ekmeği sundun...”

17 Mart 1939

Romanın giriş bölümünde yazar, Türk askerine karşı beslediği güzel, masum duygunun zamanla değiştiğini ifade eder. Romanda ‘Avvâd bu durumu şöyle aktarır:

“Babam bana dedi ki: Kalk askere bak! Ben ve kardeşlerim kalktık, anneme tutundum. Akşamdı. Biz balkonun korkuluklarına tutunmak için kavga ediyorduk. Askerler nemli, ıslak elbiseleriyle, omuzları silaha gömülmüş, sırtlarında yükleriyle ve çoğunluğu yalın ayak çamurda bata çıka yoldan geçiyorlardı.”²⁵⁴

Annesi çocuklara içeri girmelerini söylese de ‘Avvâd buna karşı gelerek babasına tutunarak gitmek istemediğini anlatır. Ardından muhtarın seher vaktinde eve gelip

²⁵² Rivaye er-Rağîf, <https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF>, Erişim Tarihi: 10.07.1019,

²⁵³ Detaylı Bilgi İçin Bkz. Mücahit Küçüksarı, “Tevfik Yûsuf el-‘Avvâd’ın er-Rağîf Adlı Romanında Türk İmajı”, *Mütefekkir*, C: 3, S: 6, Aralık 2016, 307-327.

²⁵⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *er-Rağîf*, (Yeni Baskı), Mektebetu Lübnan, Beyrut 2011, 7.



babasıyla bir süre konuştuğunu, annesinin de konuşmanın sonrasında ekmekleri, dolaptaki yumurtaları ve tüm erzakları bir araya getirerek ordu için bir torbaya koyduğunu, diğer komşularında aynısını yaparak tüm torbaların muhtara verildiğini söyler. Babası askerin aç olduğunu ve toplanan gıda torbalarının Behersaf, Sakıyetü'l-Misk, Bikifayye ve el- Mehîdse'ye gönderileceğini anlatır. O esnada annesi Türkiye, Fransa, Avusturya, İngiltere ve Almanya arasında meydana gelen savaştan bahseder. Tevfîk Yûsuf 'Avvâd o dönem küçük olduğunu, ancak Türk ordusunun 1914 yılında küçük vatanı Lübnan'ı ve güzel köyünü işgal ettiğini belirtir.

Yazarın er-Rağîf isimli romanı dört ana bölümden oluşur: Turbe (Toprak), Bizâr (Tohumlar), Ğays (Yağmurlar) ve Hasat (Hasat).

Turbe bölümü, Verde Kessâr isimli kadının dükkânına Türk askerlerinin gelmesiyle başlar. Askerler Verde'nin dükkânını altını üstüne getirerek her yeri arar, ancak Verde askerin şerefini elinden alacağı korkusuyla onlara küfretmekten kaçınır. O sırada Verde'nin dükkânına yanında çalışan ve genellikle sarhoş olan Ebû Zeyd gelir ve Verde'den bir kadeh içki ister, ancak Verde Ebû Zeyd'i hiç umursamaz. Verde sarhoşu çekip kovmaya çalıştığı sırada dükkâna resmi giyimli, elinde şemsiyesi ve gözünde gözlükleriyle içeri girip girmekte kararsız olan birini görür. Verde hemen kendine çeki düzen verir, daha önce görmediği bu adama tebessüm ederek dükkâna davet eder:

*“Buyrun, buyrun... Kusura bakmayın, sarhoş! Sarhoş olarak buraya girdi. Dükkânımda rakı içilmesine izin vermiyorum. Yasak. Asker için... Uzaktan mı geldiniz? Silkelemem için şapkanızı bana verin, sizden alayım. Bugün hava çok soğuk. Sizin için hemen şömineyi yakacağım...”*²⁵⁵ dedikten sonra Ebû Said'e seslenir, ondan cevap alamayınca dokuz yaşında olan oğlu Tâ'm'a seslenerek dedesi Ebû Said'i sorar. Ebû Said, Verde'ye aldırış etmez, gözü dükkâna giren gizemli adama takılmıştır. Ebû Zeyd'in rakı konusunda ısrarı devam edince gizemli adam masaya para bırakır ve Verde'ye kendisi için portakal suyu, sarhoş Ebu Zeyd içinde rakı getirmesini söyler.

Ebû Said, Verde Kessâr'ın kayınpederidir, romanın en küçük kahramanı Tâ'm ise Verde'nin oğludur. Verde Ebû Said'e üvey kızı Zîyne'nin gelip gelmediğini sorar. Gizemli adam dükkândan çıkarken Verde'ye ve oğlu Tâ'm'a memnun kalacakları miktarda para öder. Verde gizemli adamın adını sorunca Halîl el-Mualla cevabını alır.

²⁵⁵Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağîf*, 13.

Halîl el-Mualla Arap olmasına rağmen Türkler için çalışan bir casustur. Tâ'm aldığı paranın mutluluğunu paylaşırken annesi Verde gelir ve parayı almak ister, ancak Tâ'm direnince Verde oğlunun saçını çeker, vurarak zorla almaya çalışır. Romanda Türk askerinin Verde'nin dükkânına gelerek yiyip-içtiklerinden, eğlendiklerinden bahsedilir. Bazılarının ise dükkâna özellikle Verde'nin üvey kızı Zîyne görmek için geldiklerini ve Verde'nin de onlara hizmet ettiği anlatılır.

Dükkânın olduğu yer Sâkiyetu'l-Misk'tir. Eskiden bu dükkânın Verde'nin olmadığı hatta Sâkiyet'ul-Misk'te daha önceleri kadınların dükkân açmasının ve alış verişle meşgul olmalarının bu köyün adetlerinden olmadığı belirtilir. Savaştan önce Sâkiyetu'l-Misk ipek böcekçiliğinin ve üzüm yetiştiriciliğinin yapıldığı yerdir.

Sâkiyetu'l-Misk'in en büyük kaynağını Amerika'ya göç edenler oluşturur. Bu köyde ikâmet eden aile fertlerinde göç kaçınılmazdır, ancak uzak mesafelere rağmen göçenler vatanlarını unutmamışlardır.

Ebû Said Sâkiyetu'l-Misk'de evlenir, Said adında bir oğlu olur. Said köyde Zâhîye isimli bir kadınla evlenir, Zîyne adında bir kızları olur. Said'in Amerika'ya giden arkadaşları ülkenin güzelliklerinden, imkânlarından bahsedince Said de oraya gitmeye karar verir, evin tek oğlu olduğu için babası karşı gelir, fakat bunlara rağmen kararından vazgeçmez, ardında karısı ve kızını bırakarak Amerika'ya gider. Said Amerika'dayken babasından karısının ağır ateşlenip vefat ettiğini öğrenir, ancak karısının çam ağacına çıkıp kozalak topladığı sırada düşerken öldüğünü daha sonra öğrenir. Romanda Zâhîye'nin temiz ve saf bir kadın olduğu, kayınpederi Ebû Said'e çok iyi davrandığı ve kayınpederinin de kendisini çok sevdiği anlatılır.

Said daha sonra ikinci evliliğini Verde Kessâr ile gerçekleştirir, Verde Amerika'da yaşadığı için Said onun zengin olduğunu düşünür ve onunla evlenmeye karar verir. Verde Sâkiyetu'l-Misk'den göç eden bir ailenin kızıdır. İlerleyen bölümlerde Verde'nin Tâ'm adında bir oğlu olur. Verde kasabaya döndüğünde Amerika'da topladığı tüm parasını annesine verir. Eşinin ailesine yardım etmez, üstelik evin en güzel odasını kendisine seçer. Zîyne ve dedesi de bir oda da yaşar. Verde kayınpalidesine iyi davranmaz. Kötü muamelelerine daha fazla dayanamayan kayınpalidesi vefat eder, annesinin durumuna üzülen Said de hastalığa yakalanarak ölür.

Ebû Said karısını ve oğlunu Verde yüzünden kaybettiği için gelinini sevmez, hatta ondan nefret eder.

Savaş başlayınca Verde kendine bir dükkân açar, aslında bu dükkân hem lokanta hem de kumar oynama yeridir. Romanda savaş başlayınca Türk askerlerinin buraya yerleştiklerinden ve bu sayede Verde'nin işinin daha da büyüdüğünden bahsedilir. Hatta romanda Verde'nin ülkede çıkan savaşa sevindiğini, insanlar öldükçe onun kazandığı anlatılır.

Zîyne, evin geçimine katkıda bulunan, kardeşine, dedesine düşkün, ancak üvey annesiyle anlaşmayan güzel bir kızdır, Sâmî Âsım adında devrimci bir gence aşıktır. Onun ismini duyunca ne üzüntüsü ne de kederi kalır. Zîyne romanın ilerleyen bölümlerinde ülkesinin özgürlüğü için mücadeleye katılacaktır.

Bir gün Zîyne eve geç geldiği için içeri girmek istemez, otlakların olduğu yerde sabahlar, dedesi yanına gelir, Zîyne dedesine Sâmî'ye bir mektup getirdiğini yol boyunca korkarak taşıdığını hatta elbisesinin kenarını yırtıp içine sakladığını ve mağarada kendisine ulaştırdığını söyler. Sâmî Türk askerlerinden kaçmak için Sakiyetül'l-Misk'in dışında bir mağarada gizlenir. Bazen Ziyne ile bu mağarada buluşurlar ve burası onlar için devrim planlarının yapıldığı yerdir. Zîyne, dedesine mektubun içinde neler yazdığını merak ettiğini ancak Sâmî'nin mektubu okumasına izin vermediğini anlatır. Zîyne ısrar edince de Sâmî, dedesine Kâmil Efendiden korkmaması gerektiğini söyler. Genç kız dedesine Sâmî ile ilgili endişelerini anlatınca dedesi de korkmamasını, terk edilmiş bir mağarada kimsenin Sâmî'yi bulamayacağını, ona bir şey olmayacağını ve yakalanmayacağını söyleyerek Zîyne'ye tesellide bulunur. Zîyne dedesine Sâmî'nin arkadaşlarından üç kişinin Âliye'de bulunan Dîvân-ı 'Örfî²⁵⁶ mahkemesine sürüldüğünü söyler.

Zîyne, Kâmil Efendinin iyi biri olduğunu söyler, ancak dedesi torununu her ne kadar onaylasa da onun asker kıyafetine olan korkusunu dile getirir. Askere güvenilemeyeceğini ve Kâmil Beyin, Türklere kötü söz söylemediğini sadece Rasim Bey'e ve devlete küfrettiğini söyler.

²⁵⁶ *Divan-ı Âliye Örfî*, Arap muhalifleri denemek için 20. yüzyılın başlarında Osmanlılar tarafından kurulan özel bir askeri mahkeme idi. Bilgi için bkz. Erişim Tarihi: 03.07.2019. https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D9%8A%D9%88%D8%A7%D9%86_%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%8A%D9%87_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D9%81%D9%8A

Sarhoş olan Ebû Zeyd sabah olduğunda uyanır, ancak sabah ekmeğini kaçırmıştır. Verde ise kaçırdığı ekmeği akşam ekmeğine eklemez. Verde Ebû Zeyd'i görür, ancak dün görevini yapmadığı için kendisine yüz vermez. Ebû Zeyd yalandan ağlamaya başlar ve dünkü yabancı arkadaşı Halîl el-Mualla'yı görür. Neden geldiğini sorunca Halîl el-Mualla, Verde'nin dükkânında bir arkadaşıyla randevusu olduğunu söyler.

Romanda genel olarak kıtlık ve sefalet ele alındığı için olaylar maddi konular üzerine kurgulanmıştır. Verde'nin dükkânı civardaki en iyi dükkânlardan biri olduğu için tercih edilir. Ebû Zeyd ve Halîl el-Mualla kumar oynarlar. Romanda Ebû Zeyd'in saf biri olduğu anlatılır, Halîl el-Mualla da Ebû Zeyd'e yaklaşıp ondan bir şeyler öğrenmeye çalışır, bunu da Ebû Zeyd'in karnını doyurarak yapmaya çalışır ve Ebû Zeyd oyunda kaybedince sinirlenir, Halîl el-Mualla ona ısmarlayacağı öğlen yemeğini hatırlatınca Ebu Zeyd aç olmadığını söyler, aralarında şöyle bir diyalog geçer:

- *Açlık imansız da olsa benden sana tavsiye Ebu Zeyd: her şeyden önce karnın. Oyun açlığı unuttur, özellikle de sizin gibi bir beyefendi ile. Açlıktan mı yoksa idâmdan mı ölmek hangisi daha kötü?* (Halîl el-Mualla)

- *Hı!* (Ebû Zeyd)

- *Gerçekten fikrini almak istiyorum, hangisini tercih edersin?*

- *Ben mi? İdâm çok kötü bir şey (hemen ekledi) açlıkta çok kötü.*

- *Senin fikrin yok zaten, Verde Kessâr'ın fikrini bilmek istedim.*

- *Neden?*

- *Verde'yi idam edecekler!*

- *Ne diyorsun, Verde'yi mi?*

- *Evini sonsuza kadar yıkacaklar*

- *Deli misin sen?*

- *Seni de...*

- *Beni mi?*

- *Özür dilerim delisin diye demedim. Seni de 'Âliye'de bulunan Dîvân-ı 'Örfî'ye alacaklar... Ancak...*²⁵⁷

Ancak Halîl el-Mualla, Ebû Zeyd'i sadece kendisinin idâmdan kurtaracağını söyler. Ebû Zeyd ve Verde arasında olan sırrı öğrenmek ister, bir anda kavga çıkar, Ebû

²⁵⁷ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağîf*, 34.

Zeyd kaçmayı başarır. Halîl el-Mualla Verde'nin dükkânına doğru yol alırken yolda Tâm'ı görür. Tâm zabıt olan Râsim Beyin yanına gideceğini söyler.

Tâm, Râsim Beyin yanına gittiğinde kendisine üzüm ve ceviz vereceğini, ona askerliğin nasıl olacağını öğreteceğini anlatır. Râsim Bey Türk subayıdır, ancak romanda eğlence, içki düşkünü biri olarak tasvir edilmiştir. Halîl el-Mualla daha önce Tâm'a verdiği beşliği hatırlatır ve ne yaptığını sorar, ardından bir beşlik daha verir. Bu şekilde davranarak küçük kahraman Tâm'ın ağzından laf almaya çalışır. Daha önce Tâm'a verdiği beşlik üzerinden konuşmayı açar. Tâm, Sâmi Âsım'ın da kendisine para verdiğini söyleyince Halîl el-Mualla'nın bedenini titreme alır ve en son ne zaman kendisine beşlik verdiğini sorar, fakat sorusuna yanıt alamaz. Halîl el-Mualla Sâmi Âsım'ın çocukluk arkadaşı olduğunu söyleyerek Tâm'a kendisini onun yanına götürmesi ricasında bulunur, ancak küçük kahraman Râsim Beye gideceğini söyleyerek teklifi reddeder. Halîl el-Mualla çok ısrar edince Tâm aldığı parayı fırlatır ve ağlayarak oradan uzaklaşır.

Gün batımında Zîyne her zaman yaptığı gibi sepetine aynı şeyleri doldurur, arkadaşı Sâmi'yi görmek için mağaraya gider. Mağara yolu Sâkiyetu'l-Misk'den yarım saat uzaklıkta ve yolları tehlikeli bir yerdir. Zîyne Sâmi'ye aşiktir. Zîyne mağaraya girince Sâmi'nin ayağında kan olduğunu görür. Sâmi'yi telaşlı görünce bir şeylerin yolunda gitmediğini anlar. Sâmi, sevdiği kadın Zîyne'ye duygularını ifade eder, ancak anlatacakları bunlarla sınırlı değildir. Mağarada olduğu sırada masum bir Türk askerini istemeyerek de olsa öldürdüğünü, silahını ve tabancasını aldığını anlatır.

Sâmi, sultana ve devlete isyan ettiği için suçludur. Türk zulmü ve bağımsızlıkla ilgili yazdığı şiirlerden dolayı hakkında idam kararı alınır. Sâmi, Zîyne ile konuştuğu süre boyunca bağımsızlığa ve Türk düşmanlığına ve yapılması gereken şeylere değinir. Sâmi de diğer arkadaşları gibi teslim olmak ister, ancak idama çarptırıldığı için gidemez ve bu yüzden kendisini korkak diye niteler. Sâmi, Zîyne'den Kâmil Efendi konusunda yardım ister.

Zîyne mağaradan ayrıldıktan sonra üvey annesi Verde'nin dükkânına gider ve Kâmil Efendi orada mı diye bakar, ancak dükkânda Halîl el-Mualla'yı görür. Verde her akşam Zîyne'nin gelmesini bekler, çünkü onun sayesinde müşterilerinden iyi para alır.

Zîyne ise Verde'nin beklentilerine cevap vermez, bir akşam gelir sonra günlerce gelmez.

Verde, Zîyne'yi fark etmediği için torun üvey annesinin yanına gitmek yerine dedesinin yanına gider ve Kâmil Efendiyi sorar, Râsim Beyin Kâmil Efendiyi hapsettiğini duyunca bir şok yaşar. Râsim Bey bir Türk Subayıdır, Verde ve oğlu Tâ'm'la arası iyidir.

Bir gün Tâ'm, Râsim Beyin yanına gider. O esnada Kâmil Bey, Râsim Beyin yanına gelir. Râsim Bey, Kâmil Efendiyi bir depoya götürür ve orada kendisine işkence yaparlar.

Bir gün sabahın erken saatlerinde mağara jandarma ve başlarında Râsim Beyin bulunduğu Türk askerleriyle kuşatılır, orada Türk askerine ait bir asker elbisesi ve silahı bulurlar, bunları nereden aldıklarını Sâ'mî Âsım'a sorarlar, o da bir Türk askerini öldürdüğünü anlatır. Bu itiraf sonrasında Sâ'mî tutuklanır.

Romanın Turbe bölümünde ise Araplara yapılan haksızlıklar ve zulümler anlatılır. Romanda Sâ'mî Âsım'a yapılan işkenceler yer alır. Sonunda Sâ'mî hakkında idam kararı çıkar ve herkese idam edildiği söylenir.

Bizâr bölümünde; romanın şahıs kadrosuna Dîvân-ı 'Örfî'de görev alan soruşturma başkanı aynı zamanda içki bağımlısı, keyfine düşkün biri olarak tasvir edilen Rüştü Bey dahil olur. Sâ'mî'nin ifadesini Rüştü Bey alır. Zîyne de sevdiği Sâ'mî'yi kurtarmanın yollarını arar.

Romanda Zîyne'nin kardeşi Tâ'm'ın da Sâ'mî'yi sevdiği ve hapisten kaçmasına yardımcı olmak istediği belirtilir. Torununu seven dede Ebû Said her ne kadar teselli etse de Zîyne'nin yaşadıklarına çok üzülür. Şefik Efendi ve Rüştü Bey tekrar Sâ'mî'yi sorguya alırlar. Sorgu pek de güzel geçmez. Sâ'mî sürekli karşı gelir. Rüştü Bey “*Sen bir gençsin ve ben seni darağacına göndermek istemiyorum...*”²⁵⁸ diyerek Sâ'mî Âsım'ı yatıştırmaya çalışır. Romanda Sâ'mî'nin şair yazan aydın bir genç olduğuna vurgu yapılır. Sâ'mî Rüştü Beyi tahrik etmek için elinden geleni yapar, küfürler, hakaretler ederek yüzüne bağırır. Devam eden sorgular sonrasında karar Sâ'mî Âsım'ın idam edilmesine karar verilir.

²⁵⁸ Tervîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağîf*, 95.

Ğays bölümünde Sâmî'nin idam haberi ülkenin dört bir yanına yayılır ve olay büyük ses getirir. Kâmil Efendi Verde'nin dükkânına gelir ve Ebû Zeyd, Verde, Zîyne ve Tâ'm da onu dinler. Kâmil Efendi yirmi bir yaşında bir gencin öldürüldüğünü söyler.

Tâ'm bir gün nefes nefese kalarak annesi Verde'nin yanına gelir ve Râsim Beyin Zîyne'yi görmek istediğini söyler, çünkü romanda Rasim Bey'in Zîyne'den hoşlandığı anlatılır.

Kamil Efendi Zîyne'nin yanına gelir, Sâmî Âsım'la arasına girmek istemediğini ve kendisini anlamasını söyler. Zîyne ve Kâmil Bey yaşananlar hakkında bilgi alışverişinde bulunurlar. Bu arada Râsim Bey Zîyne'yi sorgulamak için davet eder.

Bir gün Ebû Said meraya gider, ineğini (çok sevdiği bir ineği vardır) bulamaz ve dükkâna gider. Gelini Verde'ye ineğini sorunca Verde alaycı bir şekilde kahkahalar atarak Râsim Beyin ve iki askerin eve gelip evi aradıklarını ardından meraya baktıklarını ve Zîyne'yi görmeyince Ebû Said'in ineğini Zîyne yanlarına gelene kadar rehin olarak aldıklarını anlatır. Ebû Said ineğini çok sever, ineği yoksa hayat ona anlamsız, boş gelir. Eserde Râsim Beyin insanların hayvanlarına da el koyduğu anlatılır.

Bu olay kısa sürede köye yayılır. Râsim Beyin Ebû Said'in ineğini alıkoyduğunu ve Zîyne'nin onun yanına gitmesi karşılığında ineği serbest bırakacağı haberi yayılır. Köyde her ağızdan bir öneri bir ses çıkar.

Romanda Râsim Beyin içki düşkünlüğü sıklıkla dile getirilir. İçkinin insan hayatının olmazsa olmazı dediği cümlelere vurgu yapılır:

*“İçmek insanın hayatıdır. Günde bunun gibi iki şişe içmezsem, hayatımdan bir gün değildir.”*²⁵⁹ Zîyne sonunda karar verir ve Râsim Beyin evine gider. Konuşurlar, ancak Zîyne'nin aklında Râsim Beyi öldürme planı vardır. Râsim Bey sarhoş olur ve Zîyne de kendini sarhoş gibi gösterir, sonunda tabancasıyla Râsim Beyi öldürür. Ardından Zîyne, Kâmil Efendinin evine gider, ondan yardım ister, Kâmil Efendi buradan gitmek zorunda olduklarını para dışında yanına bir şey almaması gerektiğini söyler.

Sabah olduğunda Türk Subayı Râsim Beyin odasında öldürüldüğü haberi her yere yayılır. Askerler Verde'nin evini kuşatırlar, her yeri ararlar, ancak Verde onları

²⁵⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağîf*, 136.

kovmaya kalkışınca şiddet görür. Verde ve oğlu Tâ'm hapse atılır. Yaşanan olaylar sonrasında Verde'nin durumu hapishanede günden güne kötüleşir, aklını yitirir bir hale gelir, gülmez, konuşmaz, saatte bir nöbet geçirir. Hapiste oldukları bir gece Tâ'm uyanır ve bir adamın annesine yaklaşıp, ona dokunup onu öpmeye çalıştığını görür. Annesi çılgılık atınca Tâ'm da suçluya saldırır.

Verde ve oğlu kırk gün hapishanede kalırlar. Hapishaneden çıktıktan sonra evlerine dönerler, evlerinin önünde dururlar, Tâ'm evlerinde kapıların, pencerelerin her şeyin sökülüp çalındığını görür, Verde delirdiği için hiçbir şey anlamaz. Dedesinin ve Zîyne'nin köyü terk ettiğini öğrenir, kimse onların nereye gittiğini bilmez. Tâ'm ve annesi Verde'nin kalacak evleri yoktur, bu nedenle çok zorluk yaşarlar. Tâ'm İbrahim Beyin yanına giderek dedesinin evi ipotek ettiğini ve evin onlara tekrar geri verilmesini ister. Tâ'm defalarca gider, ancak İbrahim Bey sadece bir kereye mahsus iki ekmek vererek onu gönderir, bunun dışında herhangi bir yardımda bulunmaz. O sırada Kâmil Efendi Tâ'm'a ulaşır ve ona yardım eder.

Tâ'm, Kâmil Efendi ve Ebû Zeydi görür, ona ekmek verirler. Ayrıca romanda Türklerin her yeri hatta manastırları bile işgal ettikleri anlatılır. Kâmil Efendi, Tâ'm'a Arap ordusunda bir asker olacağını kendisinin de subay olacağını ve birlikte Türk askerlerini öldüreceklerini söyler. Arap asıllı olmasına rağmen Kâmil Efendi devletin başçavuşudur, ancak git gide saf değiştirmiş ve artık Türk askerine karşı savaşır hale gelmiştir. Bir gün Tâ'm, Tannûs isimli birinin arkasından ona seslendiğini işitir ve gördüğü kişi onun amcası olduğunu söyler. Günlerdir ailesinden haber alamayan Tâ'm, ablası Zîyne'yi, dedesi Ebû Said'i sorar, ablasının evlenip evlenmediğini merak edince Tannûs böyle bir şeyin olmadığını ve dedesinin öldüğünü, ablasının kardeşini yanına almak istediğini anlatır, ancak Tâ'm'a yaşının henüz küçük olduğunu ve böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söyler. Tâ'm, İbrahim Beyin onlara yaptıklarını anlatır. Bunun üzerine Tannûs korkmaması gerektiğini söyler. Zîyne bir direniş hareketine katılmıştır. Zîyne Tannûs aracılığıyla Tâ'm'a ekmek gönderir, amcası Tâ'm'a beklemesini bir gün ablasının onu mutlaka alacağını söyleyerek karanlıkta gözden kaybolur. Tâ'm iki hafta bekler, fakat Zîyne dönmez, artık ekmek torbasında ekmek kalmamıştır. Uzun bir zamandır gitmediği İbrahim Beyin yanına tekrar ekmek istemek için gider, İbrahim Bey de dalga geçerek ekmek verir. İbrahim Beyin Tâ'm'a şiddet uygular, olayların

ardında Tam'ın karşılaştığı savaş anları, kucağında bebeği ile ölen anne, savaşın şiddeti anlatılır. Sonunda bir gün Zîyne gelir.

Senâbil bölümünde Zîyne kardeşiyle Sâmi Âsım'la buluştuğu mağarada bir araya gelir, orada kardeşiyle konuşurlar, ablası kardeşi Tâmi'nin karnını doyurur. Zîyne ve amcası Tannûs'un el-'Usâbetu'l-Beyzâ' örgütünde bir asker olarak çalıştıklarını söyler. Tâmi ablasına onu da yanına almasını söyler, ancak Zîyne henüz yaşının küçük olduğunu söyleyerek bu teklifi reddeder. Kardeşini ısrar edince daha fazla dayanamayan Zîyne ona yemin ettirir böylece örgüt üyelerinden biri olur. Tam, Tannûs ve Zîyne artık vatanlarını kurtarmak için planlar yaparlar. Bu örgüt, Türklerden ve Araplara düşman olanlardan başka kimseyi öldürmez. İbrahim Bey Arap değildir, fakat vatan haini olduğu için onu öldürmeye kararlıdır.

Tannûs, Halîl el-Mualla'yı yakalar ve Zîyne'ye teslim eder. Merminin ucunda olan Halîl el-Mualla ölmeden önce Zîyne'ye bir şey söylemek ister ve Sâmi Âsım'ın öldürülmediğini itiraf eder. İdam edilen cesedin korumalardan ya da bekçilerden birinin olduğunu söyler. Halîl el-Mualla, Zîyne'den kendisini affetmek dışında bir şey istemez, son sözü kendisini affetmesidir. Sâmi Âsım ve arkadaşı Şefik'in devrimin öncüleri olduklarını söyler. Romanda Sâmi'nin devrim için verdiği mücadeleler anlatılır.

Zîyne'nin amcasının oğlu Tannûs ona beslediği duyguları itiraf eder ve onunla evlenmek istediğini belirtir, onu sevip sevmeyi sorar. Zîyne kendisini bir amcaoğlu nasıl sevilirse öyle sevdiğini söyler. Aynı zamanda Zîyne ve Tannûs birbiriyle sürekli savaş hakkında konuşurlar, dört beş kişi dışında kimsenin zengin olmadığını herkesin fakir, açlıktan ölmek üzere olduklarını ifade ederler. Bu bölümde Türklerle verdikleri mücadelenin güzel sonuçlanacağını konuşurlar. Türklere cihat ilan ettiklerini, kendilerini peygamberin ümmeti olarak gördüklerini ve Arapların üstün oldukları için hilafetin Araplara geçmesi gerektiğini söylerler. Sâmi Âsım ve Kâmil Efendi arasındaki konuşma şu şekildedir:

- *“Biz Türklere cihat ilan ettik. (Kâmil Efendi)*
- *Türklerde bize karşı cihat ilan etti. Öyleyse hangi cihat daha doğrudur. (Sâmi Âsım)*
- *Biz peygamberin ümmetiyiz.*
- *Fakat onlar bizi inkâr ettiler.*

- *Yalan söylediler. Hatta kafir onlardır. Hilafetin Araplara geçmesi gerekir. Araplar üstün gelecek ve ilk yaşantılarına dönecekler...*”²⁶⁰

Sâmî her ne kadar ülkesinin bağımsızlığı için mücadele etse de sevdiği kadın Zîyne’yi unutmamıştır. İbrahim Beyin eserde zalim olduğu ve kimseye yardım etmediği, bu yüzden pek çok insanın ölümüne sebep olduğu aktarılır. İbrahim Beyin yetimlerin dulların hakkını yediğinden bahsedilir, sonunda halk isyan çıkarır ve onu ararlar. Olayların devamında Sâmî’nin yol arkadaşı Şefik çıkan bir çatışma sonrası hayatını kaybeder.

Hasat bölümünde ise Kâmil Efendi, Zîyne ve Tâ’m’a devrim haberlerini, zafer olaylarını ve Sâmî’nin verdiği mücadeleyi sonunda kazandığını anlatır. Son bölümde insanların mutluluklarına değinilir. Roman Zîyne ve kardeşinin kucaklaşmasıyla sona erer.

1.3.2.2. Tāvâhinu Beyrût

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın 1972 yılında kaleme aldığı ikinci romanı Tāvâhinu Beyrût İngilizce, Rusça ve Almanca gibi önemli dillere, son olarak da 2012 yılında “*Dans les Meules de Beyrouth*” adıyla Fransızca’ya çevrilmiştir. Yapıtta 1968’li yıllar, yani Lübnan iç savaşının yaşandığı dönemler anlatılmaktadır. Roman, dört ana bölümden oluşur, eserin ilk bölümünde ‘Abdullah Kaşîmî²⁶¹’nin “*Sabah neden ölüyor? Mumlar neden intihar ediyor?*” cümlesi yer alır.

Roman, ana kahraman Temîme ve annesi Amine’nin tartışmasıyla başlar. Amine Beyrut’ta eğitim gören oğlu Câbir’i görmeye gideceği için hazırlık yapar. Temîme ise abisini değil de Beyrut’u göreceği için heyecanlıdır. Temîme yaşadığı Mehdiyye



²⁶⁰ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *er-Rağîf*, 206.

²⁶¹ Abdullah Kaşîmî (1907-1996) Suudi yazar,düşünür. Şiir için bkz: Şaliḥ bin İbrahîm es-Sekâkir, *el-İnsânu'l-Âḥir Felsefetu'l-Âḥir* ‘Abdullah Kaşîmî-Fyodor Dostoyevski, Dâru'l-Medârik, Riyâd 2018.

köyünü sevmez, ayrıca bu köyde lise olmadığı için Saydâ'da teyzesinin yanında eğitim görmek zorunda kalmıştır. Babası Tâmir Nassûr, evi ipotek altında olduğu için yurt dışına çalışmaya gider. Afrika'da en fazla dört yıl kalacağına söz verir, ancak sözünün üzerinden on yedi yıl geçmesine dönmez. Tâmir, bir süre Temîme ve oğlu Câbir'in eğitim masraflarını karşılamak için her ay düzenli bir şekilde para yollar. Zamanla Tâmir eşine gönderdiği parayı oğlu Câbir'in adına göndermeye başlar. Karısı borçlar bittiği halde Tâmir'in eve dönmemesine bir türlü anlam veremez.

Câbir sorumsuz, evin ihtiyaçlarını karşılamayan bir evlattır. Kız kardeşi Temîme'nin isteklerini yerine getirmez, ancak fazlasıyla kardeşini kıskanır, öyle ki edebiyata ilgi duyan kız kardeşinin dergi ve kitaplarını yırtar. Mehdiyye'ye her gelişinde Temîme'nin gardırobunu kontrol eder, odanın altını üstüne getirir. Temîme'nin okul taksitleri ödenmeyince anne Amine: *"Mal, mal. Allah hırsı lanetledi, fayda bekleyene zarar verir. Neden Tâmir sahip olduklarıyla yetinmedi?"*²⁶² diye serzenişlerde bulunur. Zamanla Tâmir eşine gönderdiği mektupları da keser. Karısı her ne kadar okuma-yazma bilmesede kendisine gönderilen mektupların, şiirlerin kesilmesine çok üzülür.

Bunca kargaşa arasında Amine ve Temîme Beyrut'a gitmek üzere yola koyulurlar. Yaşadıkları köy, okul ve arabanın olmaması gibi pek çok imkândan yoksundur. Câbir, Beyrut'ta el-Hamra caddesinde Bayan Rûz Hûrî'nin kiraya verdiği odalardan birinde kalır. el-Hamra gürültülü hayatı ve canlılığıyla insanı kendine hayran bırakan bir mekândır. Anne-kız yol boyunca tartışırlar. Anne Amine, oğluna köyden getirdiği bir sepet yiyecek taşır ve bu sepet yüzünden anne-kız eve girene kadar kavga halindedirler. Temîme inatçı bir kızdır, bu nedenle annesi ve abisiyle çok da anlaştığı söylenemez. Temîme'nin Beyrut'ta tanıdığı tek bir kişi vardır, o da Mârî Ebû Halîl'dir, kız arkadaşı Amerikan Hastanesi'nde hemşire olarak çalışır.

Eve girdiklerinde evin kapısını Bayan Rûz Hûrî'nin hizmetçisi Zennûbe açar. Rûz Hûrî, Temîme'nin güzelliği karşısında *"Maşallah"* diyerek şaşkınlığını gizleyemez. Evin sahibi Rûz Hûrî, Câbir'in dün gece eve gelmediğini söyleyince Amine ağlamaya başlar, ancak Rûz Hûrî, bu durumun normal olduğunu, fakat ilk kez iki gece üst üste eve

²⁶²Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhinu Beyrût*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 2011, 11-12.

uğramadığını belirtir. Annesi endişelenince Temîme abisi hakkında bilgi almak için üniversiteye gitmeye karar verir.

Amine oğlunun odasına gider, ona ait eşyaları kontrol etmeye başlar. Bayan Rûz Hûrî'nin evi merkezi bir yerde olsa da ev, oldukça eski bir evdir. Bayan Rûz Hûrî'nin öyküsüne gelince asıl adı Zehra'dır. Zehra, el-Muklebb kilisesinde çalışan Nimetullah Cenâdyûs isimli bir rahibin kızıdır. Rahip kızının kahrından ölmüştür, çünkü kızı Zehra Müslüman bir çavuşla kaçır. Zehra, çavuşa kaçtıktan sonra kendisi çavuşun Zehhûr'u diye çağrılır, ancak çavuş bir kabadayı kurşunuyla öldürüldükten sonra Zehra, Verde Nimetullah adıyla Beyrut'a kaçır, Beyrut'takiler Verde'yi Rûzît ismine çevirir, bir süre sonra Zehra, Rûz Hûrî olarak tanınır. Rûz Hûrî, el-Hamra'da betondan bir daire satın alır. Daire beş oda ve bir mutfaktan oluşur. Bayan, her odayı kendi tasarımlarına göre döşer. Her odayı ayrı ayrı kiraya verir. Üçüncü odada Mehdiyyeli üniversite öğrencisi Câbir Nassûr kalır, Rûz Hûrî'ye göre bu oda evin uğursuz odasıdır. Dördüncü oda gazeteci Remzî Ra'd'ın kaldığı odadır. Remzî Ra'd borcuna sadık değildir, kirasını bir ay öder, sonrasında uzun bir süre ödemez. Caddeye balkonu olan tek oda ise Avukat Ekrem Cûrdî'nindir. Fakat Ekrem Cûrdî, burada yaşamaz, sadece haftada iki saat bu odaya uğrar, kendisinin daha büyük bir dairesi vardır. Üstelik avukatın Êdît adında metresi vardır.

Temîme, rüyalarında defalarca ziyaret ettiği Unesco'nun kurduğu Lübnan Üniversitesi'ne gider. Dolmuşa bindiğinde yolculardan, öğrencilerin bugün saat onda Unesco önünde gösteri yapacaklarını işitir. Dolmuştaki insanlar, her gün korku içinde olduklarını daha önceleri Müslüman ve Hristiyanın bir arada yaşadığını ancak yeni neslin duyarsızlığı yüzünden İsrail'in aralarına fitne koyduklarını konuşurlar. Birkaç gün önce Trablus'ta çıkan tartışma ve terör olaylarının Beyrut'ta yaşanmasından duydukları endişeyi dile getirirler. Miting ve gösteri olduğu için polis dolmuşların durak yönünü değiştirir. Öğrenciler, yöneticilerin sözlerine bağlı kalmalarını ister. Bu nedenle de sürekli grev ve protestolar düzenlenir. Durum böyle olunca Temîme de durağa yakın bir yerde inmek ister. Ana kahraman dolmuştan iner, bir anda kendini savaş ortamında bulur. Birbirine giren öğrenci grupları güvenlik güçleri tarafından dağıtılmaya çalışılır. Temîme kaos ortamının içinde ne yapacağını bilmez bir hale bürünür. Her taraftan bağrışmalar, çığlıklar, korkunç silah sesleri yükselir. Sağa-sola kaçmaya çalışırken insanların arasında kalır. Romanın ilerleyen kısımlarında Temîme'nin gözlerini

hastanede açtığı görülür. Doktorlar ve hemşireler kafasındaki yarayı kontrol ettikleri sırada kendine gülümseyen birini görür. Hânî er-Râ'î isimli bu genç onu hastaneye getiren kişidir. Camiatu'l-Kıddîs Yusuf'ta üçüncü sınıf mühendislik fakültesinde okuyan Hânî özellikle gösterilere katılmak için Lübnan Üniversitesi'ne geldiğini söyler. Temîme üniversitedeki hareketi neden desteklediğini sorar ve bu şekilde sohbet etmeye başlarlar.

Hânî er-Râ'î, Dîru'l-Mutil köyünde dedesi ve halasıyla birlikte yaşayan Maruni Hristiyandır. Babası ise Libya'da müteahhiddir. Temîme, Saydâ'da lise diplomasını aldıktan sonra gelecek sene Lübnan Üniversitesi'ne kayıt yaptırmak istediğini söyler. İlerleyen bölümlerde Hânî, Temîme'yi Bayan Rûz'un evine götürür, genç kız evdekilere başından geçen olayları anlatır. Ertesi gün gazeteci Remzî Ra'd her zamanki gibi okuma yazmaya bilmeyen Rûz Hûrî'ye gazeteki manşetleri okur. Temîme düzenli bir şekilde Remzî Ra'd'ın eş-Şabah gazetesinde günlük makalelerini, el-'Usfûr dergisinde de haftalık makalelerini okur.

Gazetelerde gösteri haberleri, yaralananların ve tutuklananların isimleri yer alır, Câbir de tutuklanacak on kişi arasındadır. Olayın ardından Câbir kayıplara karışır. Temîme'de annesiyle birlikte köyüne geri döner. Öğrenciler, tutuklanan arkadaşlarının serbest bırakılması için bir araya gelirler. Abisi okul taksitlerini ödeyemediği için zor durumda kalan Temîme, çareyi el-Hâc Fadlû'nun yanına gitmekte bulur. Beklediği sırada eline Remzî Ra'd'ın makalesi geçer, okudukları karşısında hayrete düşer, çünkü gazeteciyle konuştuğu şeylerin tıpa tıp aynısını gazetede görünce derinden sarsılır. el-Hâc Fadlû, babasının sağlık durumunun iyi olduğunu, ancak Gine'de kaçakçılık yüzünden tutuklandığını söyler. Temîme, örgüt, kaçakçılık, soruşturma gibi kavramları babasıyla ilişkilendiremez. Ancak annesi abisinin durumuna çok üzüldüğü için babasının başına gelenleri annesine anlatmamaya karar verir. Mezun olduktan sonra iş bulmak zorundadır, bu nedenle Beyrut'a arkadaşı Mârî Ebû Halîl'in yanına gitmeye karar verir.

Abisinin eğitim durumunu hakkında bilgi almaya için Lübnan Üniversitesi hukuk fakültesine gider. Ancak aldığı haberle sarsılır, çünkü bu isimde bir öğrenci kaydının bulunmadığını belirtirler. Temîme aynı gün aldığı iki olumsuz haberle yıkılır. El-Hamra'ya gitmeyi düşünürken karşısında gazeteci Remzî Bey'i görür. Cesur gazeteci,

henüz birkaç kez onunla görüşmesine rağmen Temîme'ye yakınlaşmak ister, ancak genç kız da bu duruma engel olmak için her hangi bir müdahalede bulunmaz.

Ertesi gün erkenden Mehdiyye'ye gider. Annesine Amerikan Hastanesi'nde hemşire olarak çalışan arkadaşı Mârî'nin yanında kaldığını söyler. Annesine yalanlar söyleyen Temîme, Remzî Ra'd'la daha fazla vakit geçirmek için pazarları iple çekmeye başlar. Mehdiyye'de annesini görmek yerine Beyrut'a Remzî Ra'd'ın yanına gitmeyi tercih eder, derslerini ihmal etmesine rağmen beklemediği bir anda liseden büyük bir başarı puanı elde eder. Üniversite okumak için Beyrut'a gidip iş bulmak zorunda kalır.

Güneşin battığı bir vakitte Temîme bir kayalığın üzerine oturur. Remzî Ra'd'ın yazdığı mektubu okumaya başlar. Gazeteci arkadaşı Temîme'ye karşı hissettiği duygularından, yaşadıklarından ve çıkacak olan yeni kitabının isminden bahseder. Mektubunda; dünyadaki bir sonraki devrimin, insanın kendisini bozmaya başlayan yalanlar, evhamlar üzerine olacağını, bu nedenle de yeni kitabının adının “*Özgürlük benim*” olacağını söyler. Kitabı kapatır, gözünü ufuklara diktiği sırada tütün tarlalarının arasında hareket eden iki gerilla görür, onlardan birisi de Hüseyin el-Kamû'î, diğeri ise kamufraj elbisesi içinde elinde kaleşnikof olan tanımadığı bir kişidir. Gerillalar İsrail'den yirmi kilometre uzakta olduğu için onların Mehdiyye'de ne yaptıklarını merak eder. Birden Hüseyin'i karşısında bulur. Hüseyin, Câbir hakkında sorular sorar ve onunla görüşmek istediğini söyler, sorularına yanıt alamayınca birden Temîme'yi öpmeye kalkışır. Romanda Hüseyin el-Kamû'î'nin de Temîme'ye ilgi duyduğu belirtilir.

Lübnan Üniversitesi öğretmenlik bölümünü kazanan Temîme 26 Eylül 1968 yılında annesiyle Beyrut'a gider ve Bayan Rûz'un evinden Câbir'e ait tüm eşyaları toplayarak Mehdiyye'ye getirirler. O sırada Rûz Hûrî, Remzî Ra'd'ın hapse girdiğini söyleyerek şöyle der:

- “Onu ilk kez affettiler. Fakat her zaman şanslı olamazsın. Hükümeti giderek daha fazla eleştirmeye başladı. Düşünün ülkenin en iyi avukatı Ekrem el-Cûrdî onu gönüllü savunmayı teklif etti, fakat o reddetti. Kendi kendini savunmak istiyor. Mahkemede gazete ve şiirleri ona yardımcı olmayacak.”²⁶³ Temîme burada üniversite

²⁶³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 58.

okumak için çalışmak zorunda olduğunu söyleyince Bayan Rûz, Câbir'in odasında kalması teklifinde bulunur.

Yazar, ikinci bölüme Suriyeli şair Muhammed el-Mâgût'un bir şiiriyle başlar. *"Kanımda dans, kemiklerimde Kербela'nın ağıtları var."*²⁶⁴

Okumak için çalışmak zorunda olan Temîme evlerde Arapça ve İngilizce özel dersler vermek ister, bu nedenle eş-Şabah dergisinde ilan verir. Köyüne giden Hânî'ye mektup yazar, mektubunda Lübnan Üniversitesi eğitim fakültesine yerleştiğini söyler, çok geçmeden Hânî de Temîme'nin mektubuna karşılık verir. Hânî, Temîme'nin başarısını tebrik eder, ardından köyde büyük bir olay olduğunu bu olay sonrasında köy halkının ikiye bölündüğünü ve köyde sorunların ortaya çıktığını söyler. Köy ikiye ayrılır, birinci grubun başı Hânî, diğer grubun başı ise muhtardır. Muhtarın: *"Bir Müslüman çocuklarımızı eğitiyor."* dediğini söyler, ardından Dîru'l-Mutil'in aslında eski zamandan beri Maruni köyü olduğunu ekler. Köyünün Osmanlılar döneminde işgal edildiğini ve bu meselenin yaşlı nüfusun anılarında hâlâ yer aldığını söyler. Yaşlı grubun son kalanı da muhtardır. Hânî o dönemde Dîru'l-Mutil köyünde yaşanan korkunç haberleri anlatır, her akşam yandaşlarını dükkânında toplar, geçmişi tekrarlar. 1914 yılında Osmanlı ordusunun Cebeli Lübnan'ı işgal ederek ayrıcalıklar kurduğunu anlatır.

Bayan Rûz Hûrî'nin Temîme üzerinde farklı planları vardır. Genç kızı Ekrem Cûrdî'ye ayarlayarak zengin olmanın peşindedir. Temîme'ye Ekrem Beyin yanında çalışmasını teklif eder. Cumartesi günü Bayan Rûz Hûrî, pahallı mobilyalarının olduğu misafir odasında Ekrem Bey ve Temîme için bir yemek hazırlar.

Romanın devamında Temîme ve arkadaşı Hânî buluşurlar. Üniversiteden, okuldaki öğrencilerin devriminden, insanların bugüne kadar inandığı değerleri ve diğer şeyleri inkâr ettiklerinden, otoriteye karşı geldiklerinden, Lübnan'dan ve dünyadaki diğer durumlardan, Haziran savaşından bu yana Arapların yaşadıkları her şeyden konuşurlar: *"İsrail bir numaralı kâbus ve en büyük meydan okumadır. Efsane devrimin felaketlerinden yeni felaket."*²⁶⁵

²⁶⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 72.

Ertesi gün tekrar buluşurlar, Hânî köyüne duyduğu sevgiyi anlatırken Temîme'ye neden köyünü sevmediğini sorar. Aralarında şu konuşmalar geçer:

- *“Fenikelilerin görkemine dönse bile Saydâ gibi bir şehirde de yaşayamam. Okulda iki partiye ayrıldık: Arap partisi ve Fenike partisi. Fenikeli kızlar ve Arap kızlar. Bir keresinde Arap kızlar ve Fenikeli kızlar arasında çığlıklar yükseldi, saçlarını çektiler. Hoca geldi ve büyük bir güçlkle onları ayırdı.*

- *Sen hangi partideydin?*

- *On bir yaşındaydım. Sınıfa girdiğimizde parmağımı kaldırdım: “Hocam bir soru sormak istiyorum? Buyrun. Hocam Fenikeli ve Arap arasındaki fark ne?” Beni susturdu. O günden bugüne soruma cevap veren birini arıyorum.*

- *Cevabını kimseden alamayacaksın. (Hânî)*

- *Sen siyasetin babası ne diyorsun?*

- *Diyorum ki, sen benden önce siyasete ilgilisin. Küçüklüğünden beri kanında olduğunu görebiliyorum.*

- *Arap ve Fenike?*

- *Her ikisi de Lübnanlı, onlardan biri diğerinden daha zengin. Fakat sorunun zamanının geçtiğini bilmelisin. Siyasi ideolojiler sağ-sol arasında hesaplanamayacak farklı bir zamana geçtik. Bu ideolojilerin hepsi gereksiz. Hepsini bir kenara bırakmalıyız. Bu zamanda tek bir soruna odaklanmalıyız: İsrail'i kovmak, olmak ya da olmamak?...”²⁶⁶*

Hânî ile arasında geçen bu konuşmaların ardından Temîme öğrenci grupların siyasetle ilişkisinin ne olduğunu öğrenmeye çalışır. Hânî asıl meselenin köylerde yaşandığını, şehirlerin normal hayatını sürdürürken İsrail'in köyleri vurduğunu söyler. Sürekli bir araya gelerek Lübnan Üniversitesi'nin durumunu ve ülkedeki bu kaos ortamını konuşurlar.

Bu arada Bayan Rûz Hûrî, Ekrem Cûrdî ile Temîme'nin arasını yapmak için her fırsatı değerlendirir. Cumartesi günü el-Hamra'nın en lüks restoranlarından birinde yemek rezevasyonu yaptırır ve Temîme'ye onun adına Ekrem Beye söz verdiğini söyleyerek gelmesi için ikna çabalarında bulunur. Ancak Temîme davet edilen bu

²⁶⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 75.

yemeğe gelmez, hatta Bayan Rûz Hûrî'nin yardımcısı Zennûbe ile birlikte eşyalarını toplayarak evden ayrılır, arkadaşı Mârî Ebû Halîl'in yanına gitmeye karar verir.

Tüm bunlarla birlikte ülkede durumlar iyiye gitmez, İsrail'in yoksul kesimi hedef aldığını söylerler. Temîme bir gün Şerşûr el-Yafavî'den bahseder, fakat hamal olarak çalıştığı limanda herkes ona Ebû Şerşûr diye seslenir. Bu kişi limanda çalışan sıradan bir işçidir. Bu adamın oğlu Azîz, Temîme'yle birlikte Ekrem Beyin ofisinde çalışırlar. Temîme, Şerşûr el-Yafavî isimli bu kişinin kendisine neden iyi davrandığını öğrenmeye çalışır ve bir gün Ebû Şerşûr zor da olsa yaşadığı acı olayı ana kahramana açıklamaya karar verir. 1948 yılında İsrail askerlerinin kızıyla evde yalnızken eve geldiklerini, kendisini bağlayıp kızına işkence ve tecavüz girişimlerinde bulunurken sırada kızının öldüğünü ve kızıyla Temîme arasındaki benzerliği anlatır.

Romanın ilerleyen kısımlarında Remzî Ra'd hapisten çıkar. Orada gördüğü, yaşadığı şeyleri kaleme alır, dünyadaki herkesin isyan ettiğini ve Lübnan Üniversitesi'nin devrim için neyi beklediğini söyleyerek verdiği konferanslar aracılığıyla ülkenin durumunu duyurma çalışır, halkı isyana davet eder.

Bir gün öğrenci grupları Amerikan Üniversitesi'nde bir araya gelirler. Amerikan Üniversitesi'nin Outlook gazetesindeki yaptığı araştırmanın sonucunu bir öğrenci yüksek sesle okur. Ankette iki soru vardır:

“1.Soru: Farklı grupların bireyleri arasındaki evliliğe karşı mısınız, değil misiniz?

2.Soru: Medeni evliliğe karşı mısın, değil misin?”²⁶⁷

Öğrencilerden ezici çoğunluk, erkek-kadın- farklı grupların evliliğini ve aynı zamanda medeni evliliği destekler. Fakat yandaşların oranı, bir mezhepte, mezhepsel farklılık ve cinsiyet farklılığı yönünde değişir. Araştırmanın sonucunda %78.60 medeni evliliği desteklerken, %21,85'lik oran ise bu duruma karşı çıkar.

Bu faydalı bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, genç nesil mezhepçiliğe, günün koşullarına ve tabi olunan geleneklere karşı tutumunu açıkça ortaya koyar. Bu da düşüncelerde büyük değişime işaretir. Bu değişimin önemi üniversite merkezlerinden

²⁶⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 109.

yani toplumu oluşturacak seçkin öğrencilerden kaynaklanır. O sırada bir öğrenci Temîme'ye şöyle der:

- “*Sen, mesela, Mehdiyye’den Müslüman Şîî Temîme Nassûr, Dîru’l Matil’den Hristiyan Maruni Hânî er Ra’î ile evlenir misin?*”²⁶⁸

Arada Hânî ile soruyu soran arasında ufak bir sürtüşme meydana gelir olay daha fazla büyümeden Hânî ve Temîme oradan ayrılırlar. Temîme ofiste çalışmaya gittiği bir gün Ekrem Beyle karşılaşır ve Ekrem Bey yaşananlardan dolayı Temîme’den özür diler. Sonrasında Temîme arkadaşı Mârî ile birlikte Hânî’nin köyüne gider.

Bir gün Temîme Remzi Ra’d ile buluşur. Remzî artık eskisi gibi Temîme’yle ilgilenmez, kendini tamamen ülke meselelerine vermiştir. Ancak yine de geceyi birlikte geçirirler, Temîme sabah evden çıkarken yolda bir ses: “*Gelecek sefere seni öldüreceğim, sen fahişesin!*” diyerek Temîme’ye saldırır, bu kişi abisi Câbir’in arkadaşıdır. Temîme hastanelik olur, ancak Hüseyîn el-Ğamû’î’nin kendisine bir şekilde zarar vermesinden korkar. İlaç içerek intihara kalkışır, Mârî onu hastaneye götürerek kurtulmasına yardımcı olur.

Üçüncü bölümde:*Fakat neden sana sesleniyorum ey Tanrım!*

*Sen sadece başka bir gizem değil misin?... Ensî el-Hâc’ın şiiri yer alır.*²⁶⁹

Olayların yaşandığı günün ertesi sabahında ülkedeki korkunç durum şöyle anlatılır:

“*...İsrail, Uluslararası Beyrut Havaalanı’na saldırdı. İsrail askerleri, savaş uçakları tarafından korunan gökten inerek yerde duran on üç sivil uçağa ateş açtı...*”²⁷⁰

Ülkelerine yapılanlar nedeniyle öfkeyle harekete geçerler. Üniversitelerde grev ilan edilir, başkentte ve şehirde okul öğrencileri hatta uzak küçük köylerdeki öğrenciler de greve katılır. Taleplerini yetkililere sunarlar. Taleplerinin başında havaalanı saldırısının soruşturulması ve zorunlu askere alma kararları vardır. Çok geçmeden hareket, derslere yönelik bir grevden oturma eylemine, kurumlarda açlık grevi ve gösterilere doğru gelişir. Hükümet istifa eder ve başka bir hükümet kurulur. Yeni hükümet askerler aracılığıyla öğrencileri kuşatır, dışarı çıkmalarını engeller.

²⁶⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ğavâhînu Beyrût*, 111.

²⁶⁹ Ensî el-Hâc, modern Lübnan şairidir.

²⁷⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ğavâhînu Beyrût*, 159.

Temîme başına geleceklerden korktuğu için dışarı çıkmaz, kendini eve hapseder. Temîme başına gelen şeylerden Hânî'yi haberdar etmemiştir. Bunun kendisinin bir laneti olduğunu ve yalnız başına yüzleşmek zorunda olduğunu düşünür. Temîme birkaç günlüğüne Mehdiyye'ye gitmeye karar verir. Ancak bu sırada öğrenci gruplarının tartışmaları hızla devam eder. Devrim, Arap birliği ve Lübnan'ın bağımsızlığı için bir araya gelerek sloganlar atarlar. Bu arada Remzî Ra'd da öğrencileri mücadele etmeye, şehit olmaya davet eder. Ülke tekrar karışır.

Temîme, Mehdiyye'de içine kapanır, odasından çıkmak istemez, nedenini öğrenmeye çalışan annesiyle sürekli çatışma halindedir. Bir akşam aniden Mehdiyye köyü İsrail güçleri tarafından bombalanır, çok sayıda sivil halk ölür, insanlar sığınacak yerler aramaya başlarlar. Evleri yansa da Temîme ve annesi yaralanarak kurtulurlar. Bunca yaşanan şeylerden sonra ana kahraman babası Tâmir'e mektup yazmaya karar verir, İsrail'i, annesini ve Câbir'i anlatır. Beyrut'a döner dönmez mektubuna cevap alır. Babasının evlendiğini ve on yedi yaşında bir zenci kızı olduğunu, bir süre Gine'de kaçakçılıkla suçlandığı için hapiste kaldığını öğrenir ancak annesi üzülmessin diye durumu annesine anlatmaz. Temîme bir şey söylemeden Beyrut'a döner. Yine bir gün Hânî ile birlikteyken Hüseyîn el-Şamû'î'le karşılaşır, hemen saklanır.

23 şubat 1969 yılında Mehdiyye'den güzel bir haber gelir. Amine Nassûr, Temîme'ye Câbir'in Afrika'dan döndüğünü söyler. Câbir annesine para verir, bir süre Mehdiyye'de kaldıktan sonra Beyrut'a Temîme'nin yanına gider. Câbir tekrar bayan Rûz Hûrî'nin yanına yerleşir.

Temîme Mehdiyye'ye gider, onu komşular karşılayarak annesinin durumunu anlatırlar. Annesinin yanına gider, annesini yatakta oturmuş bir halde görür, annesiyle konuşmaya çalışır, ancak annesi konuşamaz, Temîme gözyaşlarına boğulur, annesi Câbir'le tartıştıktan sonra felç olmuştur. Annesi düştüğü halde Câbir dönüp annesine bakmaya cesaret edemez, her şeyi alarak çekip gider.

Temîme, Mehdiyye'de iki gün kalır ve annesini Saydâ da bulunan teyzesinin yanına götürür ve bu arada el Hac Fadlû'dan Câbir ile korkunç şeyle duyar. Câbir Afrika'da babasına bazı korkunç şeyler yapmıştır. Temîme tekrar Beyrut'a geri döner.

Dördüncü bölüm Câbir'in, Hüseyîn el-Şamû'î ile birlikte Mârî'nin evini gözetlemesiyle başlar. Câbir, Mârî'yi kadın ticareti yapmakla suçlar. Hüseyîn, Câbir

Gine'deyken Temîme'nin bıçakla yaralandığını nedeninin ise Remzi Ra'd ve diğer sevgilisi Hânî ile arasında çıkan kavgadan olduğunu söyler. Hüseyîn ve Câbir yolda anlaşmalı nöbet tutarlar. Câbir'in cebinde 9mm doldurulmuş tabanca ve diğer cebinde keskin jilet vardır. Hüseyîn bu yolda Câbir'e ciddi bir destek sağlar, gün içinde en iyi saklanma yerlerini gösterir.

Bir gün tüm fırsatları değerlendirir ve binada oturan birine daire numarasını sorar. Câbir eve girer, Temîme'yi öldürmeye çalışırken arkadaşı Mârî Ebû Halîl ona engel olmaya çalışır ve kurşun sağ göğsüne isabet eder. Temîme yan komşuya sığınarak kaçmayı başarır. Arkadaşı hastaneye götürülse de kurtarılamaz.

Yaşananların ardından Temîme Hânî'ye tüm hatıralarını yazdığı defteri bırakır, ona düşüncelerini, Mârî'nin onun yüzünden öldürüldüğünü, yaşanan her şeyden kendini suçlu tuttuğunu anlatır. Ebû Şerşur'la gideceğini söyler. Ebû Şarşur, Temîme'nin defterini Hânî'nin yanında kaldığı Ummu Hâtun'a teslim eder. Temîme'nin tüm hayatı bu defterde saklıdır. Bundan sonra Hânî olmadan bir şey yaşayamayacağını düşündüğü için yazmaya da gerek duymayacağı sebebiyle defterini Hânî'ye bırakır. Bundan sonraki hayatını Ebû Şerşur'la geçireceğini ve artık kimsenin Temîme Nassûr adını duymayacağını söyleyerek Hânî'ye veda eder.

İKİNCİ BÖLÜM

TEVFİK YÛSUF ‘AVVÂD’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL SORUNLAR

2.1. EĞİTİM

Sosyolojik açıdan eğitim, “*yetişkinlerce çocuklar ve gençler üzerinde uygulanması gereken bir eylemdir. Geçmişin ve ataların kalıtını onlara aktarmayı, yaşamlarını sürdürecekleri topluma daha iyi uyabilmeleri için fikirler ve gelenekler vermeyi içeren bir eylemdir.*”²⁷¹ Aynı zamanda insan hayatında önemli bir yeri olan eğitim, kişinin doğumundan itibaren başlayıp hayatı sona erene kadar devam eden bir süreçtir. Dolayısıyla eğitimde meydana gelen aksaklıklar ya da bireylere eğitim imkânının sağlanamaması beraberinde pek çok sorunu doğurabilir.

Modern Lübnan Edebiyatı’nın önemli yazarlarından biri olan Tevfik Yûsuf ‘Avvâd eserlerinin çoğunda eğitimsizlik sorununa değinmiştir. Yazar, eserlerinde batıl inanç, muska, büyü gibi akıl ve bilim dışı yanlış uygulamaları fazlasıyla ele alır. Ayrıca ‘Avvâd’ın yapıtlarında eğitim imkanlarından yararlanamayan, okuma-yazma bilmeyen halkı, aile içindeki ebeveynlerin eğitim sorunlarını, örgün eğitimde karşılaşılan öğretmen ve öğrenci kaynaklı sıkıntıları ve kültürel sorunları da kaleme aldığı görülmektedir.

Bu bölümde, yazarın roman ve öyküleri incelenerek eserlerinde mevcut olan eğitim kaynaklı sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Yukarıda verilen bilgiler ışığında eğitim ana başlığı, alt başlıklar halinde ele alınarak incelenecektir.

2.1.1. Genel Eğitim Sorunları

Eğitim kavramını yukarıda ifade etmeye çalıştık. Bu açıklamalar ışığında eğitimi “*Kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç olarak*” tanımlayabiliriz.²⁷² Kişinin ya da kişilerin yaşamında eğitimin ne denli önemli olduğu

²⁷¹ Gülbahar Gül, “Birey, Toplum, Eğitim ve Öğretmen”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1 (2004), s.228.

²⁷² Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi*, (12. Baskı), Şahsi Yayın, Ankara 1999, 3.

gözardı edilemeyecek bir gerçektir, ancak eğitim sürecinde oluşan bir takım aksaklıklar bireyin tüm hayatını etkileyerek onda bazı davranış bozuklukları meydana getirebilmektedir.

‘Avvâd’ın *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *er-Resâ’ilu’l-Mahrûka* adlı eserde Leyla isimli ana kahramanın hayatı kısaca anlatılır. Leyla, kendisini küçüklükten (sekiz yaşında) seven çocukluk arkadaşı ve komşusu olan Besîm’e ilgi duymaya başlar. Henüz okul çağındayken duygusal anlamda birbirleriyle görüşürler.

Ancak öykünün ilerleyen satırlarında Leyla, Semîr adlı bir gençle evlenmeye karar verir. Her ne kadar Semîr’le evlenmeye karar verse de çocukluk aşkı Besîm’i de unutamaz. Durmadan onunla birlikte yaşadığı anıları düşünür.

Leyla okula gittiği dönemlerde sevgilisi Besîm sürekli onu görmeye gelir. Okulun müdiresi olan Rahibe Kâtrîn de öğrencilerine akılalmaz baskılarda bulunur. Yine Besîm’in okulun önünde beklediği bir günü hatırlayan Leyla, Besîm’e şöyle der:

*“Okulun önünde beni bekleme, çünkü Ummu Kâtrîn’in okulu yukarıdan izleyen ve kızları evlerine varıncaya kadar takip eden iki casusu var.”*²⁷³

Öyküde geçen Besîm ile Leyla’nın birbirlerine duydukları sevgi bir gerilim unsuru olarak karşımıza çıkar. Leyla’nın hafızasından geçenler aracılığı ile Besîm’in sürekli okula geldiğini, kız arkadaşının her adımını takip ettiğini öğreniriz. Leyla Rahibe Kâtrîn’den korktuğu için Besîm’e okula gelmemesini söyler, ancak onun tüm bu itirazlarına Besim kulak asmayarak şöyle der:

*“Eğer müdür sana bir şey derse ondan utanma, hatta kafanı kaldır ve ona tüm gücünle şöyle de: Bu benim kocam!”*²⁷⁴

Yazar, aslında yarattığı Kâtrîn isimli kahramanıyla toplumun kadın-erkek ilişkilerine karşı tutumunu sergilemeyi amaçlamıştır. Öyküde hem rahibe hem de okul müdürü olarak geçen Kâtrîn isimli kahramanın baskıcı tutumu aşağıda geçen şu satırlarda daha da ön plana çıkar:

²⁷³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 99.

²⁷⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 99.

“Leyla böyle bir şey demeye cesaret edemez, çünkü Rahibe Kâtrîn daha dün caddede bir gence selam verdiği için kızlardan birini okuldan kovdu. Korkunç bir rahibedir, parmağını yukarı kaldırarak tehdit işaretleri yapar...”²⁷⁵

Her ne kadar eğitim aşamasının hangi dönemi olduğu öyküde belirtilmemişse de öykünün genelinden üniversite olmadığı anlaşılmaktadır. Bu öyküde iki genel eğitim sorunuyla karşılaşmaktayız: Birincisi Besîm’in okula devam eden genç bir kıza henüz daha okuldayken kocasıymış gibi zihnini bulandıran fikirler ortaya atması, ikincisi ise Leyla’yı okul idaresiyle karşı karşıya getirmesinin temelinde Besîm’in eğitim kurumunun kurallarını ciddiye almamasıdır. Bu durum kadının eğitim hakkının ciddiye alınmadığının bir göstergesidir.

Öğretmenler; değerleri, davranışları, duygusal yönleri ve hayata bakış açıları ile eğitimin en önemli parçalarını oluştururlar. Öğretmen davranışı, öğrenci davranışlarının belirleyicisi olması nedeniyle bilgi aktarımında, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde ve kişinin toplumsallaşmasında büyük önem arz etmektedir.²⁷⁶ Dolayısıyla öğretmenler nitelikli bireylerin yetişmesinde önemli role sahiptirler. Öğretmenler, öğrencileriyle daha etkili iletişim kurmak için bazı durumlarda otoriter ya da esnek tutumlar sergileyebilirler.

Öyküde genel öğretmen profilinin aksine hem rahibe hem de okul müdiresi olan Kâtrîn’in çok sıkı kuralları olduğu ve okulda esnekliğe izin vermediği anlatılmaktadır. Eserde öğrencileriyle duygudaşlık bağına kuramadığı için Kâtrîn korkunç biri olarak görülmektedir.

Saygı gösterme, empati kurma ve içtenlik gibi temel özelliklere sahip olan öğretmenler, öğrencileriyle daha sağlam ve köklü ilişkiler kurabilmektedirler.²⁷⁷ Dolayısıyla bu duygulara sahip öğretmenler, öğrencileriyle samimi ve etkili iletişim içinde bulunarak başarılı aynı zamanda güvenli bir eğitim ortamının oluşmasına zemin hazırlarlar. Bu eserde okuyucuya, müdire Kâtrîn’in bu temel özelliklerden yoksun olduğu ve öğrencileriyle iletişim problemi yaşadığı izlenimi verilmektedir.

²⁷⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 99.

²⁷⁶ Süleymân Sarıbaş, Gonca Babadağ, “Temel Eğitimin Temel Sorunları”, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 2015, 23.

²⁷⁷ Nezahat Güçlü, *Sınıf Yönetimi*, Ed: Leyla Küçükahmet, Pegem Yayınevi, 11. Baskı, 2010, 40.

Yine eş-Şabiyyu'l-A'rac koleksiyonunda geçen eş-Şâir adlı eserde bu kez sorunlu bir öğrenci tipi karşımıza çıkar. Eğitimin gerektirdiği sorumluluk bilincini taşımayan Naim, okula devam etmeyip sigara içme ve alkol alma alışkanlığı olan bir öğrencidir. Ana kahraman öykünün hemen başında 'Avvâd tarafından şu şekilde tasvir edilir: *“Diğer öğrenciler gibi her sabah okula gider ve akşam da döner. Fakat diğer öğrenciler çantalarını omuzlarında taşıırken o da eliyle çantasını tutar ve boşlukta sallardı.”*²⁷⁸

Okul, kendine has bazı kuralları olan bir kurum olduğu için öğrencilerin uymak zorunda oldukları bir takım kaideleri barındırmaktadır. Okula devam, derslere karşı gereken ilginin gösterilmesi ve okul faaliyetlerinde yer alması öğrenciden beklenen davranışlardır.²⁷⁹ Ne yazık ki, eserdeki ana kahraman Naim'in okulda yerine getirmesi gereken sorumluluklara karşı son derece duyarsız bir öğrenci olduğu görülmektedir.

Her ne kadar şiir yazmasa da görünüm olarak bir şairi çağrıştırdığı için arkadaşları ona “şair” lakabını takmıştır. Naim derste ilgisiz bir öğrencidir, öğretmen ders anlatırken onu dinlemez, bakışlarını tavan ve pencerelere çevirir.

Eserde öksüz olduğu anlaşılan Naim, babasının otelinde yaşamaktadır. Öykünün ilerleyen sayfalarında otelde kalan yirmi beş yaşında dul bir kadın olan İtalyalı İlinâ'ya âşık olur ve ilgisiz olduğu eğitim hayatından giderek uzaklaşır. Yapıtta okuldan kaçıp yabancı bir kadınla gezdiği ve bu arada derslerine devam etmediği gerçeği ile karşılaşırız. Kendisinden yaşça büyük bir kadınla okul hayatını yok sayarak vakit geçiren Naim yaşından büyük cümleler kurar. Öyle ki İlinâ'yı birlikte dışarı çıkarmaya zorladığı bir günde şöyle der:

“Elbiseni giyin. Ben seni yolda bekliyorum.

İlinâ, nereye gideceklerini sorduğunda, Naim parmağını ağzına getirir, babasının duymamasını işaret ederek şöyle fısıldar:

*“Ben ... Ben ki öğretmenle kafa buluyorum! Seni bekliyorum. Sakın gecikme.”*²⁸⁰

Öykünün başkahramanı Naim derslerini bir kenara bırakmasının yanı sıra babasını umursamayacak hatta öğretmeniyle alay edecek kadar eğitimden uzaklaşmıştır.

²⁷⁸ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 59.

²⁷⁹ Murat Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (12.Baskı), Şahsi Yayın, Ankara 1999, 218.

²⁸⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac s. 61.

Kahramanın okulda istenmeyen öğrenci davranışları sergileyerek okulun kurallarını ve işlevlerini ihlal ettiği görülür.

2.1.2. Taşrada Eğitim Sorunları

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde çokça yer tutan problemlerden biri de nispeten küçük ölçekli yerleşim birimlerindeki eğitim problemleridir. Yazarın *Ṭavâḥînu Beyrût* adlı kitabı, temelde Lübnan iç savaşını ve savaşın beraberinde getirdiği sıkıntıları konu edinir. Eserde ana kahraman Temîme'nin, Saydâ'da teyzesinin yanında lise son sınıfta eğitim gören zeki, çalışkan ve edebiyat düşkünü olduğu anlatılır.

Öyküde, Temîme adlı ana karakterin orta öğretimde yaşadığı sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Temîme, Mehdiyye köyünde bir lisenin olmaması sebebiyle Saydâ ilinde lise okumaktadır. Bununla birlikte söz konusu hâlihazırda eğitim gördüğü okulu da beğenmeyen kahraman bir an önce liseyi bitirip sürekli Beyrut'a üniversite okumaya gideceği günlerin hayalini kurar.²⁸¹

Romanın bir diğer kahramanı köyde doğup büyümüş olan Temîme'nin annesinin de taşrada eğitim sorunlarına muhatap kaldığı görülür. Kadın, yurtdışında yaşayan kocasının gönderdiği mektupları okutmak için el-Hâc Fadlû adlı karakterin yanına gider. Bu durum romanda şöyle geçmektedir:

*“Başlangıçta ayda iki-üç kez mektup yazardı. Her mektupta onun için (Amine) şiirler bulunurdu. el-Hâc Fadlû ona okuduğunda (Amine) ne kadar da çok utanır ve sevinirdi. Peçesinin bir kenarını kaldırır, okuma bilmese de parlayan gözleriyle kendisine ahenkle okunan kelimelere bakmaya çalışırdı.”*²⁸²

Yazar, Amine adlı karakterin okuma-yazma bilmemesini çok dramatik bir şekilde işlemektedir. Amine'nin kocasından gelen mektuplar, el-Hâc Fadlû'nun coşkulu ve güzel telaffuzuyla Amine'ye aktarılır. Eserde, kocasının kendisine yazdığı mektup satırlarına heyecanla bakmaya çalışması okumaya duyduğu hasreti göstermektedir. Kırsal yerleşim birimi olan Mehdiyye'de eğitim alanındaki yetersizlikler 'Avvâd tarafından eserde belirgin bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bu eksikliğin de özellikle kadınlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

²⁸¹ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 9.

²⁸² Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 11.

Romanda Temîme'nin köyünde okul sıkıntısı çekmesi nedeniyle başka bir şehirde okumak zorunda kalışı ve aynı zamanda annesi Amine'nin okuma-yazma bilmemesi, yaşadıkları mekândan dolayı kadınların eğitim haklarından mahrum olduklarını göstermektedir.

'Avvâd'ın *eş-Şabiyyu'l-A'rac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *el-Hâviyye* adlı eserinde de taşra odaklı eğitim sorunu anlatılmaktadır. Halîl Sâbir'in kardeşi Sâlih, çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmak için ailecek Beyrut'a göçmek istediğini söyler. Sâlih Beyrut'a gider ve Sâbir'in oğlu Câbir de amcasının yanında kalarak kuzenleriyle birlikte Beyrut'da eğitim görür. Fakat öykünün ana kahramanı Halîl kardeşine uyup oğlunu Beyrut'a gönderdiği için duyduğu üzüntüsünü eşine anlatır.

Sâlih, çocuklarını daha iyi bir eğitim almaları için eğitim yönünden imkânsızlıklar içinde bulunduğu köyden uzaklaştırarak topluma kazandırmaya çalışırken ana kahraman Halîl Sâbir de oğlunu köyde bırakmadığı için pişmandır. Taşrada yoğun bir şekilde yaşandığı görülen ekonomik sorunlar, bilinçli ebeveynlerin çocuklarının eğitimine daha fazla önem vermelerine sebep olmaktadır. Öyküde, kardeşi Sâlih elindeki fırsatı kullanarak köyün imkânsızlıklarından kaçıp Beyrut'a yerleşmeyi başarırken, ailesine karşı sorumsuz ve bencil tavırlar sergileyen Halîl'in toprak derdine düşüp çocuklarını da kendisi gibi eğitimsiz biri olarak yetiştirmek istediği görülür.

Öyküde Halîl'in eşiyle eğitimle ilgili konuşma bölümü şu şekilde geçmektedir:

*"Hanne, kendi kendime Câbir Beyrut'da amcasının çocuklarıyla birlikte yüksek okullarda okuyor, ileride devlette bir doktor, bir avukat ya da bir memur olacak, diyordum. Bana yardım edeceğini, sonunda beni yorgunluğumdan kurtaracağını söylüyordum. Sâlih bana inanacağım şeyler söyledi. Keşke ondan işitmeseydim. Keşke Câbir'i Sehâme'de bıraksaydım. Bizim gibi, babalarımızın, ecdadımızın yaşadığı gibi yaşardı."*²⁸³

Halîl Sâbir, babasından kalan toprakları kaybetmiştir ve köyde icra edeceği bir mesleği de yoktur, yaşadığı onca sıkıntılardan da ders almadığı görülmektedir. Oğlunu Beyrut'a okumaya gönderdiğine sevinmek yerine devam ettiği eğitim hakkından mahrum ederek kendisi gibi bir hayat sürmesini istemesi son derece bilinçsiz bir davranış örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁸³ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyul'l-A'rac*, 76.

el-‘Azârâ adlı kitapta bulunan *el-Mu‘allim* adlı öyküde ise bir babanın oğluna okul dönemlerinde köyde yaşadığı eğitim kaynaklı problemleri anlattığını görmekteyiz.

Baba otuz yıl önce oğlunun yaşlarındayken köyde araba olmadığı için eve bir saatten fazla uzaklıkta bulunan okula her gün sabah akşam yürüyerek gittiğini anlatır. Çocuk, karın, yağmurun altında, güneşin kızgın ve kavurucu sıcaklığında her gün okula gitmiş, hiç hasta olmamıştır. Nihayetinde o dönemlerde hastalık, okula gitmemek için bir bahane değildir. Anlatıcı kahramanın bu öyküde, köyde eğitim görmenin ve okula gitmenin ne denli zor olduğunu okuyucunun gözleri önüne sermektedir. Aşağıdaki kesit zorlukların kanıtı niteliğindedir:

“Otuz yıl önce senin yaşında senin gittiğin gibi her gün okula giden bir çocuk vardı. Fakat sabahleyin evine gelip onu okula götüren ve akşam da okuldan onunla dönmesi için gelen araba yoktu. Annesinin onun için diktiği kumaştan sarılı çantasıyla birlikte çocuğun günde iki kez yürüyerek kat ettiği okul, evden bir saat ya da daha fazla mesafe uzaktı. Çantanın bölmelerinden birine kitaplarını ve defterlerini diğer bölmesine ise öğlen yemeğini koyuyordu: kuru yiyeceklerle doldurulmuş ekmek ya da haşlanmış yumurta ve birkaç zeytin tanesi. Yağmurun ve karın altında, kızgın ve yakıcı güneşte her sabah gidiyor, akşam da dönüyordu.”²⁸⁴

Taşrada eğitim sorunlarının yoğun bir şekilde işlendiği bu eserde kahraman babanın eğitim hayatı oldukça zor geçmiştir. Cesur ve kuvvetli olan çocuk, beslenmesi kısıtlı olmakla birlikte arkadaşlarının da aynı zorluklardan geçtiğini düşünerek kendini teskin eder. Babanın o zamanlarda yaşadığı tek korku öğretmeninin karşısında durup sırası geldiğinde konuşmaktır.²⁸⁵ Küçük çocuğun yaşadığı söz konusu bu naif korku, taşradaki eğitim sorunlarını somut bir biçimde gözler önüne sermektedir.

2.1.3. Eğitimde Fırsat Eşitsizliği

“Genel olarak fırsat eşitsizliği kavramı, kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitsizliğini ifade eder. Eğitimde fırsat eşitliği kavramı ise, eğitimsel kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliğini ifade eder. Çağımızda eğitimde fırsat eşitsizliği ister gelişmekte ister gelişmiş, kalkınmakta ya da kalkınmış

²⁸⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 43.

²⁸⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 44.

*olsun, hemen hemen bütün ülkelerde tartışma konusu olan bir meseledir. Örneğin gelişmiş ülkelerde eğitim ve demokrasi uygulamaları ilerlemiş olsa da bu durum sosyal eşitlik ve sosyal adaletle ilgili sorunların ortadan kalkması için yeterli olmamış hatta geçen zaman içerisinde toplumlardaki eşitsizlikler sürekli artmış ve yeniden üretilmiştir.”*²⁸⁶

Lübnan, içinde bulunduğu ekonomik buhrandan dolayı eğitimde fırsat eşitsizliğinin yoğun yaşandığı ülkelerden biridir. Bireylerin çoğu kez sosyal hayattaki statülerine, cinsiyetlerine, ekonomik durumlarına göre sınıflandırıldıklarını söylemek mümkündür. Bu tür sınıflamalar eğitim sistemini de önemli ölçüde etkilemektedir. Ülkesinde yaşanan olaylara duyarsız kalmayan edebiyatçı Tevfik Yûsuf ‘Avvâd da bazı eserlerinde eğitim haklarından yoksun bırakılmış olan kahramanları ele almıştır. eş-Şabiyyu’l-A‘rac adlı öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan eserde yürüme engelli olan Halîl’in dramatik hayatı anlatılır:

*“Kimse annesinin, babasının ve evinin nerede olduğunu bilmez idi. Tıpkı yoldan geçen birinin kaldırırma tükürüp sonrada onu ayağıyla ezmesi gibi, hayatın savurduğu ve kim olduğu bilinmeyen uğursuz dilencilerden biriydi.”*²⁸⁷

Asıl adı Halîl olan bu çocuk amcası İbrahim tarafından sokak sokak dilendirilmeye mecbur bırakılmıştır. Kimse ona kendi adıyla hitap etmediği için neredeyse adını unutacak seviyeye gelmiştir. Topal çocuk, günlük elli kuruş toplamak zorundadır, aksi halde eksik olan her kuruş için bir sopa yemek durumunda kalır.

Dünyaya gelen her birey eğitim haklarına sahiptir. Ne yazık ki bu eserde sokakta dilendirilmek üzere amcası tarafından çalıştırılmak zorunda olan küçük kahraman, annesi ve babası olmayan kimsesiz biri olmakla birlikte bir şekilde eğitim sisteminden de uzaklaşmak ya da uzaklaştırılmak zorunda kalmıştır.

eş-Şabiyyu’l-A‘rac’da yer alan eğitimde fırsat eşitsizliği problemine benzer bir sorun el-Hammâlu’s-Şağîr adlı öyküde de geçmektedir. Eserde eşi tarafından çarşıya

²⁸⁶ Mahmut TEZCAN, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1997, s. 94; Sabri AKDENİZ, *Eğitim Sosyolojisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990, s. 304; Yasin AKTAY, “Eğitimde Küresel İmkânlar – Küreselleşen Dünyada Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Özgürleşim Fırsatları Üzerine”, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2002, S. 1, s. 13-14; Aktaran: Hasan Harmancı Abdurrahmân, *Eş-Şarkâvî Ve Kemal Tahir’in Romanlarında Sosyal Problemler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2016, 197.

²⁸⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, eş-Şabiyyu’l-A‘rac, 13.

gönderilen anlatıcı kahramanla eşyalarını taşımak için tuttuğu küçük hamal arasında geçenler anlatılır.

Anlatıcı kahraman çarşıya gittiğinde etrafının yaşları yedi ila on arası hamallar tarafından kuşatıldığını anlatır. Yaşadıkları yoksulluk, çocukların giyiminde hemen kendini göstermiştir. Her biri “*Ben*” diyerek anlatıcı kahramanın etrafını kuşatır. O anda kalabalığın dışında kalan zayıf bir çocuk gözüne ilişir ve eşyalarını taşıması için küçük hamalı seçer. Anlatıcı kahraman dükkân dükkân dolaşır çocuğa eşyalarını taşıttıktan sonra çocukla birlikte tramvaya binmek ister, ancak çocuk parayı alarak sırtında taşımak zorunda olduğu yükü birlikte yürüyerek gelmeyi tercih eder.²⁸⁸

Eserde adı belirtilmeyen bu küçük hamalın çektiği yoksulluk çok somut bir şekilde ifade edilmiştir. Küçük yaşına rağmen yaşlıları gibi okula gitmek yerine kendinden ağır yükleri kaldırmak zorunda kalmıştır. Maddi imkânsızlıklar küçük kahramanın hayatında önemli rol oynamaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz her iki öyküde de küçük yaşlarda çalışan/çalıştırılan çocuklar vardır. Okul çağına çocukların çalıştırılması geliştirmekte olan ülkelerde devam eden önemli bir sorundur. Ancak küçük yaşlarda belli-belirsiz nedenlerle hayata atılıp çalıştırılmak zorunda kalan çocukların eğitim sistemine dahil edilmesinin de devletin sorumluluğu ve yükümlülüğü altında olduğu hepimizin malumudur.²⁸⁹ Konularını çoğunlukla gerçek hayattan aldığını belirten ‘Avvâd, eserlerinde işlediği bu tür sorunların, yeterli düzeyde ekonomik imkâna sahip olmayan Lübnan halkında mevcut olduğunu gösterir.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *Ṭavâḥînu Beyrût* adlı romanında da eğitimde fırsat eşitsizliği problemiyle karşılaşmaktayız. Ana kahraman Temîme Mehdiye köyünde lise olmadığı için liseyi Saydâ’da teyzesinin yanında okumak zorunda kalmıştır. Üniversiteyi kazanınca da Beyrut’ta eğitim hayatına devam eder. Temîme hayatını Mehdiye’de geçirmeyi arzu etmememektedir, ancak köy yaşantısına alışık olmayan

²⁸⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A’rac*, 164-166.

²⁸⁹ Zira, Avrupa insan hakları mahkemesinin 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesinde – Eğitim Hakkı için “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.” sözü yer almaktadır. Bu söz eğitimde fırsat eşitsizliği sorununu yeteri kadar açıklamaktadır. Bu konuda daha fazla bkz.: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 No’lu Protokol’ün 2. Maddesi Hakkında Rehber/Eğitim Hakkı, http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/m_rehberleri/pdf/1%20nolu%20protokol%C3%BCn%202%20%20maddesi%20hakk%C4%B1nda%20rehber_B%C3%96E_TR-son.pdf, Erişim Tarihi: 30.07.2019.

annesi Beyrut şehrinden korktuğu için kızının Saydâ dışında başka bir yerde eğitim görmesini istemez. Olayla ilgili olarak anne ve kızı arasında şu diyalog geçer:

- *Ne zaman senin tavuklarından kurtulacağız? Emin ol! Senin ve oğlunun hatırı için hayatımı senin gibi bu kümeste harcamayacağım...*

- *Beyrut'u kafandan atmanı sana binlerce kez söyledim. Saydâ ya da hiçbir yer!*²⁹⁰

Bu romanda eğitimde fırsat eşitsizliğine başka bir örnek daha vardır. O da Temîme'nin annesi Amine'nin oğlu Câbir'e sunduğu eğitim imkânlarını kızına sunmamış olmasıdır. Ancak bu örnek "Sınıfsal Ayrım" başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınacağı için bu bölümde ayrıntılara girilmemiştir.

2.1.4. Eğitimde Şiddet

Şiddet; sertlik, katı davranış, kaba kuvvet kullanma biçiminde tanımlanabilmektedir. Şiddetin ne olduğu konusunda farklı tanımlar var olmakla birlikte belki de en kapsamlı tanımı Dünya Sağlık Örgütü yapmıştır. Bu tanıma göre şiddet; *"Bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanma"* olarak tanımlanmaktadır.²⁹¹ Tanımdan yola çıkarak şiddetin farklı şekillerde uygulanmasının mümkün olduğunu görmekteyiz. Ne yazık ki, şiddetin uygulandığı mekânlardan biri de okul ortamlarıdır.

Eğitim ortamı içinde öğretmen, öğrenci, müdür gibi bireyler sosyal çevrelerindeki şiddetten büyük ölçüde etkilenmiş bir gruptur. Bu durum dikkate alındığında eğitim kurumlarının da bir şiddet ortamı oluşunu yadırgamamak gerekir. Eğitim kurumlarını genel toplumsal sistemden soyutlamak mümkün değildir. Bu nedenle toplumda meydana gelen bazı şeylerin eğitim kurumlarına yansması da kaçınılmazdır.²⁹²

Lübnanlı edebiyatçı Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde yaşadığı toplumun sorunlarına çok boyutlu örnekler verdiğini daha önce de ifade etmiştik. Yazar, bazı eserlerinde eğitim alanında uygulanan şiddet sorununa da işaret eder. *el-Mu'allim* adlı öyküde, çocuk yaşta eğitimde şiddet görmüş bir babanın başından geçen olaylar ve

²⁹⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût*, 8.

²⁹¹ Vural Hoşgörür, "Asil Orhan, Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yönetimi (Muğla Merkez İlçe Örneği)", *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 2017, 860.

²⁹² Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (12. Baskı), Şahsi Yayın, Ankara 1999, 317.

sonrasında tüm hayatını etkileyen dramı anlatılır. Çocukluk zamanında öğretmeni adına küçük bir yalan söylemesi sebebiyle bir gözünü kaybedecek şekilde şiddet gören kahraman yaşadığı unutulmaz travmayı oğluna anlatmak zorunda kalır.

Eserde zor koşullarda okula giden öğrencinin durumuna öğretmenin sert tutumu da eklenince çocuk eline geçen fırsatı kullanarak bir gün de olsa okuldan kaçış planı kurar. ‘Avvâd, öyküde öğretmenin katı davranışlarından dolayı yapamadığı bir ödev için gece uyuyamayan ve ertesi gün de ne yapacağını bilemediği için yalana başvuran öğrencinin çaresizliğini acıklı bir şekilde tasvir eder. Öğretmenin zorba tutumu çocukta okul fobisinin gelişmesine neden olur. Söylediği yalan sonucunda da şiddete uğrayarak sağ gözünü kaybeder. Yaşadığı şiddetin durumu öyküde şu şekilde ifade edilmiştir:

“... Yarım saat sonra öğretmen vardığında okulun kapısında iki çocuktan başka kimseyi bulamadı. Çocukların bahçeyle hiçbir ilgisi yoktu. Bu çocuklar henüz bahçedeki bitkilerle, kumun üzerindeki evlerin imarıyla bile tanışmamıştı. Ardından ikisine durumu sordu, onlarda anlattılar. Deli gibi çocuğu aramaya başladı. Yerle gök arasında onu öldüreceğine dair Tanrıya yemin etti, fakat çok uğraşmasına rağmen çocuğu bulamadı. Öğrenciler çıktıktan ve saha boşaldıktan sonra çocuğa yalanı büyük geldi. Yol boyunca kurduğu oyun projeleri kafasından uçup gitti. Kendisini idare eden kaderin ipine teslim olarak başıboş bir şekilde rast gele yürümeye başladı. Öğretmen onu gördüğünde gömleğini düzelterip bir vahşi gibi ona doğru koştu, çocuk ise ne kaçtı ne de saklandı, aksine hiçbir ter belirtisi olmayan bir yüzle dondu, kaldı. Öğretmen çocuğun kafasına iri bastonunu vurduğunda çocuk sopanın kırılacağını zannetti. Daha sonra olanlara gelince hiçbir şeyden haberi yoktu. Tek hatırladığı şey uyandığıydı. Uyandığında kendini yatakta buldu, kafası ağır, yüzünün yarısı sarılı, sağ gözünün tarafı adeta kor bir alev gibiydi.”²⁹³

Eserin tamamında bir eğitim kurumu olan okul, oldukça karamsar bir şekilde resmedilmiş, babanın gözünün kör olmasıyla biten bu öykü oğluna dramatik bir şekilde yansıtılmıştır. Okul arkadaşları çocuğa, “*Sakatın oğlu, senin baban sakat*” diyerek eğitimde sözlü şiddete misal oluşturmuşlardır.

²⁹³ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 48.

eş-Şa'ir adlı öyküde, babası varlıklı ve beyhude bir öğrenci tipi olarak karşımıza çıkan Naim, okula karşı ilgisizliği ile meşhurdur. Kendisinden yaşça büyük olan İtalyan İlina'ya âşık olur ve giderek ilgisiz olduğu okulundan daha fazla uzaklaşır.

Eserde küçük Naim'in İlina'ya duyduğu masum beşeri aşk her ne kadar doğru olmasa da 'Avvâd okuyucuda çocuğa karşı merhamet duygusu uyandırır. Öyküde çocuk yaşta masum bir aşka kapılan Naim'in şiddet gördüğü sahne şu şekildedir:

"Yargılama korkunçtu. Müdür haydutları sorgulamaya başlayanlar gibi Naim'i sorgulamaya başladı. Bazen kurnazca bazen de işkenceyle ellerine, bacaklarına ve kafasına cetvelle vuruyordu. Fakat küçük âşık her şeyi inkâr etti. Resmin Amerika'ya giden halasının kızı olduğunu ısrarla söyledi. Ancak müdür, söylediklerinin hiçbirine inanmadı ve suçlunun itiraf kürsüsüne götürülmesini emretti.

Kilise boştu, kilisenin her yerinde rahiplerin ayak sesleri yankılanıyordu. O saatte kilisede hâkim olan karanlık ve duvara bitişik olan donuk heykeller korkunçtu. Çocuk soğuk bir ürperme hissetti. Ardından neredeyse kilisenin ortasında kendisine bir ceza olarak görülen fayansta dizleri üstüne çöktü. Gözleri sağındaki Hz. İsa'nın çarmıha gerilmiş resmiyle buluşunca başını kaldırdı, ardından büyük bir saygı hissederek gözlerini yere indirdi.

İtiraftan sonra, müdür Naim'e bin cetvel cezası, bir hafta boyunca yemek yemeden okulda diz çöküp bu şekilde beklemesini ve bunun son uyarı olduğunu; bir dahaki sefere okuldan sonsuza dek kovulacağını söyledi."²⁹⁴

Ancak küçük kahraman Naim'e yapılanlar bununla sınırlı kalmaz. Ardından müdür onu dersliğe götürür ve Naim'e takip etmesi için bir kitap verir. Naim'in okuduğu parçada Fenikeliler kelimesi geçince birden aklına vapur gelir. Saat on iki buçuk İlnâ'nın ayrılma vaktidir, Naim'in duyduğu öfke ve endişeden önünde bulunan eşyaları müdüre vurmak ister. Sonunda müdür kitap okumaktan yorulur. Naim'e yaklaşıp kulağını çeker, ikinci kez rükuya indirir ve salonun kapısını üzerine kilitleyip gider.

Öğretmenler, fiziksel özellikleri, davranışları ve eğitim alanındaki geri bildirimleri ile öğrenciler üzerinde model olmalarının yanı sıra toplumsal denetleme rolünü de

²⁹⁴Tevfik Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 68.

üstlenirler.²⁹⁵ Eserde Naim'in öğrenimine özen göstermemesi ve öğretmenini ciddiye almaması yanlış bir tutum olsa da örnekte gördüğümüz bin cetvel cezası gibi bir muameleye muhatap kalması son derece yanlış bir davranış biçimi olarak yorumlanabilir.

2.1.5. Cehalet ve Eğitimsizlik

Toplumu belli bir kültür seviyesi ve dengede tutmaya çalışan eğitimin amacı; insanı bilgisizlikten, cehaletten, şuarsuz davranışlardan kurtararak bilgi ve yetenekle yoğrulmuş, bilgi çağına ayak uydurabilen sağlam karakterli bireyler yetiştirmektir.

Tevfik Yûsuf Avvâd'ın eserlerinde ele alınan toplumsal problemlerin başında gelen konulardan biri de eğitimsizlik ve beraberinde ortaya çıkan cehalettir. Yazar, eserlerinde anlayışsız, etrafındakileri aşağılayan, hor gören, küçümseyen kimseleri eleştirir.

“*Kamîşu's-Şûf*” adlı öyküde hayatının her döneminde kayıtsız şartsız erkeğin üstünlüğünü kabul eden, ataerkil bir toplumda yetişen annenin önce eşine ardından oğluna koşulsuz itaati gözlemlenmektedir. Devam edegelen bir şekilde eşinden hatta oğlundan bile şiddete maruz kalmayı normal karşılayan kahramanın içinde bulunduğu durum eserde şu şekilde yer almıştır:

- “*Evlilik hayatı eşine itiraz etmeden geçmişti. O itaat ettiği efendisiydi, kocasının kölesiydi. Elbette bazen ona sert davranıyor, bağırıyor, elini kaldırıyor. Ancak çok geçmeden belki suçludur diye ona iyi davranıyordu. Etrafında pervane oluyor, ayaklarını yıkıyordu. Dinin emrettiği gibi kadın erkeğin başı değil mi? Hayatın zorluklarını ve sıkıntısını erkek çekmiyor mu? Öyleyse kadın olmazsa tasasını ve derdini kime anlatacak? Fakat şimdi gözünün önünden geçen anıları yaşıyor, kocasının tatlı haykırışlarını, ona kaldırdığı tatlı elini hatırlıyor. Keşke yaşasaydı da ona el kaldırsaydı, nefesiyle evi doldursaydı...*”²⁹⁶

Dul kadının kocasından gördüğü fiziksel ve sözlü şiddet yazar tarafından ironik bir dille iç monolog tekniğiyle aktarılmıştır. Kahramanımızın muhatap kaldığı bu tip

²⁹⁵ Mark Murphy, *Sosyal Teori ve Eğitim*, Çev: Mithat Korumaz, Yunus Emre Ömür, Eğitim Yayınevi, Konya, 2018, 74.

²⁹⁶ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 19.

sorunlara bağlamsız bir iyimserlikle yaklaşması eğitimsizlik problemi olarak yorumlanabilir.

Devamında annenin oğlundan gelen mektupları komşunun kızına defalarca okutması annenin okur-yazar olmadığını gösterir. Öyküde bahsi geçen olayların köyde yaşandığı açıkça gösterilmektedir. Okur-yazar oranı kırsal kesimlerde özellikle de bu tür yerleşim birimlerinin kadınlarında oldukça düşüktür. ‘Avvâd da okuma bilmeyen annenin, oğlundan gelen mektubu çaresizce eline almasını duygusal bir şekilde betimlemiştir. Bu durum öyküde şu şekilde ele alınır:

*“Hayır, hayır komşunun kızına üç kez okuttuğu mektubunda geleceğini söylüyordu. Annesini özlemiştir. Mektup göğsündeydi, çıkardı ve açtı, -Mektubu katlanmış bir şekilde tutmuştu- bakışlarını gezdirmeye başladı. Gözleri düşünceli, acı veren bir bekleyişle satırlara, kelimelere ve harflere takıldı.”*²⁹⁷

Bir diğer öykü kitabı eş-Şabiyyu’l-A ‘rac’ da yer alan Aḥadu’ş-Şe ‘ânîn’de de cehalet ve eğitimsizlik sorunu çok ciddi boyutta ele alınmaktadır. Öykünün kahramanlarından çocuk sahibi olamayan, kısır Hûriyye’nin çocuk olsun da nasıl olursa olsun düşüncesine kapıldığı görülmektedir. Hûriyye’nin köyde bakıp özendiği çocuklardan biri de Fuad’dır. Fuad topal bir çocuktur. Hûriyye Fuad’ı gördüğünde içinden şöyle geçirir:

*- Topal! Ama o bir çocuk. Hûriyye böyle dedi ve kalbinin derinliklerinde keşke Allah ona da bir çocuk nasip etse, topal bile olsa temennisinde bulundu.”*²⁹⁸

Aynı zamanda eserde Necla’nın altı aylık sağlıklı bebeğinin ani ölümünden bahsedilir. Çocuğu öldükten sonra Necla tekrar hamile kalır. Hûriyye bu haberleri duydukça üzülür, yaşananlar karşısında kendi kendine konuşmaya başlar. Öyküde bu durum şöyle geçmektedir:

Hûriyye kendini muhatap alarak: *“Neden Allah bana bir çocuk nasip etmedi?”* Törende yürüyen hamile Necla’ya bakıyordu. Gözyaşları kurumuştu. *Neden Allah bana bir çocuk nasip etmedi... Altı ay sonra vefat eden bir çocuk. Keşke bu hayali gerçekleşse, en azından kendini kısır utancından kurtaracaktı.”*²⁹⁹ diye söylendi.

²⁹⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’ş-Şûf*, 12.

²⁹⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A ‘rac*, 115.

²⁹⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A ‘rac*, 116.

Hûriyye'nin kısırlılığını kusur olarak görmesi bir yana, her ne olursa olsun *"Rabbim bana engelli bile olsa bir çocuk versin, hatta altı ay sonra canını alsın."* demesi cehalet örneği olarak rahatlıkla düşünülebilir. Diğer taraftan bir anne adayının çocuk sahibi olabilmek için engeliliğini veya vefatını göz önüne alması bir başka paradokstur. Ancak Hûriyye'nin ruhunun derinliklerinde yatan evlat sahibi olma arzusundan ziyade kısır adının üzerinden kalkmasıdır. Hûriyye'nin toplum tarafından kısır diye yaftalanması onu cahilce düşüncelere sürüklemiştir. Toplumun yine kadını baskı altına aldığı görülmektedir. Hûriyye'nin bu tür hesapları kendisinin son derece bilinçsiz bir anne adayını olduğunu göstermektedir.

Ḳamîşu's-Şûf adlı kısa öyküde yer alan *Kârâhû*'da ise Amerika'ya göç eden Derviş'in on yıl sonra büyük bir servetle köyüne döndüğünde köy halkını aşılaması, küçümsemesi ve kendini üstün görmesi anlatılmaktadır. Yurtdışından dönen Derviş'in giyim tarzında, hareketlerinde ve özellikle de konuşmasında büyük bir taklit söz konusudur. Derviş'in bu hareketlerini fark eden köy halkı da kendi aralarında Derviş'in konuşmalarını şu şekilde taklit eder:

- *Derviş neden şikâyet ediyor? Allah aşkına! Tüm gün bizimle İspanyolca konuştuğunu duymadınız mı? Sî Sinyûr ... Sî Sinyûrîtâ!*

- *Unuttun mu Kârâhû! Kârrr...rrr...âhû!*³⁰⁰

Köyde batılilar gibi yaşamaya özen gösteren ancak bunu da sadece birkaç kelimeyle ifade etmeye çalışan Derviş nerdeyse tüm konuşmalarında *Kârâhû*'yu sıkça zikreder. Bu komik tavırlarıyla köy halkının dilinde alay konusu olmuştur. Sürekli batılı bireyleri taklit eden baş kahraman bu sebeple samimi davranışlar sergilemez, daha önceleri kendisinin de yaşadığı bu köyü unutmuştur. İlerleyen sayfalarda da yalanla karışık Amerika günlerini anlatmaya devam eder:

- *"Kârâhû! Kolombiya'da bizim ipek gibi yumuşak caddelerimiz vardır, hükümet insanların rahatı için uykusuz kalır... Fecr vakti bir gün işimden dolayı dışardaydım. Komşumun sesini duydum: Selamlar Sinyûr Kârbenetî! Selamlar Sinyûr Kârbenetî! Bu kez beni affedin! Kendi kendime dedim ki: Sinyûr Kârbenetî burda mı! Kulaklarıma inanmadım sonunda baktım ki Sinyûr Kârbenetî'yi gördüm. Kulaklarıma inanmadım, yaklaştım. Bizzat kendisi Sinyûr Kârbenetî- şöyle diyor: Sinyûrîtâ! Sinyûrîtâ! – tüm*

³⁰⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 85.

kibarlığıyla, çünkü bizde kadınlara saygı olsun diye böyle yapılır- caddeye nasıl çöp atarsınız? Sinyûr Kârbenetî'yi yaklaştım ve dedim ki sakalıma ikramen Sinyûr Kârbenetî! (sakalıma hürmet et,) Bana şöyle dedi: Ooo Sinyûr Derviş bu sen misin? Eğer ben konuya müdahale etmeseydim kadını hapse götüreceklerdi."³⁰¹

Amerika'ya göçen taşralı Derviş, dejenerasyona uğramış bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşadığı bu kimlik bunalımının hareketlerine de yansıdığı görülmektedir. Derviş konuşmasının devamında Sinyûr Kârbenetî'nin bir avukat olduğunu ve kolundaki saati kendisine hediye ettiğini söyler. Büyük Amerika'dan, halkından, kanunundan, binasından, oradakilerin ülkelerine verdikleri önemden bahsederek köy halkını kendi yaşantısına özendirmeye çalışır.

Derviş doğup büyüdüğü toprağına, insanına ve coğrafyasına karşı yabancılaşmak isteyen biridir. Başkahraman doğuyla batı arasında kalmış kimlik sorunları ile karşımıza çıkar. Çevresindeki insanlarla diyaloglarında eğitimsizlik sebepli aidiyet sorunu komik bir şekilde belirir. Döndüğü Amerika hakkında kurduğu cümlelerin hemen hemen hiçbirinde herhangi bir bağlam olmadığını söylemek mümkündür. Yazar bu eserinde batıya özentili duyan insan tipini eleştirmektedir.

eş-Şabîyyu'l-A'rac'da yer alan *el-Hâviyye* adlı öyküde Halîl Sâbir isimli başkahraman büyük ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Mallarına ve arsalarına haciz gelmiştir. Paragöz bir adam olan Halîl Sâbir bankaya lanetler yağdırmakla yetinmeyip "*Keşke oğullarımdan birini kaybetseydim de arsamı kaybetmeseydim.*"³⁰² şeklinde bir cümle kurduğunu görmekteyiz. Eserde her ne kadar kahramanın yaşadığı sorun büyük olsa da bu durumu evladiyla karşılaştırması bir cehalet örneği olarak ele alınabilir.

Ataerkil söylemin karşımıza çıktığı *Kamîşu's-Şûf*'ta yer alan *Tûhâ* adlı kısa öyküde, ana kahramanlardan Sâre bir kız çocuğu dünyaya getirdiği için üzgündür. Orada bulunan kadınların fısıldaşmaları iştilirken Feride Ebenin de: "*Şeytan, nabzı güçlü, sesi tavanı deliyor. Sus.*"³⁰³ dediğini okuruz. Dünyaya gelen her bebeğin yüksek bir sesle ağlamasını sadece kız çocuğuna atfetmesi ebenin eğitimsiz olduğuna örnek gösterilebilir.

³⁰¹ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 86.

³⁰² Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabîyyu'l-A'rac*, 75.

³⁰³ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 43.

Zira Sâre'nin kocası Süleymân arkadaşlarıyla birlikte Dimeşk'e yolculuk yaptığı sırada Yusuf Efendi'nin ağzından şu cümleler dökülür: *"Allah kızların belasını versin. Kız evde ailesine, evlendiğinde ise kocasına beladır. Evlenmediğinde ise her türlü beladır!"*³⁰⁴ Dünyanın pek çok yerinde kız çocuklarına ayrımcılık uygulandığı görülmektedir ve Süleymân Efendi'nin belayı erkek çocuklarında değil de sadece kız çocuklarında görmesi, bu soruna bir örnek teşkil edebilir.

Erkek umuduyla hayaller kuran Süleymân'ın, kızı dünyaya geldiğinde bu durumun sorumlusu eşiymiş gibi davranarak evi terk eder. O geceyi bir başka kadının yanında geçirir. Yazarın yaptığı vurguyu dikkate alırsak bu durumun Süleymân için bir intikam alma hali olduğunu düşünebiliriz. Eve geldiğinde ise bilinçsiz cümleler sarf etmeye başlar. Süleymân ve eşi Sâre arasında şu konuşma geçer:

- *Ey falanca falancanın kızı, bu mahlûkat benden değil!*
- *Haklısın, babamın evinden getirdim. Öyle değil mi?*
- *Sen fahişe bir kadınsın. Dükkânlarda ne yapıyorsun? Eve geldiğimde bir gün seni görmüyorum...*
- *Tüm bunlar sana bir kız çocuğu verdiğim için değil mi? Allah'tan kork Süleymân! Allah'tan kork!*³⁰⁵

Dünyanın hemen her yerinde en çok gördüğümüz cehalet örneği Süleymân karakteri üzerinden bariz şekilde karşımıza çıkmaktadır. Süleymân'ın yeni doğan çocuğunun cinsiyetinin kız olması sebebiyle eşine bağırarak kalmayıp en ağır iftiraları attığına şahit olmaktayız. Süleymân'ın bilinçsiz tutum ve davranışlarıyla etrafındakilerin etkisi altında kaldığını söylemek mümkündür.

*"Eğitimdeki bir diğer sorun da, öğretmenlerin öğretim eylemine ve öğrencilere karşı benimsedikleri hatalı yaklaşım ve tutumlarıdır. Bu problem kimi zaman öğretmen yetiştirme programlarının nitelik açısından yetersiz olmasından, kimi zaman da, bazı öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği en temel özellikler olan sabır ve özveriden yoksun oluşlarından kaynaklanmaktadır."*³⁰⁶ Toplumun şekillenmesinde önemli rol oynayan öğretmenlerin sabır ve hoşgörü gibi davranışlara sahip olmaları gerektiği söylenebilir.

³⁰⁴ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ķamîşu's-Şûf*, 45.

³⁰⁵ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ķamîşu's-Şûf*, 48.

³⁰⁶ Zeynep Sibel Sipahioğlu, *Turgut Özakman'ın Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015, 263.

Oldukça hassas ve bir o kadar da zor olan öğretmenlik mesleğinin aynı zamanda sabır işi olduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıda eğitimde şiddet başlığı altında detaylı bir şekilde ele aldığımız eş-Şa'ir ve el-Mu'allim adlı öykülerde de öğretmenleri tarafından dayak yiyen iki öğrenci görülür.³⁰⁷ Çocuk olsun genç olsun bir öğrenciye insan onuruna zarar vermeden resmi kurallar dahilinde pek çok türde ceza verilebilecekken, eğitimci olan öğretmenlerce dayanın tercih edilmesi oldukça şaşırtıcı bir durum olarak yorumlanabilir.

2.1.6. Batıl İnanç/Totem/Büyü

*“Batıl inanç, bireyin davranış biçimi ve bu davranış sonucunda olan olaylarla ilgili neden-sonuç ilişkisi olmayan, bireyin yapmış olduğu tekrarlı ve değiştirilemeyen davranışları olduğu gibi algılamasıdır. Bir başka tanıma göre batıl inanç, dinde aslında bulunmayan, bir takım yollarla sonradan dine dahil edilen ve toplumda dini inanç gibi kabul edilen söz, fiil ve davranışların tümüne denir.”*³⁰⁸ Batıl inanışlar bilimsel olarak açıklanması mümkün olmayan genellikle gelenekten kaynaklı, ne zaman ortaya çıktığı bilinmeyen aynı zamanda çoğunlukla akla ve mantığa uymayan inanışlardır. 'Avvâd'ın roman ve öykülerinde büyü, cin çıkarma, muska yapma, doktor adı altında hekim, hocanın el sürmesi, dua okuması sıklıkla karşılaştığımız batıl inanç örnekleridir. Yazarın hayatının önemli bir kısmını köyde geçirmesi sebebiyle pratikte pek çok probleme ve çeşitli cehalet örneklerine şahit olduğunu söyleyebiliriz.

'Avvâd'ın, *Kâmîşu's-Şûf* adlı eserinin *Mîşâku'l-Mevt* başlıklı öyküsünde bizzat tecrübe ettiği sorunlardan bahsettiğini görürüz. Bu öyküde Fransuva adlı kahramanın savaş ortamında psikolojisinin bozulması sonucu totem yapması anlatılır. Çatışma esnasında nereden geldiği belli olmayan birkaç bombanın patlaması sonucu askerler yedikleri yemeği bir tarafa bırakıp sığınacak bir yer bulmak için karınları üzerinde sürünmeye başlarlar, bir süre sonra kendilerine çantalarını almaları emredilir. Her biri eline bir çanta alıp çadıra döner, lambalar yakılır, çantalar sahiplerine dağıtılır. Fransuva arkadaşına yaklaşır, elini arkadaşının omzuna koyarak ağzından şu cümleler dökülür:

³⁰⁷ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 48; *eş-Şabîyyu'l-A'rac*, 68.

³⁰⁸ Nihat Çalışkan, Pınar İlter, “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Öğrencilerinin Batıl İnanç Eğilimlerinin Analitiği”, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(23), 2016, 207.

- “*Elimi koyacağım, eğer çantama isabet edersem, bu savaştan sağlam döneceğime işaretler, yoksa eşimden, evlatlarımdan, annemden, evimden ve vatanımdan uzakta öleceğim.*

Arkadaşı şaka yaptığını düşünerek:

- *Deli misin sen? Bin iki yüz çanta var, bunca çanta arasında kendi çantanın denk gelmesini nasıl istersin?*”³⁰⁹

Öykünün başında savaştan hiç hazzetmediğini söyleyen Fransuva isimli kahraman, ölümü bir paranoya haline getirmiş durumdadır. ‘Avvâd, Fransuva’nın savaş korkusunu çok acıklı bir şekilde okuyucuya aktarmıştır. Savaş korkusunun esiri olan Fransuva’nın bomba patladığı sırada tuttuğu totemin, içinde bulunduğu bu kötü ruh halinin tezahürü olan bir eylem olarak okurun karşısına çıktığını söylemek mümkündür.

‘Avvâd bir başka eğitimsizlik menşeli bir problem olan hurafe ve büyüye el-‘Azârâ koleksiyonunda yer alan *el-Ğarîne* adlı öyküde işler. Çocukluğunda gördüğü rüyalar nedeniyle korkuya kapılan ana kahraman yine bir gün gördüğü rüyadan dolayı paniklemiş bir halde uykusundan uyanır, anne oğlunun yanına gelir. Eserde bu durum şöyle anlatılır:

“*Küçükken sıklıkla uykumdan sıçrayarak uyanırdım. Ardından annem yanıma gelirdi, haç işareti yaparak bana ne olduğunu sorardı. Rüyada gördüğüm şeyi ona anlatırdım, o da: “Korkma, oğlum, gece sana gelen senin karinendir. Uyumadan önce daima dua etmelisin.”*”³¹⁰

Annenin sarf ettiği bu cümlelerin çocuk üzerinde büyük bir etki meydana getirdiği söylenebilir, çünkü kendini günahkâr hisseden çocuk dua etmediği için bunların başına geldiğini düşünür. Öyküde çocuğun bu nedenle durmadan dua ettiği, sürekli rükû pozisyonunda kaldığı anlatılmaktadır.

Mantıklı bir açıklaması olmayan, uydurma görüş ve sözlerin, din adına ortaya sürülerek benimsendiği batıl inanç ve davranışları ifade eden hurafeler³¹¹ pek çok kişinin hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Hurafelere eğilimi olan annenin bu bilinçsiz yaklaşımı çocuğu derinden etkilemiştir.

³⁰⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kâmîşu’s-Şûf*, 98.

³¹⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 21

³¹¹ Ali Murat Yel, "Hurafe", *DİA*, C: XVIII, 381.

Metnin geneline serpiştirilmiş olan büyü meselesi, yurt dışında modern tıp eğitimi almış başkahraman ile köyde büyücülük yaparak hayatını kazanan bir kadının arasındaki çatışma vasıtasıyla kurulur. Eserde çocukluğunda bu probleminden muzdarip kahramanımız yıllar sonra tıp fakültesi öğrenciliği sırasında Ummu Huneyn adlı kadın kahramanın, bir çocuğun ölümüne sebep olduğu süreç etkileyici bir biçimde verilir. Bu kadının tılsımlı muskalar yaparak şeytanı çocuklardan uzaklaştırma konusunda dehşet verici bir gücünün olduğu söylenir. İlerleyen zamanlarda Huneyn isimli küçük çocuk bir gün aniden hayatını kaybeder. Öyküde söz konusu yaşlı kadının ismi açık bir şekilde zikredilmemekle beraber bu cinayete sebep olan kişinin Ummu Huneyn olduğu anlaşılır. Eserde çocuğun ani ölüm nedeni şu şekilde işlenmiştir:

“Nasıl öldüğünü kimse bilmedi. Annesi eşikte oynadığını, zıpladığını ve ısılk çaldığını söyledi. Sonra birden dondu kaldı ve kollarını havaya kaldırarak çırpınıp bağırmaya başladı: Ahhh! Gözleri yerinden fırladı, cansız bir şekilde eşiğe düştü. Hasta değildi, yaralı değildi, daha önce bir ağrı şikâyeti yoktu.”³¹²

İnsanların problemlerinin çoğuna şifa bulduğu inanılan Ummu Huneyn başarısızlık veya ölümle sonuçlanan vakalarda bunu kadere bağlayarak cevaplar. Eserde yaşanan pek çok drama sebep bir büyücü kadın gibi görünse de arka planda asıl müsebbibin, eşrafın cehaleti olduğu söylenebilir.

“Batıl inançlara bağlılığın temelinde bilgisizlik, tutuculuk, nesilden nesile aktarılan geleneksel ritüeller bulunmaktadır. Batıl inançların daha ziyade geri kalmış toplumlarda yaygın oluşu, cahil ve çaresiz halk için sığınak ya da teselli işlevi görmesinden ileri gelir.”³¹³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd’ın yaşadığı coğrafya çoğunlukla sosyal ve ekonomik açıdan geri kalmış bir toplumdur. Yazarın kendisi de toplumsal problemlere duyarlı olduğu için bilgisizlik ve cehaletin yer aldığı sosyal sorunlarla ilgilendiği görülür.

Tefîk Yûsuf ‘Avvâd’ın *eş-Şabiyyu’l-‘Arac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Ahâdu’ş-Şe‘ânîn*’de din adamının ettiği tüm duaların kabul olacağına inanan köy halkı, rahip Bûna Ğustîn’ne para verip Ğustîn’in elini öpmeleri ve karşılığında dua isteğinde bulunmaları eserde geçen batıl inançlara emsal teşkil etmektedir.

³¹² Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 25.

³¹³ Recep Durgun, *Ahmed Nedim Kasimi’nin Öykülerinde Sosyal Sorunların Yansımaları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 249.

*“Hûriyye o akşamı hatırladı, kocası eve geldiğinde Tannûs el-Câbî’nin tek çocuğu Mâr Yûsuf’un ömrünün uzun olması için dua etmesi karşılığında iki lira verdiğini hatırladı. Bûnâ Gustîn’in elinden iki lirayı aldığını ve uzun bir süre iki liraya baktığını anımsadı...”*³¹⁴

Bununla birlikte öyküde batıl inanca örnek teşkil edecek başka bir uygulama daha vardır. Bûnâ Gustîn’in kısır olan eşi Hûriyye köydeki çocuklara ve ailelerine baktıkça kendi durumuna üzüldür, bu nedenle çocuk sahibi olma arzusundan asla vazgeçmez. Bu hastalığın tedavisi için de kocası Bûnâ Gustîn’den gizli olarak koca-karı ilaçları kullanır, Aziz Peder’in yanına gider. Hûriyye köyde çocuğu olan herkesi gözlemler, Curcis el-Kellâs’ın kızı Hilâne. Hûriyye, Hilâne’nin annesine bakar. Çünkü Hilâne’nin annesi evliliğinin ilk iki senesinde hamile kalmaz, ancak kararlı bir şekilde yalınayak Mâr ‘Abde el-Muşemmere’yi ziyaret eder. Köye döner ve bağırsaklarında limon büyüklüğünde bir şey hisseder. Çünkü Mâr ‘Abde el-Muşemmere kısırlığı tedavi etmede uzman bir azizdir. Mâr Muţanyûs el-Bâdevânî’nin kayıp anahtarları bulmada uzman olduğu gibi her azizin kendi uzmanlığı vardır.

Hûriyye, bedevi kadınlar ve onların hazırladıkları otlarla iyileşmeyi denemiştir. O gün Bûnâ Gustîn’in mutranlık kürsüsüne gidişini fırsat bilir ve bir bedevi kadından ot ve tütüsü alır, otları kaynatır ve suyunu içer. Tütüsü yakar, sabah üç kez üzerinde zıplar, üç kez de öğle zıplar, geriye akşam zıplaması kalır. Fakat Bûnâ Gustîn aniden gelir ve Hûriyye eşinden tüm bunları gizli tutmasını ister. Çaresizlikten her yola başvuran zavallı kadın Bûnâ Gustîn’i çıplak ayaklarıyla tütüsü çiğnemeye zorlar, bunun üzerine eşi sinirlenir, çünkü o bu şeylere inanmaz.³¹⁵ Hûriyye’nin hamile kalmak için tıp bilimine aykırı gelen çeşitli geleneksel tedavi yollarına başvurmasının batıl inanç örnekleri arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

2.1.7. Bağnazlık, Din Sömürüsü Eleştirisi

*“BaĖnaz kavramı, bir düşünceye, bir inanişaya körü körüne bağlanıp ondan başkasını düşünmeyen anlamına gelir.”*³¹⁶ Bir düşünce veya inanişın yanı sıra bir

³¹⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A’rac*, 112.

³¹⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A’rac*, 113-114.

³¹⁶ Vahdetin Başı, “Bağnazlık Kavramı Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 / 1 (Şubat 2010) S.163.

nesneye ya da kişiye saplantılı, aşırı bir şekilde bağlanma anlamına gelen bağınazlık bazı durumlarda özellikle de dini konularda kendini göstermektedir.

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde körü körüne inanç, dinin istismar edilmesi gibi konular bilhassa da din adamları genel olarak olumsuz bir şekilde ele alınmıştır. Eserlerde din konusunda söz hakkına sahip olan rahiplerin-rahihebelerin dine dair duygu, düşünce ve ifadeleri zaman zaman kendi kişisel doğrultuları yönünde kullanmaları anlatılmaktadır.

eş-Şabiyyu'l-A'rac adlı öykü kitabında yer alan Ahedu'ş-Şe'anîn'de inşaat işçisiyken rahipliğe geçen Bû Hassûn adlı karakter anlatılır. Rahip olduktan sonra ismi Bûnâ Gustîn olur. Öykünün ilerleyen satırlarında dini bir sömürü aracı olarak kullanan ana kahramanın bu mesleği seçme sebepleri şu şekilde zikredilir:

"Fakat Yusuf'un inşaat işini terk etmesinin ve rahiplik elbisesi giymesinin iki nedeni vardı: İlki şüphesiz, dünyadan bağıni koparması ve günahlarının kefaretinin ödemek için Allah tarafından davet edilmesi. Gerçekte günahları fazla değildi. Fakat azizlerin kendileri, kutsanmışlıklarına rağmen bir günde yedi kez günah işlediklerini söylemiyorlar mı? İkinci nedenine gelince rahip Ğustîn, kilisede Allah yolunda hizmetçi olacağı bir çocuğı olmasını Allah'tan istiyordu...

Aslında orada rahip Ğustîn ve Hûriyye'nin söylemedikleri başka bir sebep daha vardır: Bina! Bina! Hiçbir şey katmayan yorucu ve kirli bir iş. Doğrusu Hûriyye, Peder Hassûn'un nasıl her akşam söylenerek geldiğini, dağınık bıyıklarını, tozlu elbisesini, avucundaki büyük keskiyi ve bazen de kan akacak şekilde yardığı bir avuçla eve geldiğini hala hatırlıyor. O hala bu durumu hatırlıyor ve dünkü Bû Hassûn'la bugünkü Bûnâ Ğustîn'i karşılaştırıyor. Dünle bugünkü elini karşılaştırır, yumuşak ve pürüzsüz oldu. Eli köy kadınlarının, erkeklerinin ve çocuklarının hepsinin şifa kaynağı oldu. Elini öpüyorlar onunla gurur duyuyorlar."³¹⁷

Eserde rahip olduktan sonra Bûnâ Ğustîn adını alan kahramanın mesleğini değiştirmesindeki amaçlardan birinin de rahatlık olduğu görülür. Önceleri iş gören, yıpranmış elleri rahip olduktan sonra şifa kaynağı olarak görüldüğü için öpülür. Ayrıca din adamlarının günde yedi kez günah işlemelerinde sakınca olmaması bu mesleği Bû Hassûn'a daha da cazip hale getirmektedir. Bûnâ Gustîn rahip olmayı tercih ederken

³¹⁷ Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 108.

dini, hem maddi hem de manevi olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını söylemek mümkündür. Çünkü öyküde dine körü körüne inanan insanların olduğu muhakkaktır. Eserde insanların Hûriyye'nin yanına gelip rahipten dua istedikleri ve bunun karşılığında Hûriyye'ye para verdikleri anlatılmaktadır. Dinin maddi bir imkân olarak kullanılmasına bir başka örnek Hûriyye'nin bir rahip karısı olduktan sonra kazanmaya başladığı toplumsal statüdür. Hûriyye, köy halkının kendisine “*Bayan Hûriyye*” şeklinde hitap edilmesinden oldukça memnundur.³¹⁸

Bûnâ Ğustîn'in rahip olduktan sonra dini maddi çıkarları için kullanmasına bariz bir örnek de edeceği dua karşılığında köylülerden para almasıdır. Nitekim öyküde Tannûs el-Câbî adlı karakterin tek çocuğunun ömrünün uzun olması için dua etmesi karşılığında başkahramanımıza iki lira verdiği³¹⁹ anlatılmaktadır.

Ķamîşu's-Şûf'ta yer alan *el-Visâm* adlı öyküde ise körlere yardım derneği adı altında onların emeklerinin sömürülmesine dikkat çekilir. Eserde engelli insanların dernekte sandelye yaptığı ve bunun karşılığında kendilerine bir ücret ödenmediği anlatılır. Bu insanların emeklerinin dernek müdürü tarafından sömürüldüğü görülmektedir. Ayrıca bu derneğe ilk kez girenleri girişte karşılayan bir kâhin vardır. Dini bir hüviyete sahip olan bu kâhinin sözleriyle dernekte çalıştırılan engelli insanları kandırması dinin sömürüldüğünün bariz bir göstergesidir:

“*Ben bir rahmet meleğiyim ey âma, şanssızlığından kurtulman için Allah beni sana gönderdi! Burada iş az, merhamet çoktur. Şanslı arkadaşlarla birlikte ye ve iç, hizmetliler sizinle ilgileniyorlar, bende bir annenin evladıyla ilgilendiği gibi sizinle ilgileniyorum*”³²⁰

Barkât derneğe girdiğinde kendisini ilk olarak karşılayan kâhindir. Yukarıda zikrettiğimiz güzel sözleriyle anlatıcı kahramanı etkisi altına alır, ancak sonrasında Barkât da dernekteki diğer âmalar gibi çok kötü yaptırımlara maruz kalır. Kâhin, rahmet meleği olduğunu söyleyerek insanlara iyi görünmeye çalışır. Müdür de Barkât'ı gayet iyi karşılar, ancak müdür çıkınca onu tanıyan birkaç arkadaşı etrafına toplanır ve ona gerçekleri anlatmaya başlarlar:

³¹⁸ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 108.

³¹⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 112.

³²⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ķamîşu's-Şûf*, 27.

“Onu tanıyan üç kişi yavaşça ona doğru yürüdü ve elleriyle onu yokladıktan sonra ona selam verdiler:

- *Nasıl bu tuzağa düştün ey Barkât?*

- *Rahmet meleği bize yalan söylediği gibi ona da yalan söyledi!*

- *Burada bizim sırtımızdan ticaret yapıyorlar, emeğimizi yiyorlar. Allah cezalarını versin!*”³²¹

Dernekte bulunan arkadaşları gibi Barkât da hayal kırıklığı yaşar. Çünkü hayal kırıklıklarının temelinde inanma vardır. Kişi içinde bulunduğu durumu ve gerçeği tam olarak bilemediği için hüsrana uğrayabilmektedir.³²² Öykünün engelli kahramanı duydukları karşısında adeta şok geçirmiş gibi derin bir üzüntü yaşar. Çünkü başta kâhin olmak üzere dernekteki tüm çalışanlar kendisini oldukça hoş karşılamışlardır. Öykünün ilerleyen sayfalarında kâhinin dini görevlerini engelliler vasıtasıyla kendi çıkarları için kazanç kapısına dönüştürdüğü görülmektedir.

eş-Şabiyyu'l-A'rac adlı öykü koleksiyonunda yer alan *el-Makberetu'l-Mudennese*'de ise muhtara esir olmuş bir din adamı karşımıza çıkmaktadır.

Öykünün kahramanları muhtar Şeyh Süleymân, Selmâ ve Bûnâ Tânyûs'dur. Selmâ genç yaşta Fevrân köyünden kaçmak zorunda kalır. Ancak Beyrut'a gidiş nedenini muhtar ve Rahip Bûnâ Tânyûs dışında kimse bilmez. Köy halkının Selmâ'ya kötü düşünceler beslemesine sebep olan kişiler Muhtar Süleymân ve Rahip Bûnâ Tânyûs'dur. İlerleyen sayfalarda Selmâ'nın esrarengiz durumu şöyle ele alınmaktadır:

“*Selmâ'nın Beyrut'da es-Sûk'a gitmesinin sebebini üç kişi dışında kimse bilmedi. Üç kişiydiler. Bugün Selmâ öldükten sonra Muhtar ve Bûnâ Tânyûs'dan başkası kalmadı.*

Bûnâ Tânyûs sırrı açığa vurmayacak. Bu sır göğsünün derinliklerinde saklıdır. Selmâ'dan da ölü. Sır, itiraf kürsüsünde onu yakaladı, her şey bir kulağından girip diğer kulağından çıktı.”³²³

³²¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 28.

³²² Mehmet Kaplan, *Öykü Tahlilleri* (17. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, 49.

³²³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 33-34.

Eserde Selmâ'nın çok küçük yaşta şeyh Süleymân'dan yani muhtardan hamile kaldığı anlatılır. Muhtar bir gün yaşadığı günahı kilisede itiraf³²⁴ ederken Bûnâ Tânyûs herşeyi duyar, ancak dini vazifesinden dolayı durumu kimseye anlatmaz.

Genel olarak eserde Bûnâ Tânyûs'un dini vazifesini yerine getirdiği yazılıdır. Ancak dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de Bûnâ Tânyûs, muhtarın yaptıklarından dolayı muhtara tepki koymamış, aksine onunla işbirliğine devam etmiştir. Rahip, Fevrân halkının ve şeyh Süleymân'nın Selmâ'ya beslediği olumsuz düşünce ve hareketlerine karşı koymayarak sessiz kalmayı tercih etmiştir. Yazarın bu öyküsünde kadın istismarına dikkat çekmek istediğini söylemek de mümkündür.

Muhtarın uslanmaması bir yana Rahip Bûnâ Tânyûs'un muhtarı doğru yola sevk etmek için herhangi bir çabası da yoktur. Rahip kendi işine hâkim olmamakla birlikte görevini de yerine getirememektedir. Çünkü Bûnâ Tânyûs dini vazifesini değil de kendi çıkarını düşünmektedir:

*“Bûnâ Tânyûs fesahatli biri değildi. Fakat köylülerin anladığı dili iyi konuşuyordu. Şeyh Süleymân'a hiçbir şey sormadan itaat ediyordu. Nasıl itaat etmesin, rahip olarak onu tayin etti, istediği zaman da kovabilir.”*³²⁵

İşinden kovulacağı korkusunu yaşayan rahip, muhtara boyun eğmek mecburiyetinde kalmıştır. Aslında rahip, din adamı vasfından yoksun, mesleğini hakkıyla yerine getiremeyen bir karakter olarak değerlendirilebilir. Nitekim eserde de rahibin, muhtara karşı koyma gücü olmayan, kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen zayıf bir kahraman olduğu anlatılmaktadır.

Öykünün devamında Bûnâ Tânyûs'un muhtarın planından korktuğu için doğrudan katılmadığı fakat muhtarın sıkıntılarını kilisede değil de evinde dinlediği görülmektedir. Günah kilisede din adamı tarafından çıkarılır, ancak Bûnâ Tânyûs dini vazifesi gereği kendisine anlatılanları saklamak zorunda olduğu gibi yapılan yanlışlıkları da görevine karşı koymadan düzeltme zorunluluğunu hissetmelidir. Ne yazık ki eserde Rahip Bûnâ

³²⁴ Katolik ve Ortodoks inançlarında Günah çıkarma yani “itiraf sakrementi” olarak bilinen kavram, kişinin vaftiz edildikten sonra pişman olması ve tüm günahlarını papaza itiraf etmesidir. İtiraf (Sakrement) ve ayrıntılı bilgi için bkz. [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0tiraf_\(sakrament\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0tiraf_(sakrament)) Erişim Tarihi: 22.07.2019.

³²⁵ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 37.

Tânyûs'un, günah çıkarmadan ziyade Muhtar Süleymân'ın suç ve günah ortağı olduğunu görmek mümkündür.

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde bazı din adamlarına olumsuz bir bakış açısının olduğunu görmekteyiz. Yazarın, eserlerde din adamı adı altında engelli insanların kullanıldığını ve sadece dünyevi ihtiyaçlarından dolayı rahip olmayı tercih eden ikiyüzlü din adamlarını eleştirerek sosyal problemler bağlamında okuyucuya aktarmaktadır. Yukarıdaki eserlerde, sosyal problem olarak incelediğimiz dindar görünen, günah işleme kaygısı taşımayan din adamlarının, kendi çıkarlarını düşünen, adanmışlık ruhundan ve vazifelerinden yoksun kişiler olarak tasvir edildiğini söylemek mümkündür.

2.1.8. Kültürel Dejenerasyon

Pek çok tanımı olan kültür kavramı *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*'nde “İnsan topluluklarınca oluşturulan maddi, manevi her türlü edinimin zaman içinde gelenekselleşmesi sonucu ortaya çıkan birikim, ekin. Bir toplumda, tarihsel gelişme süreci içinde yaratılan tüm değerler, kurallar, maddesel, tinsel ürünlerle bunların üretimini, kullanılmasını, sonraki kuşaklara iletilmesini sağlayan araçların tümü.”³²⁶ şeklinde tanımlanmaktadır.

İnsan doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumun kültürü, dili ve tarihi içinde kişiliğini kazanır. Bu kazanma süreci aynı zamanda kültürlenme sürecini ifade eder. Kültürlenme sürecinde insan zamanla doğduğu kültürün kurallarını, değerlerini, sembollerini öğrenerek özümsemeye başlar.³²⁷ Kültür kelimesiyle ilişkili olan asimilasyon kavramına gelince, Gordon Marshall *Sosyoloji Sözlüğü*'nde “Dışarıdan gelen birisinin, göçmenin ya da tali konumdaki bir grubun, egemen olan toplumla ayırt edilemez derecede bütünleşme sürecini anlatmak için kullanılan kültürlenmeyle eş anlamlı bir terim”³²⁸ biçiminde tanımlamaktadır.

³²⁶ Türkiye Bilimler Akademisi. (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Sosyal Bilimler*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 776.

³²⁷ Mahmut H. Akın, “Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi”, Editör: Köksal Alver, Necmettin Doğan, *Kültür Sosyolojisi* (2. Basım) , Hece Yayınları, Ankara 2011, 126.

³²⁸ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, 42.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak göçle, kültürel değişim ve bozulma arasında güçlü bir ilişki olduğu kanısına rahatlıkla ulaşılabilir. Lübnan çeşitli nedenlerle dışarıya çok fazla göç verdiği için kültürel dejenarasyonun yoğun yaşandığı ülkelerden biridir. Halkının meselelerine son derece duyarlı olan Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde ülkesinde yaşanan kültürel sorunları da işlediği görülmektedir. Günümüzde giderek insani, vicdani ve ahlaki değerler önemini yitirmektedir. Ancak kültürel değerlerin ortadan kalkmasının olumsuz yansımalarını insanlar üzerinde görmek mümkündür.

'Avvâd'ın önemli romanlarından biri olan *Ṭavâḥînu Beyrût*'ta Bayan Rûz Hûrî kültürel dejenarasyonla karşımıza çıkan orijinal bir karakterdir. Babası rahip olan Bayan Rûz Hûrî gençliğinde Türk bir çavuşa kaçar ve çevresindekiler tarafından Zehhûr diye çağrılır. Koyu bir dindar olan babası bu süreçte kederinden ölür. Bir kabadayı kurşununa kurban giden kocasının ölümünün ardından Beyrut'a Verde Nimetullah adıyla kaçar. Beyrut'tayken ismini Rûzît olarak değiştirir ve eserin ilerleyen sayfalarında Rûzît, Bayan Rûz Hûrî olarak karşımıza çıkmaktadır.³²⁹

Aşağıdaki satırlarda paylaşacağımız kahramanın dejenere olma süreci bir tarafa sadece yaptığı isim değişiklikleri bile Bayan Rûz Hûrî'nin yaşadığı kültürel dejenarasyonun bir ispatı gibidir. Romanın ilerleyen sayfalarında Bayan Rûz, Beyrut el-Hamra Caddesinde bir ev alır ve bu evin odalarını kiraya verir. Ancak bu odalarda oturan kişilerin düzgün bir hayat yaşadıklarını söylemek pek doğru olmaz. Mesela odalarını kiraya verdiği kişilerden biri de avukat Ekrem Bey el-Curdî'dir. Ekrem Bey'in karısı çok önceden vefat etmiştir, ancak Ekrem Bey, Üdît adlı bir kadınla metres hayatı yaşamaktadır. Odanın kirasını üç ay önceden öder ve sadece haftada iki saat bu odada kalır.³³⁰ Yine romanın ilerleyen sayfalarında Rûz Hûrî her ne kadar başarılı olamasa da Ekrem Bey ve Temîme'nin arasını yapmaya çalışacaktır.³³¹ Romanın geneline bakıldığında Bayan Rûz Hûrî'nin genç kızların evinde -dolaylı da olsa- pazarlanmasına izin verdiği anlaşılmaktadır. Zira dindar bir aileden gelmesine rağmen yaşadığı diğer sorunlarla birlikte ahlaksızca bir iş yapan kahramanın öz kimliğini kaybetme hususunda kritik bir örnek teşkil ettiği söylenebilir.

³²⁹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 16-17.

³³⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 18-19.

³³¹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 120-123.

Aynı romanda geçen Temîme adlı ana karakter de yine kültürel dejenerasyon problemi örneğinde karşımıza çıkmaktadır. Mütevazı bir aileye mensup olan Temîme orta öğretiminin ardından yüksek öğretimi aldığı Beyrut'ta pek çok ahlâk dışı davranışla karşımıza çıkan bir başka örnektir. Köyde yetişmiş olmasına rağmen geleneklerinden ve öz değerlerinden hızla uzaklaşan Temîme pek çok kişiyle gönül bağı kurmuş ve Remzî Ra'd adlı büyük bir yazarla yaşadığı evlilik dışı birliktelikten duyduğu gururu iç monologla ifade etmiştir.³³² Babası çalışmak için Gine'ye göç etmiş olması sebebiyle çocukların sorumluluğu tamamen annede kalmıştır. Üniversiteyi kazandıktan sonra Beyrut şehrinde yaşamaya başlayan Temîme sevmediği köyünün kendine has kültüründen hızla uzaklaşarak daha rahat davranışlar sergiler. Giderek etrafındaki insanların hayat tarzına göre hareket etmeye başlar. Temîme'nin yaşadığı kimlik kaybına sebep olan bir diğer husus da çocukluğunda yaşadığı taciz vakalarıdır. Aile ve Sağlık başlığı altında bu vakıa detaylı bir şekilde ele alınacağı için burada bu kadarla iktifa etmekteyiz.

Aynı romanda Lübnan iç savaşı yıllarına denk gelen, yine caddelerde gösterilerin vuku bulduğu bir günde Temîme kardeşi Câbir'in durumunu sormak için otobüsle Lübnan Üniversitesi'ne gitmeye çalışır. Otobüste geçen diyalogta yolcular tarafından dönemin gençliğinin içinde yaşadıkları topluma karşı umursamazlıkları, duyarsızlıkları, hissizlikleri eleştirilir. Baş kahraman Temîme'nin de bulunduğu mekânda gençlere yapılan eleştiri doğrudan bir dejenerasyon örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Otobüsteki yolcular, Unesco'nun önünde saat onda öğrencilerin toplanacağını konuşurlar. Yolcular arasında geçen konuşmalar şu şekildedir:

- *İnsanlar dövülüyor.*
- *Aynı melodiye dönüyoruz, Müslüman-Hristiyan.*
- *Yabancı parmaklar. İsrail.*
- *Ha Müslüman ha Hristiyan. İsrail için aramızda fark yok.*
- *İsrail ve onunla birlikte binlerce Azrail: liderler, amaçları ve zararları.*
- *Onlar birbirleriyle savaşıırken İsrail sınırda...*
- *Yeni nesil nerede? Sinemalarda, diskolarda...*³³³

³³² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 41-42-43.

³³³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 20.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *Ķamîşu’s-Şûf* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Kârâhû* adlı eserde de kültürel dejenerasyon örneği ile karşılaşmaktayız. Hayatının önemli bir kısmını Amerika’da geçirip köyüne geri dönen Derviş karakteri dejenere olmuş vatandaş tipine orijinal bir örnek teşkil eder. Lübnanlı pek çok insan gibi Derviş de nedeni bilinmeyen bir sebeple ülkesinden göç etmiş ya da göç etmek zorunda kalmıştır. Daha önce yaşadığı kültürden ayrılarak tamamen farklı bir topluma müdahil olan ana kahraman ait olduğu kimlikten uzaklaşmış, farklı bir kimliğe bürünmüştür. Ülkesine döndüğünde ise eski yaşantısına yabancı olmakla birlikte kimlik bunalımı yaşadığını, köyünü ve insanlarını aşağıladığını görmekteyiz. Zira Derviş’in köy halkına iadeyi ziyaret yaptığı bir günde şöyle konuştuğuna şahit oluruz:

*“Derviş, vatanını küçümseyerek konuşmasına devam etti, konuşmasında, Amerika’nın büyüklüğünü, evlerini, halkını, kurallarını ve oradaki herkesi anlattı. Ablası bacağını dürtmeseydi ziyaret daha da uzayacaktı.”*³³⁴

Bulduğu her fırsatta hemşehrilerini bağlamsız bir şekilde eleştiren, alaya alan Derviş karakterini kültürel dejenerasyona uğramış bir birey olarak değerlendirmek mümkündür. Konuşma dilinde meydana gelen yozlaşma, eski hayatını ve insanlarını aşağılayan tavır ve davranışlarında ortaya çıkan bozulmaları Derviş’in ahlaki değerlerinde yabancılaştığına yorumlamak mümkündür.

‘Avvâd’ın *eş-Şabiyyu’l-A’rac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Ceddî ve Hikâyetuhu* isimli eserde babasına karşı gelen, babasının sözüne önem vermeyen bir oğul üzerinden yeni neslin dejenere sorunu ele alınmıştır. Anlatıcı kahraman, dayısı Emin’in dedesine başkaldırmasını arkadaşına şöyle aktarır:

*“Hayatında babasına böyle hesap soran bir oğul gördün mü? Zavallı dedem! Bütün kızları evlendirdikten sonra, eğer ikinci kez evlenmişse, işlerine bakacak, kendisine yemek pişirecek, çamaşır yıkayacak ve evi düzenleyecek birine olan ihtiyacından dolayı evlenmişti.”*³³⁵

Anlatıcı kahraman bu sözleriyle aslında Amerika’da ahlaksız bir yaşantı süren dayısına dedesinin hesap sorması gerektiğini söyler. Dayısının bir sene sonra onu bekleyen, ona dualar eden amcasının kızına evlenme konusunda hür olduğunu

³³⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Ķamîşu’s-Şûf*, 87.

³³⁵ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A’rac*, 87.

söyleyerek genç kızın hayallerini suya düşürdüğünü, Amerika’da kendine sevgililer edindiğini ve onlarla birlikte yaşadığını anlatır. Öyküdeki Emin karakteri babasına hesap sormaya varacak kadar ileri gitmiş, ona duyduğu saygıyı yitirmiş olduğu rahatlıkla söylenebilir. Yazarın bu eseri, yeni neslideki ahlâki yozlaşmaya örnek gösterilebilir.

2.2. SİYASET

Siyaset kelimesi, şehirlerin ve insanların yönetimi anlamında kullanıldığında bireylerin refahını artırmak için belirli bir yöntemle onları yönetme sanatı anlamına gelmektedir. İnsanların bir arada yaşamaları ve birbirleriyle iletişim halinde olmaları, toplumlarda siyaset olgusunun ortaya çıkmasında temel etken olmuştur. İnsanların toplu yaşamaları sonucu devlet şeklinde bir siyasal örgütlenme ve güç olgusu gündeme gelmiştir.³³⁶ Dolayısıyla toplum ve siyaset arasında güçlü bir bağın olduğu muhakkaktır. Bu kopmaz bağ, herhangi birine müdahale edildiğinde ortaya çıkan değişikliklerde bile diğerini etkileyerek dengede tutmayı başarır.³³⁷ Bu bilgilerden yola çıkarak insanların yaşadığı bir çevrede hayatlarını düzenli ve huzurlu bir şekilde sürdürmeleri, o çevrede siyasetin nasıl işlediğine bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Tarihten bu yana Lübnan coğrafyası siyasi dalgalanmalara sahne olmuştur, bunun bir nedeni de bölgenin yüzyıllar boyu farklı ülkelerin kontrolü altına girmiş olmasıdır. Lübnan, yıllarca Fransız Devleti tarafından manda sistemiyle yönetilmiş, ırkçılık ve karşıt görüşlü farklı gruplar tarafından baskı altında tutulmuş, uzun bir dönem mücadele verdikten sonra bağımsız bir devlet olmayı başarabilmiştir.

Lübnan’da başta savaş olmak üzere meydana gelen şiddet, yönetim baskısı ve sömürge gibi siyasi sorunların bölge halkını son derece olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Ülkesinde yaşanan olaylara karşı duyarlı bir edebiyatçı olan Tefik Yûsuf ‘Avvâd’ın da Lübnan’da yaşanan siyasi sorunlara çok fazla değindiğini eserlerinde gözlemleyebilmekteyiz.

³³⁶ Davut Dursun, *Siyaset Bilimi*, Beta Basım, İstanbul 2002, 25-31.

³³⁷ Mustafa Aydın, *Kurumlar Sosyolojisi*, Açılımkitap, İstanbul 2013, 215.

2.2.1. Savaş

*“İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan savaşlar, toplumlar üzerinde birçok yıkım ve kayba neden olmaktadır. Savaşın toplum hayatında yarattığı maddî ve manevî sarsıntılar, toplum hafızasından uzun süre silinmez; milletler arasında tarihî düşmanlıklara neden olur. Toplumun sosyo-ekonomik yapısını doğrudan etkileyen, toplumu moral kaybına uğratan savaşlar sadece cepheye alınan askerlerin değil cephe gerisindeki halkın da her türlü düzenini bozar; ülke ekonomisinde ve nüfus yapısında değişikliklere neden olur.”*³³⁸ Bu bilgiler bize savaşın ne denli ciddi, korkutucu ve kadim bir mesele olduğunu gösterir. Savaş, ekonomik hasarların yanı sıra toplum üzerinde onarılması zor fiziksel ve psikolojik sorunlara sebep olabilmektedir. Can kayıplarının yaşandığı, ruh sağlığının bozulduğu, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı savaş travmasının bireyler üzerinde derin etkiler bıraktığı söylenebilir. Ne yazık ki savaş beraberinde pek çok sorun meydana getirir ve bu sorunlarda en ağır yarayı alanların kadınlar ve çocuklar olduğunu söylemek mümkündür.

Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd da savaşın zorlu hayat koşullarını yaşamış ve Lübnan’da iç savaşın devam ettiği dönemlerde İspanyol Büyükelçiliği’ne atılan bomba sonucu hayatını kaybetmiştir. I. Dünya Savaşı’nın yazarın çocukluk yıllarına denk gelmesi, II. Dünya Savaşı ve Lübnan İç Savaşı’nı yaşamış olması eserlerinde savaş konusunun çok fazla ele alınmasına sebep olduğu söylenebilir.

eş-Şabiyyu’l-A‘rac öykü koleksiyonunda yer alan *el-Cirzevnu’ş-Şetevî* adlı öyküde Birinci Dünya Savaşı’nı kapsayan 1917 yılında yaşanan bir olay anlatılmıştır. Anlatıcı kahramanın arkadaşı Cemîl, Birinci Dünya Savaşı’nda Lübnan’da hüküm süren açlık ve kıtlık nedeniyle vefat eden kız kardeşinin ölümünü dramatik bir şekilde ifade eder. Cemîl savaşın meydana getirdiği açlığı şu şekilde aktarır:

*“1917 yılının sonlarına doğru Cebeli Lübnan’da açlık şiddetini artırdı. eş-Şuveyr’de*³³⁹ *rızık kapıları kapandı, mezarlıkların kapıları açıldı. Yollarda bir lokma ekmeğe muhtaç şekilde birçok insan öldü. Sana diğerlerinin iddia ettiği gibi savaşta*

³³⁸ Mehmet Aka Güneş *Aka Gündüz’ün Roman, Öykü ve Tiyatrolarında Sosyal Meseleler* (1909-1958), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, 139.

³³⁹ Lübnan’ın Metn kazasında yer alan Lübnan köyüdür. Detaylı bilgi için bkz.: Erişim Tarihi: 05.08.2019 https://www.marefa.org/%D8%B6%D9%87%D9%88%D8%B1_%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%88%D9%8A%D8%B1

padişah gibi yaşadığımızı söyleyemeyeceğim. Tam aksine. Babamızın bize getirdiği eti yiyorduk. Allah rahmet eylesin, Karısını ve evlatlarını terk etmeyen bir baba vardı. Açlığımızı engellemek için bize getirdiği şeylerden dolayı acı çekiyordu. Haftada bir, bazen de iki kez omzunda elbiseler, tencereler, halılar taşıyarak farklı yerlere gidiyor, bu köylerdeki çiftçilere birkaç gram buğday, mısır ve arpa karşılığında bunları satıyordu. Sonra yağmurlar, fırtınalar ve karlar altında daima sırtında bu yiyeceklerle dönüyordu. Neredeyse kaç kez bunların altında donarak ölüyordu! Kaç kez haydutlar onun yolunu kesti, mallarını yağmaladılar.”³⁴⁰

Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, hafızalara iyice kazınan savaştan, savaşın felaketinden, açlıktan, göç ve sonuçlarına kadar Lübnan’ı sarsan, kaderini etkileyen ciddi tarihi olayları arşivleyerek kaleme almıştır.³⁴¹ Yeryüzünün en büyük sorunlarından biri olan savaşın, başka ülkelerde olduğu gibi Lübnan’da da ekonomik, psikolojik ve toplumsal pek çok meselelere yol açtığı söylenebilir.

Yazar, yine *eş-Şabiyyu’l-A’rac* adlı öykü kitabında yer alan *Hannûn*’da 1917 yılında meydana gelen insanları doğrudan etkileyen maddi krizin yol açtığı açlık ve sefaleti anlatır. Ayakkabıcı olan Hannûn adlı kahraman savaşın neden olduğu maddi krizle elindeki herşeyi bu süreçte satmak durumunda kalır. Öyle ki oğlu İlyas açlıktan ölecek hale gelir ve annesi oğluna ekmek getirmek için kendisine sahip olmak isteyen Yusuf Bey’in yanına istemeyerek de olsa gitmek zorunda kalır.

Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın ilk romanı *er-Rağîf*’de de Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ekonomik sorunlar, işkenceler, kıtlık ve sefalet anlatılır. Yazar, *er-Rağîf* adlı romanında savaşın etkilerini, savaş öncesinde köy halkının canlı, neşeli olduğunu ancak daha sonra bu güzel toplumun mutsuz olduğunu ve depresyon haline girdiğini kaleme almıştır.³⁴²

Eserde Lübnan halkının çok zor günler geçirdiği öyle ki kuru ekmek bile bulamadıkları ve bu yüzden çoğu insanın açlıktan öldüğü belirtilmiştir. Ancak ilginçtir ki öyküde tüm bu yaşananlara Osmanlı Devleti’nin sebep olduğu açıkça ifade edilmiştir:

³⁴⁰ Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A’rac*, 49.

³⁴¹ Ferec Şekîb Kırâbâc, *Mu’âlimu’l-İslâhi’l-İçtimâî fî Edebi Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd*, 154.

³⁴² Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *er-Rağîf*, 170.

“Savaştan önce Âliye, Beyrut’un zenginleri ve önde gelenleri için eğlenceli, hayat dolu bir kasabaydı. Orada gündüz tiyatro, gece de bayramdı. Türklerin döneminde, onlar gibi yerinden kımıldamayan uğursuz bir baykuş oldu...”³⁴³

Öyküde Türk ordusuna zorunlu olarak alındığı söylenen Arap asıllı Kâmil Efendi ve öykünün en küçük kahramanı Tâml arasında şöyle bir konuşma geçer:

- *Zafer Allah’ın elindedir. Onu dilediğine bahşeder... Araplar kazanacaktır, Tâml!*
- *Açlık bitecek, öyle değil mi? Beyaz ekmek yediğimiz günlere döneceğiz.*³⁴⁴

Yazar, bu romanında yoğun bir şekilde hissettiği milliyetçilik duygularını okuyucuya aktarabilmiş olmasının yanı sıra savaşın ekonomik ve psikolojik sorunlarını toplumun sosyal meseleleri ile bütünleştirmiştir.

Kamîşu’s-Şûf adlı kitabının son öyküsü *Misâku’l-Mevt*’de, anlatıcı kahraman 1918 yılının ortalarında devam eden Birinci Dünya Savaşı’ndan dolayı cepheye çağrılan arkadaşı Fransuva ile olan savaş yıllarını anlatır.

Öyküdeki Fransuva isimli karakter savaştan nefret eden ve savaşta ölmekten korkan biridir. Fransuva ve arkadaşı cephede oldukları bir günde aniden bir bomba atılır, askerlerin hepsi bir yana dağılır. Fransuva da o sırada bir totem tutar, ancak tuttuğu totem gerçekleşmeyince kendisini ölüm korkusu alır ve sürekli “Öleceğim” demeye başlar. Bu olaydan sonra artık ölümü daha da yakınında hisseder ve arkadaşına şöyle der:

- “Ölümden korkmuyorum, hayatımda asla ölümden korkmadım. Fakat ben öleceğim! Ölüm, ilk sırada beni gözetliyor ve sonunda beni görecektir, gökyüzünde, yerin altında beni gözetliyor. Ondan kaçmadığımı ona göstermek istiyorum. Onu bedenimde hissettikten sonra ondan kaçmanın ne faydası var. Fakat yılan sırtımın arkasından geçecek, omzuma çıkacak, göğsüme inecek ve boynumun etrafını saracak.”³⁴⁵

Savaş sona erer, ancak aklında sürekli ölüm korkusu olan Fransuva bir rüya görür ve rüyanın öleceğine işaret olduğunu iddia eder. Evlerine gitmeyi bekleyen askerlerin arasında tuhaf hareketlerde bulunur, sonunda aklını yitirir. Onu evine sağ-salim götürüleceğine dair söz veren anlatıcı kahraman Fransuva’yı evine götürür, ancak

³⁴³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *er-Rağif*, 63.

³⁴⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *er-Rağif*, 155.

³⁴⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 101.

Fransuva eve girmeden kapısının önünde yere yığılır. Yazar, bu eserinde savaşın korkunç etkisini, Fransuva adlı kahramanın yaşadıklarıyla oldukça dramatik bir biçimde yansıtmaya çalışmıştır. Nitekim Fransuva'nın arkadaşı onun için şöyle der:

*-Savaşın tüm dehşetini unutabilirim, fakat yaşadığım sürece Fransuva'nın görüntüsünü unutmam.*³⁴⁶

Eserde savaşın çirkin yüzü ve dehşeti tüm detaylarıyla birlikte anlatılmıştır. Savaşa çağrıldığı için psikolojisi alt üst olan, hatta sonu ölümle sonuçlanan Fransuva'nın acıklı hayatı, savaşın trajedisini gözler önüne sermektedir.

Birinci Dünya Savaşı 'Avvâd'ın çocukluk dönemine denk geldiği için yazarın roman ve öykülerinde sıklıkla ele aldığı tarihler 1914-1918 yıllarıdır. Ancak 'Avvâd *Ṭavâhînu Beyrut* adlı romanında ise İsrail kaynaklı Lübnan'da baş gösteren iç savaş ele almıştır. Temîme Mehdiyye'ye annesini görmeye gittiği bir akşam annesi birden “*Savaş! Savaş! Allahu ekber! Allahu ekber!*” diye bağırır. Romanda Temîme'nin durumu şöyledir:

*“Temîme yatağından fırlayarak pencereye yöneldi. Sanki gökyüzünden ateşler düşüyordu. İki, üç hatta dört uçak Mehdiyye'nin üstünde dolaşıyordu, beşincisi ise evin üstünden geçiyordu, neredeyse çatıya değecekti. Bir an yok oldu, Temîme ve annesi yüz yüze geldi, annesi demir pencereye tutunmuştu, sanki ev yıkılacaktı, tavuklar bilinmez çığlıklarla bağırıyorlardı.”*³⁴⁷

Yine öğrenci grupları bir araya gelerek Lübnan'ın durumu hakkında konuşurlar, ülkede yaşananları gözden geçirirler, o sırada öğrencilerden Ebû'l-Hamâse İsrail hakkında şöyle der:

*- Hazirandan beri Araplar yenilginin şiddeti altında eziliyor. Boyun eğiyorlar, geri çekiliyorlar, taviz veriyorlar. Bazen yardım istiyorlar, bazen tehdit ediyorlar. Konuştukça konuşuyorlar. Zayıfladıkça zayıflıyorlar. İsrail Sînâ'da, Ürdün'ün kıyısında, Golan tepelerinde ve Kudüs'ün kalbinde...*³⁴⁸

Yazarın, pek çok kişinin ölümüne neden olan Lübnan iç savaşını *Ṭavâhînu Beyrut* adlı romanında oldukça detaylı bir şekilde ele aldığı görülmektedir. İsrail tarafından

³⁴⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 97.

³⁴⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût*, 173-174.

³⁴⁸ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût*, 99.

gizlice desteklenen Lübnan iç savaşı, Müslümanlar, Hristiyanlar ve Dürziler arasında olmuştur. Lübnan karışık dini bir yapıya sahip olduğu için ülkede siyasi denge kurulamamıştır. Ülkede yaşanan sıkıntılar özellikle de savaş gibi insanları derinden etkileyen olayların edebiyatın vazgeçilmez konularından biri olduğunu söylemek mümkündür.

‘Avvâd, ülkesinde meydana gelen iki büyük savaşa tanık olduğu için bu savaşların halkın ve kendisinin üzerinde bıraktığı etkiyi eserlerinde çarpıcı ve dramatik bir şekilde işlemiştir. Savaş konulu yapıtlarında daha çok Birinci Dünya Savaşı’ndan bahsetmiştir, bunun nedeni ise o dönemlerin çocukluk yıllarını kapsamasıdır. Yazar, çok küçük yaşta hayatın gerçeklerine tanık olduğu için savaşa duyduğu kin ve nefreti yapıtları aracılığıyla okuyucuya başarılı bir şekilde aktarmıştır.

2.2.2. Yönetim Sorunları

Yönetimler ve yöneticiler, toplumu ve toplumsal yaşamı doğrudan etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bireysel ve toplumlumsal yaşamını eğitim, sağlık, adalet, güvenlik, ekonomi gibi pek çok alanda etkileyen, belirleyici karar ve uygulamaların merkezinde yönetimler ve yöneticiler vardır. Devlet, kurumların varlığını, gücünü ve insan yaşamının nasıl oluşacağını temel belirleyicilerindendir. İyi ve nitelikli bir yöneticiyle bir ülke, refah içinde, insan haklarına saygılı, vatandaşlarına yakışır şartlar sunan, çağdaş bir duruma gelebilir.³⁴⁹ Tarih boyunca yaşanan siyasi çekişmeler, çok sayıda farklı grup ve cemaatlerin varlığı nedeniyle Lübnan Devleti’nin yönetimi ve kontrolü zorlaşmıştır. Bu durum zaman zaman Lübnan yönetiminde sorunlara yol açmasına sebep olabilmektedir.

‘Avvâd’ın toplumcu gerçekçi bir yazar gibi ideolojik, güdümlü, rijit eserler vermek yerine içinde yaşadığı toplumun bireylerini objektif bir şekilde, yanlışıyla olduğu gibi anlattığını görürüz. Lübnan’da bu sebeple hem yönetilenler, hem de yönetenler yazar tarafından eleştirilirler.

Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrıldıktan sonra Fransa’nın hakimiyetine giren Lübnan günümüze kadar pek çok siyasi sorunla yüz yüze kalmıştır. Eğitim, politika,

³⁴⁹ Dilek Yumru, *Ayşe Kulin’in Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar ve Eğitim*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016, 150.

sağlık vb. problemlerle muhatap olan bu coğrafyanın meselelerinin Tefvîk Yûsuf ‘Avvâd’ın eserlerinde yoğun bir şekilde işlendiği görülmektedir:

Yazar, Lübnan iç savaşını konu edindiği *Ṭavâhînu Beyrut* adlı ikinci romanında Lübnan yöneticilerinin duyarsız kalışını ele almıştır. Lübnan yönetimi ülkeyi yeterince adil yönetemediği için ülkede kaoslar ortaya çıkmaya başlamış, başta öğrenciler olmak üzere pek çok kurum ve kuruluşlar da grevlere, protestolara yönelmişlerdir.

Üniversiteler aydın ve ileri görüşlü bireyler yetiştirmeyi hedefleyen, ülkenin kalkınmasında önemli rol oynayan kurumlardır, ancak romanda üniversite öğrencilerinin sürekli baskı altında tutulup susturulduğunu görmekteyiz.

Temîme kardeşi Câbir’in eğitim durumu hakkında bilgi almak için Lübnan Üniversitesi’ne gider. Dolmuşa biner, o sırada dolmuştaki insanlar saat onda öğrencilerin Unesco önünde toplanacağını aralarında konuşurlar, yönetime dair şikayetlerini ifade ederler, yaşadıkları güne ve hükümete lanet okurlar. Tüm bu konuşmalar sırasında sessizliğini koruyan Temîme üniversiteye yaklaşınca asker sayısının arttığını görür, asker arabalara müdahale edince şoförlerle aralarında tartışma çıkar, Temîme’de arabadan iner. Sakin bir şekilde üniversite yolunda ilerlemeye başlar. Üniversite kampüsünden sesler, gürültüler iyice duyulmaya başlar. Askerin belirlediği sınırı geçince birden bir asker onu tutar ve alandan uzaklaştırır. Öğrenciler giriş kapılarına hücum edince asker bu kez yolu kapatır. Öğrenci grupları birbirleriyle kavga etmeye başladığı sırada Temîme de savaşın ortasında kalır. Bu gösterinin sonunda Temîme yaralanır.³⁵⁰

Lübnan ilk olarak 1958 ve daha sonra da 1975 yılında yaşadığı iç savaşta büyük zarara uğramıştır. Çok farklı etnik grupların yaşadığı Lübnan’da 1950’lerin ortalarında yönetimde sıkıntılar giderek artmış ve ülke şiddet ve kaos ortamına sürüklenmiştir.³⁵¹

‘Avvâd bu romanında 1960’larda Lübnan’ın siyasi durumunu çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Ülkesinde yaşananlara duyarsız kalmayan yazar, iç savaşın hüküm sürdüğü o dönemlerde başka güçlerin yönetimi altında bulunan Lübnan’da meydana gelen yönetim ve yönetici kaynaklı sorunları doğrudan okuyucuya aktarır. Romanın genelini ele aldığımızda halkın hükümete küfretmesi, lanetler okuması, Hristiyan-

³⁵⁰ Tefvîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 20-21-22.

³⁵¹ Ümit Çelik, “İç Çatışmalar ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan”, *History Studies*, 4(1), 2012, 126.

Müslüman ayrımının yapılması, öğrencilerin sürekli bir araya gelerek protestolar düzenlemeye çalışması, gazeteci Remzi Ra'd'ın fikirlerini beyan ettiği için tutuklanması eserde halkın yönetimden şikayetçi olduğunu ve ülke yönetiminde sıkıntıların ne denli büyük olduğunu göstermektedir.

Yazarın *eş-Şabiyyu'l-A'rac* adlı öykü kitabında yer alan *Umer Efendî* adlı öyküde ana kahraman Ömer Efendi işleri kötü giden ve iflasın eşiğinde olan biridir. İşlerin durgun olduğunu söyleyince anlatıcı kahraman şöyle der:

- *Bu bir kriz. Fakat sadece senin değil, tüm tüccarların üzerinde şiddetli bir kriz olduğunu biliyorsun.*³⁵²

İflas ettikten sonra gizli bir proje üzerine çalışan Ömer Efendi ve anlatıcı kahraman arasında geçen aşağıdaki konuşmalar yönetim ve adaletsiz yönetim sorunlarına somut bir eleştiri getirir:

- *Ard arda üç sene İstanbul'da kaldım. Büyük saraylarda yaşayan, devlet büyüklerinin ziyaret ettiği, insanların saygı duyduğu ülkenin önemli şahsiyetleriyle tanıştım. Fakat keşke geceleri ne yaptıklarını bilsen?*

Anlatıcı kahraman geceleri uyuduklarını söylediğinde:

- *Geceleri uyuduklarını düşünüyorsan, öyleyse servetleri nereden geliyor?*³⁵³

Türlere karşı iyi bir bakış açısına sahip olmayan yazarın, İstanbul şehri üzerinden göndermeler yaparak yönetim sorunlarına değindiğini görmekteyiz. Anlatıcı kahraman, Ömer Efendinin projesine onay verilip verilmediğini sorunca, Ömer Efendi de adaletsiz bir yönetimin olduğuna işaret ederek muhatabının dediklerine pek de kulak asmaz. Adaletsizlik önemli bir yönetim sorunudur. Bu öyküde, devletlerin insanlara eşit haklar tanımayıp ayrıcalıklı davrandıkları için insanların devlete duyduğu adil olma kavramının anlamını yitirdiği, toplumda güven ortamını yok ettiği görülmektedir.

Maîâru's-Şakî' adlı öykü koleksiyonunda yer alan *el-Mişneḳ* ve *'l-'Aşâfir* adlı öyküde sembolik bir dille siyasi sorunların anlatıldığı görülür. Kral, en ağır ceza olan idam cezasını vezirin kendisini ikna etmesi ile kaldırması sonucu toplumda ortaya çıkan yönetim zaafı masalsı bir tarzda okuyucuya aktarılır.

³⁵² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 151.

³⁵³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 153.

Vezir söylediği şeylerle ve verdiği fikirlerle kralı kendi istekleri doğrultusunda yönetmeyi başarmıştır. Ülkede idam kaldırılır, verilen bu karar ülkede büyük bir coşkuyla kutlanır:

*“Yeni vezir kutlamalara katılmakta kararlıydı. Vezirliğe atandıktan sonra bu onun ilk zaferiydi. Omuzlarının arkasında dostu gibi duruyor halkın duygularını ona tercüme ediyordu.”*³⁵⁴

Vezir aldığı kararlarla padişahı etkisi altına alır ve padişah da vezirin dedikleri doğrultusunda hareket eder. Öyküde vezirin padişahla son derece samimi olduğu anlatılır. Vezirin baskın, padişahın ise pasif bir karakter olduğu anlaşılmaktadır.

*“Vezir padişahın omzuna çenesini dayayarak arkadan ona yüceliğinin bu sefer binanın üzerinden zati alilerinin emirliğinin de üstünde bir dereceye dar anlamıyla bütün vatanların üstünde ne sınır, ne vatan tanımayan bir atmosfere yükseleceğini vurgulayarak fısıldıyordu.”*³⁵⁵

Vezir, padişaha durmadan sözde, yersiz övgülerde bulunur ne yazık ki iyi bir yönetici olmayan padişah da tüm bunlara inanır. İdam kaldırılınca cellatlar işsiz kalır. Eski hapishaneler beyaz evlere dönüştürülür, Suçlular için tövbe bahçeleri kurulur ve buralara dünyanın her yerinden getirilen rengarenk serçeler yerleştirilir, zincirlerin yerini müzik aletleri alır. Buradaki suçluların cezasının affedilmesi için yapmaları gereken tek şey, serçelerin seslerini taklit etmektir:

“ Müzik müzik! Vezirin sloganı buydu. Padişaha bunu vurguluyordu:

- *Müzik, insanların en vahşisini bir kuzuya, şeytanı da bir meleğe dönüştürür. Efendim senin hüküm sürdüğün emirlik serçelerin ve meleklerin vatani olacak.*

Vezir bunları söylemekle yetinmedi, padişahı ayda bir tövbe bahçelerini ziyarete götürdü. Padişahın yaptığı bu ziyaretlerin resimlerinin yayınlanması için fotoğrafçıları çağırdı. Bundan daha fazlasını yaparak bir gün şöyle dedi:

- *Onlarla birlikte oturup, yemeklerini bölüşmeye ne dersiniz! İşte bunu yapmanız sizin övünülecek hususlarınızın zirvesidir.”*³⁵⁶

³⁵⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 79.

³⁵⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 82.

³⁵⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maîâru’s-Şakî*, 85.

Yaşanan olaylar sonrasında çıkan karmaşa ortamında kral yaptığı hatayı anlar, bir ferman yayınlama kararı alır, kararında vezirin görevden alınmasını, tövbe bahçelerinin kaldırılıp yerine tekrar idam cezasının gelmesini emreder, ancak iş işten çoktan geçmiştir. Halk sloganlarla sarayı taşlamaya başlar. İlk taş kralın yanındaki küçük emire isabet eder ve kana bulanmış bir şekilde yere düşer. Kral da halkı sakinleştirmesi için kazaskere emir verir. Ancak kral ertesi gün darağacının ipini boynuna yerleştirerek kendini öldürür.

‘Avvâd bu öyküde yönetim sorununu, padişah örneği üzerinden sunarak masalsi anlatım tekniğiyle işlemiştir. Bir ülkede işlerin sağlam bir şekilde yürümesi için yönetim düzenine ihtiyaç vardır. Padişahın görevi ülkede barış ve güveni sağlamaktır, ancak padişah ülkeyi yönetmede kararlı davranmadığı için halk isyana başlamıştır. Eserde, vezirin etkisi altında kaldığı için sağlıklı kararlar veremeyen padişah yetersiz bir yönetici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yönetimde sorunların temel kaynağını yöneticiler oluşturmaktadır, çünkü ülke sorunlarını takip eden, sorunlara çözüm yolları arayan, adaletli ve kendi çıkarlarını düşünmeyen yöneticiler halka iyi hizmet sunarlar. Ayrıca bu yöneticilerin olduğu yerlerde halkın birbirine güven duyduğu huzurlu bir ortamın olduğunu söylemek gerekir.

Tarih boyunca içinde pek çok ırkı barındıran Lübnan Devleti, gerek içerden gerekse dışardan adaletsiz, görevlerini kötüye kullanan yöneticiler tarafından yönetildiği için ülke çoğu kez kaos ve kargaşa ortamına maruz kalmıştır. Ülkesinde yaşanan sorunlarına duyarsız kalmayan Tевfık Yûsuf ‘Avvâd’ın da şahit olduğu ya da yaşadığı yönetim sorunlarını eserlerinde ele aldığı görülmektedir.

2.2.3. Devlet Baskısı

Arapça kökenli olan iktidar kelimesi “*bir şeyi yapabilme gücü, kudret, devlet yönetimini elinde bulundurma; devlet gücünü kullanma yetkisi*”³⁵⁷ anlamlarında kullanılmaktadır. “İktidar kelimesi, siyaset başta olmak üzere pek çok alanla ilgilidir. Halis Çetin iktidar kelimesini, “*istediğini yaptırabilme gücü, en üstün irade, güç*

³⁵⁷ Türk Dil Kurumu, *Türkçe sözlük* (11.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, 1169.

kullanma tekeli, sürekli olan tek meşru irade ve siyasal ilişkiler ağı” olarak tanımlanmaktadır.”³⁵⁸

“Siyasî anlamdaki iktidar mücadelesi “devlet”le bağlantılıdır. İnsanoğlunun “güç”e karşı zaafı ya da ona boyun eğmesi, gücün sisteme dönüşmesi olan “devlet”i önemli kılar. Bu özelliğinden dolayı devlet mekanizması ve onun aygıtları hükmetmenin en önemli aracı olarak görülür. Onun yönetimini elde etmek bu manada büyük bir önem arz eder. Bir anlamda iktidar mücadelesi demek devletin yönetimini elde etme ve/veya sürdürme savaşı demektir.”³⁵⁹

Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd da Lübnan iç savaş dönemini konu edindiği ikinci romanı *Ṭavâhînu Beyrût*’da devlet baskısını yoğun bir şekilde ele aldığı görülür.

Eserlerinde savaş dönemlerini sıklıkla ele alan ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût* romanında düşüncelerini yazmaktan korkmayan aydın Remzi Ra’d’ı, üniversite gençlerinin ülkeleri için mevcut rejime karşı verdikleri bağımsızlık mücadelesini ve maruz kaldıkları olayları anlatır.

Lübnan’ın sancılı bir döneminin anlatıldığı romanda olayların bir kısmı ikinci kahraman Bayan Rûz Hûrî’nin evinde geçer. Bayan Rûz Hûrî, evinin odalarını kiraya veren zengin bir kadındır. el-Hamra caddesinde yer alan bu evin dördüncü odasında gazeteci, yazar ve şair olan Remzi Ra’d kalır. Rûz Hûrî’nin kiracıları arasında onu en iyi anlayan kişi de Remzi Ra’d’dır.³⁶⁰

Remzi Ra’d, her sabah okuma bilmeyen Bayan Rûz’a gazeteleri okumayı alışkanlık haline getirmiştir. Bu arada Temîme de Remzi Ra’d’ın yazılarına hayran biridir. Remzi Ra’d romanda şöyle anlatılmaktadır:

“(Temîme) Usta yazar Remzi Ra’d’ın eş-Şabah’da günlük yazılarını, el-‘Uşûr dergisinde de haftalık kasidelerini okudu. Saydâ’da Erbâb ve ‘Abîd adlı kitabını okudu, okulun kızlara yasaklamasının bir faydası olmadı, bilakis bölümlerinin bir çırpıda gizlice okunmasına teşvik etti.”³⁶¹

³⁵⁸ Halis Çetin, “İktidar ve Meşrûiyet”, Siyaset, Editör: Mümtazer Türköne, Opus Yayınları, İstanbul 2009, 67.

³⁵⁹ Murat Tan, *Edebî Eserlerde İktidar Mücadelesi (1896–1923)*, Marmara Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 2014, 5.

³⁶⁰ Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût*, 18.

³⁶¹ Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrût*, 28.

Romanın ilerleyen kısımlarında bir gün, Temîme üniversiteye giderken protestoların arasında kalır, sonrasında bilmediği bir yerden gelen darbeye hastanelik olur. Ardından Bayan Rûz Hûrî'nin evine gelir ve Remzi Ra'd'la ilk kez o evde karşılaşır. Remzi Ra'd, Temîme'nin kafasındaki sargının nedeni sormaz, ancak romanda gazetecinin bu sakin hali şöyle ele alınmıştır:

“Sanki, sadece bir başlangıç olduğu düşünülen bir kararı ilan ediyormuş gibi açıkladı. Devrim yolunda bir patlama sinyali.

Devrim kaçınılmazdı. Bu (devrim yolunda bir patlama sinyali), el- 'Uşfûr'da son makalesinin başlığıydı. Temîme ne kadar şiddetli olduğunu hatırladı. Sadece üniversitelerde değil, ülkenin tamamında devrim görene kadar devamlı yazıp ivme kazandırmaya kararlıydı. Eğer dünyada öğrenciler isyan ediyorsa –ki onların çoğu onları anlamayan dünyaya karşı isyan ediyorlar- o zaman Lübnan'da devrimin sebepleri bunların yanında daha basit ve daha vahim. Bunlar tarihte bir dizi devrimin ilk halkasıdır. Zulme ve baskıya, cehalet ve yolsuzluğa karşı devrim. Kölelerin, lordlara karşı ayaklanması...”³⁶²

Eserde dikkat edilmesi gereken konulardan biri de sansürdür. Remzi Ra'd'ın kitabı genç kızları okumaya özendirdiği için kitabın yayınlanması okulda yasaklanmıştır. Remzi Ra'd duygu ve düşüncelerini doğrudan, açık bir şekilde yazar, ancak bir gün yazdıklarından dolayı hapse atılır. Bayan Rûz ise bu durumu Temîme'ye şöyle anlatır:

“İlkinde onu affettiler. Fakat her zaman şanslı olamazsın. Tekrar hükümete hakaret etmeye başladı, bu kez daha fazla. Ülkenin en iyi avukatı Üstad Ekrem Curdi onu savunmak istedi, fakat o reddetti. Kendi kendini savunmak istediğini söylüyor. Gazeteler ve şiirler mahkemede ona yardım etmeyecek.”³⁶³

Daha önce yazdıklarından dolayı affedilen Remzi Ra'd bu kez eskisi kadar şanslı olamamış tutuklanarak hapse atılmıştır. Remzi Ra'd hapisten çıktıktan sonra hapisanede duyduğu, gördüğü şeyleri anlatmaya karar verir, nitekim Remzi, mevcut rejime karşı düşüncelerini ve devletin yaptığı yanlışlıklardan duyduğu rahatsızlığı ifade etmekten çekinmeyen tekrar tekrar yazılarında ifade eden bir karakterdir.

³⁶² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 29.

³⁶³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 58.

Romanda Remzi Ra'd isimli kahraman özgürlükçü fikirlere sahip bir aydın profili çizer. Fakat bir süre sonra yazdıklarından dolayı yargılanır. Bu bilgiler ışığında romanda halkın baskı altında olduğu ve fikir hürriyetinin engellendiği görülmektedir. Ayrıca hükümetin öğrencileri gösteri ve protesto yapmaları konusunda engellemesi dönemin devlet baskısına işaret kabul edilebilir. Eserde ülkelerinin kaderine razı olmayıp isyan eden, özgür düşüncelere sahip mücadele yolunu seçen öğrenciler önemli yer tutmaktadır.

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın *eş-Şabiyyu'l-A'rac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *'Umer Efendi* adlı öyküde dünyanın pek çok mühim şehrini gezmiş olan karakter, diğer taraftan zaman içinde varlıklı bir durumdan muhtaç bir hale gelmiştir. Hayata karşı yoğun tecrübeler taşıyan Ömer Efendi dünyanın başka ülkeleri ile vatandaşı olduğu Lübnan'ın bir mukayesesini yaparken aynı zamanda memleketinde yaşanan devlet baskısına da somut bir örnek vermiş olur:

- *Vallahi arkadaşım... Sana ne söylememi istersin? Gerçekten bu şehrin çocukları korkak, korkak! Filistin, İstanbul, Mısır ve dünyayı dolaştım. Havasında korku estiren böyle bir şehir bulamadım.*

- *Arkadaşların projeyi gerçekleştirmekten korkuyorlar mı?*

- *Cesaret edemiyorlar... Hükümet! Hükümet! Off! İnsanların hükümeti yok mu?*³⁶⁴

Bu öyküde ülkede hüküm süren ekonomik krizden Ömer Efendi adlı kahramanında nasibini aldığını, iflas ettikten sonra yeni iş arayışlarına başvurduğu anlatılır. Her ne kadar Ömer Efendi'nin projesi gizli tutulsa da Lübnan Devleti'nin halka kurduğu baskı, karakter üzerinden kolaylıkla hissedilebilir. Eserde, toplum üzerinde korkuların olduğu ve insanların hükümete karşı tedirgin olmaları açık bir şekilde işlenmiştir.

2.2.4. Devlet Şiddeti ve İşkence

"Şiddet çok yönlü, ekonomik, sosyal, psikolojik boyutların devreye girdiği bir olgudur. Bazı siyasal bilimcilere göre şiddet altı açıdan ele alınır. Birincisi, ülke

³⁶⁴ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 153.

kültüründen kaynaklanan şiddet eylemleridir. Buna göre ırksal, etnik, dinsel, bölgesel çeşitlilik içinde çıkar çatışmalarının yüzyıllar boyunca süregeldiği bir ortamda içe dönüklük, yabancı düşmanlığı, sevgi ve nefret duygularının bileşimi ortaya çıkan gerginlikleri ve çeşitli şiddet eylemlerini simgeler. İkinci grupta devrimci ve karşı devrimci şiddet eylemleri yer alır. Üçüncüsü, askeri darbelerin yol açtığı şiddet eylemleridir. Dördüncü grupta öğrencilerin şiddet eylemleri yer alır. Beşinci grup ayrılıkçı şiddet eylemlerini, altıncı grup da seçim dönemlerinde ortaya çıkan eylemleri içerir.”³⁶⁵

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın yapıtlarında ele aldığı konular içinde önemli konulardan biri de devlet şiddeti ve işkencesidir. Birinci Dünya Savaşı ve özellikle Lübnan’da yaşanan iç savaşlar sebebiyle bozulan toplumsal düzen genelde devletin, özelde polisin, askerin fevri hareket etmesine ve çeşitli şiddet örnekleri uygulamasına sebep olduğu görülür. Yazar hayatta olduğu sürece askeri müdahaleleri, çatışmaları, öğrenci grevlerini ve protestolarını eserleri aracılığıyla okuyucuya duyurmaya çalışmıştır.

Devlet ve halk arasında bütünlük sağlanmalıdır, çünkü devletin meşruiyet kaynağını halktan aldığı kabul edilir. Halkın üzerinde derin yaralar açan iç savaş, Lübnan Devleti ve halkı arasında büyük kopukluklar meydana getirmiştir. Lübnan içinde farklı grup ve cemaatleri barındırdığı için zamanla bu gruplar arasında toplumsal ve sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Ülkede otorite sorunlarını fırsat bilen –başta İsrail olmak üzere- düşman ülkelerde bu karışıklıklardan yararlanarak devlet yönetimine müdahil olmuştur. Sonunda halk ile devlet arasında ciddi görüş ayrılıkları meydana gelmiştir.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd da bir dönem Lübnan halkının maruz kaldığı şiddeti, çatışmaları, protestoları vb. sorunları *Ṭavâḥînu Beyrût* adlı eserine konu edinmiştir. Romanın ilk bölümünde Temîme kardeşi Câbir’in eğitim durumunu sormak için Lübnan Üniversitesi’ne gider, o sırada tekrar öğrenci eylemleri başlar, polis tüm yolu kapatır, araçların geçişine izin vermez, vakit kaybetmek istemeyen Temîme de otobüsten inerek yoluna devam etmeye karar verir. Sonrasında olaylar şu şekildedir:

“Ne olduğunu izlemek için bir köşede durdu.

³⁶⁵ Cihan Akkaya, *Sosyal Problemler Sosyolojisi Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler, Toplumsal Bir Problem Olarak Şiddet*, Editör: Nurşen Adak, (3.Baskı), Siyasal Kitabevi, Ankara 2018, 330.

Öğrenciler üniversiteden çıktığında çatışma meydan geldi.

Aklına üniversiteye doğru yürümek geldi. Güvenlik güçlerinden kimse onu engellemeden sınırı geçti, fakat birkaç adım sonra bir asker onu yakaladı ve uzaklaştırdı. Üniversite kampüsünden havayı kükreten gürültüler yükseliyordu. Ardından bakmaya çalıştı. Öğrenciler giriş kapılarına dökülmüştü, askerler her yönden giriş kapılarını kapatmıştı. Her yer kargaşa içindeydi. İki grup tartışıyordu. Asker arabası onu devirerek arkasından geçti, neredeyse kalbi duracak gibiydi. Bir asker tüfeğinin ucuyla onu dürtünce küçümseyerek bakarak yönünü değiştirdi...”

Ardından bir anda ortalık karışır ve öğrenci grupları birbirine girer. Ortalık adeta bir savaş alanıdır. Her taraftan sesler gelir. Romanın devamında:

- Kurşun!
- Kurşun! Kurşun!
- ...
- Katliam istiyorlar. Fitne yayıyorlar.
- Öğrenciler yaşıyor! Öğrenciler yaşıyor!
- Defolsun suçlular!...³⁶⁶

Kimin hain, kimin korkak olduğu belli değildir, yararlılar vardır. Her taraftan sesler yükselir. Devletin başında olanlara lanetler yağdırırlar. Mermiler havayı deecek gibidir. Temîme korku içinde gözlerini kapar. Sağa sola kaçmaya çalışır. Olayların sonrasında yavaş yavaş kargaşa sona erer.

İdeolojik fikir ayrılıkları devletler arasında şiddete neden olduğu gibi toplum içinde bulunan farklı din, mezhep ve fikirlere sahip insanlar arasında da baskı ve şiddet eylemlerine neden olur.³⁶⁷

Lübnan yaşadığı iç savaşla yıkıma uğramış bir ülkedir. Ülkede ortaya çıkan Müslüman-Hristiyan kavgaları beraberinde pek çok sorunu doğurmuştur. Romanda sorun yaşanan yerlerden birinin de üniversite kurumları olduğu görülmektedir. Devlet, ülkede orta yolu bulamayınca şiddet olayları başlamış ve üniversiteler kaos ortamına dönüşmüştür. Romanda bu ortamın baskı ve şiddetle yatıştırılmaya çalışıldığı

³⁶⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrût*, 21,22.

³⁶⁷ Sedat Bay, "Howard Brenton'ın The Churchill Play Adlı Eserinde Devlet Eliyle Uygulanan Toplumsal Şiddet". *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (2013), 32.

görülmektedir. Romanın devamında ülkedeki kargaşa ortamına müdahale etmek isteyen öğrenci gruplarının olduğu görülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bu görev eğitim kurumlarının değil devletin sorumluluğu altındadır.

Birinci Dünya Savaşı'nda kapitülasyonlardan kurtularak ekonomik bağımsızlığını tekrar kazanmaya çalışan Osmanlı Devleti, topraklarını tek başına koruyacak güçte değildi. Bu nedenle 2 ağustos 1914'te Almanya ile aralarında gizli olmak kaydıyla ittifak anlaşması imzalamıştır. 1914 yılında Osmanlı Devleti yedi cephede savaşmıştır, Bu cephelerden biri de Filistin, Suriye ve Irak cephesidir. Ancak o yıllarda tüm dünyayı kavuran milliyetçilik ideolijisi Osmanlı Devleti'ni de etkisi altına almıştır. Bu tesirin en yoğun hissedildiği bölgelerden bir de Orta Doğu'dur. Arap nüfusunun çoğunluğunlukta olduğu bölge olması nedeniyle milliyetçilik akımları buralarda daha da yaygınlaşmıştır. Milliyetçi fikirlerin yükseldiği bu bölgelerde zamanla toplumsal değişimler yaşanmıştır. Dolayısıyla bahsi geçen ideolojik fikirler pek çok alana yansıdığı gibi edebiyat ve sanat alanına da yansımıştır.

'Avvâd 1939 yılında kaleme aldığı ilk romanı *er-Rağif*'te ana kahraman Sâmi Âsım devlete ve sultana isyan ettiğinden suçlanır. Romanda suçunun nedeni olarak, Türklerin zulmünden kurtulmak, vatanın özgürlüğü ve bağımsızlığı için yazdığı şiirler gösterilmektedir. Saklandığı mağarada bir Türk askerini öldürür.³⁶⁸

Romanın ikinci bölümünde Sâmi'nin bulunduğu mağara Türk askeri tarafından kuşatılır ve orada Sâmi Âsım'a şiddet uygulanır. Tutuklanarak Âliye kasabasına götürülür.³⁶⁹ Soruşturma başkanı Rüşdû Bey, Sâmi'yi sorguya alır. Aralarında geçen konuşmaların bir kısmı şu şekildedir:

-

- *Haklarımızı elde etmek için çabalyoruz. (Sâmi)*

- *Haklarınız?... Dikkat et, Tepemi attırma. Sizin Osmanlıların eşit bir şekilde istifade ettikleri saltanat nimetinin dışında ne zaman haklarınız oldu ki?*

- *Biz Arabız, özgürlüğümüz ve bağımsızlığımızı istiyoruz.*³⁷⁰

³⁶⁸ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağif*, 47.

³⁶⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağif*, 61-62-63.

³⁷⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Rağif*, 92.

Devamında, Osmanlı Devleti'nin yaptığı yanlışlıklar ve Cemal Paşa'nın verdiği idam kararları gibi olaylar anlatılır. Birinci Dünya Savaşı'nda Fransa hali hazırda Osmanlı Devleti ile savaş halinde olmasından dolayı romanda olayların yanlı bir şekilde lanse ettirilip, objektif bir değerlendirmeden ziyade, şahsi duyguların baskın olarak hissedildiği görülmektedir.

Yazarın eş- *Şabiyyu'l-A'rac* adlı öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan öyküde Halîl adlı engelli çocuk amcası tarafından zorla dilendirilir ve gene aynı kişi tarafından şiddete maruz kalır. Trajik bir kahraman olan on iki yaşındaki çocuğun şiddet gördüğü tek kişi amcası değildir. Devlet tarafından dilendiricilik yasaklanır, ancak başka çaresi de yoktur, böyle zor bir durumda olan Halîl'in ilerleyen sayfalarda devlet şiddetine maruz kaldığı da görülür:

“O gün Topal caddelerden kovulmuş büyük bir şaşkınlıkla kulübeye döndü. Hükümet dilenciliği yasaklayan bir kanun çıkarmıştı. Bir polis karşısına çıkmış ve kafasına bir kırbaç indirmişti. Ancak bu darbe onu incitmemişti. Çünkü İbrahim Amca'nın sopasından bunun daha şiddetlilerine alışkındı. Fakat ruhu ızdırap içindeydi.

- Yasak! Bundan sonra el uzatmak yasak! Kapıları çalmak, yayaları durdurmak ve uzun ömür duası yapmak yasak! ”³⁷¹

Başka bir şiddet örneği de 'Avvâd'ın *Ėamîşu's-Şûf* adlı öykü koleksiyonu içinde yer alan *er-ReĖfîĖ Ėâmil*'dir. Öykünün kahramanı Kâmil daha önce güzel bir işi olan kendi halinde, sorumluluklarını bilen bir adamdır. Zamanla küçük bir hayır derneğine üye olur ve bir gün broşür dağıtma suçundan hapse atıldığı haberi gelir. Daha sonra serbest bırakılır. Bir gün eşinin bileziğini zorla alarak kuyumcuya iki buçuk lira karşılığında satar. Bileziğin ederi daha fazla olduğu için eşi Kâmil'e inanmak istemez. Kızları hasta olduğu için eşi Samiye'nin artık yaşadıklarına katlanacak gücü kalmaz, Kâmil'den değeri beş lira olan bileziği getirmesini ister. Kâmil kuyumcuya giderek kızının durumunu anlatır, kuyumcu iki buçuk lirayı verirse bileziği verebileceğini söyler. Aslında kuyumcu bileziği vermek istemez, çünkü bilezik pahalıdır, Kâmil'de para olmadığını bildiği için bu teklifi sunar, ederini para olarak vermez. Kâmil'de dükkândaki karışıklığı fırsat bilerek bileziğini alır, kaçır. Kuyumcu durumu fark edince:

“Hırsız!... Hırsız!... Yakalayın!... Yakalayın!

³⁷¹TevfîĖ Yûsuf 'Avvâd, eş- *Şabiyyu'l-A'rac*, 16.

... *Polisin düdük sesleri civarda yankılanmaya başlamıştı. Derken bir polis üzerine çullanarak yüzüne tükürdü:*

- *Sen Bolşevik misin? Bolşevik ve de hırsız!*

*Polis, elini cebine koydu, bileziği çıkardı, sonra onu karakola götürdü. Karakolda diğer polis, nezarethane kapısını kapatmadan önce Kâmil birçoğunun yumruk ve tekmeleriyle karşılaştı...*³⁷²

Öyküde Kâmil isimli ana kahraman, her ne kadar ailesine karşı sorumsuz davranışlar sergilese de kızının hastalığına üzüldü ve daha önce ucuza sattığı bileziğin karşılığını almak için tekrar kuyumcuya gider. Elindeki değerli bileziği kaybetmek istemeyen kuyumcu mümkün olmayan teklifte bulunur. Zira öyküde kuyumcunun Kâmil'in çaresiz durumundan faydalandığını görmekteyiz. Kâmil ise çareyi bileziği çalmakta bulur, kuyumcunun başka müşteriyle ilgilendiği sırada bileziği alarak kaçar. Öykünün devamında polisin Kâmil'i sorgulamadan yüzüne tükürerek Bolşevik yaftasını yapıştırdığı görülür. Polis, kendi yetki sınırlarını aşarak kanundan kaynaklanan yetkilerini kötüye kullanmakta ve Kâmil isimli kahraman hem derderst edildiğinde hemde karakola götürüldükten sonra şiddetle maruz bırakılmaktadır.

2.3. AİLE VE SAĞLIK

2.3.1. Aile İçi Şiddet

“Şiddet: Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır.³⁷³ Genel olarak dünya çapında aile içi şiddet, çoğunlukla mahremiyet alanında görülen oldukça önemli toplumsal bir sorundur. Aile içi şiddet aile üyelerinden birinin aynı aile üyesi olan bir diğer kişinin, özgürlüğünü, fiziki veya psikolojik bütünlüğünü tehlikeye atan, kişiliğine ciddi boyutlarda zarar veren nitelikte bir eylemdir.³⁷⁴ Ne yazık ki, ‘Avvâd’ın eserlerinde de

³⁷² Tefik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 81-82.

³⁷³ Oğuz Polat, “Şiddet”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22, 2017, 16.

³⁷⁴ Gülseren Ünal, “Aile İçi Şiddet”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(9), Ocak-Mart 2005, .

aile içi şiddete maruz kalanların neredeyse sadece kadınlar ve çocuklar olduğunu görmekteyiz. Bu da bize aile içi şiddetin erkeklerden kaynaklandığını göstermektedir.

Aile ve sağlık başlığı altında incelemeye çalışacağımız toplumsal problemlerden biri olan aile içi şiddet konusunda da çeşitli örnekler karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu eserlerde, sorunlar çoğunlukla ebeveynlerden çocuğa veya erkekten kadına yönelik olmakla beraber ters yönde şiddet örnekleri de söz konudur.

Aile ve ailenin toplumdaki yerine gelince Tefîk Yûsuf 'Avvâd, terbiyenin özellikle baba, anne ve çocuk üçgeninde sadece aile içinde olacağına inanır. 'Avvâd, eserlerinin çoğunda en geniş manasıyla sosyal meşruiyetin erkeğe yetki verip kadından aldığına işaret eder.³⁷⁵ Nitekim *Ṭavâḥînu Beyrut* ve bazı eserlerinde erkeğin üstün tutulup, kadının ezildiğini görmekteyiz.

Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf* adlı eseriyle aynı adı taşıyan öyküsünde çocuğun annesine karşı uyguladığı şiddeti okuyucuya aktarır. Öyküde kocasını kaybetmiş, oğlundan başka kimsesi olmayan bir kadın vardır. Yıllar evvel kocasından gördüğü şiddet aradan seneler geçtikten sonra bu kez oğlundan kendisine karşı yöneltmiştir. Emin doğmadan bir ay önce babası ölmüş, annesi kendisini hayat bağlayacak olan küçük ışığını görünce oğluna kocasının adını vermiştir. Emin de babası gibi bir kez elini annesine kaldırmıştır. Öykünün ilerleyen satırlarında görüleceği üzere aile içi şiddet mevcut toplum adına normal bir eylem haline gelmiştir. Örneğin kadın kahraman, zamanında babasının yaptığı gibi oğlunun da kendisine el kaldırdığını anlatır ve oğlunun evlendikten sonra neden eşine de el kaldırıp eşini dövmediğini sorgular. Bu durum öyküde şu şekilde yer almaktadır.

*“Emin babasının şeklini ve huyunu almaya başlamıştı. Fakat onun (babası) gibi zorba değil mi? Babasının yaptığı gibi bir kere annesine elini kaldırmadı mı? Fakat evlendikten sonra zorbalığı yok oldu. Neden elini karısına kaldırmıyor? Neden?”*³⁷⁶

Ataerkil anlayışın hâkim olduğu kırsal bölgelerde kadınlar erkek egemenliğini koşulsuz kabul ederler. Öyküde, dul anne, eşi ve oğlu tarafından fiziksel şiddete maruz kalmasına rağmen başına gelenleri kabullenmekle birlikte şiddet uygulamayı da

³⁷⁵ Ferec Şekîb Kır bâc, *Mu'âlimu'l-İslâhî'l-İçtimâî fî Edebi Tefîk Yûsuf 'Avvâd, Dâru'l-Fârâbî, Beyrut 2011, 26.*

³⁷⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 19

normalleştiriyor. Geleneksel toplum anlayışında kadın ikinci planda tutulmakta ve erkeğe bağımlı yaşaması gereken bir statüde değerlendirilmektedir. Toplumsal tabakalar arasında zuhur eden çeşitli haksızlıklar genel geçer kural olarak kabul edilebilmekte ve bu şekilde sürüp gitmektedir.

Kadın, iç sesinde kendisine yöneltilen şiddet örneklerini haklı çıkarmaya çalışan düşünceler geçirir. Bu durum öyküde şöyle geçer:

*... Hayatın zorluklarını ve sıkıntısını erkek çekmiyor mu? Öyleyse kadın olmazsa tasasını ve derdini kime anlatacak? Fakat şimdi gözüünün önünden geçen anıları hatırlıyor, kocasının tatlı haykırışlarını, ona kaldırdığı tatlı elini hatırlıyor. Keşke yaşasaydı da ona el kaldırsaydı, nefesiyle evi doldursaydı...*³⁷⁷

*“Aile içi şiddet genel olarak tek bir olaydan ibaret değildir ve şiddeti sergileyen kişinin kurbana karşı kullandığı davranış kalıbı olarak görünmektedir. Aile içi şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik ve hatta ekonomik olmak üzere farklı şekillerde gözlenebilmektedir.”*³⁷⁸

Kahramanımızın örnekte görüldüğü üzere maruz kaldığı pek çok şiddete karşı yaklaşımı kadercı bir anlayıştıdır. Eski günlerden kalan kendisine ait dramatik sahneleri bile romantize ederek hatırlar. Emin’in annesine göre kadın her durumda erkeğe itaat etmeli, istek ve emirlerine boyun eğmelidir.

Eserlerinde kadına yönelik şiddetin pek çok örneğini veren Tevfik Yûsuf ‘Avvâd *Tuha* adlı öyküde sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalan Sâre adlı kadını anlatır. Yazarın *Tuha* adlı öyküsünde Süleymân adlı karakter karısını dövmektedir. Eserde ana kahramanın evlilik öncesi yaşamına dair bilgiler veren ‘Avvâd, bir kabadayı olarak gençliğini sürdüren karakterin ileriki zamanlarda emniyet mensubu olarak görev yaptığını hatırlatır. Süleymân hamilelik döneminde bile karısına ölesiye şiddet uygulayan bir adamdır.

Öyküde geçen temel problemlerden birisi doğu toplumlarında karşımıza çıkan kız çocuğu erkek çocuğu ayrımıdır. Kendisine bir erkek çocuğu doğurmadığı için herhangi bir şeyi bahane ederek sözlü ve fiziksel şiddetin örnekleri karşımıza çıkar. Adamın

³⁷⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 19.

³⁷⁸ Melis Sedef Kahraman, Gökçe Çokamay, “Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 2016, 8(4), 322.

ağızından şu cümleler dökülür: “Aksine, sen fahişe bir kadınsın. Dükkânlarda ne yapıyorsun? Eve girdiğimde bir gün seni evde görmüyorum...”³⁷⁹

Karısına bu şekilde çıkışmasının sebebi onu içkisinin yanına meze alması için dükkâna göndermesidir. Sâre dükkândan geç gelince şiddete maruz kalır. Kadın maruz kaldığı eylemin sebebini şu şekilde açıklar: “Tüm bunlar, sana bir kız çocuğu verdiğim için. Rabbinden kork Süleymân! Rabbinden kork.”³⁸⁰

O anda zavallı Sâre elleriyle yüzünü kapatır, ağlamaya başlar. Bir süre sonra sonu ve başı olmayan düşünce denizinde boğulmuş gibidir. Birden aklına eşiyle tartıştığı bir gün gelir. ‘Avvâd, Süleymân’ın elini kaldırarak Sâre’ye vurduğu anı iç monologla okuyucuya aktarır:

- “Eğer o darbe yerine isabet etseydi, bebek vaktinden önce doğar ve ölürdü.” der. Bu fikir, kadının zihninden atamadığı garip manalar çıkarır. “Bebek ölseydi, baba çığılgından anne de sinirinden kurtulurdu... Kim bilir?”³⁸¹

‘Avvâd bu öyküde, özellikle bazı evliliklerde var olan erkeğin merhametsizliğine, kadına uyguladığı bedensel şiddetin yanı sıra sözlü şiddete de başvurarak kadını değersizleştirdiğini ele almıştır. Süleymân’ın hamile karısına bebeğini öldürürcesine şiddet uygulaması ve fahişe gibi ithamlarda bulunması ezilen Sâre’nin durumunu gözler önüne serer:

“Aile yapısı; aile büyüklüğü, ailenin yaşam tarzı, aile kompozisyonu, aile bütünlüğü, anne-babanın mesleki statüleri, ev dışında anne-babanın faaliyetleri, ailenin ekonomik durumu ve aile içi üyelerinin birbirleriyle ve çevresiyle olan ilişkileri gibi değişkenleri kapsayan ve bu değişkenlerle belirlenen bir yapıdır.”³⁸²

Sosyal sınıf, kültür ve ekonomik gelire göre yaygın bir biçimde yaşanmakta olan kadına yönelik şiddetin değişik şekilleri vardır. Şiddet yaşandığı ortamdaki insanlar için

³⁷⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 48.

³⁸⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 48.

³⁸¹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 48.

³⁸² Esra Burcu, *Sosyal Değişme Süreci İçinde Farklı Sosyo-ekonomik ve Kültürel Yapıya Sahip Aileler Arasında Sosyal Kontrolün Etkinliği ve Bazı Sapmış Davranışların Nedenlerine İlişkin Sosyolojik Değerlendirmeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 1992, 82.

tahribatı en fazla olan bir eylemdir. İşsizlik, boşanma, ilaç bağımlılığı, zihinsel bozukluklar şiddetin sebepleri arasında sayılabilir.”³⁸³

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın bir başka aile içi şiddet örneği ekonomik sıkıntıların yaşandığı *Hâviyye* adlı öyküde geçmektedir. Halîl’in mallarına banka tarafından el konulmuştur. Eşi her ne kadar kocasına destek olmaya çalışsa da Halîl’in karamsar ruh hali ve davranışları ev halkına yansır. Varlıktan bir anda darlığa düşen aile içinde bu durumdan en fazla etkilenen Halîl’i eşi şükür etmeye ve sakin olmaya davet ettiği bir günde aralarında tekrar kavga çıkar. Eşi Halîl’in söylediklerine daha fazla dayanamayarak içinde tuttuğu şeyleri, Beyrut’taki kayınının zengin durumundan, orada eğitim için bulunan oğullarına yemek artıklarını verdiğini ve diğer pek çok şeyi söyler. Susmasını söylese de eşinin konuşmalarına daha fazla sabredemeyen Halîl eşine tokat atar, eserde bu durum şu şekilde yer almaktadır:

- “*Sus! Sus Hannâ!*

- *Susmak istemiyorum. Sen onu seviyorsun, öyle değil mi?*

Halîl artık dayanamadı ve bilinçsizce ona tokat attı. Eli çenesine doğru geldi. Ardından sırtını döndü ve çenesinden kan aktı. Yatağına uzandı, üzüntüden bağırıp çağırdı.”³⁸⁴

Halîl’in burada eşine tokat atmasının temel nedeni mallarını kaybetmesidir. Eşi her ne kadar duruma şükretse de Halîl’in çocuklarının ölümünü istercesine anlamsız cümleler sarf etmesi karısını çileden çıkarır. Birden Beyrut’da zengin bir hayat süren eltisini ortaya atar. Hannâ’nın kıskançlık krizi tokatla sonuçlanır. Öyküde ikili ilişkilerde tartışma sırasında denge ve kontrolü sağlamanın zor bir durum olduğuna işaret edilmiştir.

2.3.2. Sağlık Kurumlarının Yetersizliği

“Toplumdaki fertlerin sağlıklı olması sürdürülebilir kalkınmayı ve üretkenliği desteklemektedir. Bu nedenle pek çok gelişmekte olan ülke daha iyi bir sağlık hizmeti sağlamak, kaynaklarını daha etkin kullanmak ve sağlık girişimlerini teşvik etmek için yeni yapısal ve finansal düzenlemeleri içeren sağlık politikaları geliştirmektedir. Bu

³⁸³ Ayfer Yılmaz, “Türk Romanında Aile İçi Şiddet Teması”, *Türkbilig*, 2005/10: 136.

³⁸⁴ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 78.

*amaçla, sektörler arası işbirliği ile sağlık hizmetlerinde eşitlik ve etkinliğin sağlanması kalkınmakta olan dünyada artık zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.”*³⁸⁵ Kuşkusuz insan hayatındaki en önemli sorunların başında sağlık sorunu gelir. Dünyada sağlık hizmetleri, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterir. Lübnan pek çok açıdan dışa bağımlı bir ülke olması sebebiyle zorlu hayat koşulları sağlık sektörünü de etkilemektedir. Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın da ülkesinde yaşanan sağlık sorunlarını göz ardı etmediği ve bazı öykülerinde sağlık problemlerini de ele aldığı görülmektedir.

‘Avvâd *el-‘Azârâ* koleksiyonunda yer alan *el-Ḳarîne* adlı öyküsünde büyücülük yapan bir kadın vasıtasıyla bölgedeki sağlık kurumlarının yetersizliğini gözler önüne serer. Öyküde rahatsızlanan insanlar gerek hastane yetersizliğinden gerekse daha önce cehalet başlığı altında değindiğimiz gibi halkın eğitimsizliğinden dolayı büyücü kadına giderler.

Öyküde üstü kapalı bir şekilde geçen örneklerden birisi metnin kahramanlarından Ummu Huneyn’in kendi çocuğunun muğlak bir şekilde vefat etmesidir. Metinde anlatıcı kahraman tıp fakültesinde okumaktayken cehalet sebepli vuku bulan ölümlere doktor olduğunda çözüm bulmayı kendisine ülkü edinmiştir. Öğrenimi esnasında Ummu Huneyn ile tıp fakültesi öğrencisi arasında geçen bir konuşma söz konusu problem hakkında bize bilgi verir. Yaşlı kadın, anlatıcı kahramana aniden vefat eden çocuğun durumunu sorar. Kahraman da doktorun hastalığın adını yarın söyleyeceğini ifade etmesinin ardından yaşlı kadın doktorların bir şey bilmediğini söyler. Bu durum öyküde şu şekilde ele alınmıştır:

“... Doktor vardığında –onu fakülteden ben çağırdım- yaşananları ondan (çocuğun annesinden) işitti. Sinirli bir hareketle kaşlarını çattı ve bilimin kabul ettiği bir sebep sunarak bana bir öğrenci gözüyle baktı. Fakat ben çocuğun sağlığının çok iyi olduğunu ona vurguladım, eğer çocuğun hayatını sonlandıran gizli bir neden varsa bu nedenini doktorun zavallı anne ve benden daha iyi bildiğini vurguladım. Ertesi gün cevap vadederek ayrıldı.

...

³⁸⁵ Meliha Ener, Nazan Yelkikalan, “Gelişmekte Olan Ülkelerin Sağlık Sistemlerinin Yeniden Yapılanması ve Finansmanı: Türkiye Deneyimi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6) 2003, 2, 100.

Ertesi gün küçük arkadaşımın defnedildiği mezarlıktan geri dönenlerle döndüğümde, evinin eşiğinde (salonda) beni beklerken onunla (Ummu Huneyn) karşılaştım. Sözüyle bana sataştı:

- Çocuğun nasıl öldüğünü bildiniz mi?

Dedim ki:

- İnce hastalık. Doktor bugün ismini bize söyleyecek.

Bana bakmadan sanki kendi kendine konuşarak şöyle dedi:

- Doktorlar hangi şeyi biliyor? Size tatsız şeyler –tıpkı gelecekte senin söyleyeceklerini sana öğrettikleri gibi- söyleyecekler.”³⁸⁶

Öyküde hastalığın nedeni ve doktorun ertesi gün gelip gelmediği açıklanmamıştır. Tevfik Yûsuf ‘Avvâd pek çok eserinde olduğu gibi bu öyküsünde de bazı kısımları muğlak bir şekilde işlemiş ve yorumu okuyucuya bırakmıştır. Doktorun çocuğun vefat nedenini bilmemesi, bilmediği için de anlatıcı kahramanın ince hastalık demesi ve halkın doktorlara karşı güvensiz olması o dönemde sağlık kurumlarının ne denli yetersiz olduğunu gözler önüne sermektedir.

Tahsilini Paris’te tamamladıktan sonra anlatıcı kahraman benzer bir tabloyla tekrar karşılaşır. Büyücülük yapan Ummu Huneyn’in önüne yine hasta bir çocuk getirilir, kendi yöntemleriyle çocuğu tedavi etmeye çalıştığı sırada anlatıcı kahraman doktor olarak eve gider. Yaşlı kadının elinden çocuğu alır ve çocuğun hayatta kalmasını sağlar.³⁸⁷

Sağlık kurumlarının yetersiz olduğuyla alakalı karşımıza çıkan bir başka örnek de *el-‘Azârâ*’da yer alan Kıbr ‘Um’dur. Öykünün kahramanlarından genç kız erken bir yaşta vefat eden annesinin ölümü hakkında düşündükleri dönemin sağlık sorunlarına işaret etmektedir:

“Birkaç aydır on dört yaşını geçmiş olsa da babasının ve insanların dedikleri şeyi tasavvur edemiyordu: Her şey bitti. Anne bu şekilde ölmez. Onun sonrasında planlanan yolculuktan önce geçmesi gereken aşamalar var. Saçların beyazlaması, ellerin titremesi, kamburun çıkması, dişlerin düşmesi nerde? Pazar günü kiliseye giderken

³⁸⁶ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 25-26.

³⁸⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 27-28.

kullandığı koltuk değneği, akşamları arkadaş ziyareti nerede? Annelerin ölümü için canlıların ilkinden sonuna kadar dünya insanların muhatap olduğu usuller ve gelenekler vardır. Fakat bir hafta önce annesi hastalanır, iki gün sonra doktor gelir, ardından onu hastaneye götürürler, üç gün sonra babası ve arkadaşları onu alırlar. Boş ellerle dönerler. Annesi onlarla birlikte değildir, komşuda yok, evde yok, hiçbir yerde yoktur.”³⁸⁸

Alıntıda geçtiği üzere bir ölüm emaresi taşımayan anne, hastaneye götürülmüş olsa da hiçbir çözüm bulunamadan, eve getirilmeye gerek duyulmadan defnedilmiştir. ‘Avvâd bu öyküsünde de ani ve nedensiz ölüm şeklini ele almıştır.

Yine *el-‘Azârâ* koleksiyonunun sekizinci öyküsü olan *el-Hayat*’da ölüm döşeğindeki kahramanın muhatap olduğu doktor mevzu bahis dönemdeki sağlık problemlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Can çekişen bir hastanın evinde bulunan anlatıcı kahraman, ayakta sigarasını içerken evde olup bitenler hakkında bilgi verir:

“Doktor geldi ve can çekişen bacağının bir kenarını tuttu sonra bıraktı. Kalas gibi yatağa düştü.

Süre doldu! Bir saat sonra ölecek!”³⁸⁹

Hasta yakınları kendisinden bir çözüm beklerken doktor son derece basit bir teşhis ile sadece dokunarak yetersiz olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Hastaya nasıl davranması gerektiğini bilmeyen bir doktorun ölüm döşeğinde olan hastaya bu denli saygısız yaklaşımı sağlık kurumları ve çalışanlarının yetersizliğini ortaya koymaktadır.

Bir diğer öykü koleksiyonu *eş-Şabiyu’l-A‘rac*’da yer alan *Aḥadu’ş-Şe‘ânîn*’de de sağlık sorunları dikkat çekmektedir. Çocuk hasretiyle kavrulan Hûriyye etrafında gördüğü gençlerin çocukluk dönemini hatırlar, onların hepsinin çocuğu olmuştur, ancak Hûriyye hala evlat sahibi olamamıştır. Yine bir gün Hûriyye Fuad isimli bir çocuğu dedesiyle oynarken görür. Fuad’ın babası Zahir’in düğününü hatırlar, dört sene önce bu düğün töreninde nikâh şahitliği yapmıştır, şimdi ise Zahir bir evlada sahiptir. Hûriyye, öykünün devamında Fuad isimli çocuktan şu şekilde bahseder:

³⁸⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 53.

³⁸⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 79.

“Zavallı Fuad! Gerçekten güzeldi. Dedesinin kolları arasında gülüp yaramazlık yaparken çok güzeldi. Keşke topal olmasaydı. Kimse bu çocuğun neden topal olduğunu bilmiyor. El-‘Um’un sargılarının topallığına faydası olmadı ve onun ilacı yoktur. El-‘Um köyün özel doktorudur. Altmış yaşlarında pek muhterem bir adamdır. Bir köylü ağaçtan düştüğünde kırığı tedavi eder, inek ne zaman bir çiftçiye toslasa yaraları iyileştirir. Okulda bir harf öğrenmedi, yanında tıbbi malzemelerden ve doktor vasıflarından hiçbir şey yoktur. Fakat ahali ona inanıyor... Bazıları da Zahir’e oğlunu Beyrut’a götürmesi için tavsiyelerde bulundular fakat o reddetti. Çünkü köydeki herkes hastalarından kim Beyrut’a giderse kabre gitmeden dönmediklerine inanıyor!

Fuad’ın topallığında da uyarılar işe yaramadı... ”³⁹⁰

Aslında Tevfik Yûsuf ‘Avvâd bu eserinde köy halkının bu bilinçsiz tutumuna cümlelerini üç noktayla eksik bırakarak karşı çıkışını açıkça göstermiştir. el-‘Um kendi geleneksel tedavi yöntemleriyle çok da ağır vaka olmayan hastaları iyileştirdiği için köyde bir saygınlık kazanmış ve köyün özel doktoru ünvanını almıştır. Her ne kadar köyün özel doktoru olarak anılsa da tıp alanında ihtisas yapmadığı için el-‘Um her hastayı tedavi edemez. Köyde sağlık ocağı gibi herhangi basit bir kurumun olmaması ve köy halkının değil tıp eğitimi almak bir harf bile bilmeyen eğitimsiz bu adama ya da adamlara tamamen teslim edilmesi oldukça problemlili bir durumdur. Ayrıca şehre doktora giden bir hastanın iyileşmiş bir şekilde dönmemesi algısının halkı kötü bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu tür yanlış algıların ortadan kaldırılması için köy gibi ücra yerlere sağlık hizmetlerinin götürülmesi gerekir. İnsan olan herkesin nerede yaşarsa yaşasın ülkesinin hizmetlerinden faydalanmak en doğal hakkıdır. Köylerdeki sağlık kurumları eksikliğin, şehre ve şehirdeki doktorlara olumsuz bakış açısının giderilmesi ve halka önemli bir mevzuu olan sağlık konusunun anlatılması ve halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Edebi kişiliğinde de değindiğimiz gibi yaşadıklarını, gördüklerini kendine yazmayı amaç edinen Tevfik Yûsuf ‘Avvâd eserlerinde yoğun bir şekilde işlediği sağlık sorunlarını ve bu alandaki yetersizlikleri okuyucuya aktardığı görülmektedir.

³⁹⁰ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu ‘l-A‘rac*, 114-115.

2.3.3. Tecavüz, Evlilik Dışı İlişki ve Taciz,

*Türk Dil Kurumu sözlüğünde tecavüz kelimesi saldırı, namusuna saldıрма, başkasının hakkına el uzatma, aşma, ötesine geçme anlamlarında kullanılır.*³⁹¹ Bu konunun Tefîk Yûsuf ‘Avvâd’ın öykü ve romanlarına da yansıdığı görülmektedir.

Ṭavâhînu Beyrut’da Temîme, arkadaşı Hânî’ye iş yerinde çalışan Ebû Azîz el-Yâfâvî’nin başından geçen bir olayı anlatır. Yâfâvî limanda çalışan bir işçidir ve kendisini Ebû Şerşûr diye çağırırlar. Ancak kendisine Ebû’l-Azîz diye seslenilmesini ister, oğlunun adı Azîz’dir ancak onu da Ebû’l-Hûl diye çağırırlar. Ebû’l-Hûl Temîme’yle aynı iş yerinde çalışan bir bekçidir. Sürekli dalgın olduğu için Temîme ona aşık olup olmadığını sorar. Ancak bu soru karşısında Temîme’ye hiçbir cevap vermez. Bir gece babası Ebû Şerşûr sendikaya gelir ve oğluna Temîme’yle konuşmasını, derdini anlatmasını söyler. Ancak yine konuşmadan sendikadan ayrılır. Babası Şerşûr da çok güçlü ve sigaraya düşkün biridir. Temîme onun için her ne kadar uğraşmışsa da sigaradan vazgeçmesini sağlayamamıştır. Bir süre konuştuktan sonra Temîme’ye sendikada kimsenin onu sevmediğini yineleyerek vurgular. Bunun üzerine Temîme de kendisini sevmesinin nedenini sorar. Ve Ebu’l-Azîz şöyle bir şey der ve öyküsünü anlatmaya başlar:

“Neden sigarayı bırakmaya gücümün yetmediğini sana söylüyorum. Tek bir şey. O ya da sigara. O asla gelmeyecek, asla. Şimdi beni anlıyor musun?”³⁹²

Dediklerinden hiçbir şey anlamayan Temîme bu kadının kim olduğunu merak eder. O sırada Ebu’l-Azîz gözyaşlarına boğulur. Asla geri gelmeyecek dediği kişi kendi kızıdır. Yahudiler 1948 yılında o korku gününde gözünün fidanını öldürürler. Portakal ağaçları arasında şehrin eteklerinde bulunan evine girdiklerini söyler. Karısı iki yaşında olan oğlu Azîz’le birlikte testilerini doldurmak için fecr vaktinde evden çıkarlar. Evde sadece kızı kalır ve durumu şöyle izah eder:

- Beni demirle bağladılar, silahlarıyla beni tehdit etikten sonra ‘Adlâ’ya tecavüz etmeye çalıştılar. Onun adı ‘Adlâ’ydı. el-Yâfâvî’nin kızıydı. Fakat ona güçleri yetmedi. el-Ergûn çetesinden üç kişiydiler.”

³⁹¹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 2295.

³⁹² Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, s 101.

Ebû Şerşûr, başından geçen trajik olayı anlatırken konuşmakta zorlanır ve kelimeler boğazında düğümlenir, hıçkırır hıçkırır ağlar. Demirden kurtulmaya çalışırken kızı Adlâ'yı evin arkasına sürükleyerek götürürler. Kızının ses ve çığlıkları kulağına gelir, perişan bir haldedir, gelen kurşun sesiyle Adlâ'nın sesi kesilir, yerini kahkahalar alır. İki kişi gelir onu kızının yanına götürür ve kızını yerde uzanmış bir halde görür, üçüncü asker de kızının ölüsünün üstündedir. Kızı direndiği için onu öldürürler. Şerşûr kendini adamın üstüne atar ve onu parçalayacağı sırada arkadaşları elinden alır ve arabaya binerler.³⁹³

Şerşûr aile hayatını alt üst eden bu olayı güçlkle anlatır, zira oğlu Azîz'in suskunluğunun altında yatan sebebin bu durum olduğu aşikardır. Aileler için çocukları mutluluk sebebi sayılır.³⁹⁴ Ne yazık ki, kızının başına gelen olaylar karşısında Ebu'l-Azîz, herşeyden –kendi canından bile- vazgeçmiştir. 1948'lar Filistin bunalımının yaşandığı yıllardır ve komşu ülke Lübnan'da bu durumdan etkilenmiştir. 'Avvâd da ülkesindeki karışıklıktan yararlanan Yahudi askerlerinin masum insanlara uyguladığı tecavüz ve baskı girişimlerini ikinci romanı *Ṭavâhînu Beyrut* adlı eseriyle okuyucuya ulaştırmıştır.

Yazar, başka bir tecavüz olayını da *eş-Şabiyyu'l-A'rac*'da yer alan *Hannûn* adlı öyküsünde işlemiştir. Eser, Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılında kıtlıktan etkilenen bir ailenin hazin öyküsünü ele alır. İnsanların kuru ekmeğe muhtaç olduğu bir zaman diliminde sekiz yaşındaki İlyas isimli oğlunun aç kalmasına dayanamayan annesi Esmâ ekmek vermesi karşılığında bölgenin zengini olan Yusuf Bey ile birlikte olmak zorunda kalır. Yusuf Bey, küçük çocuğa annesinin gelmesi karşılığında ekmek vereceğini söyleyince İlyas çığlık atarak, sevinçten yerde yuvarlanır, yüzü toz-toprak içinde annesinin yanına gider ve durumu anlatır, annesi de öfkelenerek oğluna tokat atar. Durumu gittikçe kötüleşen İlyas annesinin yanına gelerek isyanda bulunur. Her şeyden habersiz, Yusuf Bey'in isteğinin ne anlama geldiğini dahi bilmeyen masum çocuğunun açlık feryatlarına dayanacak gücü kalmayan Esmâ bir anlamda Yusuf Bey tarafından tecavüze mecbur bırakılmıştır.³⁹⁵

³⁹³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 100, 101, 102.

³⁹⁴ Mustafa Aydın, *Sistematik Aile Sosyolojisi, Ailede Çocuk ve Ebeveynle İlişkisi*, Ed: Mustafa Aydın, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, 200.

³⁹⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 126-127-128.

Fuhuşun nedenlerinden biri de ekonomik sorunlardır. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, hayatını sürdürebilecek kadar maddi gelire sahip olmayan kadınları bazen fuhuşa sürükleyebilir.³⁹⁶ ‘Avvâd, eserlerinde çeşitli nedenlerle kötü yola düşmüş ya da düşürülmek zorunda kalmış kadınların sosyal sorunlarından biri olan fuhuş konusunu da ele aldığı görülür. *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *el-Makberetu’l-Müdenne* adlı öyküde Selmâ isimli kahramanın evlilik dışı birliktelikle başlayan bir ilişkisinin hayat kadınlığına dönüşen süreci anlatılır. Öyküde köy muhtarı ile birlikteliğinden hamile kalan Selmâ’nın çevresel baskıdan kurtulmak için Beyrut’a gittiğini öğreniriz. Orada fuhuş yoluyla kısa bir süre içinde çok zengin olan Selmâ artık Rozita adını alır. Öyküde dört ev, beş bin Osmanlı Lirası ve daha başka ziynetlerin de bahsi geçer. Öykünün ilerleyen sayfalarında Selmâ hakkında konuşan kadınlar onun sevgilisi tarafından öldürüldüğünü söylerler. Bu durum öyküde şu şekilde ele alınmıştır:

- “*Ey kardeşim, her gün yatağında uyuduğu kişi onu öldürdü. Malına göz koydu ya da onun başkasına aşık olduğunu gördü.*

- *Sen ne zannediyorsun? Bunun gibi kadınlar böyledir. Allah bizi korusun! Her gün ondan fazla kişi yataklarında uyuyor. Her seferinde iki lira ödüyorlar.*”³⁹⁷

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *Ķamîşu’s-Şûf* adlı öykü kitabında yer alan *Tûhâ*’da, önceki zamanlarında kabadayı olan Süleymân’ın polis memuru olduğunu öğreniriz. Eserde Süleymân sorumsuz bir baba davranışı sergiler. Karısına karşı kaba hareketlerde bulunarak şiddet uygular bunun nedeni ise eşinin kız çocuğu dünyaya getirmesidir. Süleymân haberi evin eşigindeyken alır eve girmeden oradan ayrılır. Gündüz iş yerinde, akşam saatinde de kahvede, gece de genelev gibi bir eve gider ve sabah uyanırken kendini bir kadının kollarında bulur.³⁹⁸

Yazar yine *Ķamîşu’s-Şûf*’da yer alan *Behiyye* adlı öyküsünde, Beyrut’ta gece hayatı hareketli Mîmî isimli kadını anlatır. Kahramanımız gece kulübünde dans eden bir kadın olarak karşımıza çıkar. Tramvayda Mihail isimli kahraman onu görür ve ona aşık olur. Sonrasında Mihail tesadüfen girdiği eğlence mekanında tekrar onu görür ve gece

³⁹⁶ Recep Durgun, *Ahmed Nedim Kasimi’nin Öykülerinde Sosyal Sorunların Yansımaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, 173.

³⁹⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 31.

³⁹⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Ķamîşu’s-Şûf*, 45,46.

yarısı saat ikide otele giderler. Eski adıyla Behiyye'yi fuhuşa iten mekan ve zaman yani kahramanın gerçekliği belirgin bir şekilde 'Avvâd tarafından verilir. Bir sonraki bölümde Behiye karakteri daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacağı için bu bölümde bu kadar bilgi ile yetinmekteyiz.³⁹⁹

Yazarın *eş-Şabiyyu'l-A'rac*'da yer alan *el-Mağberetu'l-Mudennese* adlı öyküsünde Selmâ muhtar tarafından hamile bırakılır. Selmâ karnı büyüyünce muhtara kendisine sahip çıkmasını ister, muhtar da sürekli bu durumu erteler. Bu nedenle Selmâ köyü Fevrân'ı terketmek zorunda kalır. Selmâ'nın bu durumunu üç kişi dışında kimse bilmez.

Bu öyküde evlilik dışı bir ilişki olduğu aşıkardır. Eserde evlilik dışında kurulan beraberliğin ortaya çıkardığı sorunlar ele alınmıştır. Selmâ evlilik dışı bir ilişkiden hamile kalmıştır. Ne yazık ki Selmâ'nın sonraki hayatı da bu şekilde devam etmiştir. Eskiden var olup günümüze kadar devam eden bu tür toplumsal sorunlar 'Avvâd'ın eserlerinde de ele alınmıştır. Yazar belki de bazı kesimler tarafından ört bas edilmek istenen konuları cesurca dile getirmeyi tercih etmiştir.

2.3.4. Kadının Karşılaştığı Sorunlar

*“Cinsler arası eşitsizlik günümüzde önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. İki cins arasındaki eşitsizlik siyaset, eğitim, ekonomik faaliyetler, aile içi roller gibi birçok farklı alanda kendini göstermektedir. Bu farklı düzlemlerde ortaya çıkan eşitsizliklerin izlerini gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde görmek mümkün. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik gelişmekte olan ülkelerde daha belirgindir.”*⁴⁰⁰ Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Lübnan'da da kadınların pek çok sorunlarla karşı karşıya kaldığını görmekteyiz. Lübnan'da yaşananları göz ardı etmeyen, eserlerini yaşadığı ve gördüğü çevreden esinlenerek kaleme aldığını belirten Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın edebî çalışmalarında kadın ve kadın sorunlarına sıkça rastlanmaktadır.

eş-Şabiyyu'l-A'rac adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Hannûn* adlı öyküde Birinci Dünya Savaşı'nda Lübnan'ı kasıp kavuran açlık ve açlığın beraberinde getirdiği sorunlar anlatılmaktadır. Asıl ismi Hannâ olan ancak Hannûn olarak çağrılan ana

³⁹⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 60-61.

⁴⁰⁰ Meral Timurturk, *Sosyal Problemler Sosyoloji Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler*, Editör: Nurşen Adak, (3.Baskı), Siyasal Kitabevi Ankara 2018, 143.

kahraman, savaştan önce hali vakti yerinde bir işe sahip orta halli bir adamdır. Ancak savaştan sonra işini kaybeder, varını, yoğunu, elden çıkarır, evini de zengin biri olan Yusuf Beye satmak zorunda kalır. Yusuf Beyin de Hannun'un gibi bir oğlu vardır. Yusuf Beyin oğlu her şeyin en güzelini ve en iyisini giyinir, zenginliğiyle övünür, çocuklara küfreder, onları döver. Hannun'un oğlu İlyas acıktığı zamanlarda Yusuf'un oğlunun yanına gider. Beyin oğlu tavuk dışkısını İlyas'a verir. İlyas her öğlen gelir, tavuğun dışkısında yiyecek bir şeyler arar. Bir gün Yusuf Bey ayak ayak üstüne atmış otururken İlyas tekrar gelir ve Yusuf Bey şöyle der:

- *"Annene git ve ona şöyle söyle: el-Bey sana ekmek vermek için ona gelmeni istiyor."*⁴⁰¹

Çocuk ekmek kelimesini duyar duymaz eve fırlar ve mesajı annesine ulaştırır. Hannâ'nın karısı Esmâ güzel kadınlardan biridir. Esmâ oğlunu alır Yusuf Bey'in sarayına yönelir ardından bir anda öfkelenerek oğlunu arkasından çekerek sürükler, İlyas ısrar edince çaresiz Esmâ oğluna tokat atarak tüm hırsını oğlundan alır. Bu kez İlyas'ı tavuk dışkısında yiyecek aramaktan da men ederler ve Yusuf Bey beş gün içerisinde evi boşaltmaları için Hannâ'ya değil de karısı Esmâ'ya mektup yollar. İlyas'ın açlıktan iyice kurumaya başladığı bir gün annesine:

- *Yemek istiyorum. Ben ölüyorum anneciğim! Neden komşumuz el-Bek'in ekmeğini kabul etmiyorsun. Sen benim ölmemi mi istiyorsun. Yok olmamı mı istiyorsun!*⁴⁰²

Henüz sekiz yaşında her şeyden habersiz İlyas'ın acısına daha fazla dayanamayan Esmâ ağlayarak oğluna sarılır. Oğlunun iniltisini dinler ve kocasından habersiz Yusuf Beye gitmeye karar verir. Esmâ'nın gitme anı öyküde şu şekilde ele alınır:

"Sonra kendini aynanın karşısında saçlarını düzeltirken ve esmer alnında bulunan şeffaf başörtüsünü yaparken gördü. Zayıflığına ve veremin emarelerine rağmen hala güzeldi. Sarkan memelerine rağmen göğsü diriydi. Ne önemi var, gözleri hala şeker gibi ve baldırlarında hala et var. İşte oğlunu evde bırakıyor, kapıyı hafifçe kapatarak çıkıyor. Yokluk uzun sürmeyecek. On beş dakika. Bekle İlyascığım! Az bekle! Ağlama. Açlıktan inleme. Yiyeceksin ve doyacaksın. Sen küçüksün. Sen ölmeyeceksin."

⁴⁰¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 126.

⁴⁰² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 127.

Sen hayatsın, yaşayacaksın. Dediğinde haklısın. Neden annen Yusuf Bey'den ekmek almayı reddediyor. Yusuf Bey babadan evi aldı, annenden de istediği şeyi alacak. Fakat ölüm seni almayacak. Sadece on beş dakika bekle!...

(...)

Esmâ zengin sarayından çıktı ve (Yusuf Bey) onunla kapıya kadar eşlik etti hem de güler yüzle ve bıyığını döndürerek... ”⁴⁰³

Esmâ kolunun altına sıkıştırdığı altı ekmekle eve gider. Öyküde her ne kadar açık bir şekilde yazılmamışsa da biz Yusuf Beyin Esmâyla zorla birlikte olduğunu anlamaktayız. ‘Avvâd burada kadının hem cinsel hem de vicdani olarak sömürüldüğünü gözler önüne sermiştir. Maalesef ki hiçbir hakkı olmadığı halde evli kadının bedenine sahip olma hakkını kendinde gören Yusuf Bey, Esmâ’ya tecavüz etmiştir.

Esmâ oğlunun çaresizliğinden dolayı Yusuf Beye gitmiştir. Ancak Esmâ’nın yaşadıkları bunlarla sınırlı değildir. Eşi ondan önce eve gelmiştir, oğlu annesinin Yusuf Beyin yanına ekmek almaya gittiğini, annesi gelmezse Yusuf Beyin onları kovacağını ve annesinin itaat etmesi durumunda ise çok ekmek vereceğini söyler. Hannâ duydukları karşısında şoka girer ve Esmâ eve girdiği anda Hannâ direk gibi önüne dikilir, çenesinden tutar, başparmağını kaldırır ve dişlerini göstererek ekmeği nereden getirdiğini sorar. Ekmeğe vurur, ekmekler yere düşer. Sonra Esmâya vurur, Esmâ yere devrilir, İlyas gördükleri karşısında bağırır da Hannâ bıçağı alır ve Esmâ’nın göğsüne batırır, ceset altı gün yerinde kalır, taşıyıcılar gelir, Esmâ’yı ve oğlunu birlikte gömerler.⁴⁰⁴

Eserde Esmâ’nın durumu içler acısıdır. Açlıktan ölmek üzere olan evladına ekmek getirmekten başka hiçbir amacı olmayan kadın başkası tarafından tecavüze uğramış ve de kocası tarafından namus cinayetine kurban gitmiştir. ‘Avvâd bu öyküde pek çok kadının maruz kaldığı tecavüz ve namus cinayeti adı altında iki temel sorunu trajik bir biçimde ele almıştır.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın çalışmamıza dâhil olan tüm roman ve öykü kitaplarında kadınların karşı karşıya kaldığı problemlere pek çok örnekler verdiği görülmüştür. Göç

⁴⁰³ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 128.

⁴⁰⁴ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 129-130.

alt başlığı altında bahsedeceğimiz üzere iktisat temelli ortaya çıkan yurt dışında çalışma zorunluluğunun tezahür ettiği ilk yer aile ve kadın olduğu görülmektedir.

el- 'Azârâ koleksiyonunda yer alan *Bilâduz-Zeheb* adlı öykü uzun bir ayrılığı konu edinir. Evliliklerinin üzerinden en fazla altı ay geçmesine rağmen Hanne'nin kocası Butrus el-Hemmâm karısını yalnız bırakarak Brezilya'ya gitmeye karar verir. Bu duruma üzülen Hanne'nin köydeki diğer kadınlardan bir farkı yoktur, köyde düğününden bir hafta sonra kocası giden ve yirmi yıl kocasının dönmesini bekleyen kadınlar söz konusudur. Bu durum öyküde şöyle anlatılmıştır:

... Bu yüzden Hanne'nin köy kadınlarının kabul ettiği gibi durumu kabullenip gözyaşı dökmekten başka yapacak bir şeyi kalmadı.

- Onlardan-düğünden bir hafta sonra kocaları tarafından terk edilenlerden ve yirmi yıldır dönüşünü bekleyenlerden - daha iyi değilim.⁴⁰⁵

Öyküde, ana kahraman Hanne'nin kaderine razı olmaktan başka bir çaresi yoktur, bu nedenle etrafında bulunan kadınların durumuna bakarak kendine teselli vermeye çalıştığı gözlemlenmektedir.

Öykünün devamında Butrus el-Hemmâm Brezilya'ya varır varmaz Hanne'nin bir erkek çocuğu doğuracağı müjdesini alır. Brezilya'da en fazla üç- dört sene kalacağına dair söz verir. Fakat bu söz doğru değildir. Brezilya'da evlenen Butrus yıllar geçmesine rağmen ülkesine dönmez. Bununla birlikte artık yetişkin oğlu babasını arama vaadiyle yurtdışına gider. Oğlu Mahhûl bir kez annesini görmeye gelir ve bir daha da ülkesine geri dönmeyecek şekilde gider. Çünkü Mahhûl Brezilya'nın bilinmeyen bir bölgesinde babasını ve babasının sevgilisini öldürdükten sonra kaçır. Bu haberi duyan Hanne da aklını kaybeder.⁴⁰⁶

Köyde bir başına kalan Hanne'nin arkasından komşuları dedikodu ederler, Hanne'ye eşiyle alakalı imalı göndermeler yaparlar. Fakat zavallı kadın tüm bunların doğru olduğunu bilse de duyduklarına inanmak istemez.⁴⁰⁷

'Avvâd, *Bilâduz-Zeheb*'de bir dönem yoğun göç veren ülkelerden biri olan Lübnan'ın durumunu ve geride kalan bu kadınların karşılaştıkları zor durumları bazı

⁴⁰⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 35.

⁴⁰⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 33-39.

⁴⁰⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 37.

eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de işlemiştir. Göç temalı bazı eserlerde göç eden insanların, evli olanlar da dahil gittikleri yerlerde yeni hayatlar kurdukları daha sonra ülkelerine geri dönmedikleri, geri dönme vaadiyle gidenlerin de arkalarında eşlerini ve çocuklarını bıraktıkları görülmektedir.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd *Ömer Efendi* adlı öyküsüne “*Zengin olmak için en kısa yol*”⁴⁰⁸ diyerek giriş yapmıştır. ‘Avvâd bu öyküde kadın ticareti yaparak kısa yoldan zengin olmanın peşine düşen bir adamı anlatır.

Öyküyle aynı adı taşıyan karakterin bir kriz süreci sonunda iflas ettiği ve iflas sonunda eserde doğrudan anlatılmasa da dolaylı olarak -satır aralarına dikkat edildiğinde- kadın ticaretine başladığı fikri okurda uyanır. Anlatıcı kahraman Ömer Efendiye gizli projesini sorduğunda aralarında konuşmalar geçer. Nitekim öyküde:

- *Ateşkesten sonra üç sene arka arkaya İstanbul’da kaldım. Ülkenin en büyük sahipleriyle tanıştım, onlar büyük saraylarda yaşıyorlar. Devletin ileri gelen adamları onları ziyaret ediyor, insanlar onlara saygı duyuyorlar, fakat keşke geceleri ne yaptıklarını bilseniz?*

Şöyle dedim:

- *Uyuyorlar, ne yapıyorlar Ömer Efendi?*

Ardından alaycı bir şekilde kafasını salladı:

- *Sandığın gibi uyuyorlarsa öyleyse servetleri nereden geliyor? Şerefle çalışıyorlar ve üstünü örtüyorlar!*⁴⁰⁹

‘Avvâd romanlarında olduğu gibi öykülerinde de olumsuz Türk imajı yaratmaya çalıştığı görülmektedir. Yazar, İstanbul gibi büyük bir yerde zengin insanların sadece usulsüz yollarla para kazanarak hayatlarını lüks sürdürdükleri izlenimini yaratmaya çalışır.

Eserde Ömer Efendinin içinde bulunduğu kötü hal sebebiyle kadınlar hakkında kabul edilmeyecek olumsuz genellemeler yaptığı görülür. Öyküde ana kahramanla arasında geçen konuşma şu şekilde gerçekleşir. Ömer Efendi anlatıcı kahramana maaşının ne kadar olduğunu sorar, aldığı cevap karşısında maaşının kıymetsiz olduğunu

⁴⁰⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l- A’rac*, 149.

⁴⁰⁹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l- A’rac*, 153.

söyler ve anlatıcı kahramanın da aslında durumundan razı olmadığını ifade eder. Ardından anlatıcı kahraman kendisinin düşüncelerine katılmadığını, onu gizli projesine çekmeye çalıştığını söyleyince Ömer Efendi şöyle cevap verir:

- *Vallahi arkadaşım, hayatımda sayısız kadın tanıdım. Kadınlar erkeklerden sadece para ister, para dışında hiçbir şey ne gençlik, ne güzellik onu zapt edemez.*”⁴¹⁰

Ömer Efendi böyle söyleyerek toplumdaki kadın için geçerli olan olumsuz yargıyı gün yüzüne çıkarır. Burada Ömer Efendi kendini hesaba katmadan erkeklerin değil de kadınların sadece paraya önem verdiklerini dile getirerek kadına maddiyatçı gözle bakıldığını direkt olarak ifade eder. Ömer Efendi zengin olmak için kadınları kullanmıştır. Ömer Efendi gibi bilinçsiz pek çok insan kadınların doğurganlık, annelik gibi manevi değerlerini hiçe sayarak kadınlara sadece maddi değer yüklemiştir. Tevfik Yûsuf ‘Avvâd eserlerinde kadının karşılaştığı sorunları farklı açılardan ele almıştır bu öyküde ise kadına sadece maddiyatçı bir obje olarak bakılmasını işlemiştir.

eş-Şabiyyu’l- A’rac adlı öyküde yer alan *Siḳâ’u’l-Ḳahve* karısı tarafından terk edilen Bû Emîn adlı karakterin öykünün en son satırında ağzından çıkan “*Kadınların hepsinin kurbanlık koyun olduğu*”⁴¹¹ sözü kadına karşı yapılan bir başka olumsuz genelleme örneği oluşturur. Öyküde karısı terk eden adam ayrıca şunları da söylemektedir:

“*Kıskanıyor muyum? Ha! Ha! Onu sevmiyorum ve yeryüzünde bir kadın bile sevmiyorum. Aşk! Aşk! Bizde aşk yoktur. Aşk, arabası olanlarındır, aşk sarayları, hizmetçileri, maiyeti olanlarındır, temiz elbiseli, ince yapılı bir memurundur. Bizde aşk var mı?*”⁴¹²

Kahramanın yaptığı aşk yorumuna baktığımızda kadınların biricik isteğinin para, mal, mülk vb. maddiyattan ibaret olduğu gibi olumsuz bir bakıştan söz edilebilir.

Ḳamîşu’s-Şûf adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Behiyye* adlı öyküde Beyrut gibi büyük bir şehirde sahipsiz yaşamak zorunda kalan bir kadının karşılaştığı problemler ele alınır. Kadın kahramanın yaşadığı trajik hayat ‘Avvâd tarafından etkili bir biçimde aktarılır. Behiyye gece kulübünde hayat kadını olarak çalışmaktadır. Mihail adlı

⁴¹⁰ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l- A’rac*, 154.

⁴¹¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l- A’rac*, 161.

⁴¹² Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l- A’rac*, 161.

karakter kendisine neden gece kulübünde bir dansçı olarak çalışmaya başladığını sorduğunda, Behiyye vereceği cevabın geçmişi silmeyeceğini ve bununla birlikte hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini söyler.⁴¹³ Yazar, hayat kadını olan Behiye'nin gündelik hayatında karşılaştığı sorunları bariz bir şekilde ortaya koyar.

'Avvâd'ın kadın ve kadına dair sorunları sadece bu eserlerle sınırlı değildir, ancak yazarın kadınla ilgili genel düşüncelerini yansıtmaları açısından bu kadarını ele almakla yetindik.

2.3.5. Engel Durumu

Türk Dil Kurumu "*engel*" kavramı için "*bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handicap, ket*" "*engelli*" kavramına "*engeli olan, mânialı, vücudunda eksik veya kusuru olan, özürlü*" anlamını, "*engellilik*" için ise "*engelli olma durumu*"⁴¹⁴ anlamını kullanmıştır.

'Avvâd'ın öykülerine baktığımızda eserlerinde engelli kahramanların da yer aldığını görmekteyiz. *eş-Şabiyyu'l- A'rac* adlı öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan *eş-Şabiyyu'l- A'rac*'da Halîl isimli ana kahramanın ve yine *-eş-Şabiyyu'l- A'rac - Aḥedu's-Şe'anîn*'de yer alan yan kahramanlardan biri olan Fuad isimli çocuğun topal olması, *Ḳamîşu's-Şûf* adlı öykü koleksiyonunda *el-Visâm*'daki Barakat er-Râsî isimli ana kahramanın ve diğer yan kahramanların görme engelli olması son olarak da *el-'Azârâ* isimli öykü koleksiyonunda yer alan *el-Mu'allim* adlı öyküde anlatıcı kahramanın öğretmeninden gördüğü şiddet sonucu sağ gözünü kaybetmesi sonucu meydana gelen görme engelliliği anlatılmaktadır.

Görüldüğü gibi Tefîk Yûsuf 'Avvâd, etrafında gördüğü engelli insanların yaşadıkları çevrede karşılaştıkları zorlukları görmezden gelmeyecek, engellilerin iç dünyasına girmeye çalışmış ve onların duygularını eserlerinde ele almaya çalışmıştır.

Ḳamîşu's-Şûf öykü koleksiyonu içinde bulunan *el-Visâm* adlı öyküde hayatına pozitif bir katkı sağlaması umuduyla girdiği görme engelliler derneğinde pek çok sorun yaşayan Barakat adlı âmâ kahramanın öyküsü anlatılır. Barakat ilk başta kendisine gösterilen ilgiden dolayı aşırı memnun olsa da devam eden sayfalarda tam aksi yönde

⁴¹³ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 67.

⁴¹⁴ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*,

sorunlar belirir. Derneğin müdürü ve yardımcısı olan Ebu Umşe zorla ve karşılıksız olarak körleri çalıştırmaktadır. Dernekte engelliler arasında bir muhbir olarak da çalışan Ebu Umşe her tür bilgiyi müdüre iletmektedir.

Barakat derneğe ilk girdiği güzel karşılamamanın ardından arkadaşlarından duyduğu şeyler karşısında şaşkına döner. Arkadaşları Yusuf, Hannâ ve Ferid'in dediği şeylerin doğruluğunu düşünmeye çalışır.

*- Yemek az! ... İş çok! ... Müdür zalim! ... Ebu Umşe casus! ...*⁴¹⁵

Engellilik gibi zor şartlarda yaşayan insanlar angarya tipi çalışmayla üzerlerinden para kazanılan kölelere dönüştürülmüştür. Arkadaşlarının Barakat'a dedikleri sadece bunlarla sınırlı değildir.

*- Eğer bekarsa her sandalyeye iki kuruş, evliyse beş kuruş –dernekte sadece dört evli var – hakkı vardır ve kazançlar derneğin kasasında kalır. Her hafta pazar günü evliler nasiplerini alırlar, bekarın nasibi ise Allah'dan başka kimsenin bilmediği bir güne emanet kalır. Çünkü girenlere kapı açık, çıkmak isteyenlere kilitlidir.*⁴¹⁶

'Avvâd, burada engellilerin emeklerinin sömürülmesini ele almıştır. Görme sorunları olan ve aslında kendilerine yardım edilmesi gereken engellilerin dernekte insanlar için sandalye yaptıkları anlatılır. Çok çalıştıkları halde yemek bile kısıtlı olarak verilmektedir. İçinde bulundukları duruma itiraz etmek isteyen engelli dernek üyeleri müdürden görecekları şiddetten korkmaktadırlar. Barakat çalışmayacağını, hasta olduğunu ve buradan ayrılmak istediğini söylese de Ebu Umşe izin vermez. Akşam odalarına dönen körlerin konuşmalarına ve şakalaşmalarına dahi izin verilmez, dua edip uyumaları söylenir.

Barakat yaşadığı onca şeyden dolayı kaçmak ister, kaçarken müdüre yaklanır. Tırmandığı duvardan yüzü kanarcasına sürtülerek indirilir. Zavallı âmâ Barakat'ın yaşadıkları bununla da sınırlı kalmaz. Öykünün devamı şu şekildedir:

⁴¹⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 28.

⁴¹⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, 29.

- *Tesbihle birlikte daima yanında taşıdığı deriden kamçısını cebinden çıkardı. Ebu Umş'e'ye Barakat'ın ellerini arkadan bağlamasını emrettikten sonra kamçıyla sinirli bir şekilde ayaklarına, ellerine, kafasına ve tüm parmaklarına vurarak saldırdı.*⁴¹⁷

'Avvâd bu öyküde engellilerin maruz kaldıkları haksız işkenceleri ortaya çıkarmaktadır. Engelliler için açılmış bir dernek olan bu kurumda yöneticilerin sadece ticari kazanç sağlamak amacıyla görme yetisini kaybetmiş ve belki de dernekten başka sığınacak yerleri olmayan insanları çalıştırması son derece yanlış bir davranıştır.

Ṭevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın eserlerinde karşımıza çıkan dramatik örneklerden birisi de öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan *eş-Şabiyyu'l-A'rac*'tır. Yapıtta çocuk yaşta olan bir çocuğun engelli ve zorlu yaşam karşısında verdiği hayat mücadelesi sosyal bir sorun olarak dile getirilmektedir.

Eserde Halîl isimli topal çocuğun engelli olması nedeniyle amcası tarafından sömürülmesi, çevresine karşı verdiği savaş ve eserin sonunda da kendi özgürlüğüne kavuşması anlatılır. Yapıtta ana kahraman, çalışmak zorunda kalan yürüme engelli Halîl isimli bir çocuktur. Aslında 'Avvâd öyküde Halîl'in engel durumunu eserine başlarken okurun anlayacağı şekilde açıkça izah etmiştir. Öykünün girişi şöyledir:

*"Adı Halîl idi. Ancak insanlar onu bu ismiyle tanımazlardı. Onu Topal diye çağırırlardı. Neredeyse kendisi de gerçek ismini unutmuştu."*⁴¹⁸

Amcası tarafından çalıştırılıp elinden parası alınan küçük kahraman aynı zamanda etrafındaki çocuklardan da şiddet görmektedir:

"O akşam Topal Ma'riz Çarşısı'ndayken eve geç kaldı. Sandığında hala üç dilim kek vardı. Çarşıda kalabalık insanlar arasında bir kaldırımdan diğerine dolanmaya başladı:

- "Keek, keek" diye bağıırıyordu.

Derken yalın ayak, saçları başları dağınık, kaba dokunmuş gömleklerinin açık kısımlarından göğüsleri görünen üç çocuk onu tanıdı ve üzerine saldırdılar. Hemen duvara doğru çekildi, sırtını yasladı ve sandığını yanına koydu. Kollarını sıvadı. Burnundan soluyarak bağırımaya başladı:

⁴¹⁷Ṭevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 31.

⁴¹⁸ Ṭevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 13.

-Gelin! Yaklaşın buraya!

Ancak çocuklar alay ederek kahkaha attılar. Bu, topalın kendisi değil miydi? Her gün hakaret ettikleri ve kekleriyle karınlarını doyurmadan önce kendisini bir güzel dövdükleri bu değil miydi?”⁴¹⁹

Hayatında birkaç trajediyi aynı anda yaşayan küçük Halîl’in dayak yemesinin sebebi engelli olması yani bir anlamda savunmasız bir çocuk olmasındandır.

Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın eserlerinde karşımıza çıkan bir başka engel örneği de *el-Mu‘allim* adlı öyküde geçmektedir. Ortaokul öğrencisi söylediği küçük bir yalandan dolayı aşırı şiddete maruz kalmış, yediği onca darbenin ve tokatın sonucunda sağ gözü kör olmuştur. Engelliliğin sadece mevzu bahis kişi ile sınırlı kalmadığı ve bu zor halinin etrafını da etkilediği şu örnekte görülmektedir:

Baba oğluna hep arkasında olup onu koruyacağını söyler ardından oğlunun “*Neden bütün babaların iki gözü var, benim babamın tek gözlü*” diyerek mırıldandığını hissettiğini ve oğluyla “*Senin baba sakat, sakatın oğlu gel... vb.*” diyerek alay ettiklerini bildiğini itiraf ettikten sonra oğlunu rahatsız eden bu sorulardan kurtarmak için, kör olmasına sebep olan yıllar önce yaşadığı olayı anlatmaya karar verir.⁴²⁰

Öğretmen şiddeti ile kör kalan kahramanın oğlu yıllar sonra arkadaşlarının kendisi ile alay etmesi sonucu büyük bir travma yaşadığı görülür.

2.3.6. Psikolojik Rahatsızlıklar

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) sağlık kavramını sadece hastalık ve sakatlık olarak değil aynı zamanda ruhsal ve toplumsal açıdan tam bir iyilik hali olarak tanımlamaktadır. Ancak bu durum kültürden kültüre değişiklik gösterebilmesi açısından kişiyi ruhsal yönden normal ya da anormal ayırımı yapmak tartışmalı ve zor bir konudur. Mesela cin çarpmasına inanmak kimi kültürde normal karşılanırken, kimi kültürlerde bir hastalık belirtisi olarak ele alınır.⁴²¹

⁴¹⁹ Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 13, 21.

⁴²⁰ Ṭevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 43.

⁴²¹ Olcay Çam, *Ruh Sağlığı ve Hastalıklarına Genel Bakış*, Editör: Olcay Çam, Esra Engin, *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı*, İstanbul Tıp Kitabevi, İstanbul 2014, 5, Sevcin Orak *Ruhsal Sağlık ve Ruhsal Hastalık*, Editör: Nermin Gürhan, *Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği*, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara 2016, 10.

İnsanların karşılaştıkları temel sağlık sorunlarından biri de psikolojik rahatsızlıklardır. “*Davranışsal ve duygusal hastalık belirtilerine psikolojik hastalıklar adı verilir. Çeşitli nedenlerle kişinin düşüncesinde, ruh halinde ya da davranışlarında sorun olması halinde psikolojik rahatsızlıklar ve sorunlar ortaya çıkar.*”⁴²²

İnsan davranışlarını inceleyen psikoloji ile edebiyat arasında sıkı bir ilişki olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın mensur eserlerinde ele aldığı sosyal sorunlardan biri de psikolojik rahatsızlıklardır. ‘Avvâd kaleme aldığı bazı eserlerinde psikolojik rahatsızlıkları olan kahramanların ruh hallerini okuyucunun gözünde canlandıracak kadar başarılı bir şekilde tasvir gücünü ortaya koymuştur.

Ḳamîşu’ş-Şûf’da yer alan *Mîşâḳu’l-Mevt*’de savaşa çağrıldıktan sonra ağır bir psikolojik rahatsızlığa tutulan Fransuva adlı kahramanın dramatik öyküsü ele alınmıştır. Bu nedenle *Mîşâḳu’l-Mevt* adlı öykü ruhbilimsel bir çalışmadır. Tasvir gücünü usta bir şekilde ortaya koyan yazar bu öyküsünde başından sonuna kadar okuyucuyu canlı, dinamik ve heyecanlı tutmayı başarmıştır.

‘Avvâd’ın *Mîşâḳu’l-Mevt* adlı öyküsünde obsesif kompulsif bozukluk⁴²³ yaşayan Fransuva adlı karakterin trajedisi anlatılır. 1918’de Birinci Dünya Savaşı yıllarında geçen öyküde ölümden korkan kahramanın var olmak ve yok olmak arasında bir takıntı haline getirdiği ölüm duygusu gerçekçi bir biçimde verilir. Savaştan ve savaşa çağrılmaktan korkan ve nefret eden Fransuva’nın cephede bombaların patladığı bir esnada kahramanı deliliğe götüren süreç aktarılır. Kahramanın ağzından dökülen: “*Bir bomba düşmeden bu lokmanın ağzımıza ulaşacağına kim garanti verebilir?*”⁴²⁴ cümlesi akıbeti hakkında okura ipucu vermektedir. Eğitim başlığı altında işlediğimiz üzere toteme karşı ciddi bir bağlılık yaşayan kahramanın şu sahnesi karşılar bizi:

- “*Elimi koyacağım, eğer çantama isabet edersem, bu savaştan sağ-salim döneceğime işarettir. Aksi takdirde eşimden, evlatlarımdan, annemden, evimden ve vatanımdan uzakta öleceğim.*

⁴²² <https://www.astrocenter.com.tr/astroloji-1270/blog/iyi-yasam-saglik/7829-en-yaygin-psikolojik-rahatsızlıklar-ve-belirtileri-nelerdir>

⁴²³ Takıntılı düşüncelerin günlük yaşamımızı etkileyecek, günlük aktivitelerimizi kısıtlayacak düzeye gelmesi durumuna OBSESİF-KOMPULSİF BOZUKLUK (OKB) adı verilir.

⁴²⁴ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu’ş-Şûf*, 98.

Arkadaşı ise şaka yaptığını düşünerek: “*Deli misin sen? Bin iki yüz çanta var, zira bu çanta yığını arasında kendi çantana elinle dokunabilmeyi nasıl istersin?*”⁴²⁵ karşılığını verir. Öykünün genelinde ölüm korkusunun hâkim olduğu görülmektedir. Öyküde arkadaşıyla Fransuva arasında ölüm konusu üzerine bir diyalog geçer. Baş kahramanın yaşadığı ya da içinde barındırdığı psikolojik rahatsızlığın trajedisi bir kez daha ortaya çıkar:

- “*Ölümden korkmuyorum, hayatımda asla onu hafife almadım. Fakat ben öleceğim! Ölüm ilk sırada beni gözetliyor, ve sonunda beni görecektir. Gökyüzünde, yerin altında beni gözetliyor. Fakat ben ondan kaçmadığımı ona göstermek istiyorum. Onu bedenimde hissettikten sonra ondan kaçmanın ne faydası var. Fakat yılan sırtımın arkasından geçecek, omzuma çıkacak, göğsüme inecek ve boynumun etrafını saracak?*”⁴²⁶

Öykünün sonlarına doğru savaşın bitip askerlerin memleketlerine gönderildiği süreçte kahramanımızın akli dengesini yitirdiğini görürüz. Nakil sırasında anlamsız, mantık dışı hareketler yapan Fransuva komutanından ceza alacak kadar psikolojik açıdan kötü bir duruma gelmiştir. Anlatıcı kahraman Fransuva’yı sağ salim evine götürür, Fransuva evine varıp tam kapıyı çalacağı sırada yere düşer ve uzun bir süredir bilinçaltına yerleştirdiği ölümü gerçekleştirir.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın eş-Şabiyyu’l-A‘rac’da yer alan Şehvetu’d-Dem adlı öyküsünde yedi yaşında olmasına rağmen şiddetin en sert örneklerini sergileyen çocuk kahraman vardır. Öykünün ilerleyen kısımlarında başkalarına acı çektirmekten zevk duyan küçük kahramanın bu şiddeti hem yakın arkadaşlarına hem de hayvanlara uyguladığı açığa çıkar. Psikolojik bir rahatsızlık olan sadist diye tabir edebileceğimiz çocuk kahraman metinde şu şekilde tanıtılır:

“*Bu uzun zaman önceye gidiyor. Altı yedi yaşlarında, dağınık saçlı, kırmızı yanaklı, gömleği yırtık bir çocuktum. (Çocuğun) Elinde bir sopa vardı, ruhunda da o sopanın bir benzeri... Bu iki sopayla arkadaşlarını dürterek kasabanın yollarını dolaşırdı. Ruhundaki sopa âciz düştüğünde çareyi meşeden sopada bulurdu. Çünkü ilk*

⁴²⁵ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 98.

⁴²⁶ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd *Kamîşu’s-Şûf*, 101.

olarak konuşarak emretmeye başvuracak kadar kibar birisiydi. Şayet ruhun sopası olan bu konuşma itaat görmezse -, elindeki sopa küçük, yuvarlak boyunları yakardı.”⁴²⁷

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd çocuktaki sorunu açık bir şekilde sopa metaforu üzerinden tasvir eder. Çevresindekileri etkisi altına almayı kendisine görev addeden çocuk, istekleri yapılmadığı zaman akıl almaz şiddet örnekleri sergiler. Öykünün devam eden satırlarında bu durum şu şekilde açıklanır:

“Ardından arkadaşları başlarını öne eğip itaat ederek erkek ve kız gruplar halinde sıraya dizilirlerdi. Kendisi, tenekeden bir kutuya vurarak, önlerinde bir komutan gibi yürüyor, onlar da ordudan bir birlikmiş gibi yürüyorlardı..”⁴²⁸

Öyküde şiddeti yazılı dilin verdiği bütün olanakları kullanan Avvâd öykünün sonunda sadist çocuk kahramanı ile beraber altı-yedi yaşlarındaki arkadaşlarının elinde can veren bir köpeğin trajedisini anlatır:

“Köpek şimdi bir çamur deryası ve kan gölünün içinde yüzüyordu. Köpek kendini gerse de darbelere engel olamıyordu öyle ki nereden gelirse gelsin sessizce onları karşıyordu. Sadece çenesinin arasında gidip gelen ve sarkan dilinden kayan hafif inlemeler geriye kalıyordu. Bu inlemelerle, karnı bir iniyor, bir kalkıyordu.

Çocuk, “Bu sarkık dil de nerden çıktı?” diyerek, bıçağını aldı ve köpeğin dilini kesip kopardı. Artık, köpek sonsuza kadar sessizdi. Sonra onu belinden kavrayıp sahibinin, cenaze ayininden sonra ancak yetişebileceği vadiye doğru fırlatmıştı! Bir olayı dini esaslara hakim olduğu için; köy rahipleri gibi hareket etmiş ve dualarından birşeyler söylemişti. Cesedin önünde tüm saygınlığıyla kafasını eğdi, üstüne haç işareti yaptı. Sonra vadinin derinliklerine doğru tekmelemiştir!”⁴²⁹

‘Avvâd’ın bu öyküde kasaba rahipleri üzerinden din adamlarına da gönderme yaptığı görülmektedir. Ancak ilginçtir ki, çocuk arkadaşlarıyla birlikte köpeğe kasten işkence yaparak hayvanın ölümüne sebep olur. Fakat sonrasında dualarla köpeğe cenaze töreni düzenler. Öyküde normal ruh halinden yoksun, şiddet eğilimi olan sadist bir çocuğun tutarsız davranışlarına yer verilmiştir.

⁴²⁷ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 145.

⁴²⁸ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 145.

⁴²⁹ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 147-148.

Yine *eş-Şabiyyu'l-A'rac* öykü koleksiyonunun beşinci öyküsü olan *el-Havîyye*'de maddi sorunlara maruz kalan bir köylünün yaşadığı psikolojik sorunlar anlatılır. Halîl Sâbir'in başta arazileri olmak üzere tüm mal varlığına banka tarafından el konulur. Kadim zamanların insanlarında gördüğümüz toprağa bağlılık ilkesi kahramanımızda da karşımıza çıkar. Kaybettiği diğer mal varlıkları bir tarafa araziler, babasından kendisine miras kalan maddi değerinden ziyade manevi değeri olan atalarından bugüne üzerinde pek çok anıların yaşandığı alandır.

Ailevi açıdan da sıkıntıya giren Halîl Sâbir ilerleyen sayfalarda halüsinasyon görmeye başlar. Bilinçsiz bir şekilde kendi kendine konuşarak yürümeye devam eden kahraman el-Hâviyye denilen uçuruma geldiğini anlamaz. Gözüne şeffaf bir ışık gelir, yoluna devam eder, ağaçların dalları yüzüne çarpar yine de bir şey hissetmez öyle ki el-Kerem'e kadar gider, ayağı kayar her ne kadar kendini kurtarmaya çalışsa da başaramaz, derin boşluğa düşer.⁴³⁰

Halîl Sâbir öyküde zayıf bir karakter olarak karşımıza çıkar. Malları kaybettiği için *"Keşke çocuklarımdan birini kaybetseydim de evimi ve topraklarımı kaybetmeseydim"*⁴³¹ demesi, eşine şiddet uygulaması; aile sorumluluğuna sahip, normal bir birey olmadığını gösterir.

Aile, bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen süre zarfında hayatının en önemli ve vazgeçilemez kurumudur.⁴³² Babalar da tıpkı anneler gibi ailenin maddi-manevi güven kaynağıdır. Bu öyküde, aile olma bilincinden uzak, sahip olduğu malı evladından üstün görece kadar psikolojik sorunlu bir baba vardır.

2.3.7. Çocuk Problemleri

Çocuklar, bir toplumun geleceğini oluşturmakta ve onlara yapılan yatırım geleceğe yapılan yatırım anlamına gelmektedir. Her toplumun nihai hedefi; sağlıklı, eğitilmiş ve geleceğe donanımlı nesiller yaratmaktır. Bu nedenle, çocuklarla ilgili

⁴³⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 82.

⁴³¹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 75.

⁴³² Ahmet Koyuncu, *Aile Sosyolojisi Yazıları, Kadına Yönelik Şiddet Sarmalında Aile*, Editör: Mustafa Aydın, Açılımkitap, İstanbul 2014, 235.

sorunlar hem ulusların hem de uluslararası örgütlerin gündeminde öncelikli yer tutmaktadır.⁴³³

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın roman ve öykülerinde öne çıkan temalardan birisi de çocukların problemleridir. Yazar, özellikle öykülerinde küçük kahramanlara fazlasıyla yer verir, ancak bu kahramanların çoğu mutsuz, fakir ve engelli çocuklardır. Çocukluğunda karşılaştığı zorlukların, Lübnan'ı etkisi altına alan açlık ve sefalet gibi sıkıntılı dönemlerin eserlerine yansıdığı görülmektedir.

Yazar, aynı zamanda sosyal çevrelerin değişik olmasının çocuğun hayatında önemli etkileri olduğu düşüncesindedir. Geri kalmış bir çevrede çocuk yetiştirmenin belli imkanlara sahip bir ortamdaki, aynı şekilde köyde çocuk yetiştirmenin de şehirden çok farklı olduğunu belirtir.⁴³⁴

eş-Şabiyyu'l-A'rac'da yer alan *Siḩâ'u'l-ḩahve* adlı öyküde karısının terk ettiği Bû Emîn isimli bir seyyar kahveci vardır. Anlatıcı kahraman ve arkadaşları kahve satıcısı Bû Emîn'le konuştukları sırada bir çocuk karşılarına çıkar, kim olduğunu sordukların da şu cevabı alırlar:

*“Benim dertlerimi unuttuğum gibi o da dertlerini unutmak zorunda... Siz hepiniz dertlerinizi unutmak için içmiyor musunuz? Annesi onu terketti. Dün, elleri kanayana kadar odanın kapısına vurmaya başladı. Yalnız uyumaktan korkuyor, bu nedenle bu gece onu getirmek zorunda kaldım. O benim içtiğim gibi rakı içiyor ve sarhoş olmuyor...”*⁴³⁵

Bu öyküde annesi tarafından terk edilmiş babasıyla birlikte sağlıksız, problemli hayat sürdüren bir çocuk karşımıza çıkar. Bû Emîn isimli ana kahraman ise çocuğunu olumsuz yönde etkileyen bir babadır. Öyküde her ne kadar çocuğun yaşı belirtilmemişse de yalnız uyumaktan korkması okuyucuda yaşının küçük olduğu izlenimini uyandırır. Annenin şiddet ve geçimsizlik nedeniyle evi terketmesi, babanın da çocuğunu yetiştirmek için düzenli bir hayat yaşamayıp içmeye devam etmesi bunlara bağlı olarak çocuğun da giderek babanın davranışlarını örnek alması sorunlu bir aile ortamının olduğunu gösterir.

⁴³³ Özkan Yıldız, “Çalışan Çocuklar: ‘Sorum’ mu? ‘Çözüm’ mü?”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 2007, 57.

⁴³⁴ Ferec Şekîb Kırâc, *Mu'âlimu'l-İslâhi'l-İçtimâi fî Edebi Teyfîk Yûsuf 'Avvâd*, 31.

⁴³⁵ Teyfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 160.

eş-Şabiyyu'l-A'rac da yer alan sonuncu öykü olan *el-Hammâlu's-Şağîr*'de ise hamallık yapan küçük çocuklar anlatılır, eşi tarafından evin ihtiyaçlarını temin etmesi için çarşıya gönderilen anlatıcı kahraman, sebze çarşısında bir dükkâna girişini şöyle anlatır:

*“Sebze çarşısında satıcılardan birinin dükkânına girer girmez, çoğunluğu yedi ve on arası yaşlarda kafaları kazınmış-, yırtık elbiseli, doğduklarından beri taşlara yalın ayak basan, ayaklarının altı kuru bir ayakkabıdan oluşan onlarca hamal etrafımı kuşattı...”*⁴³⁶

Öyküde son derece yoksul ve çalışmak zorunda olan yaşı küçük çocuk kahramanlar anlatılır. Çocukların her biri çok küçük yaşta olmakla birlikte boyları kadar yükleri taşımakta birbirleriyle yarışmaktadır. Anlatıcı kahramanın dikkatini zayıf bir çocuk çekmiştir. Yükünü kalabalığın içinde mücadele edemeyen zayıf bir çocuğa taşıtmaya karar verir. Anlatıcı kahraman evine tramvayla giderken küçük hamal tramvay ücretinin kendisine verilmesini talep eder. Evin önünde buluşmak üzere sözleşirler. Kahraman, hamalı uzun bir süre beklemesine rağmen gelmez. Tam dolandırıldığını düşünürken küçük çocuk kan ter içinde karşısına çıkar. Bu durum öyküde şu şekilde anlatılır:

*“Beli iki büklüm oldu, dizleri titredi, şah damarı kabardı. Belki de var gücüyle acele etmek istedi ve büyük bir adım daha attı, fakat başaramadı. Sepetinin altında yere düştü, eşyalar her yere dağıldı, yüzüne çarpan sepetin etkisiyle burnundan kan aktı, fakat önemsemedi aksine elinin tersiyle sildi. Patatesi, kabağı, kömür parçasını ... düzenlemeye başladı. Sonra iki yumurtanın kırılıp yere döküldüğünü gördüğü anda gözyaşlarına boğuldu, korkudan bana bakmaya cesaret edemiyordu.”*⁴³⁷

Bu trajik öyküde yoksulluk nedeniyle hamallık yapan çocuklar anlatılır. Erken yaşta hayat mücadelesine katılan çocuğun/çocukların çektiği sıkıntılara yer verilir. Yedi ila on yaşlarında bulunan çocuklar eğitim alma çağındadırlar ancak bu öyküde ise çocukların para karşılığında hamallık yaparak yaşamlarını idame ettirdikleri görülür.

eş-Şabiyyu'l-A'rac kitabıyla aynı adı taşıyan öyküde kimsesiz, topal ve bu sebeple dilencilik yapmak zorunda kalan Halîl isimli bir çocuk anlatılır:

⁴³⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 164.

⁴³⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 165-166.

*“Kimse annesinin, babasının ve evinin nerede olduğunu bilmez idi. Yoldan geçen birinin kaldırımı tükürüp sonrada onu ayağıyla ezmesi gibi, hayatın savurduğu, kim olduğu bilinmeyen lanetlenmiş dilencilerden biriydi.”*⁴³⁸

‘Avvâd’ın çocukluk dönemini etkileyen sosyo-ekonomik durumunun eserlerinede yansıdığı gözlemlenmektedir. Zira eserlerinde yer alan çocuk kahramanların oldukça fakir oldukları hemen göze çarpar. Halîl dilenci bir çocuktur, yürüme engelli olmasına rağmen zalim, acıma nedir bilmeyen İbrahim Amcası tatarından zorla dilendirilir. Her akşam getirmesi gereken elli kuruşu hesaplar ve eksik olan her kuruş için sopa vurur. Halîl’in içler acısı hali öyküde detaylı bir şekilde işlenmiştir.

eş-Şabiyyu’l-A‘rac öykü koleksiyonunda yer alan üç öyküdeki çocuk kahramanların temel problemlerinin geçim sıkıntısı olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca bu eserlerdeki çocukların, bireyin yaşamının büyük bir bölümüne hakim olan eğitim olanaklarından yoksun oldukları görülür.

2.4. MEKÂN

Mehmet Tekin, *“Roman Sanatı”* isimli kitabında mekânın önemini şöyle açıklar: *“Olayların geçtiği çevrenin tasvir edilmesi, sadece anlatıcı sisteminin inşa edilmesi açısından değil, okuyucu açısından da gereklidir. Böyle bir imkânla okuyucu, olayların mahiyetini anlamakta zorlanmaz. Anlatılacak öykü bir köyde, şehirde, çölde; evde, apartman dairesinde odada; kahvede, parkta, caddede... geçecekse, okuyucu, ona göre bir tutum takınır; muhayyilesini o yönde harekete geçirir; o yönde bir beklenti içine girer.*

*Mekan unsuru kahramanların çiziminde de önemli bir role sahiptir. Bazı romanlarda, bazı kahramanları kişisel özelliklerinden çok, içinde yaşadığı çevreyle hatırlarız. Bu kişiler, içinde yaşadıkları çevreyle adeta özdeşleşmiş gibidirler.”*⁴³⁹

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın eserlerine genel olarak baktığımızda şehirden çok köyü mekan olarak seçtiğini görürüz. Olumlu-olumsuz köyde ya da şehirde oluşturduğu konulara değinmeden önce ‘Avvâd’ın köyünü ve köydeki toprağının her karışını çok sevdiğini itiraf etmek gerekir. Köy halkının bilinçlenmesi için güzel-çirkin ayrımı

⁴³⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 13.

⁴³⁹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1* (10. Baskı), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012, 144.

yapmadan köyde gördüğü her şeyi aktarmış, masum-suçlu demeden köy halkının psikolojisini tasvir etmiştir.⁴⁴⁰ Bu nedenle de eserlerinde genellikle mekân olarak köyün seçildiğini görmekteyiz.

2.4.1. Köy-Şehir Çatışması

Taşra ile merkez karşılaştırması daima sosyal bilimlerin temel konusu olmuştur. Mekânsal açıdan farklı olmaları nedeniyle böyle bir kıyaslamanın yapılması da oldukça normaldir. Köksal Alver'in taşra-merkez karşılaştırmasıyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

*“Taşra talihsiz bir tartışmanın kurbanıdır. Taşranın efendisi ve celladıyla birlikte anılmak gibi bir talihsizliği vardır. Kendi başına bir taşra anlatısına, siyasetten edebiyata, sosyolojiden mimariye nedense pek rastlanmamaktadır. Taşra kendi dünyası ve halleri üzerinde değerlendirilmekten ziyade sürekli merkez, çevre ilişkisi, kenar, öteki kavramlarıyla birlikte anılmaktadır. Hakim literatür taşrayı ancak merkezle beraber konuşmaktadır; eğer taşra diye bir varlık varsa bu merkezin eseridir, merkez olmasa taşra asla olamaz. Taşra sürekli merkezle birlikte anlatıldığı için bulanıklaşmakta, kendi gerçekliğini kuşanamamaktadır.”*⁴⁴¹

Muhammed Hasan; Arap romanında merkez-köy, taşra ve merkez üzerine yaptığı *er-Rif fi'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye* isimli çalışmasında Arap dünyasında taşra ile merkez arasındaki farkın Avrupa ve Amerika'ya oranla çok daha fazla olduğunu belirtir. Ortadoğu bölgesindeki feodal sistem sona erdikten sonra merkezin taşrayı yine bu eski yönetim şekliyle yönettiğini anlatır.⁴⁴²

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın genelde dünyanın pek çok ülkesini, özelde de Arap coğrafyasını görme şansı elde ettiğini, çalışmamızın yazarın hayatı bölümünde belirtmiştik. Bunun yanı sıra bir köyde dünyaya gelen yazar eserlerinde şehir ve köy hayatının mukayesesini yapma imkanı bulmuştur. Bu duruma binaen köy-şehir çatışması, şehir merkezli sorunlar, köy hayatının sorunları, kültürel farklılaşma gibi

⁴⁴⁰ Ferec Şekîb Kırbâc, *Mu'âlimu'l-Islâhi'l-İçtimâî fî Edebi Teyfik Yûsuf 'Avvâd*, 74.

⁴⁴¹ Köksal ALVER, Taşra Halleri, Ed: Köksal Alver, *Taşra Halleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2017, 15.

⁴⁴² Muhammed Hasan 'Abdullah; *er-Rif fi'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye*, el-Meclisu'l-Vaṭāni li's-Sekāfe ve'l-Funûn ve'l-Âdâb, Kuveyt 1989, 148-149.

meseler ‘Avvâd’ın roman ve öykülerinde karşımıza çıkan problemler olduğu görülmüştür.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd bir insan hayatının en önemli dilimi olan çocukluk yıllarını köyde geçirmesi sebebiyle okurlarına çok fazla pastoral unsurlar sunmaktadır. Diğer taraftan yazar başta Beyrut olmak üzere pek çok dünya şehrini görmüştür. Çalışmada yazarın, hem şehir hem de köy hayatına derinlemesine nüfuz edebilen eserlerle karşımıza çıktığı ve iki farklı popülasyon grubunu gerçekçi bir şekilde ele aldığı görülmektedir.

‘Avvâd, *Kamîşu’ş-Şûf* öykü koleksiyonunda yer alan *Ķârâhu*’da Amerika’dan dönen göçmen işçinin bağlamı olmayan köy-şehir mukayeseleri yapması bir çatışma unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır:

*“Ķârâhû! Burada insanlar mal gibi! Size çocuğun zili çalmak için parmağıyla bastığı küçük bir düğmeyi hatırlatırım, bizim Kolombiya’da yaptığımız gibi.”*⁴⁴³

Ana kahraman Derviş her fırsatta bu tarz konuşmalar yaparak köy halkını küçümsemeye çalışır. Metinde bir ip vasıtasıyla elle çalınan kilise çanı söz konusu adamın hem köy-şehir hem de kendi kendisiyle çatışmasına bir örnek teşkil eder. Yoklukla mücadele etmeye çalışan köyü, Amerika kıtasında bulunan şehri spesifik bir nesne ile mukayese etmektedir.

Derviş’in alaycı, aşağılayıcı yaklaşımı öykünün genelinde görülmektedir. Daha önce yaşadığı köy ve köy ahalisiyle adeta çatışma halindedir. Konuşmasında kendi vatanını küçümseyerek Amerika’nın büyüklüğünü, evlerini, halkını ve kanunlarını anlatır.

Küreselleşen dünyada köyden şehirlere göçler hızlanmış, köy eski canlılığını kaybederek şehirle arasındaki uçurum farkı giderek artmıştır. Şehre göç, köy nüfusundaki azalma beraberinde sosyolojik ve kültürel değişiklikler meydana getirmiş, böylelikle insanlar bazı değerlerini kaybetmişlerdir. Bunu sonucunda da köy-şehir çatışması ortaya çıkmıştır.⁴⁴⁴ Bu eserde de köyden Amerika’ya göçen Derviş’in yıllar sonra döndüğünde sosyolojik ve kültürel açıdan değişmiş, zorlu köy koşullarını

⁴⁴³ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’ş-Şûf*, 91

⁴⁴⁴ Mehmet Kurtoğlu, “Köy ve Şehir”, *Birnokta Dergisi*, S:156, 1 Ocak 2015, ssy.

unutmuş, köy halkını barbar görmeye başlayan biri olarak karşımıza çıktığı gözlemlenmektedir.

Yazar, *Ḳamîşu's-Şûf* adlı öykü koleksiyonu ile aynı adı taşıyan eserde köylü olan kayınvalide ile şehirli gelini arasında somut bir köy şehir çatışması örneğini okuyucuya sunar. Oğluna ve gelinine pelit ikram eden yaşlı kadın gelininin hakarete varan eleştirisi “*Pelit! Pelit domuzların yediği şeydir. Emin, sakın ondan yeme!*”⁴⁴⁵ ile karşılaşırken yeme içme alışkanlığının köy ve şehir ölçeğindeki farklı algılanış biçimleri ile karşılarız.

Aynı öyküde oğlunun ve gelinin geç kalışını ve bu süreçte aklından geçen kaygıları yazar iç monolog vasıtası ile okura aktarır. Akşam saat yediyi geçer, oğlu ve gelini daha gelmemiştir, dışardan duyduğu her ses karşısında yerinden sıçrar, pencereye doğru gider. Bekleyiş içinde neden geciktiğini, Beyrut’un bir saat sürmeyeceğini, arabanın devrildiğini düşünerek endişelenmeye başlar. Oysaki mektubunu üç kez komşusunun kızına okutmuş ve komşunun kızı oğlunun geleceğini söylemiştir. Saatler ilerledikçe umudu tükenmeye başlar ve zamane çocuklarının böyle yaptığını, eşlerine köle olduklarını düşünür, her ne kadar gelinine yumuşak ve nazik davransa da gelini ile arasında olan gerilimin nedenini sorgular ve kafasında sorularla yatağına gider.

Geleneksel düşünce tarzına sıkı sıkıya bağlı olan dul kadının şehirli geliniyle mücadele içinde olduğunu hatta zaman zaman gelenekçiliğin ötesinde tavırlar sergilediğini görürüz. Emin’in annesi eşiyle birlikte olduğu süre içinde kendini eşinin kölesi olarak görmüştür. Eşinin ona kızabileceğini, vurabileceğini, dinin emrettiği gibi erkeğin kadının başı olduğunu, onun etrafında dönüp ayaklarını yıkadığını aklından geçirir.⁴⁴⁶ Eserde yaşlı kadının, köy gibi dar bir çevrede yetiştiği için inancının ve geleneğinin etkisi altında kaldığını görmekteyiz.

Ayrıca bu öykünün genelinde klasik gelin-kaynana çatışması ön plandadır. Şehirli bir gelinle muhatap kalan yaşlı kadının yaşadığı pek çok gerilimin kökeninde mekânsal farklılığın olduğunu görürüz.

‘Avvâd’ın *el-‘Azârâ* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *Bilâdu’z-Zeheb* adlı öyküde hem eşini hem de yeni doğan çocuğunu terkederek bir daha dönmek üzere

⁴⁴⁵ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 13.

⁴⁴⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 19.

Brezilya'ya çalışmaya giden Butrus, köy ve şehir çatışmasına örnek alabileceğimiz bir başka karakterdir. Köyde yirmi yıldır kocalarının dönmesini bekleyen kadınların varlığından bahsedilir. Hannâ da bu kadınlarda teselli bulur. Normalde henüz altı ay evli kaldığı eşini bırakmaması gereken baba, oğlu olmasına rağmen ardına bakmaksızın bir daha geriye dönmemiştir. Yıllar sonra babasının peşinden gidip onu ve sevgilisini öldüren oğlu, kimsesiz kalıp akli dengesini yitiren anne velhasıl kelim ailenin parçalanmasının bir sebebinin de köy-şehir çatışmasının olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim çok az bir insan sayısının olduğu köyden şehre çalışmaya giden baba mekân gerçekliğini yitirmekte, bağlı bulunduğu mekâna karşı yabancılaşma yaşadığı görülmektedir.⁴⁴⁷

Geçimin sıkıntılı olduğu, dar bir çevreyi kapsayan köyden göç ederek başka ülkeye giden eşlerin zamanla gittikleri yerin kültürüne ve gelişmişliğine alışarak köylerine dönmedikleri belirtilir.

2.4.2. Şehir Merkezli Sorunlar

Heterojen bir nüfusa sahip olan şehir, içinde farklı sınıflar, kimlikler ve gelenekler gibi pek çok farklılıkları barındırdığı için toplumsal hayatın karmaşıklığını yansıtır.⁴⁴⁸

*“Şehir ile suç arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Geçmişten günümüze gelen istatistikler ve veriler kent-suç arasındaki bağı sürekli pekiştirerek desteklemiştir. Suç, kentlerimizin yaygın problemlerinden birisidir ve kentler büyüdükçe suçlarda da artış gözlenmektedir. Bu durumda kentin doğrudan kendisi suçun bağımsız değişkeni olarak yaygın bir şekilde ele alınmasını ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmalara göre kentin suçu ortaya çıkarmasında nüfusun önemli bir etken olduğu görülmektedir.”*⁴⁴⁹

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın öykü ve romanlarını incelediğimizde şehir merkezli problemlerden yoksulluk, dilendiricilik, fuhuş ve kaçakçılık gibi sorunları ele aldığını görmekteyiz.

‘Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrut* adlı romanında şehir merkezli sorunlardan biri olan fuhuşu çok kez ele almıştır. Bir rahibin kızı olan Rûz Hûrî Müslüman bir çavuşla kaçır,

⁴⁴⁷ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 35-39.

⁴⁴⁸ Köksal Alver, “Kent İmgesi”, *Kent Sosyolojisi*, Ed. Köksal Alver, Çizgi Kitabevi, Konya 2017, 16.

⁴⁴⁹ Ertan Özensel, “Kentleşme ve Suç”, *Kent Sosyolojisi*, Ed. Köksal Alver, Çizgi Kitabevi, Konya 2017, 343-344.

bir süre sonra bir kabadayı kurşunuyla kocası hayatını kaybedince Verde Nimetullah adıyla Beyrut'a kaçar, Beyrut'da Verde'yi Rûzîta'ya çevirir, bir süre sonra el-Hamra'da bir ev satın alır ve evin odalarını kiralar.⁴⁵⁰ Temîme ve Ekrem Cûrdî de bu evin odalarında kalırlar. Üdît adında bir sevgilisi olan zengin Ekrem Cûrdî ise sürekli olarak bu evde kalmaz. Romanın ilerleyen kısımlarında Temîme, Ekrem Cûrdî'nin yanında işe başlar. Bir rahip kızı olan Bayan Rûz Hûrî her ne kadar Temîme istemesede çıkarı olduğu için Ekrem Cûrdî ile genç kızın arasını yapmaya çalışır.⁴⁵¹

Yine aynı şekilde Mehdiyye köyünde yaşayan Temîme'nin Beyrut'a gittiği ilk günlerde gazeteci Remzî Ra'd'la evlilik dışı bir hayat sürdürmesi ve kendisine bir kez dahi sevgi kelimesi kullanmayan sadece tanınmış bir gazeteci olduğu için kendisiyle birlikte olmaktan gurur duyması şehir merkezli sorunlara örnek teşkil etmektedir.⁴⁵²

Şehir, mensuplarına pek çok imkan sunmasıyla birlikte belli dezavantajları da içinde barındıran bir yerleşim birimidir. *eş-Şabiyyu'l-A'rac* adlı koleksiyonuyla aynı adı taşıyan öyküde yetim ve öksüz engelli Halîl'in dramı anlatılır. Halîl amcası İbrahim tarafından zorla dilencilik yaptırılan ve sürekli sopayla şiddete maruz kalan on üç yaşında bir çocuktur. Köy veya bu tip küçük yerleşim birimlerinde herkesin birbirini tanıması sebebiyle küçük bir çocuğun sahipsiz kalması ve bu tip bir eyleme zorlanması çok da mümkün değildir. Yakın akraba ve arkadaş çevresinin dışında çok da fazla kimsenin tanınmadığı şehir hayatında İbrahim Amca total çocuğa utanmadan böyle bir işi yaptırabilmektedir:

“Topalladığı her adımdan sonra neredeyse başı omuzlarının arasından çıkacakmış gibi öne doğru fırlardı. Sokaklarda dolaşmaya mecburdu. Bir caddeden başka bir caddeye, bir dükkândan başka bir dükkâna, bir adamdan başka bir adama ve bir kadından başka bir kadına geçerek ellerini uzatır, ağlamaklı bir gülümsemeyle tebessüm ederdi.

Küçük ya da büyük bütün dilenci arkadaşlarının para verenlere söyledikleri bir şarkı vardı. Allah'tan onlara uzun ömürler ve sağlık diler, yaptıklarının karşılıksız kalmamasını, kadınlara bir çocuk, genç kızlara hayırlı bir eş nasip etmesini ve ahirette

⁴⁵⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 16-17.

⁴⁵¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 94.

⁴⁵² Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 41-42-43.

*daha güzel bir şekilde onları mükâfatlandırmasını dilerlerdi. Sürekli çene çalarlar ve hayırseverlere zamk gibi yapışırldı. Paradan başka hiçbir şey onları ayıramazdı.”*⁴⁵³

. Öykünün ilerleyen kısımlarında elli kuruşu tamamlayamadığı için dayak yeme korkusuna kapılır. Yürüme engelli Halîl’in çaresizliği öyküde şu şekilde ele alınır:

*“Bu kez Topal hıçkır hıçkır ağılayarak yolun kenarına oturdu. Bazı insanlar yaya bazıları da otobüs ve tramvaylarla geçip gidiyordu. Ancak hiçbiri ona dönüp bakmıyor ve haykırıışlarını işitmiyordu... Bir kedi ölüsü, yok hayır ya da bir limon kabuğu...”*⁴⁵⁴

Öykünün ilerleyen sayfalarında dram trajediye dönüşür. Bir süre sonra hükümet dilenciliği yasakalayınca bu kez topal ayağıyla kek satmaya başlar. Amcasının yaptıkları yetmezmiş gibi bu kez de sokak çocuklarının şiddetine maruz kalır.

Eserde Halîl’in baskı altında olması bir yana kaldırım kenarında ağlarken insanların vurdumduymaz, sorumsuz tavırları ele alınır. Şehir insanları gündelik hayatta bu ve benzeri olaylarla çok sık karşılaştıkları için zamanla duyarsızlaşarak bu tür olaylara tepkisiz kalırlar.

eş-Şabiyyu’l-A‘rac adlı koleksiyonun *Ĥammâlu’ş-Şağîr* adlı öyküde ilköğretim çağında olan çocukların okumayıp çalışmak zorunda kaldıkları anlatılır. Bir önceki örnekte bahsettiğimiz üzere şehir, fakir ailelerin ve özellikle bu ailelerin çocuklarının şehrin ara sokaklarında kaybolduğu birer mekandır. Bu metinde anlatıcı kahraman bir pazar yerine girdiğinde şu sahne ile karşılaşır:

- “*Sebze çarşısında satıcılardan birinin dükkânına girer girmez, - çoğunluğu yedi ve on arası yaşlarda kafaları kazınmış-, yırtık elbiseli, doğduklarından beri taşlara yalın ayak basan, ayaklarının altında bir fiyat ödemedikleri ve bir gün değiştirmeye ihtiyaç duymadıkları kuru bir ayakkabıdan oluşan, onlarca hamal etrafımı kuşattı. Sırtlarında sepetlerin olduğunu unutarak bağıran, birbirlerini iten ve birbirlerine küfür yağdıran hamallar etrafımı sardı. Her biri yalvaran gözlerini bana doğru kaldırıyor ve “Ben” diye bağıırıyordu.*

- *Çarşıda bir dükkândan bir dükkâna girmeye başladım, küçük hammal büyük sepetiyle beni takip ediyor, bende sepetin içine bir yandan bir kilo patates, bir yandan*

⁴⁵³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, eş-Şabiyyu’l-A‘rac, 13.

⁴⁵⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, eş-Şabiyyu’l-A‘rac, 17.

bir kilo kömür, diğer yandan bir kilo kabak, soğan, kırmızı turp, yumurta ve eşimin bana verdiği uzun bir listeye kadar koyuyorum."⁴⁵⁵

Hızla büyüyen şehirler pek çok farklılıklara ev sahipliği yaptığı için karmaşık bir yapıya sahiptirler. Bu karmaşık yapı kimi zaman beraberinde pek çok sorunu getirir, bu sorunlardan biri de çocukların küçük yaşta çalışmaları ya da çalıştırılmak zorunda olmalarıdır. Bu çocukların kimi aile bütçesine katkı sağlamak için kimisi de çalışmaktan başka çaresi olmayan kimsesiz çocuklardır. Nitekim insan yaşamının en hassas olduğu dönemlerden biri de çocukluk dönemidir.

Toplumsal sorunlara duyarsız kalmayan edebiyatçı Tefik Yûsuf 'Avvâd, *Ḥammâlu's-Şağîr* adlı öyküsünde Beyrut'da çocukluk çağında okula gitmek ya da oyun oynamak yerine sebze çarşısında hamallık yaparak fakirlikle mücadele eden çocukların sorunlarını ele aldığı görülmektedir.

Şehirler heterojen ortam olmaları nedeniyle içerisinde olumlu-olumsuz pek çok unsurları barındırmaktadırlar. Bu karışık ortam kültürel, sınıfsal pek çok farklılığa ev sahipliği yapmasının yanı sıra denetlenemeyen pek çok sorunu da meydana getirir. Denetlenemeyen bu sorunlardan biri de tecavüz, taciz ve fuhuş gibi olaylardır.

'Avvâd'ın *el-'Azârâ* adlı koleksiyonunda yer alan *Behiyye* adlı öyküsünde şehrin sahipsiz bıraktığı kahraman bu sefer Behiyye'dir. Öykü boyunca yalnızlığı, kimsesizliğiyle okuru derin bir şekilde etkileyen kahraman, gece kulübünde hayat kadını olarak çalışmaktadır. Kulüpteki adı Mîmî olan ana kahramanın gerçek adı Behiyye'dir. Merkezdeki işine tramvayla giden ikinci ana kahraman Mihail, bir gün tesadüfen Mîmî'yi görür ve güzelliğine ve hanımefendiğine vururlur. Mihail her ne kadar bu kadını tramvayda tekrar görmeyi arzulasa da bu isteği bir türlü gerçekleşmez.

Ancak bir gün arkadaşlarıyla geçireceği eğlence partisine gecikir ve yolda gördüğü bir dans salonuna gider ve tramvayda gördüğü kadını tekrar görür, hayal kırıklığına uğrar ancak yine de eğlence mekânının sahibi tanıdık olduğu için Mîmî'yi gece için Mihail'le hazırlamalarını söyler. Dansçı kızlar mekân sahibinin izniyle ücret karşılığında başkalarına sunulur. Mîmî isimli kadın ve Mihail otele giderler ve kız eski yaşantısından bahsedince gerçek adının Behiyye olduğunu söyler. Bir süre Mîmî ve Behiyye ismini konuşurlar. Mihail, Behiyye ismini sevdiğinde Mîmî ona şöyle der:

⁴⁵⁵ Tefik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 164.

*“Doğru mu, sen gerçekten Behiyye’yi seviyor musun? Sen onu sevmiyorsun. Behiyye sana ve senden başkasına asla teslim olmazdı. Sen Mîmî’yi seviyorsun. Mîmî sana teslim oldu. Onu aldın...”*⁴⁵⁶

2.4.3. Köy Hayatında Sorunlar

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde köy kelimesi; *“yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi”* olarak tanımlanır.⁴⁵⁷

İnsanlık tarihi boyunca şehrin köye nazaran daha fazla imkâna sahip olduğu bilinir. Barındırdığı nüfus sebebiyle pek çok iş koluna olanak sağlamış; eğitim, ulaşım, sağlık gibi temel hizmetleri mensuplarına sunmuştur. Bir diğer yerleşim birimi olan köy ise bu imkânların çoğundan mahrum kalır. Söz konusu temel ihtiyaçlar bir tarafa köy, insan çeşitliliğinin azlığı sebebiyle bireyin olgunlaşması için şehre göre uygun bir mekân değildir.

Hayatının önemli bir bölümünü kendi köyünde yaşamış, köye sevdalı olan Tevfik Yûsuf ‘Avvâd hem öykü kitaplarında hem de romanlarında yerleşim yeri olarak en fazla köyü seçtiği görülür. *Ḳamîşu’ş-Şûf* adlı kitabında yer alan *Ḳârâhû* öyküsünde kızlarını zengin bir adamla evlendirme yarışına giren ailelerin öyküsü anlatılır. Amerika’dan gelen Derviş sahip olduğu maddi imkânlar sebebiyle ebeveynlerin gözde damat adaydır:

*“Erkekler ve kadınlar en güzel şekilde onu karşıladılar. Meraklı duygularla daha çok hürmet ederek onu yola kadar uğurladılar. İki tarafta ondan faydalanıyordu. Erkekler yarın evin inşasıyla ilgilenecek, kadınlarda ona bir gelin bulacaklardı. Öyle ki o gün Kebâbe’de bulunan altı-yedi kız en güzel kıyafetlerini giymişlerdi. O kızlardan biri annesi ya da halasının zoruyla kendi eliyle Derviş’e Amerika’daki durumları, Derviş’in denizde yorulup yorulmadığını sorma bahanesiyle kahve ikram ediyordu. Derviş de sözü abartmak için bu tür soruları bekliyordu.”*⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 63.

⁴⁵⁷ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 1509.

⁴⁵⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu’ş-Şûf*, 86.

Öyküde köy halkının daha önce görmediği büyük bir ülke olan Amerika'ya duyduğu merak, Derviş'in de böyle büyük bir kıtada yaşamaktan gurur duyması, hayatının belli bir bölümünü geçirdiği köye ve köy ahalisine bir yabancıymış gibi sırt çevirerek kendini onlardan daha kültürlü ve daha üstün biri olarak görmesi anlatılır.

Yazarın gözünden baktığımız zaman ailelerin kızlarını bir meta gibi gören ve onlar için endişe ettikleri tek şeyin maddiyat olduğu görülür. Söz konusu altı - yedi genç kızın eğitimi, muhtemel eşleriyle yaşayacakları uyum sorunu vb. önemli konular anne babaları tarafından göz ardı edilmiştir. Taşra, merkezi gözünde oldukça büyütür, büyük bir güç olarak gördüğünden merkeze daima merak ve özentisi içindedir. Bu nedenle taşra insanı daima taşranın monotonluğundan ve sıkıntılarından şikayet eder.⁴⁵⁹

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın ikinci romanı olan *Ṭavâhînu Beyrut*'ta, köy hayatına alışık anne Amine ve köyü sevmeyen kızı Temîme sürekli çatışma halinde oldukları belirtilir. Temîme tam bir Beyrut sevdalısıdır. Annesi Beyrut'a giderek oğlu Câbir'i görmeye karar verir ancak her ne kadar çabalasa da kızının gelmesine mâni olamaz. O sırada anne ve kızı arasında şöyle bir konuşma geçer:

(Temîme) - *"Ne zaman senin tavuklarından kurtulacağız. Kafana sok! Ben hayatımı senin gibi -sana ve oğluna- hizmet ederek bu kümeste geçirmeyeceğim.*

(Amine) - *Sana bin kere Beyrut'u kafandan atmanı söyledim. Saydâ ya da hiçbir yer!*

Temîme cevap vermedi.

Fakat anne şefkatle de konuşmasını sürdürdü:

*- Kızım, Beyrut'ta her türlü insan var."*⁴⁶⁰

Yaşadığı sürece hayatını köyde idame ettiren Amine, kozmopolit şehir Beyrut'a dair korkularını anlatarak kızının Saydâ dışında bir yerde yaşamasını istemez. Bununla birlikte 'Avvâd, romanında şehir hayatına duyulan özentinin yanı sıra köyde hayat koşullarının zorluğundan da bahseder. Mehdiyye'de sadece bir taşıma aracı vardır ve bu araba daha Temîme doğmadan önce köye getirilmiştir ve hâlâ da kullanılmaktadır.

⁴⁵⁹ Köksal Alver, *Taşra Halleri, Taşra Halleri*, Ed:Köksal Alver, Çizgi Kitabevi, Konya 2017, 21

⁴⁶⁰ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 8.

“Mehdiyye, Meydiyye olalı orada Nâş dışında bir araba yoktu. Markası Temîme doğmadan önce ortadan kalkmıştı. Nâş’ın izleri yeryüzünden silinmişti. Mehdiyye’nin Nâş’ı sabah gidip akşam dönen sökük parçalarıyla ses çıkarıyordu. Ne bilinen bir taksiye ne de bir kamyonu benziyordu.”⁴⁶¹

el-‘Azârâ adlı koleksiyonun dördüncü öyküsü olan *el-Mu‘allim*’de taşranın en önemli problemlerinden biri olan eğitim hizmetlerindeki eksiklikler konu edilir. Babası otuz yıl önce oğlunun yaşlarındayken köyde araba olmadığı için eve bir saat ya da daha fazla uzaklıktaki okuluna tıpkı onun gibi her gün sabah akşam yürüyerek gittiğini anlatır. Oğluna anlattığı problemlerden bir diğeri ise eğitim mekânı olan okuldaki sınıf ortamıdır:

“Okul köyün kilisesine yapışık eski bir odaydı. Çocukların sanatsal yetenekleri ölçüsünde binlerce hayvan resimleri çizdiği ve çeşitli mürekkeblerle kirletilmiş, kırık dökük, kir, pas içinde koltuklarla doluydu...”⁴⁶²

Öykünün devamında okulun fiziki yapısının bozuk olmasının yanı sıra öğretmen, öğrencilerin bu yeteneklerinden haberdar olmadığı anlatılır. Zira öğretmenler, öğrencilerine rehber olarak onları geleceğe hazırlayan ve yeteneklerinin farkına varmalarını sağlayan bireylerdir. Yazar, *el-Mu‘allim* öyküsünde yaşananlara duyarsız kalmayarak köy okullarındaki maddi-manevi sorunları ele aldığı görülür.

2.4.4. Kültürel Farklılaşma

Kültür, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde “*Toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü*”⁴⁶³ olarak ifade edilmektedir. Farklı kültürlerle sahip toplumları karşılaştırmalı olarak inceleyen kültür sosyolojisi de toplumdaki farklı cemiyetlerin, değerlerin, kültürlerin vs. yaşantılarını ele alır.⁴⁶⁴

⁴⁶¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Tavâhînu Beyrut*, 9.

⁴⁶² Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 44.

⁴⁶³ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 1558.

⁴⁶⁴ Milay Köktürk, *Kültür Sosyolojisi, Kültür Sosyolojisinin Temel Meseleleri*, Ed: Köksal Alver, Necmettin Doğan, Çizgi Yayınevi, Konya 2018, 15.

Ancak farklı toplumların etkisi altına giren bireylerin zamanla kendi öğelerini ve özelliklerini yitirerek girmiş olduğu toplumun değer yargılarını benimseyip yozlaşmış oldukları görülür. “*Kültürel değerlerin yozlaşmaya uğraması sahip olunan dilin, dinin, ahlaki değerlerin, örf ve adetlerin değişime uğraması demektir.*”⁴⁶⁵

Yukarıda mekân başlığı altında değindiğimiz üzere çeşitli köy, şehir ve ülkeleri görme şansını elde eden ‘Avvâd toplum içinde mekân sebepli kültürel farklılaşma örneklerini bizlere sunar. Yazarımız *Kamîşu’ş-Şûf* öyküsünde şehirde yaşayan genç çift ile köyde hayatını sürdüren annelerinin arasındaki mekân merkezli kültürel farklılaşmayı dramatik bir şekilde ele alır.

Bahsi geçen öykü, kayınvalide ile gelini arasındaki bir çatışma sahnesi ile başlar. Şehirden bayram için köye gelen genç çift karşılıklı koltuklarda otururken yaşlı annenin yerde minderde oturması bir paradoks olarak okura sunulur. Bu durum öyküde şu şekilde anlatılmaktadır:

“*Köylüleri ayine davet eden kilisenin çanı gece yarısı saat onbir de çalmaya başladığı sırada Emîn, karısı ve annesi ateşin etrafında oturmaktaydı. Anne minderinde, Emin ve karısı yerde oturmaya alışık olmadıkları için karşılıklı sandalyelerde oturuyorlardı.*”

Öykünün devamında, köylü kadının oğluna ve gelinine hazırladığı kestaneler bir başka mekânsal farklılaşma örneği olarak karşımıza çıkar. Oğlunun Beyrut’tan getirdiği kestaneleri pişiren anne, oğluna ve gelinine ikram eder. Yiyecek çeşitliliğinden uzak bir yerde yaşayan yaşlı kadının damak tadına daha uygun olan yiyecek ise pelittir. Yeme alışkanlıkları birbirinden farklı olan gelin ve kayınvalidesi arasındaki münakaşa bir kültürel farklılaşma örneği olarak görülmektedir:

- “*Biliyor musun Emîn? Kızarmış pelitin tadı, kesinlikle kestanenin tadı gibi değil. Bilmiyorum, tadı damakta kalan hem tatlı hem acı bir şey.*

Ûdît kayınvalidesine yönelir ve alaycı bir şekilde bağırarak:

- *Pelit? Pelit domuzların yiyeceğidir. Sakın onlardan yeme Emin!*”⁴⁶⁶ diyerek karşılık verir. İki kahraman arasındaki yeme alışkanlıklarının farklılığı dramatik bir

⁴⁶⁵ Kamil Şahin, "Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsur Olarak Televizyon", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 / 1 (Mart 2011), 244.

⁴⁶⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’ş-Şûf*, 13.

sahneyle karşımıza çıkmaktadır. Burada gelin Üdit, Pelit bahanesiyle kayınvalidesini hor görmektedir.

Köyün gündelik yaşamında çeşitli zorluklara maruz kalan yaşlı kadının alışkanlıkları şehirli gelinin kendisini yadsımasına sebep olur. Ateşte pişen kestaneleri eliyle çevirerek gelinine ikram eden kayınvalidesine şu şekilde karşılık verir:

- *Aman Allah'ım! Benim parmaklarım onun parmaklarının yerinde olsaydı, yanmıştı!*⁴⁶⁷

Okurun zihninde bu ikrama karşın teşekkür etmesi beklenen genç kadının gereksiz bir mukayeseye girdiği görülür. Yazar, iki farklı kültüre mensup kahramanlar arasında meydana gelen çatışmayı metin boyunca sürdürür. Devam eden sayfalarda bayram günü kiliseden dönen karı-koca arasında kayınvalide sebepli bir tartışma gerçekleşir. Gelin, kayınvalidesinin yüzüne pudra sürme gibi genç görünme eğilimini eleştirir. Halbuki hayatında pudranın ne olduğunu bilmeyen yaşlı kadının yüzüne sürdüğü yumurtanın macunudur.⁴⁶⁸

“Üçü eve döndüklerinde Emîn annesine yaklaşıarak mutlu bir bayram geçirmesini diledi. Anne oğlunun yanağını öptü ve gelini Üdit’le isteksiz bir şekilde kucaklaşarak bayramlaştı. Anne odasına gitti, elbisesini çıkarırken karı-kocanın tartıştığını ve gelinin küstahça kahkaha atışını işitti. Kulak kabarttı, olayı anlamaya çalıştığı sırada gelini Üdit annenin süslenmesiyle alay ederek şöyle diyordu:

- *Yüzünde pudra izleri görünüyor. Fakat o yaşlı bir dul, hazinesi de kocasıydı. Süslenmeye ihtiyacı yok ki!*

(...)

Pudra? Pudra? Fakat anne hayatında pudra görmedi, aksine yıllar evvel annesinin kullandığı yumurta macunuydu.”⁴⁶⁹

Ḳamîşu’s-*Şûf* adlı öykünün ana karakterinden gelin Üdit ve kayınvalide arasında kültürel farklılaşma açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Küçümseyici bir tutum sergileyen Beyrutlu gelin, hayatını köyde sürdüren kayınvalidesini beğenmez.

⁴⁶⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu*’s-*Şûf*, 13.

⁴⁶⁸ (دلوک البيض) Özel yöntemlerle yumurta zarı toz haline getirilerek bu tozdan krem yapılı bir macun elde edilir, Lübnan’da bazı köylüler bu macun hala kullanmaktadırlar.

⁴⁶⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ḳamîşu*’s-*Şûf*, 16-17.

Kayınvalidenin de benzer bir şekilde şehirde yaşayanlara karşı önyargılı bir tavır içinde olduğu ‘Avvâd tarafından “*İşte Emin evlendi. Anne Beyrut korkusunda haklıydı, şehir şeytan kadınlarla doludur.*”⁴⁷⁰ cümlesiyle verilir.

Ķârâhû öyküsünde ise yurt dışından köye variyetli bir şekilde dönen bir göçmen anlatılmaktadır. Tüm maddi olanaklarına ve gösterişli hayatına rağmen kültürel anlamda ait olduğu toplumla Avrupa coğrafyası arasında kaldığı görülür. Asimile olan Derviş, hayatının büyük bir bölümünü köyde yaşamış olmasına rağmen, köylünün maruz kaldığı zorlu hayatı küçümseyip batı kültüründen örnekler verir:

*“Ķârâhû! Bizim Kolombiya’da ipek gibi yumuşak caddelerimiz vardır, hükümet insanların rahatı için sabahlar (...) Kadınlara saygımız vardır. Caddeleri nasıl kirli bırakırsınız?”*⁴⁷¹

Derviş, yozlaşan benliğini görmeyen, geçmişini unutmuş, halkını küçümseyen tavırlar sergilemektedir. Köy halkı, Derviş’deki değişimi farketmiş, önce hayran kalmış, sonra ortaya çıkan gerçekle yüzleştiklerinde ise onu dışlamış tepki göstermişlerdir. Derviş’in değişimi, kendi kapasitesi kadar olmakta ve iki kültürü harmanlamak yerine farkına varmadan özünü yitirmiş, yozlaşmayı tercih etmiştir.

el-Ķârîne’de ise anlatıcı kahramanın Beyrut’ta üniversite okuduğu sırada yakın arkadaşı olan Ummu Huneyn, sebebi bilinmeyen bir hastalıktan ölmüştür. Çocuğun ölüm nedenini anlamak için öğrenim gördüğü tıp fakültesinden bir doktor çağırır. Doktor kötü bir hastalık olduğunu ve hastalığın adını yarın açıklayacağını söyleyerek ayrılır. Kaldığı evin sahibi yaşlı kadın Huneyn doktorların bir şey bilmediklerini ve çocuğu cinlerin boğduğunu söyler: “*Huneyn’i cini boğdu, tıpkı elli sene önce bende olduğu gibi.*”⁴⁷²

Aradan seneler geçer, ihtisas eğitimini tamamlamış, doktor olan kahramanımız ile herhangi bir eğitim almamış ev sahibi yaşlı kadın Ummu Huneyn arasında çocuğun ölüm sebebi adına bariz iki farklı bakış açısı görülmektedir:

“Seneler geçti, o sırada tıp eğitimimi tamamlamak için Beyrut’tan Paris’e gittim, çocuk hastalıklarında ihtisasımı tamamladım sonra vatanıma döndüm, orada mütevazı

⁴⁷⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ķamîşu’s-Şûf*, 20.

⁴⁷¹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ķamîşu’s-Şûf*, 76.

⁴⁷² Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 67

*bir muayenehane kurdum. Annelerin inandığı hurafelere karşı çıkararak kendi hurafemi terk etmeye başladım. Hurafelere başvuran farklı büyü ve muskalar arasında mücadele ederek bilim alanını genişlettim.”*⁴⁷³

Söz konusu öyküde tahmin edileceği üzere Ummu Huneyn bilimsel olmayan bir yöntemle çevresindekileri iyileştirmeye çalışırken, iyi bir eğitim almış anlatıcı kahraman bu birikimine uygun bir şekilde hastalara ve hastalıklara yaklaşmaktadır. Öyküde olumlu ve olumsuz olmak üzere bu iki örnek karşımıza çıksa da metnin satır aralarında öykü kahramanlarının yaşadığı gerçeklik ve bu gerçekliğin kendilerini getirdiği konum yazar tarafından hissettirilmektedir.

er-Refîk Kâmil adlı öyküde düzenli bir hayat sürdüren Kâmil karakterinin yasadışı bir oluşuma dahil olmasının ardından ailesiyle arasında yaşanan gelgitler konu edilir. Kahramanın antikapitalist bir derneğe katılmasıyla davranışlarında büyük değişimler söz konusu olmuştur. Bu süreçte Kâmil’in eşini ve çocuklarını önemsemediği görülür. Sosyalist düşünce tarzını benimseyen kahramanın eşiyle arasında ciddi sorunlar yaşanır. Kâmil’de ortaya çıkan bu yozlaşma aile ilişkilerini olumsuz şekilde etkiler:

- “*Bu dünyanın kanunu. Allah, insanın zengin-fakir ya da hizmetçi-patron olmasını takdir eder. Kendinizi nasıl Allah’ın yerine koyarsınız ve evreni yeniden kendi zevkinize göre nasıl yaratırsınız? Biz Allah’ın verdikleriyle yetiniriz. Secdeye kapanarak Ona hamd etmeliyiz.*”⁴⁷⁴

Kâmil katıldığı derneğin düşüncelerini benimseyerek kendi değerlerini hiçe saydığı için ailesinden uzaklaşmış, eşiyle aralarında ciddi derecede düşünce farklılıklarının ortaya çıktığı görülmektedir.

2.5. EKONOMİ

2.5.1. Geçim Sıkıntısı

“Yoksulluk, günümüz dünyasının en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Yoksulluk, maddi ve kültürel imkânlardan yoksun olmaktır. Dünya Bankası yoksulluğu, refah toplumdan belirgin bir biçimde mahkûm olma şeklinde tanımlar. Refah ifadesi,

⁴⁷³ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 26.

⁴⁷⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 74.

*hane halkı ve bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara sahip olup olmama durumudur. Bu durumda yoksulluk veya fakirlik, finansal bir terim olarak maddi kaynaklardan yoksul kılınmak anlamına gelir.*⁴⁷⁵ *Yoksulluk toplumun büyük bir çoğunluğu ve kurumlar tarafından istenmeyen bir durum olarak kabul edilip engellenmeye çalışılan, insanlık tarihi boyunca sürekli var olmuş ve etkisi gittikçe artan, ekonomik, siyasi, çevresel, sosyal ve psikolojik nedenleri olan geniş bir sorundur.*⁴⁷⁶

Yoksulluktan nasibini alan Orta Doğu ülkelerinden biri olan Lübnan’da da savaşlar, iç savaşlar ve bunların sebep olduğu göçler sonucu hem toplumsal hem de ekonomik problemler ortaya çıkmıştır. Gelir dağılımındaki dengesizlik halk arasındaki zengin–yoksul uçurumunu artırmaktadır. Eserlerde Lübnan’ da yoksullukla mücadele eden halkın zorlu yaşam mücadelesi anlatılmaktadır.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın roman ve öykülerinde geçim sıkıntısı sıklıkla işlenen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserlerde Lübnan’ın aşırı fakir durumu, ailelerin geçim sıkıntıları özellikle de Birinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan kıtlık ve yoksulluk dramatik bir şekilde ele alınmaktadır.

eş-Şabiyyu’l-A‘rac öykü kolekiyonunda yer alan *el-Cirzevnu’ş-Şetevî*’de Cemîl adlı kahraman 1917 yılında Lübnan’ı kasıp kavuran açlığın trajik durumunu şu şekilde anlatır:

“1917 yılının sonlarında Cebel-i Lübnan’da açlık şiddetini artırdı. Eş-Şuveyr’de rızık kapıları kapanarak mezar kapıları açıldı. Yollarda bir lokma ekmeğe muhtaç halde kimler kimler öldü. Sana –diğerlerinin iddia ettiği gibi- savaşta padişah gibi yaşadığımızı söyleyemeyeceğim. Tam tersine. Et ve kan yiyorduk. Allah rahmet eylesin, babam karısını ve çocuklarını terk etmedi. Açlığımızı önleyecek şeyleri bize getirmeye çalıştığı için perişandı. Haftada bazen bir bazen de iki kez sırtında elbiseler, tencereler ve seccadeler taşıyarak çiftçilerden birkaç gram buğday, mısır ve arpa karşılığında köylere satıyordu. Sonra, sırtında bu yiyeceklerle yağmur, fırtına, kar altında

⁴⁷⁵ Ertan Özensel, *Türkiye’de Kırsal Yapıların Dönüşümü Kırsal Sosyolojisi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015, 160.

⁴⁷⁶ Begüm Köse, “Sosyal Problem Boyutuyla Aile”, *Sosyal Problemler Sosyolojisi*, Ed. Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009, 215.

dönüyordu. Neredeyse kaç kez karın altında donacaktı, kaç kez haydutlar yollarını kestiler, yağmaladılar tehdit ettiler."⁴⁷⁷

Öykü de, çocuklarının açlıktan ölmesini istemeyen anne ve baba, Cemîl'i ve kardeşlerini Birummane'de bir barınağa yerleştirirler. Ancak orada da açlıkla mücadele etmek zorunda kalırlar. Cemîl haftada bir kez kız kardeşini ziyaret eder. Kız kardeşinin yaşı küçük olduğu için açlığa dayanacak gücü yoktur, böyle oluncada gülüp oynamaya da takati yoktur. Bu hali arkadaşları arasında alay konusu olmuştur. Bir gün abisine şöyle der:

*- Oynamadığım ve gülmediğim için "kışlık fare" diyerek benimle alay ediyorlar. Abicim açım. Eve gitmek istiyorum.*⁴⁷⁸

Öykünün ilerleyen kısımlarında Cemîl ve kardeşi açlığa dayanamayıp evlerine geri dönerler. O gün perşembe gününe denk geldiği için kardeşi Afife'yi ziyaret edemezler, küçük kız abilerinin kaçtığını anlar. Yurt ortamı da çocuklar için uygun değildir, birçok kız ve erkek çocuğu açlıktan yaşamını yitirmiştir. Cemîl, kardeşinin durumunu ailesine anlatır. Annenin ısrarına rağmen baba kızını getirme fikrine yanaşmaz, ancak çok geçmeden küçük kardeşi Afife'nin öldüğü haberi gelir. Afife' de yoksulluğun ağına takılanlardan olmuştur.

Geçim sıkıntısını en ağır duygularla okuyucuya aktaran 'Avvâd bu öyküde henüz on yaşında olan Cemîl'in, ailesinin en çok da küçük kız kardeşi Afife'nin verdiği yaşam mücadelesini anlatır. Hayatta kalmak için evlatlarına sığınacak bir yer arayan anneyle babanın yaşadığı çaresizlik, üç kardeşin ağır koşullar altında yurttan yaşamını sürdürmek zorunda kalışı ve yoksulluk meseleleri öykünün temel sorunlarıdır.

el-'Azârâ'da ise *Nuḥbu'l-Mevtâ*' da bir zeccalin trajikomik öyküsü anlatılır. Köyde vefat eden birine ağıt yakması için zeccal tutulur. Zeccal ölen kişinin en yakını rolünü oynar, her ne kadar ölüyü tanımasa da sesinin gidebildiği kadar bağırmaya başlar, tüm öven sözleri ölen kişi için söyler. Ölü defnedildikten sonra zeccale kapalı bir zarfın içinde parası verilir. Zeccale ağıt karşılığında sadece on beş lira alır, aldığı parayı az bulan zeccal durumunu anlatıcı kahramana şöyle anlatır:

⁴⁷⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 49.

⁴⁷⁸ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 53.

- *Bu on beş lirayla ne yapalım? Gel bana fikrini söyle, yardım et. Bununla un mu alsam yoksa bana sipariş edilen ayakkabının taksitlerinden birini mi ödesem ya da ilk kayıpta eşime söz verdiğim üzere bir fistan mı alsam? Allah şahit benim ağladığıma, karıma vaad ettiğim zamandan bu yana ondan fazla kişi öldü, hepside eşraftandı. En az veren de bugün sizin orada öldü ve ben onun varislerinden daha cimrisini de tanımadım.*⁴⁷⁹

‘Avvâd’ın bu öyküde gelir dengesizliğine işaret ettiği görülür. Zeccal yoksullukla mücadele ederken ölü yakınlarının zeccalin cenazede harcadığı emeğini görmezden geldiği görülür. Zeccal, mesleğini hakkıyla yerine getirdiğini ve karşılığını almak istediğini söyler. Fakir bir hayat sürdüren zeccal çalışmasına rağmen aldığı ücretler maddi sorunlarını çözmeye yardımcı olmaz. Zeccal daha önce aldığı ve ayağında artık kullanılamaz hale gelen ayakkabısının taksidini dahi ödeyememek haldedir. Ancak öyküde geçimini sağlayamayan zeccalin aldığı on beş kuruşu da Roşa’da arkadaşlarıyla içmeye harcaması, keyfinden de geri kalmadığını ne kadar tutarsız olduğunu göstermektedir. Yani “Hay dan gelen huya gitmiştir.”

el-‘Azârâ ‘da yer alan *Ḳabr ‘Umm* başlıklı öyküde genç yaşta annesi vefat eden genç bir kızın fakir hayatına rağmen güzel bir mezar yaptırma hayalleri anlatılır. Yaşadıkları ağır geçim sıkıntısı sebebiyle arzu ettikleri kabri yaptıramayan baba ve kızı arasında bu sebepten dolayı tartışma çıkmıştır:

- *Kuşkusuz, kuşkusuz ey kızım. Annene büyük bir mezar yapacağım. Fakat şimdi ona dua etmelisin ve asla mezarlığa yalnız gitmeyeceğine dair bana söz vermelisin.*

Fakat ne baba ne de kızı sözüne sadık kalır, baba mezarlığın inşasını hep bir sonraki güne erteler, aynı zamanda kızıyla şeklini, taşını, rengini iki kanatlı meleğin büyük mü, küçük mü olacağını söylerek muhabbet ederler. Baba bir akşam gelir, yine anlatmaya kalkışır, ancak kızının gözlerinden:

- *Yalan söylüyorsun, sen bana yalan söylüyorsun! dediğini işitir.*

Baba o gün kötü bir gün geçirir, iş bulmak ister ama bulamaz, kızını öfkeyle iterek ona bağırır:

⁴⁷⁹ Tenvîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 87.

- *Delisin sen, yaşamak için ekmek bile alamıyoruz. Sen vefat eden annen için mermerden bir mezar istiyorsun!*⁴⁸⁰

Annesini genç yaşta kaybetmesi sebebiyle büyük bir duygusal bunalım yaşayan genç kız melek heykellerinden oluşan oldukça pahalı bir mezarın hayalini kurmaktadır. Tartışmanın sonunda adamın ağzından dökülen cümleler baba ile kızın içinde bulundukları zor durumun bir ispatıdır:

er-Refîk Kâmil'de....

- *"Gördün mü, Allah bu küçükten dolayı iyiliği bize gönderdi! Mahalleye yeni taşınan kavşağın yanında büyük binada komşunun elbiselerini yıkadım, karısı bana on kuruş ve bu ekmeği, kocası da yarım lira verdi. Hepsi altmış kuruş! Haftada iki kez ailenin elbiselerini yıkadıkça böyle verecekler. Şimdi Allah'a inanıyor musun?"*⁴⁸¹

2.5.2. Göç

*"Göç kavramı ile ifade edilen insan hareketliliği, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumsal yaşamın ve günümüz modern dünyasının önemli unsurlarından biri olmuştur."*⁴⁸² Dini, iktisadi, siyasi ve sosyal etkenlerden dolayı gerçekleşen yer değiştirme olayı da denebilir. Dil, din veya coğrafya ayırt etmeksizin gerçekleşen göç olayları, çalışmamızda da karşımıza çıkmaktadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ortadoğu'da siyasi istikrarsızlığın artması, beraberinde ekonomik sıkıntıları da getirmiştir. Diğer taraftan Napolyon'un Mısır seferi sonrasında Batı kültürüyle başlayan teması, Amerikan ve Saint Joseph üniversitelerinin kurulması ve ortaya çıkan misyonerlik faaliyetleri sonucunda giderek artmıştır, Amerika ve Batı özenilen ülkeler haline gelmiştir.

Bütün bu faktörlerin etkisiyle Ortadoğu'dan ilk göç, 1854 yılında Kuzey Amerika'ya yapılmış, 1860'ta meydana gelen Maruni-Dürzi çatışmalarının etkisiyle de daha da artarak 1910 yılına gelindiğinde Amerika kıtasındaki Arap göçmenlerin sayısı 60.000'e ulaşmıştır. Göçmenler arasında en kalabalık nüfusu Lübnanlılar

⁴⁸⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ*, 54-55.

⁴⁸¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Qamîşu's-Şûf*, 74.

⁴⁸² Taşkın Deniz, "Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:181, S:181, 2014, 177.

oluşturmuştur.⁴⁸³ Göçün ilk yıllarında göçmenlerin asıl amacı gidilen ülkelerde maddi kazanç elde edip yeniden ana vatana dönmektir.⁴⁸⁴ Dağlık bir bölge olması ve üretim kaynaklarının yetersizliği nedeniyle Lübnan dünyanın en çok göç veren ülkesi olmuştur. Dış yardımlar ve yatırımlarla hayatını sürdüren Lübnan'da geçim kaynakları sıkıntılı olduğu için ihracat az, ithalat fazladır.

Ülkenin en önemli problemlerinden biri olan geçim sıkıntısı ve insanların muhatap kaldığı yoksulluk konusunu ele alan Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın öykü ve romanlarında insanların özellikle işsizlik, iflas vb. ekonomik nedenlerle göç ettiklerini görmekteyiz.

Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın eş-Şabiyyu'l-A'rac adlı kitabındaki el-Haviyye öyküsünde, banka tarafından toprakları ve evi haczedilen bir adamın dramı anlatılır. Kahraman Halîl Sâbir hayatı boyunca geçim sıkıntısı çekmemiş, fakat malına konulan hacizden dolayı tüm mal varlığını kaybetmiş, çaresiz bir adamdır. Zenginliğiyle tanınan kahramanımız bu kaybı kabullenememektedir. Yeni hayatına adapte olamamaktadır. Variyetli bir durumdayken tüm varlığını kaybettiği bu sürecin çözümü için zamanında Amerika'ya göç etmemesinden dolayı yaşadığı pişmanlıkla ilgili şu cümleleri kurar:

- Beni kovmalarından sonra burada nasıl yaşarım? İnsanların yanında bir çalışan olarak mı? Ben evinde dört çalışanı olan Halîl Sabir.... Keşke Amerika'ya göç etseydim! Göçeceğim! Beni tanımayan ve benim de tanımadığım kavimlerin arasında yok olacağım...⁴⁸⁵

Halîl Sâbir, ekonomik anlamda bütün bu kötüye gidişinin çözümünü ülkesinden ayrılmakta bulmuştur. Çaresizliğinin çözümü olarak, daha büyük ve ferah yaşam süreceğine inandığı ülkeyi arzulamaktadır. Lübnan'ın söz konusu süreçte yaşadığı iktisadi ve siyasi sorunların, esere bu şekilde yansıdığı görülmüştür. Hiç kimsenin kendisini tanımadığı bir ülkede yaşamak hayali öyküdeki trajik duyguyu en somut şekilde betimleyen bir cümledir. Vatanını acizce terketme isteği Halîl Sâbir ve aynı durumda olanlar için acı bir örnektir.

⁴⁸³ Ömer İshakoğlu, "Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi / Homesickness in Poets of Arabic Literature of Migration Andalusia Group", *Şarkiyat Mecmuası*, S: 23, 2013, 56.

⁴⁸⁴ Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002, 42.

⁴⁸⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 80.

Yazarımız eş-Şabiyyu'l-A'rac adlı kitabındaki *Ceddî ve Hikâyetuhu* öyküsünde ise göç edenlerin yaşadığı kimlik sorunu, aidiyet duygularının azalması ve kaybettikleri insani hasletler konu edinilir. Göçmenleri ile meşhur olan Beytüşşebap'ta ikamet eden Emîn arkadaşlarıyla birlikte New York'a göç etmeye karar verir. Kahramanın dedesi buna karşı çıkmasına rağmen iki yıldan fazla kalmayacağına ve haftada bir mektup yazacağına dair söz vererek gider. Ancak 1889 yılında göç eden Emin, babasının ikinci kez evlendiğini duyduktan sonra mektup yazmayı keser ve 1955'te sadece bir mektup gönderir. Öyküde Emin'in New York'a gitmesi şu şekilde ele alınır:

*“1889 yılında köyün birkaç genci New York'a gitmeye karar verdi. Beytüşşebap göçmenleri ile meşhurdur. Emin de onlarla birlikte gitmek istedi. O sıralar henüz yirmisinde bile değildi. Dedem boşuna onu ikna etmeye çalıştı. Ninem de boşuna oğlunun kalması için ormanlar kraliçesine adakta bulundu. Emin gitmekte ısrarlıydı. Dedem onu çok seviyor ve herhangi bir konuda ona karşı gelmesini istemiyordu. Ama sonunda boyun eğdi ve Emin gitti. Evde Emin'in gidişinden sonra bir ay boyunca feryatlar yükseldi. Emin babasına Amerika'ya vardıktan sonra her hafta mektup yazacağına ve iki yıldan fazla kalmayacağına dair söz vermişti.”*⁴⁸⁶

Ancak Emîn'in ailesi için vaziyetler hayal ettikleri gibi gerçekleşmemiştir. Babasının evliliğini kabul etmeyen evlat, kendi yolunu çizmeye karar vermiştir. Ailesini ve çevresini unutmakta zorlanmayan Emîn, kısa sürede Amerika'da özendiği hayatı yaşamış ve o hayatın içinde kaybolmuştur. Eserde göç olgusunun olumsuz sonuçları ve insan üzerindeki etkileri gözler önüne serilmektedir.

Ḳamîşu's-Şûf da yer alan *Ḳârâhû* öyküsünde Amerika'dan zengin olarak dönen bir göçmenin öyküsü anlatılır. Derviş'in maddi imkanlarına özenen köy halkı kendi aralarında şu şekilde konuşurlar: *“Daha dün Derviş el-Mevâlî pantolonunu düzeltiyor, saban taşıyordu. On sene, on gün gibi geçti gitti. İşte kralların oğlu gibi dönüyor.”*⁴⁸⁷

'Avvâd, eserde köy halkının Amerika'ya göç eden ve orada daha iyi bir hayata sahip olan Derviş'e özenmelerini anlatır.

Öyküde bir başka dikkat çekici karakter, ekonomik nedenlerle ülkesini terk edip kendini batılı hisseden, bir anlamda asimile olan Derviş'in amcasının oğlu Rauf'tur.

⁴⁸⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, eş-Şabiyyu'l-A'rac, 86.

⁴⁸⁷ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 85.

Kahraman Amerika’da zengin olmuş ve oranın kültürünü benimsemiştir. İki canlı örnek karşısında halkın, başka ülkelere olan hayranlıkları kat be kat artmıştır. Aynı zamanda köy halkı, Rauf hakkında aralarında şöyle konuşmaktadır:

*“Bu haberlere inanıyor musun? Kız kardeşi onu evlendirmek istiyor. Fakat yol ücretini amcasının oğlu Rauf’tan aldığını duydum. Zengin olan Rauf! Amerika’da kendine ait bir alış veriş merkezi var. Fakat o ülkesine dönmek istemiyor. Kebabe’yi özlediğini düşünüyor musun? Elbisesinin, yüzünün boyandığı ise, fırına dönmesini mi bekliyorsun? Ay gibi bir Amerikalıyla evlendi. Karım, Derviş’in kız kardeşinde Rauf’un karısının resmini görmüş. Beyaz tenli... Rauf kendisi de bizzat Amerikalılar gibi olmuş.”*⁴⁸⁸

Yukarıdaki alıntılara benzer bir durum bu örnekte de görülmektedir. Lübnan’ın içinde bulunduğu toplumsal sorunlar ‘Avvâd’ın kahramanlarında tezahür etmektedir.

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın *el-‘Azârâ* adlı kitabındaki “*Bilâdu’z-Zeheb*” öyküsünde ise ana kahraman Hanne’nin kocası Butrus el-Hemmâm’ın Amerika’ya gitmesi ele alınmıştır. Amerika’ya giden el-Hemmâm ilk zamanlarda eşine mektup yazar, para gönderir, ancak bir süre sonra Hanne kocasından bir haber alamaz. Köyde Hanne gibi kocası gidip uzun süre dönmeyen pek çok kadın vardır. Artık Butrus el-Hemman Amerika’da ikinci hayatına başlamış, yerini yurdunu unutmuştur. Hanne de köydeki diğer kadınlarla aynı kaderi paylaşacaktır.

‘Avvâd burada karısını ve oğlunu geride bırakan Butrus el-Hemmâm’dan yola çıkarak para kazanıp ülkelerine dönme hayali kuran, ancak gittikleri yerin yaşam koşullarına ayak uyduran, oralarda ailelerini ve ülkelerini unutan, asimile olan göçmenleri ele almıştır. Öyküde Butrus el-Hemmâm’ın gidişi şu şekilde anlatılmaktadır:

“Yağmurlu bir günde yola çıkan Butrus el-Hemmâm’ın gemisinde köy halkından tanıdığı kimse yoktur, gemi yabancılarla doludur, zira yabancıların yarısı da Amerika’da yok olurlar. Bu duruma üzülen Hanne’nin köydeki diğer kadınlardan bir farkı yoktur, düğününden bir hafta sonra kocası giden ve yirmi yıl kocasının dönmelerini bekleyen kadınlar vardır, ne yazık ki Hanne’nin da gözyaşlarını silmekten başka çaresi yoktur.

⁴⁸⁸ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 85.

Butrus el-Hemmâm Brezilya'ya varır varmaz Hanne'nin bir erkek çocuğu doğurduğu müjdesini alır ve çocuğuna babasının ismi olan Mahhûl adını verir. Butrus oğlunun resmini ister ve eşine, Brezilya'da en fazla üç-dört sene kalacağına dair söz verir."⁴⁸⁹

Verdiği sözleri tutmayan eş, geride yetim bir çocuk ve onu ömür boyu özlemle bekleyecek karısını bırakır. Yıllar sonra oğlu da babasının yolundan gidip, annesini yalnızlığa mahkum eder. Hanne için artık hiçbir şey eskisi gibi değildir ve sonunda akli dengesini kaybeder.

2.5.3. Sermayecilik

Çalışmamızın "Lübnan Tarihi" kısmında belirttiğimiz üzere bu coğrafya geçtiğimiz asırlar boyunca pek bir çok kez istilaya uğramıştır. İktisadi ve coğrafi açıdan önem arz eden Lübnan bazı acı gerçeklere muhatap kalmıştır. Makro ölçekli bu tip sömürgecilik bir tarafa mikro ölçekte yerel bankalarla küçük üretici arasında da yaşandığı bilinmektedir.

Belli bir ekonomik sistemi tanımlayan kapitalizmin⁴⁹⁰ en fazla bilinen dört tanımı vardır. Bunlardan ilki "*Sermayecilik*" olarak adlandırılır. İkinci tanımı ise ekonomik üretimin tekelleştirilmesi yani piyasayı tümüyle kontrol altında tutmak isteyen iktisadi üretim tarzıdır. "*Marx'a ait olan üçüncü tanım, ve kapitalizmi temelde üretim ile emek arasındaki yabancılaştırıcı ilişkiye dayandırmaktadır. Buna göre, eğer bir yerde üretim araçlarını kontrolü altına almış, onu tekelleştirmiş bulunan sermaye sahipleri (burjuvazi) ve bu üretimde istihdam edilmek üzere beden gücünü belli bir ücretle işverene arz eden işçiler (proleterya) var ise, orada kapitalizmin özü oluşmuş demektir. Dördüncü tanım Weber'e ait olandır ve temelde onu rasyonalite ile ilişkilendirir. Weber'e göre kapitalizm kesinlikle sınırsız kar etme güdüsü değildir, aksine olsa olsa bu güdünün akıl tarafından dizginlenmesidir. Kısaca Weber için kapitalizm, akılcı iktisadi üretim sistemidir. Nitekim ona göre kapitalizmin var olabilmesi için Rasyonel sermaye muhasebesinin, para serbestisinin, rasyonel teknolojinin, rasyonel hukukun, özgür emeğin var olması, altıncı ve son olarak iktisadi hayatın ticarileşmesinin*

⁴⁸⁹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *el- 'Azârâ*, 35.

⁴⁹⁰ Raymond Williams, *Anahtar Sözcükler* (6.Baskı), Çev: Savaş Kılıç, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2005, 62.

gerçekleşmiş bulunması gerekir. Bu unsurlardan hareketle Weber kapitalizmi, özgür işgücünün rasyonel örgütlenmesi olarak tanımlar.”⁴⁹¹

Tevfik Yûsuf ‘Avvâd’ın eserlerinde sosyal problemleri incelediğimizde öyküleri aracılığıyla kapitalist sisteme de göndermelerde bulunduğunu görürüz. Yazar, eş-Şabiyyu’l-A‘rac adlı öyküsünde Halîl Sâbir isimli kahramanın mallarına bankanın zorla el koymasına ve bunun karakter üzerinde bıraktığı olumsuz etkiye dikkat çekmek ister.

Öykü, Sehâme halkının tamamının Halîl Sâbir’in evinde toplanmasıyla başlar. Burada ana kahramanın ve halkın durumu şöyle anlatılır:

“ ... (Halîl Sâbir) Kendinden intikam almak isteyen biri gibi alt dudağını dişleriyle kemirerek ısıırıyordu. Diğerleri ise evin önünde durup bankaya küfrederek bir şeyler fısıldaşıyorlardı.”⁴⁹²

Eserde bankanın Halîl Sâbir’in üzerinde bıraktığı kötü izlenim ve yaşananlar karşısında düştüğü çaresizlik anlatılır. Banka tüm mallarına el koyar, eşi hasta olduğu için de evi boşaltmaları için sadece on beş gün süre verilir ve bu sürede evi boşaltmazlarsa polisin silah zoruyla evi ve arsaları bankaya teslim edeceği kendisine bildirilir. Köy halkı evden ayrılır, tek başına kalan kahraman bu kez de kendine saldırır. Karısı ona teselli vermeye çalışır, Halîl’in acı sözleri karşısında çok üzülse de duyduklarına inanmak istemez, ancak buna rağmen kahraman acı konuşmalarını devam ettirerek şöyle der:

“Keşke ben ve oğullarım bankayı tanımadan önce ölseydik! İnsanlar! Ha! Ha! Başımıza gelenler şeylerden etkilendiklerini mi düşünüyorsun? Deli! Hastalık deliliğine delilik eklemiş. Onlar bize küfrediyorlar. Ben! Halîl Sâbir! On beş gün sonra evime gelecekler ve benim haysiyetimi yola atacaklar ve beni köpek gibi çıkaracaklar? Hayatım boyunca evimde ve arsamda krallar gibi yaşadım. Bana teselli için gelenlerin hepsi beni kısıkanıyorlardı, çekemiyorlardı. Evim en güzel ev, üzümüm, bostanım, ineklerim, evlatlarım... Sen hasta olduğun için bana on beş gün mühlet verdiler. Eğer hastalığın olmasaydı beni bugün çıkaracaklardı.”⁴⁹³

⁴⁹¹ M. Yavuz Alptekin, “Kapitalizmin Ortaya Çıkışı: Jeo-Kültürel Yaklaşım”, *KTÜ SBE Sos. Bil. Derg.*, 2015, (10), 232.

⁴⁹² Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 73.

⁴⁹³ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 75.

Kahramanın ağzından dökülen keşke “*Ben ve oğullarım bankayı tanımadan önce ölseydik!*” cümlesi bir anlamda mevcut iktisadi sisteme yapılan bir eleştiridir. Devam eden satırlarda Sâbir’in yaşadığı zorlu süreç apaçık bir şekilde okurun karşısına çıkmaktadır:

“Modern olgu olarak bir gönüllü-baskıcı bağımlılık sistemi olan Kapitalizm,⁴⁹⁴ piyasa değiş tokuşuna dayanan bir ekonomik girişim sistemidir. “Sermaye” , para, mülk ya da makinalar gibi, piyasada satılacak malların üretiminde kullanılabilecek ya da bir kar beklentisiyle bir piyasaya yatırılabilir herhangi bir varlığa göndermede bulunmaktadır.”⁴⁹⁵

Eserde Halil’in eve gelen bankacıların karşısına çıkması engellenir. Eşiyle tartıştığı sırada kendisine izin verilseydi eğer merhameti olmayan bankacılara söyleyeceklerini aktarır:

“... Banka sizde merhamet yok mudur? Mallarımızın hepsini dört yüz liraya aldınız. el-Kerem tek başına bundan daha fazlasını hak ediyor...”⁴⁹⁶

Sahip olduklarını yitiren kahraman kurduğu bu cümlelerle kapitalist sisteme maruz kalan bir insanın yaşadığı gel-gitleri anlatmaktadır. Özellikle toprağa pek çok açıdan bağlı eski insan tipini düşündüğümüzde işin maddiyat kısmı bir tarafa Halil Sâbir’in psikolojik açıdan da derin sıkıntılar yaşadığı söylenebilir:

“Arazisinin ve evinin elinden gitmesine asla izin vermeyecek! Kedinin zayıf fareyi yuttuğu gibi o şeytan bankanın da onu yutmasına izin vermeyecek! Hırsız çetesi bankalar insanların mallarını faiz karşılığında yiyorlar. Hem de haram şekilde. Kim buraya gelmeye cesaret eder, bu evde oturacak, bu araziyi teslim alacak? Dünya da çok sayıda eşkiya ortaya çıktı, rızkı, haysiyeti, hayatı, evlatlarının rızkı, haysiyeti ve hayatı gibi bir mesele yüzünden neden o da eşkiyalardan olmuyor?”⁴⁹⁷

Öykünün başkahramanı Halil Sâbir’in, zengin, varlıklı biriyken aniden elindeki herşeyi kaybettiği anlatılır. Durumu kabullenemeyen kahraman mevcut banka sistemine karşı çıkar. Eserde, bankayı hırsız çetesine benzetilerek kedi-fare örneğiyle güçlünün, güçsüzü ezdiğine işaret edilir.

⁴⁹⁴ Mustafa Aydın, *Güncel Kültürde Kavramlar*, Açılımkitap 2.Baskı, İstanbul2013, 243.

⁴⁹⁵ Antony Giddens, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012, 1063.

⁴⁹⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 75.

⁴⁹⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 81-82.

Ḳamîşu's-Şûf adlı öykü koleksiyonunda yer alan *er-Refiḳ Kâmil*'de işleri düzenliyen bir anda kötüye giden Kâmil isimli ana kahramanın bu süreçte maruz kaldığı haksızlık anlatılır. Kâmil Beyrut'ta bir petrol şirketinde çalışan, eşine ve çocuklarına vakit ayıran sorumlu biridir, ancak zamanla eve elinde kitaplarla geç gelmeye hatta bazen de gelmemeye başlar.

Bir gün durumu eşine anlatmaya karar verir, eşine çalıştığı gizli hayır derneğinden bahseder. İlerleyen zamanlarda Kâmil broşür dağıtma suçundan hapse girer, çıkınca da dernekle aralarında tatsızlık çıkar ve dernekten atılır. Bu süreçte içki müptelası olur, kahraman zor durumda olan ailesine rağmen eşinin elindeki dört lira değerinde olan bileziği iki buçuk lira karşılığında kuyumcuya satar. Karısı, kuyumcunun Kâmil'i dolandırmaması ve aldığı parayı rakıya vermemesi için uyarılarda bulunur. Ancak tüm bu uyarılara rağmen Kâmil, sermayeci mantığa sahip kuyumcular tarafından kandırılacağından emindir. Bu durum öyküde şöyle ele alınmıştır:

*"Fakat O, kuyumcuların onu dolandıracağına emindi. Kuyumcular , kapitalist yatırımcıların grubunda yer almıyor muydu, o da Kâmil'in canavara benzettiği dünyayı ele geçiren bu büyük şirketlerin üyesi değil miydi, yiyorlar, yiyorlar, doymadan yemeğe devam ediyorlar..."*⁴⁹⁸

Öykünün ilerleyen bölümlerinde kuyumcu dört lira değerindeki bileziği iki buçuk liraya alır, yani Kâmil'i dolandırır bir süre sonra Kâmil tekrar kuyumcuya gider ve aralarında tartışma çıkar, ana kahraman kuyumcunun başka bir müşteriyle ilgilendiği sırada bileziği alır ve kaçır. Sonunda polislere yakalanır. Polislerden biri şu ilginç cümleyi kurar:

*- İşte sen Bolşevik misin? Bolşevik hemde hırsız!*⁴⁹⁹

Kapitalist ekonomik sistem, piyasa koşullarının yanı sıra sosyal düzeni de kendisine göre oluşturan bir sistem olması nedeniyle Kâmil'i yakalayan polis yani zor kullanma tekeline sahip olan kurum kapitalist mantık ile oluşturulmuş bir yapıdır. Kapitalist mantık kendi kurallarına uymayan herkesi ve her şeyi öteki olarak görür ve ötekileştirmeyi etiketleme ile kurgular. Polisin Kâmil'i Bolşevik -kurallara uymayan,

⁴⁹⁸ Tefîḳ Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 71-72.

⁴⁹⁹ Tefîḳ Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 82.

düzene isyan eden- olarak tanımlayarak ötekileştirmesi bu mantıktan kaynaklanmaktadır.

2.5.4. İşsizlik

Bir ülkenin ekonomik durumu, insanların yaşam seviyesini belirler. Ülke ekonomisinin gelişmesi, vatandaşına sunduğu kaliteli hizmet ve imkânlarla kendini gösterir. İnsanların eğitim, sağlık, gıda, barınma gibi gereksinimlerini karşılayabilmeleri, ailelerin ve ülke huzurunun sağlanması yönünden önemlidir. Bu temel ihtiyaçları karşılayabilmek için insanların üretken olmalarının yanı sıra çaba sarfetmeleri de gerekmektedir. Bunlar göz önüne alındığında ülkenin üretim gücünün, halkın yaşam kalitesinin de belirleyicisi olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomik krizlerden dolayı kapanan fabrikalar, işten çıkarılan işçiler temel gereksinimlerini çalışarak karşılayamaz hale gelir.⁵⁰⁰ Bu bilgiler ışığında ekonominin rahat ve kaliteli hayat standartlarıyla oldukça ilişkili olduğu söylenebilir. Bu örneklerde zikredildiği üzere ekonomiyle doğrudan ilişkili olan işsizlik problemine Lübnan coğrafyası üzerinden bakıldığı zaman savaş, kriz, iklimsel özellikler ve coğrafya gibi başka pek çok sebebin de yer aldığını söyleyebiliriz.

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın *eş-Şabiyyu'l-A'rac*'da yer alan *Hannûn* adlı öyküsünde Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1917 yılında, Beyrut'ta yaşayan ekonomik sıkıntılar nedeniyle işini, ailesini bir süre sonra da akıl sağlığını yitiren asıl adı Hannâ olan fakat ailesini kaybettikten sonra Hannûn olarak çağrılan ana kahramanın dramatik yaşantısı anlatılmaktadır. Yazar, bu öyküsünde işsizlik sorununu ele almıştır.

Daha önce ayakkabıcılık yapan Hannûn, ülkede çıkan savaş nedeniyle dükkânını çalıştıramaz hale gelir, evinin tüm eşyalarını, pencereleri de dahil ucuz bir fiyata satmak zorunda kalır. Ailesine bakmakla yükümlü olan Hannûn, evine ekmek götüremeyecek kadar yoksullaşır. Bu sebeplerden dolayı yaşlı babasını kaybeder. Bu durum öyküde şöyle ele alınmaktadır:

“Yaşlı babası daha fazla dayanamadı. Hannâ onu seviyordu ve onu yedirmek istiyordu, fakat ne yapacaktı? Eve buğdaydan olmayan –çünkü buğday çok değerliydi-

⁵⁰⁰ Dilek Yumru, *Ayşe Kulin'in Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar ve Eğitim*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016, 188.

sadece mısır ve arpadan olan en fazla iki ya da üç ekmek getiriyorken ne yapacaktı? O baba zavallıydı eğer ona birşeyler verseler yerdi, vermeseler köşede kıvrılmış bir şekilde sessizce ölümü bekleyerek kendi haline kalırdı. İnce bir kalbe sahipti, işte onu öldüren bu incelikti çünkü o öldüğü günde yemekten ona ait olan payını torunu İlyas'a vermişti."⁵⁰¹

Ana kahraman yaşlı babasını yoksulluktan kaybetmesine rağmen ahlaki değerlerinden vazgeçmeyen biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Açlıktan ölmek üzere olan oğlu İlyas, annesini zengin ve kötü niyetli Yusuf Beyin yanına gitmesi içi zorlar. Çaresiz Esmâ evladının ölüm feryatlarına daha fazla dayanmayarak Yusuf Beyin yanına gider. Eve geldiğinde oğlu İlyas babasına annesinin Yusuf Beye ekmek almaya gittiğini söyler. Hannâ, karısının zengin ve şeref yoksunu bu adamın yanına gitmesini kabullenemez, eşini öldürür, oğlu İlyas da açlıktan ölür, tüm bu yaşananlardan sonra Hannâ da delirir ve herkes tarafından Hannûn diye çağrılır.

'Avvâd pek çok öyküsünde olduğu gibi bu öyküsünde de, Lübnan'ın da içinde olduğu Birinci Dünya Savaşı'nın halkın durumuna ne denli etki ettiğine değinmek istemiştir. Eserde Hannâ'nın çaresizliği ve yoksulluk içinde kıvranan ailesinin içler acısı durumu anlatılmıştır:

*"Köyden kente göç ve kentsel nüfusun artmasının yarattığı problemlerden biri de kentte işsizlik olgusunun ortaya çıkmasıdır. Hızlı ve sağlıklı bir biçimde büyüyen kentlerde denetim mekanizmalarının da yetersizliği nedeniyle, yasa dışı bir karakter taşıyan enformel istihdam çeşitlenerek gelişmiştir. Burada göçen bireyin nitelsiz olması ya da iş piyasasının aradığı niteliği taşıyamaması da önemli bir faktördür. Birçok gelişmekte olan ülkede kentsel alanlarda istihdam yetersizliği ve işsizlik oranlarının aşırı derecede yüksek olması sonucu işgücü arzı, talebin çok ilerisindedir. Bu olgunun en önemli nedeni kırdan kente yoğun göçlerdir."*⁵⁰² Köyden merkeze göç, ekonomik imkânsızlıklar işsizlik sorununda büyük önem taşımaktadır. Lübnan dağlık bir bölge olması nedeniyle ekonomik gelişime çok da açık olduğu söylenemez. Ülkede yaşanan bazı siyasi ve ekonomik sorunlar nedeniyle Lübnan göç veren bir ülke haline gelmiştir.

⁵⁰¹ Tefik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 122.

⁵⁰² Sevinç Güçlü, "Kentsel Sosyal Problemler", *Sosyal Problemler Sosyolojisi*, Ed. Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009, 205.

Yazarın ikinci romanı *Ṭavâḥînu Beyrut*'ta da göç kaynaklı işsizlik sorunu ele alınmıştır. Romanın ana kahramanlarından Temîme'nin babası Tâmir Nassûr, Afrika'ya göç eden biri olarak okuyucunun karşısına geçer. Anne Amine kocasının Afrika'dan döneceği zamanı dört gözle bekler. Romanda Tâmir'in durumu Amine'nin ağzından şu şekilde anlatılır:

“Tamir ne zaman evinin başına dönecek?

*On yedi sene... sadece üç en fazla dört yıl olmayacağına yemin etmişti. Doğru, evin ipoteği ödendi. İnsan azığı yeter bize, ailenin giderlerini, Temîme'nin okul taksitlerini, Câbir'in üniversite ücretini ve ayrıca Câbir'in –Allah'ın sultanlara indirmedeği- isteklerini karşılıyordu, fakat şimdi Onun (Tâmir'in) burada bulunma ihtiyacı para ihtiyacından daha fazla.”*⁵⁰³

Ortadoğu'da stratejik konuma sahip olan Lübnan, yoğun karışıklıkların yaşandığı bir ülke olması sebebiyle pek çok sorunu içinde barındırır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Lübnan'da ortaya çıkan iç karışıklıklar, mezhep kavgaları, ekonomik sorunlar, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları gibi sebepler yeni geçim kaynakları arayan pek çok Lübnanlı'nın başta Amerika olmak üzere çeşitli ülkelere göç etmesine sebep olmuştur.⁵⁰⁴

‘Avvâd, bu romanında Tâmir'in ekonomik nedenlerle göç ettiğine vurgu yapmak istemiştir. Eserde pek çok toplumsal sorun yer almaktadır. Örneğin evi ipotek edildiği için Afrika'ya göç eden, zamanla gittiği yerde kendine yeni bir hayat kuran Tâmir ve arkasında bıraktığı ailesinin dağılma süreci anlatılmaktadır.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd eserlerinin çoğunda yoksul yaşam süren insanların sorunlarını konu edinmiştir. Yazar pek çok eserinde ekonomik kaynaklı sıkıntılar ve beraberinde getirdiği kıtlık, açlık, göç gibi nedenlerle yoksul bir hayat süren insanların yaşamlarını anlatmıştır.

eş-Şabiyyu'l-A'rac'da yer alan *Ömer Efendî* isimli öyküde kriz yüzünden dükkânından kazanç elde edemeyen bir tüccarın bir süre sonra meşru yollarla, ahlak dışı bir şekilde para kazanması anlatılır.

⁵⁰³ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrut*, 10.

⁵⁰⁴ Kenan Demirayak, *Amerika'daki Göçmen Arap Edebiyatı ve İliyyâ Ebû Mâdî'nin et-Talâsim “Bilmeceler” Şiiri*, <https://www.freewebs.com/poetrytranslation/talasimTurkish.pdf> Erişim Tarihi: 23.09.2019.

er-Rağîf romanında da Birinci Dünya Savaşı nedeniyle yoksullukla mücadele eden Lübnan halkının yaşadığı maddi imkânsızlık ele alınmıştır. Fakat eserde ülkedeki ekonomik buhranın sebebi Osmanlılara mâl edilerek olayların gerçek dışı şekilde aktarıldığı görülmektedir.

2.6. SUÇ VE ŞİDDET

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde suç kelimesi “*Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış, yasalara aykırı davranış, cürüm*”⁵⁰⁵ anlamında kullanılır.

Suçla arasında güçlü bir ilişki bulunan şiddet kelimesi ise “*Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma*”⁵⁰⁶ olarak tanımlanmaktadır.

“*Şiddet ve suç aynen diğer davranışlar gibi öğrenilen davranışlardır.*”⁵⁰⁷ Yani sonradan öğrenilen davranışlar içinde yer alan şiddet ve suç olgularını beraber değerlendirecek olursak şiddetin meydana gelmesine etken olan unsurları da muhakkak ki ele almak zorundayız. Nitekim şiddete bir çok etken neden olabilir: toplumsal, ekonomik, psikolojik etkenler vb. Bu etkenler bazı durumlarda şiddeti, şiddet de suçun/suçların ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir. Yukarıda verilen bilgiler ışığında “Suç ve Şiddet” başlığı, alt başlıklar halinde ele alınarak incelenmiştir.

2.6.1. Sınıfsal Ayrım

Sosyal sınıf, bireylerin ya da grupların belirli ya da genelleştirilmiş sıfatlarına göre aşağı yukarı statülere, rollere sahip olarak sınıflandırılmaları anlamına gelmektedir. Genel olarak sosyal tabakalaşma, güç, saygınlık, ve statüye göre kişilerin farklılaşmasının hiyerarşik olarak sınıflandırılması şeklinde düşünülebilir.⁵⁰⁸ Toplum, içinde farklı özelliklere sahip insanları barındırdığı için pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların temelinde de sınıfsal ayrımın yani ayrımcılığın olduğunu

⁵⁰⁵ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 2166.

⁵⁰⁶ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 2223.

⁵⁰⁷ Osman Dolu, Hasan Büker, Şener Uludağ, “Şiddet İçerikli Video Oyunlarının Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri: Saldırganlık, Şiddet ve Suça Dair Bir Değerlendirme”, *Adli Bilimler Dergisi* 9 (4), 2010, 57.

⁵⁰⁸ M. Çağlar Kurtdaş, *Sanayileşmenin Sosyal Sınıflar Üzerindeki Etkileri*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilim Uzmanlık Tezi, Malatya 2003, 6.

görmekteyiz. Farklı statüler, kültürel farklılıklar, cinsiyet-din-ırk ayrımı gibi kavramlar çeşitli sınıfsal ayrım örnekleridir.

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın roman ve öykülerini sınıfsal ayrım sorunu olarak ele aldığımızda zengin-fakir, şehirli-köylü, kadın-erkek ve efendi-köle gibi pek çok sınıf çatışması örneği karşımıza çıkmaktadır.

Yazarın üçüncü öykü koleksiyonu olan *el- 'Azârâ'*da yer alan *Ḳabr 'Um'*da henüz on dört yaşındayken annesini kaybeden küçük kahramanın, annesine güzel bir mezar yaptırma mücadelesi anlatılır. Eserde, genç kızın yaşadığı üzüntünün yanı sıra sınıfsal ayrım örneği ile muhatap olduğunu görürüz. Annesini ziyaret etmek için mezarlığa giden küçük kahraman gördüğü manzara karşısında şok olur. Zira zenginlerin mezarları büyüleyici bir şekilde güzeldir. Öyküde günlük yaşamın yanı sıra kabristanda da zengin-fakir ayrımının yapıldığına dikkat çekilmiştir. Küçük kızın kabristana gitmesi şöyle anlatılmaktadır:

“Koştığı için yorulmuş bir halde nefes nefese vardı. Mezarlığın kapısını açık bulduğundan içeri girdi. Daha önce ölülerin şehrine ayak basmamıştı, bu yüzden mezarların görkemi karşısında hayrete düştü, aralarında dolaşmaya başladı, her birinde durdu, altın yazıları okudu, burada tatlı bir put gördü, sanki onu görmek için ilerliyordu, şurada kollarını ufuklara açan büyük bir haç gördü, orada güneşin soldurmadığı, kışın etki etmediği estetik bir çelenk gördü... Bu heybetli güzel şeylerin büyüsiyle harcadığı vakti idrak edemedi, fakat birden kendine geldi ve annesinin mezarını farketmeden geçtiği izlenimine kapıldı, yeniden mezarları gözden geçirmek için kabristanın merdivenlerine geri döndü, ancak onlardan birinin sahibi annesi değildi. Çok geçmeden bir deli gibi hareket etmeye başladı, Sağa koştu, sola koştu, hemen geri dönmek için öne atıldı. Umutsuzluk onu ele geçirinceye kadar bu durumdaydı sonra yüksek bir sesle Annem! Annem! diye bağırarak yere düştü.

Mezarlık bekçisi dilsizler aleminde canlı bir ses duydu, hemen ilerledi, kızı bulana kadar aradı. Gayret ettikten sonra onun annesinin kim olduğunu anladı ve alaycı gülümsemeyle şöyle dedi:

- Anneni burada mı arıyorsun? Gel!

Bekçi kızı elinden tutarak, isminin olmadığı, otların yetiştiği bakımsız uzak bir köşeye götürdü. Henüz yere devilmiş birkaç solgun çelenge işaret ederek şöyle dedi:

- *Burası.*

Sırtını dönerek ilerledi.”⁵⁰⁹

Öyküde, annesinin bakımsız mezarı karşısında hüsrana uğrayan ana kahramanın annesine memerden mezar yaptırma müceddesi anlatılır. Küçük kahraman, yoksul bir aileden geldiği için annesine mezar yaptıracak maddi güce sahip değildir. Babası eve ekmek getiremeyecek kadar yoksuldur. Baba, kızının isteklerini karşılayacak maddi güce sahip olmadığı için kızıyla karşı karşıya gelir. Öykünün ilerleyen kısımlarında azmi sayesinde kızın annesine -diğer ölülerinki kadar olmasa da- güzel bir mezar yaptırdığını görürüz.

Gündelik hayatta karşılaşılan ayrımlar bir tarafa, mezarlıkta yani ölüler diyarında bu tip bir farklılaşmanın ‘Avvâd tarafından verilmesi oldukça trajik bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde, yaşarken zengin olanların, ölünce de kendi standartlarına göre defnedildiğine, yoksulların her yerde yoksul olduğuna değinildiğini söyleyebiliriz. Yazar, normal hayatta yapılan ekonomik nedenli sınıfsal ayrımın her yerde insanın karşısına çıkabileceğini hatta kişi hayatı sona erdikten sonra da bu ayrıma maruz kaldığını belirtmektedir.

Yazar, bir başka öykü koleksiyonu olan *Maṭâru’ş-Şaḳî*’de yer alan masalsı bir tarzda yazılan *Mârâ ve’l-Melik*’te de sınıfsal ayrım meselesine değinir. Sınıfsal ayrım başlığı altında modern zamanlardaki ayrımcılık sorunlarını ele alan ‘Avvâd’ın *Mârâ ve’l-Melik* adlı eseriyle kadim dönemlerde de bu meselenin varlığına dikkat çekmek istediği görülür.

Efendi-köle ya da zengin-fakir ayrımının bariz bir şekilde ele alındığı öykü şu şekilde başlar:

“Zamanın birinde Yârût isminde bir kral vardı.Yârût büyük bir kraldı fakat o kralların hastalığı olan can sıkıntısından şikayet ediyordu. Onun sarayı ülkeyi iki şehre bölen bir nehrin kıyısındaydı: Başlarında olduğu efendiler şehri ve köleler şehri.”⁵¹⁰

⁵⁰⁹ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *el-‘Azârâ*, 53-54.

⁵¹⁰ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Maṭâru’ş-Şaḳî*, 23.

Öykünün devamında efendilerden kimsenin köleleri görmediği ve köleler şehrine ayak basmadığı anlatılır. Bir gün ülkeyi yöneten kral nehrin karşı kıyısına geçmek istediğini söyler ancak etrafındakiler bu habere şaşırırlar:

“Baş rahip öne atılarak:

- Ancak kölelerin şehri, kralların ayak basmasına uygun bir yer değildir.

Sadrazam ileri atılarak şöyle dedi:

- Kölelerin görüntüsü kralların gözlerini rahatsız eder ve haysiyetini zedeler.

Harem ağası bağırarak:

- Efendimiz sarayın, köleler şehrine bakan bir penceresi ve bir gözü olduğunu bilmiyor mu?”⁵¹¹

Öykünün ilerleyen kısımlarında kral söylenenlere aldırmayarak köleler şehrine gider, suda oynayan biri kız biri erkek iki çocuğun çamurda şakalaşıp oynadıklarını görür. Kral, kız çocuğunun gözlerinden etkilenir ve yanındaki adamına onu yanına getirmesini emreder. Mârâ isimli kız çocuğunu alarak efendiler şehrine götürür. Öyküde, kralın ne kadar uğraşsa da Mârâ’yı bir türlü mutlu edemediği anlatılır.

Kölelik sistemi, en sıkı kurallarla çevrili sınıflar arası geçişin mümkün olmadığı en kapalı tabakalaşma sistemidir.⁵¹² Köle, yasa ve tradisyonun bir başkasının malı olarak saydığı bir birey olmasının yanı sıra pek çok haktan tamamen yoksun, taşınan bir eşyadır.⁵¹³ Bu bilgiler ışığında kölelerin hayatları boyunca hatta nesilden nesile geçen tüm haklardan mahrum olduğunu söylemek mümkündür.

Ne yazık ki toplumun en alt tabakasında yer alan köleler, hiçbir hakkı olmayan efendilerinin malı olarak görülen, özgürlüğü kısıtlanmış kişilerdir. Tevfik Yûsuf ‘Avvâd da bu öyküsünde efendi yönetenler ve köle yönetilenler arasındaki ayrımı en somut haliyle okura aktarmaktadır. Tüm yetkileri elinde bulunduran kral, sırf köleler şehrinde yaşadığı için Mârâ’ya sormadan, ailesinden izin almadan habersizce onu sarayına mahkum eder. Mârâ kendisini ait hissetmediği bu mekanda giderek yalnızlaşır,

⁵¹¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Maîârû’s-Şakî*, 23.

⁵¹² Enes Yalçın, “Toplumsal Tabakalaşma Sistemlerinin Genel İncelemesi”, *Hak-İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, Cilt: 8 Yıl: 8 Sayı:20, (2019/1), 166.

⁵¹³ T.B. Bottomere, *Toplumsal Tabakalaşma*, Çev: Mahmut Tezcan, Erişim Tarihi: 04.10.2019, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/2246/23398.pdf>

bir süre sonra kraldan intikamını alsa da sonunda kendi hayatına son verir. Yazar, öyküsünde sınıfsal ayrım sorununu her ne kadar masalsı bir tarzda işlese de vermek istediği mesaj okuyucu tarafından rahatlıkla anlaşılabilir. Eserde ülkeyi yöneten kişilerin köle olarak adlandırdıkları insanları yok sayarak kendi istekleri doğrultusunda yönlendirdikleri görülmektedir.

Yine *Maṭâru 'ş-Şakî'* adlı öykü koleksiyonu ile aynı ismi taşıyan eserde sınıfsal ayrım sorunu karşımıza çıkmaktadır. Yazar, eserin sonunda ana kahramanın yaşadıklarını bir rüya olduğunu itiraf etse de öyküde anlatılanlar oldukça ilginç ve gerçekçi sorunlardır. Eserde anlatılan sorunlardan biride uçakta yapılan zengin-fakir ayrımıdır:

“Uçak otuz beş dakika geç havalandı. Bu İngilizlerin tabiatına ve geleneklerine göre zaman kontrolü açısından uzun bir süredir. Fakat şunu itiraf etmeliyim ki; yolcuların önem sırası açısından normal değildi. Zira onlar, ezici çoğunluğunda resmi üst düzey kişilerdendi. İnsanlar, lordlar ve bakanları havaalanında uğurlamak için gelmişti, onlara ilgi göstermek ve onları alkışlamak için kalabalıklaştılar. Bunun yanı sıra onların etrafında dönerek birbirlerinin üzerine maymunlar gibi atlayan onlarca fotoğrafçı ve gazeteci vardı.”⁵¹⁴

Yazar, gazetecilerin ve fotoğrafçıların ileri-geri hareketlerde bulunmasını maymun davranışına benzetir. Çünkü maymunlar yerinde durmayan, elleri, kolları sürekli hareket eden hayvanlardır. Eserde, sadece önemli ve resmi kişiler olması sebebiyle onları görmeye gelen, havaalanına üşüşen samimi-yetsiz insanlardan bahsedilir. Sınıfsal ayrım sorununun açık bir şekilde ele alındığı öyküde, uçağın seçkin kişiler için iki kısma ayrıldığına, elit denilen bu bölüme içki, viski gibi ikramlarda bulunulduğuna ve hosteslerin bu seçkin kesime olan ilgili durum ve davranışlarına değinilir. Uçağın içindeki biri çocuk, dört kişi ise sıradan vatandaş olarak tasvir edilir. Uçaktaki kişiler, birinci derecedekiler ve ikinci derecedekiler olarak ekonomik durumlarına göre sınıflandırılmıştır. Aynı zamanda öyküde az sayıda olan sıradan bireylerin, uçakta sunulan hizmet ve ikramlardan yararlanamadıkları belirtilir.

Toplumda yapılan sınıf ayrımlarından biri de kadın-erkek ayrımıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrım yapılmadan kadınların ve erkeklerin sosyal yaşamın her alanına

⁵¹⁴ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Maṭâru 'ş-Şakî'*, 8.

eşit katılımları, eşit hak ve imkanlara sahip olmaları anlamına gelmektedir.⁵¹⁵ Kız çocuğunun istenmemesi, eğitim haklarından mahrum bırakılması, miras dağılımında yapılan eşitsizlik gibi sorunlar cinsiyet temelli ayrımlardır.

‘Avvâd’ın eserlerini genel olarak ele aldığımızda dünyanın pek çok yerinde yapılan cinsiyet ayrımının, Lübnan coğrafyasında da mevcut olduğunu görmekteyiz. Yazar, eserlerinin çoğunda cinsiyet bakımından yapılan sınıfsal ayrıma dikkat çekmiştir, özellikle cinsiyet temelli kadın sorunlarını farklı rollerde işleyerek okuyucuya sunmuştur: Kadının aşağılanması, geride kalmışlığı ve cinsel obje olarak görülmesi gibi meseleler eserlerde göze çarpan cinsiyet temelli sorunlardır.

Ṭavâhîn-u Beyrut adlı romanda, Mâdâm Rûz Hûri adındaki kahraman merak ettiği yerel gazetede ki haberleri her sabah kiracısı gazeteci Remzî Ra‘d’a okutur. Yine bir gün gazetede olan bitenleri merak ederken Remzî Ra‘d’a şöyle der:

- *Kızların okuma-yazma öğrenemediği günlerimizin Allah belasını versin!*⁵¹⁶

Mâdâm Rûz Hûri, özellikle kızların okuma-yazma öğrenemediğini söylerken okuyucu, erkeklerin bu haklardan yoksun olmadığı kanısına rahatlıkla kapılabilir. Ne yazık ki, eğitim imkânlarından mahrum bırakılan kadınlar toplumda okuma-yazma bilmeme gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalırlar. Bu eserde de toplumsal cinsiyet ayrımının yapıldığı ve kızların eğitimde fırsat eşitliği hakkından mahrum bırakıldığı gözlenmektedir. Toplumun baskıcı rejimini de dikkate aldığımızda kadınlara eğitim hakkı tanınmamasının bir diğer sebebi de kadınların geri planda tutulmak istenmesi olduğunu söyleyebiliriz.

Yine romanın ilk sayfalarında oğlu Câbir’i Beyrut’ta okutmak için Beyrut’a gönderen Amine’nin kızı Temîme içinse şöyle dediği görülür:

- “*Sana, Beyrut’u kafandan çıkarmanı bin kere söyledim. Saydâ ya da hiçbir yer!*”⁵¹⁷

Câbir erkek olduğu için her yere rahatlıkla gidebilme hakkına sahiptir ancak kardeşi Temîme sırf kız olduğu için eğitimini Saydâ’da da ikamet eden teyzesinin

⁵¹⁵ Nilay Çabuk Kaya, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, Erişim Tarihi: 04.10.2019, http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf

⁵¹⁶ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 28.

⁵¹⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 8.

yanında tamamlamasına izin verilir. Fakat romanın ilerleyen kısımlarında Temîme'nin Beyrut'ta üniversiteyi kazandığına ve öğrenim hayatına bu şehirde devam ettiğine şahit oluruz.

Yazar, *Kamîşu's-Şûf* öykü koleksiyonunda yer alan *Tûhâ*'da da yapılan cinsiyet ayrımına değinir. Oğlu olmasını bekleyen Süleymân, eşinin kız çocuğu doğurduğunu öğrenince günlerce eve gelmez, hatta geceyi başka bir kadının yanında geçirir. Kızını utanç kaynağı olarak görür. Kız çocuğu dünyaya getiren eşine kötü muamelelerde bulunur, bebek ağlayınca susturmasına yardım etmez, hatta emziği ağzına bastırır. Öykünün sonunda bebek vefat eder. Kızı hayattayken evladının değerini bilmeyen Süleymân bebeğinin ölümüne sebep olduğu ihtimaliyle vicdan azabı çeker. Ölen bebeği için son bir kez bir şey yapmak ister ve bebeğinin mezarına haç işareti yapar.

Eserlerinde kadına ve kadın sorunlarına değinmeyi göz ardı etmeyen 'Avvâd, bu öyküsünde de cinsiyet ayrımını ele alarak sınıfsal ayrım sorununu dramatik bir şekilde işlemiştir. Cinsiyet kaynaklı sınıfsal ayrım konusu kadının karşılaştığı sorunlarda detaylı olarak ele alındığı için bu kadar bilgi vermekle yetindik.

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın öykü ve romanlarını sınıfsal ayrım başlığı altında incelediğimizde ekonomik (zengin-fakir, efendi-köle) ve toplumsal (kız-erkek ayrımı) eşitsizlikler karşımıza çıkmaktadır. Savaşlar, yönetim sorunları, etnik ve dini yapı Lübnan'da türlü türlü sorunları meydana getirmiştir. Bu sorunlardan biri de ekonomik sorunlardır. 'Avvâd, çocukluğunda hüküm süren yoksulluğu neredeyse tüm eserlerinde işlemiştir. Yazar, eserlerinde zengin ve fakir problemini, zenginler hep zengin, fakirler hep yoksul olmaya ve ezilmeye mahkum düşüncesiyle oluşturmuştur. Lübnanlı edebiyatçıların eserlerine baktığımızda ülkelerindeki sorunları eserlerine yansıttıklarını görürüz. Mesela ülkenin önemli kadın edebiyatçılarından Leylâ Ba'albekkî neredeyse tüm eserlerinde kadın ve kadın sorunlarına değinmiştir. Emîlî Naşrullah, Halîl Taqıyyuddîn, Mey Ziyâde Lübnan ve Lübnan sorunlarına değinen yazarlardan birkaçıdır.

2.6.2. Grev ve Protesto

Toplumsal bir hareket olan protestolar sıradan insanlara en temel değerleri sezme, haklarının varkına varma ve onları rahatça ifade etme imkânını sağlar. Bireyler, diğer

insanların katılımını sağlamak, onları ikna etmek ve onlara ilham vermek çabasıyla bir araya gelerek temin edebildikleri tüm araçlardan yararlanırlar. Bu araçlar çoğu zaman para, medya, öykü gibi şeyler olabilir.⁵¹⁸ Tarih boyunca başlayan ve günümüzde de devam ede içerden ve dışardan müdahalelere maruz kalan Lübnan, çeşitli şekillerde kışkırtılarak grev ve protestolara sahne olmuştur.

Tevfik Yûsuf 'Avvâd, Lübnan'da yaşanan iç savaşı *Ṭavâḥînu Beyrut* adlı romanı aracılığıyla okuyucuya aktarmıştır. Romanda üniversite öğrencileriyle hükümet arasında anlaşmazlıklar çıkması nedeniyle öğrenci grupları çeşitli protestolar düzenler. Öğrenciler derslere girmez, protesto, grev ve gösteriler düzenleyerek ülkerini İsrail kışkırtmasından kurtarmak isterler. Romanın ilk bölümünde kardeşi Câbir'in durumunu öğrenmek için Lübnan Üniversitesi'ne gitmeye karar veren Temîme olmuştaki insanlardan bugün saat onda öğrencilerin Unesco'nun önünde toplanacaklarını duyar. Dolmuştaki insanlar aralarında şu şekilde konuşurlar:

- *"Hergün korku.*

Böyle söylüyorlar. Özellikle Beyrut'ta olan şeylerden bir gün önce Trablusta meydana gelen çatışma, ölüm, gerilla ve gerilla karşıtlarına kadar korkuyorlar.

- *İnsanlar dövülüyor.*

- *Müslüman-Hristiyan melodisine dönüyoruz.*

- *Yabancı parmaklar ve İsrail.*

- *Ne Hristiyan ne de Müslüman İsrail için aramızda bir fark yok.*

- *İsrail ve onunla birlikte binlerce Azrail: liderler, amaçları ve zararları.*

- *Onlar birbirleri ile savaşıırken İsrail sınırda...*"⁵¹⁹

Romanda İsrail'in Lübnan halkı üzerine oynadığı oyunlardan bahsedilir. Temîme dolmuştan iner, yürüyerek gitmeye karar verir. O sırada öğrenci grupları birbirine girer ve polis yolu kapartır. Her yer savaş alanına dönüşür ve Temîme bu gösteride başından yaralanır.

Öğrenciler, gösterilere katılmak için Lübnan Üniversitesi'ne gelirler. Romanın diğer önemli kahramanlarından Hânî er-Râ'î, el-Kıddîs Yûsuf Üniversitesi'nde mühendislik ve mimarlık fakültesinde okumasına rağmen sırf gösteriler için Lübnan

⁵¹⁸ James M. Jasper, *Protesto*, (Çev: Aslı Önal), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2017, 10.

⁵¹⁹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrut*, 20.

Üniversitesi'ne gelir. Hânî öğrencilerin yaptığı yaptığı hareketi yani grevi destekler. Öğrencilerin yöneticilerin sözlerine bağlı kalmalarını istediğini, Lübnan Üniversitesi için özel binalar inşaa edilmesi gerektiğini ve üniversitenin kalkındırılması gerektiğini söyler.

Romanın ilerleyen kısımlarında tutuklandıktan sonra serbest bırakılan Remzî Ra'd eş-Şabâh dergisinde: "Dünyadaki öğrencilerin hepsi isyan ediyor. Ey Lübnan öğrencileri sizin devriminiz ne zaman?"⁵²⁰ diyerek öğrencilere devrim çağrısında bulunur. Remzî Ra'd'ın bu sözleri gazetelerde büyük yankı uyandırır, kulüpler onu konuşmaya davet eder. 'Avvâd'ın ikinci romanı *Ṭavâhînu Beyrut*'da grev ve protesto sorunlarının eserin geneline hakim olduğu söylemek mümkündür.

Yine yazarın *Ḳamîşu's-Şûf* adlı öykü koleksiyonunda yer alan *er-Refîk Kâmil*'de Kâmil isimli ana kahraman arkadaşlarıyla gizlice bir dernekte çalışır, ancak bu dernek devlet tarafından desteklememektedir. Kâmil bir gün bu derneğin dünyanın en güçlü derneği olacağına inanır, bu nedenle de eşinin korkularını dikkate almaz, ancak broşür dağıtma ve greve katılma suçundan hapse atılır. Öyküde bu durum şu şekildedir:

"Günler, aylar geçti. Ev, arkadaşların toplantılarıyla ve gece de tartışmalarıyla tanışmaya başladı. Sâmiye o gün eşinin broşür dağıtma suçuyla hapse atıldığını işitinceye kadar da devam etti. Çıktıktan sonra şirketteki işinden kovulur. Her ikisi de şoke olur. Başka bir seferde ücretleri artırılсын diye ayakkabı işçilerini greve teşvik suçuyla tutuklanmıştı. (Karısı)Hapishane ziyaretlerini idare etti. Yasak reklam suçuna geri dönmek şartıyla serbest bırakıldı. Daha sonra hükümette, şirketlerde ve ticaret merkezlerinde iş aramaya başladı."⁵²¹

Eserde okuduğumuz kadarıyla bu derneğin kapitalist bir dernek olduğunu görmekteyiz. Hükümetin aleyhine çalışan bir dernek olduğu için Kâmil işinden kovulur, hapse atılır.

Lübnan, çoğu zaman siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı sayısız gösteri ve protestolara maruz kalmıştır. Tefîk Yûsuf 'Avvâd özellikle Lübnan iç savaşını konu edinen ikinci romanı *Ṭavâhîn-u Beyrut*'da sayısız grev ve gösterileri ele almıştır. Daha öncede sıklıkla ifade ettiğimiz gibi eserlerini, konularını ve kahramanlarını yaşadığı

⁵²⁰ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhînu Beyrut*, 107.

⁵²¹ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *Ḳamîşu's-Şûf*, 75.

çevreden oluşturduğunu söyleyen yazarın, ülkesinde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik krizleri, protestoları ve olayları yapıtları aracılığıyla okuyucuya aktarmayı amaçladığını söylemek mümkündür.

2.6.3. Cinayet

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde namus sözcüğü "*Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet, dürüstlük, doğruluk*"⁵²² olarak tanımlanır. Namus cinayeti ise "*Ahlak ve onuruna ters düşen bir durumdan kurtulmak için işlenen cinayet, töre cinayeti*"⁵²³ şeklinde açıklanmıştır.

Özellikle doğu ülkelerinde sıklıkla karşılaşılan namus cinayetlerinin genellikle erkekler tarafından işlendiğini söylemek mümkündür. 'Avvâd'ın roman ve öyküleri aracılığıyla toplumun temel sorunlarından biri olan cinayet problemine de yer verdiği görülür. Eserlerde başta namus cinayeti olmak üzere çeşitli cinayet örnekleri yer almaktadır.

Tevfik Yûsuf 'Avvâd'ın, *Ṭavâhînu Beyrut* romanında kız kardeşini öldürmeye çalışan Câbir'in işlediği cinayetle karşılaşırız. Temîme'nin abisi Câbir, kardeşini uygunsuz davranışlarından dolayı öldürmek ister. Romanda Câbir, Gine'de olduğu sırada Temîme'nin birliktelik yaşadığı Remzî Ra'd ve diğer sevgilisi Hânî arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı bıçaklandığını düşünür. Câbir ve Hüseyin Temîme'yi öldürmek için anlaşmalı olarak nöbet tutarlar. Câbir'in bir cebinde tabanca diğer cebinde de jilet vardır. İşleri pek de kolay değildir. Bu yüzden sabahın erken vaktinde insanlar uyurken eve girmeyi planlarlar. Eserin ilerleyen kısımlarında cinayetin işlendiği kısma gelinir. Temîme'nin sevgilisi Hânî, Beyrut Amerikan Hastanesi güzergâhında aracıyla hareket halindedir. Yolun polis tarafından kapatıldığını görünce meraklanır. Arabasını park eder, Temîme'nin kaldığı kız arkadaşı Mârî'nin dairesinin önünde insanların toplanıp konuştuklarını duyar:

- "*Biri kız kardeşine ateş etmiş, burada ikinci katta, sağdaki dairede, kardeşinin uygunsuz davranışlarından dolayı onu öldürmek istemiş, adı da Temîme Nassûr, Amerikan hastanesinde çalışan bir hemşireyle birlikte oturuyormuş, hemşire onu*

⁵²² Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 1750.

⁵²³ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 1750.

kurtarmak isterken kurşun göğsüne gelmiş, adı Mârî Ebû Halîl, onu hastaneye götürdüler. Onu hastaneye götüren hemşire...

- Kız kardeşi?

- Yan dairede oturan bir komşu onu kurtardı. ”⁵²⁴

Câbir arkadaşı Hüseyin’le iş birliği yaparak kardeşini öldürme planı istediği gibi gitmez. Mârî’nin Câbir’e engel olmaya çalışması Mârî’nin hayatına mâl olmuştur, Temîme ise kaçmayı başarır. Romanda Temîme’nin normal bir öğrenci hayatını sürdürdüğünü söylemek pek de mümkün değildir.

Yazarın *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* koleksiyonunda yer alan *Hannûn* isimli öyküde Esmâ’nın Yusuf Beyin evine gidip oğluna yiyecek birşeyler vermesi karşılığında Yusuf Beyle birlikte olması sonucu kocası Hannâ’nın işlediği namus cinayeti anlatılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’nda Lübnan’ı kasıp kavuram açlık pek çok insan gibi Hannâ ve ailesini de etkiler. Küçük bir çocuk olan İlyas’ın artık açlığa dayanacak gücü kalmamıştır. Zengin olan Yusuf Bey her defasında annesinin yanına gelmesi durumunda kendisine yiyecek birşeyler vereceğini söyler. Esmâ oğlunun yakarışlarına dayanacak gücü kalmaz ve Yusuf Beyin evine gider. Hannâ eve gelince oğlu İlyas annesinin Yusuf Beyin evine gittiğini ve ona ekmek getireceğini söyler. Hannâ beynine kan sıçramış gibi hisseder. Sonrasında olaylar şu şekildedir:

“Hannâ direk gibi önüne dikildi, gözlerini ona dikmiş, yüzünü okumaya çalışıyordu. Sonra çenesini tuttu, başparmağını kaldırdı, dişlerini göstererek şöyle dedi:

- Bu nereden?

Kolunun altındaki ekmek yığınının vurdukça vurdu, ekmekler yere düştü. Tiksinerek, alay ederek, umutsuz ve korkuyla vurdu. Esmâ neredeyse gözlerini ona doğru kaldırıp konuşacaktı ki Hannâ alıcı bir canavar gibi ona saldırdı, onu yere fırlattı, sırtı yere geldi, devrilme yerde büyük bir sarsıntıya neden oldu. Ardından İlyas ağlayarak bağırmaya başladı. sürünerek annesini kurtarmak için ya da etrafına dağılan ekmekleri yemek için kim bilir? ancak Hannâ, o (Esmâ) içeri girmeden önce hazırladığı

⁵²⁴ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *Ṭavâḥînu Beyrut*, 265.

*bıçağı kaldırarak tek darbeye yumuşak göğsüne sapladı. Büyük bir çığlık attı ve elini bıçağın üstüne koydu sonrasında oluk oluk kan aktı...*⁵²⁵

Yine yazarın *eş-Şabiyyu'l-A'rac*'da yer alan *el-Makberetu'l-Mudennese* isimli öyküsünde Fevrân köyünü terk eden ve sonrasında sevgilisi tarafından öldüren Selmâ'nın hayatı anlatılır. Selmâ, Muhtar Şeyh Süleymân'ın kendisini hamile bırakması sonucu Beyrut'a kaçır ve orada kötü yollarla para kazanır ve zengin olur. Öykünün ilerleyen kısımlarında Selmâ sevgilisi tarafından öldürülür. Köylüler, Selmâ'nın Şeyh Süleymân'dan hamile kaldığını bilmez. Şeyh Süleymân suçlu olmasına rağmen herhangi bir vicdan azabı duymadan Selmâ'nın yaşadıklarını köy halkına anlatır ve şöyle der:

- *"Ahlaksızın sonu budur. Kurşun sağ göğsünü delip geçerek omzunun arkasında çıktı. Hala ölmedi, şeytan! Korkunç bir çığlık attı ve bedeni caddenin kaldırımına kaya gibi düştü. Keşke görseniz siz onu tanımadınız. Selmâ, Rûzit olmadan on sene önce Fevrân'ı terketti. Adı Rûzit oldu."*⁵²⁶

Bir başka cinayet örneği de yine *eş-Şabiyyu'l-A'rac* öykü koleksiyonunda yer alan yazarın çocukluk hatıralarından olan *Şehvetu'd-Dem* isimli eserde gerçekleşir. Küçük yaşta bir köpeği acımasızca katleden anlatıcı kahraman çocuğuyla köpeğini oynarken görür ve duyduğu vicdan azabını ve unutamadığı acı hatırasını iç sesiyle köpeğe anlatır. Öyküde anlatıcı kahraman işlediği vahşetin ardından bir ölüye yapılan cenaze törenini katlettiği köpeğe düzenlemesiyle son bulur. Yazar, altı-yedi yaşlarında yaramaz bir çocuktur ve çevresindeki tüm çocuklar ondan korkar. Etrafına arkadaşlarını ve köpeğini alarak Şimşim Ormanı'na giderler. Çocuk içindeki hırs yüzünden köpeği öldürmekte kararlıdır, arkadaşları etraftan birkaç değnek toplar. Çocuk elindeki değnekle köpeğe vurmaya başlar. Bu durum öyküde şöyle anlatılır:

"Hepsi, değnekleri taşıyarak dönüyordu. Çocuk, gözlerine düşen saç tutamını kaldırdı, bir değnek alarak sağlamlığını ölçtükten sonra ilk darbesini vurdu. Köpek, bunun sert bir şaka olduğunu sanarak dişlerini gösterdi sonra çocuktan merhamet dilenerek karnının üzerinde sürünmeye çalıştı. Fakat çocuk ikinci bir darbeye onu karşıladı. Cellâtlar halkası köpeğin etrafını sardı. Darbeler; başına, ayaklarına, sırtına

⁵²⁵ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 129.

⁵²⁶ Tefîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 129.

*ve çenesine yağmur gibi yağıyordu. Nereye dönerse dönsün darbeler isabet ediyor, birinden sakınsa diğerine yakalanıyordu.”*⁵²⁷

Köpeğin ses çıkarmasına acımadan köpeği vurmaya devam ederler. Arkadaşları yorulur, ancak onları tehdit edince çocuklar tekrar vurmaya başlar. Köpek acıdan inler, devam eden işkencenin ardından çocuk şöyle der:

- “*Bu sarkık dil de nerden çıktı?*

*Çocuk bıçağını aldı, emin bir şekilde yürüdü ve bıçakla köpeğin dilini kesti. - Köpek ebediyen sessizdi.- Sonra köpeği belinden tutarak elinde çevirdi ve vadiye fırlattı...”*⁵²⁸

Yazar, öykünün başında “Çocukluğumun hatırlarından” diyerek başlar. Bu olayı ‘Avvâd’ın bizzat kendisinin yaşadığını söylemek pek de doğru olmaz, ancak gerçek şu ki yazar yapılan bu hayvan cinayetinden derin bir şekilde etkilenmiştir. Yazar, anılarında unutulmaz bir yere sahip olan bu hayvan vahşetini okuyucuyla paylaşmak istemiştir. Bu şekilde yazarın, okuyucuya mesaj verme, okuyucuyu hayvan cinayeti konusunda uyarma ve bilinçlendirme amacıyla olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.4. Hırsızlık ve Gasp

Toplumsal sorumluluk bilincine sahip olan Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, öykü ve romanlarında Lübnan’ı ve sorunlarını derinlemesine tasvir ettiğini görürüz. Yazarın eserlerinde tespit ettiğimiz sorunlardan biri de hırsızlık ve gasptır. Hırsızlık kendisine ait olmayan bir eşyayı ya da bir malı çalma anlamına gelir. Gasp ise kişinin kendisine ait olmayan bir eşyayı kendi malı gibi görüp alıkoyması anlamına gelir. Her ikisi de gayri ahlâki ve ciddi bir sorundur. Nitekim hırsızlık türü bir suçun ortaya çıkmasında, aç gözlülük, ekonomik durgunluk, büyük göçler ve savaşlar gibi pek çok sebep sayılabilir.

Yazarın *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* isimli öykü kitabında yer alan *el-Makberetu’l-Mudennese*’de köyün muhtarı Şeyh Süleymân’ın kabirde yatan Selmâ’nın yüzüğünü çalması anlatılır. Eserde Şeyh Süleymân muhtar olmasına rağmen aç gözlü ve ahlâksız biri olarak okurun karşısına çıkar. Selmâ Fevrân köyünde ailesiyle birlikte yaşadığı sırada Muhtar Şeyh Süleymân’dan hamile kalır, ancak muhtar kendisine sahip

⁵²⁷ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 146.

⁵²⁸ Tefîk Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A‘rac*, 147-148.

çıkmayınca Beyrut'a kaçar. Orada zengin olur, sevgilisi ona Paris'ten üç yüz Osmanlı Lirasına bedel değerli bir yüzük alır. Öykünün ilerleyen kısımlarında Selmâ'nın sevgilisinin kurşunuyla öldüğüne şahit oluruz. Selmâ öldükten sonra parmağında değerli yüzüğüyle Fevrân köyüne defnedilir. Yüzüğü çıkarmaya çalışırlar, ancak çıkamayınca mecburen bu şekilde mezara gömülür. Aç gözlü muhtar bunu köy halkına anlatır, sonra anlattığına pişman olur. Bir gece tüm cesaretini toplayarak kabristana gider, Selmâ'nın mezarını açar ve Selmâ'nın yüzüklü parmağını keser. Bu durum öyküde şöyle ele alınmıştır:

“Sonra bıçağını alarak eliyle soğuk, kuru sol eli aramaya çalıştı. Yüzüğün yerine dokundu. Bıçakla parmağı kesmeye başladı. Kesti ve tüm gücüyle sıktı. Parmak kopmuyordu. Sanki demirdendi. Gerçi bıçak keskindi, gündüzünü onu bilemekle geçirmişti.

Sonunda kesti, sırt üstü döndü. Çekmekte olduğu ağırlığın şiddeti ile sırt üstü düştü. Sonra (yüzüğü) cebine koydu, dizlerinin üzerinde emekleyerek çıkışa gitmek istiyordu. Tamamladığı için mutluydu...”⁵²⁹

Bu öyküde muhtarın babası şeyh olduğu için kendisine bu unvan devredilmiştir. Bu nedenle halk onun emir ve yasaklarına uyar. Ancak öyküde muhtarın dini hüviyyetten oldukça yoksun olduğu görülür. Yazarın bu hususta okuyucuya mesaj vermek istediğini söylemek mümkündür. Şeyh Süleymân karakterinin hem din adamı vasfına lâayık hem de köyü yöneten dürüst ahlâklı biri olması gerekirken eserde durum tam tersidir. Öyküde mezardaki aciz ölünün parmağındaki yüzüğe tenezzül edecek kadar aç gözlü biri olan Şeyh Süleymân'ın son derece sorunlu bir kişiliğe sahip olduğu görülür. Selmâ'ya yaptıklarından dolayı pişman olup vicdan azabı çekmesi gerekirken Selmâ'nın parmağındaki yüzüğü çalmanın yollarını arar. Muhtarın görevlerini icra etmekten çok hırsızlık derecesinde -hem de aciz bir ölüden- parayla meşgul olması ne denli aç gözlü olduğunu gösterir. 'Avvâd burada muhtarı konumuyla ele alarak kendisinden yapması beklenilenin aksine davranışlar sergilediğini okuyucuya iletir.

Yazar, *Kamîşu's-Şûf* isimli öykü kitabında yer alan *el-Visâm*'da dernekte çalıştırıldığı halde ücretlerini alamayan ve oradan ayrılmasına izin verilmeyen görme engelli kahramanları ele alır. Çocukların dernekten çıkmasına izin verilmez. Barakât

⁵²⁹ Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-A'rac*, 42.

isimli ana kahraman derneğe çok mutlu bir şekilde girer, tesadüfen üç arkadaşının da orada kaldığını öğrenir. Arkadaşları buranın kötü bir yer olduğunu söyler, ancak Barakât anlatılanlara inanmak istemez. Bu dernekte çocuklar zorla çalıştırılır ve bekarlara günlük iki kuruş, evlilere beş kuruş verilir. Dernekte sadece dört evli vardır. Elde edilen gelirler derneğin kutusuna konulur. Her Pazar evliler parasını alırken bekârların parasının nereye gittiğini Allah dışında kimse bilmez.⁵³⁰

Bu öyküde çocukların burada zorla alıkonulduğunu görmekteyiz. Yazar burada engelli çocukların hem gasp edildiğini hem de çalıştırıldıkları halde paralarının verilmediğine değinir. Öykünün sonunda engelli çocuklar derneği ziyarete gelenlere şöyle der:

- “*Körlüğümüzle ticaret yapıyorlar!*

- *Adımızla mal-mülk topluyorlar, saraylar inşa ediyorlar, kralların yediklerini yiyorlar!”*⁵³¹

Yazarın ilk öykü kitabıyla aynı adı taşıyan eş-Şabiyyu’l-A ‘rac’da anormal bir gasp örneğiyle karşılaşmaktayız. Halîl yürüme engelli bir çocuk olmasına rağmen İbrahim Amca dediği biri tarafından zorla dilendirilir. Tüm kazancını da zavallı Topal Halîl’in elinden alır. Her akşam İbrahim Amcaya hesap vermek zorundadır:

“*Gel buraya! Hesabı getir!*

İbrahim Amca köşedeki yatağının üzerindeydi. Sanki yatağa çivilenmişti. Aynı zamanda ayakları olan elleri dışında hiçbir yerini hareket ettiremiyordu. Topal, lambayı alıp getirdi ve yatağın önünde eğildi. Paraları birer birer saymaya başladı. Bu arada İbrahim Amcanın öfkesini yatıştırmak için cebini yokluyor ve silkeliyordu. Fakat İbrahim Amca onun tüm hareketlerini çok iyi biliyordu. Ona öfkeden kan çanağına dönmüş gözleriyle bakarak bağırdı:

-*Bütün gün sadece yirmi yedi kuruş mu? Kahrolası topal her gün oyun oynuyorsun. Yirmi üç sopayı hak ettin. Hesap şimdi tamam oluyor.”*⁵³²

Öykünün ilerleyen kısımlarında hükümet dilendiriciliği yasaklayınca Halîl kek sandığında kek satmaya başlar. Zavallı çocuk bu kez de kek sattığı mahalledeki üç

⁵³⁰ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 19.

⁵³¹ Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *Kamîşu’s-Şûf*, 39.

⁵³² Tevfik Yûsuf ‘Avvâd, *eş-Şabiyyu’l-A ‘rac*,

çocuğun gazabına uğrar. Çocuklar ona saldırarak sandıktaki keklerin çoğunu yerler. Durum öyküde şöyle anlatılır:

“Anlaşılan hayat Topal -hayatın kaldırımıdaki tükürüğü- için beklediğinden çok daha kötüsünü saklıyordu. Karanlık olunca kulübeye dönmeye karar verdi. Li‘âzâriye Lisesi’nin arkasından kulübeye doğru yaklaştı. Bu sessiz yolda üç çocuk vardı. En büyükleri onun yaşındaydı. Kendisine doğru geldiklerini görür görmez titremeye başladı. Kötülük yapacaklarına dair bir his doğmuştu içinde. Şarkı söylüyorlar ve elleriyle gökyüzünü işaret ediyorlardı. Uzun elbiseli liderleri hayvan gibi burnundan soluyordu. Topal, sağlam ayağının üzerinde durdu. Sandığının yönünü okulun duvarına doğru çevirdi ve bekledi. Liderleri sağa sola bakınarak ilerledi. Hiç kimsenin onu görmediğinden emin olunca Topal’ın yüzüne bir tokat attı. Üçü birden sandığa hücum ettiler, sonra da içindekilerin çoğunu gasp ettiler. Ardından kekeleri yiyerek ve kahkahalar atarak kaçıp gittiler.”⁵³³

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın bu öyküde gasp ve hırsızlığın yanı sıra engelli insanların yaşadıklarına da dikkat çekmek istediği söylenebilir.

⁵³³ Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, eş-Şabiyyu ‘l-A‘rac,

SONUÇ

Tevfîk Yûsuf 'Avvâd'ın Öykü ve Romanlarında Toplumsal Sorunlar başlığıyla ele aldığımız çalışmamızda yazarın da belirttiği gibi Lübnan'da gündelik hayatta karşılaşılan pek çok problemin edebi çalışmalara yansıtılarak okuyucuya aktarıldığını görmekteyiz.

Lübnan yüzyıllar boyunca çeşitli mezhep ve cemaatlerle iç içe yaşadığı için zamanla ülkede siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkar. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'nin Lübnan bölgesinde hâkimiyeti sona erdikten sonra ülke Fransa'nın sömürüsüne maruz kalır. Lübnan'ın özgürleşme çabaları 22 Kasım 1943'te olumlu sonuçlanır ve ülke Fransız manda yönetiminden kurtularak bağımsızlığını ilan eder. Ancak siyasi yönden huzurlu ortamı bir türlü elde edemeyen Lübnan bu kez de iç savaşla mücadele etmek zorunda kalır.

İnsan toplumsal bir varlıktır, edebiyatın konusu da insan olduğu için, edebiyatla insan arasında sosyolojik bir ilişki vardır. Edebiyatta, yaşadığı dönemin sıkıntılarına ve sorunlarına tanıklık eden yazarların çoğunun, doğrudan yaşadıkları ya da tanık oldukları problemlere eserlerinde yer verdikleri görülür. Tarih boyunca yaşanan siyasi çekişmeler ve beraberinde getirdiği sorunların Lübnan ve Lübnan toplumu üzerinde derin izler bıraktığı şüphesiz bir gerçektir. Toplum ve edebiyat ilişkisi içinde değerlendirildiğinde ülkenin bu tür sorunlarının Tevfîk Yûsuf 'Avvâd gibi pek çok yazarın eserlerine de yansıdığı görülür. 'Avvâd, kendi meselelerini ve yaşadığı toplumun problemlerini roman ve öykülerinde anlatmayı amaç edinen bir yazardır.

Yazarın öykü ve romanlarını genel olarak değerlendirdiğimizde karakterlerini ve mekânlarını daha çok kendi yaşadığı çevreden oluşturduğunu görürüz. Eserlerinde annesinin adını, yaşadığı köyü, sedir ağaçlarını, okuduğu okulları, hocasının ismini görmek mümkündür. Tevfîk Yûsuf 'Avvâd' roman ve öykülerinde, toplumsal sorunları gerçekçi ve eleştirel bir bakış açısıyla kaleme alır.

Yazar yarattığı karakterlerinin sadece fiziki koşullarını değil, aynı zamanda iç dünyalarını, ruh hallerini abartmadan, gerçek hayatta karşılaşılabilen normal kişilerden seçtiği görülür. İşlediği sorunları gerçek hayattan esinlenerek oluşturan yazar farklı çevrelerden, farklı meslek gruplarından bireyleri seçerek yaşamın gerçeklerini abartıya kaçmadan ele alır. Kişileri, olayları ve mekânları en ince ayrıntısına kadar tasvir eden

‘Avvâd, eserlerinin çoğunda kendi iç sesini duyduğumuz anlatıcı kahraman olarak karşımıza çıkar.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd’ın öykü ve romanlarını kısmen tematik açıdan, ancak ağırlıklı olarak toplumsal sorunlar açısından incelediğimiz bu çalışmada öne çıkan başlıklar: Kadın sorunları, göç ve fakirlik, engelli bireyler ve çocuk problemleri, psikolojik sorunlar, eğitimsizlik, batıl inançlar, savaş, işsizlik ve mekânsal problemler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

‘Avvâd’ın Lübnan toplumunda cinsiyet ayrımcılığını, kadının ezilmişliğini eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı görülmektedir. Yazar, özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınların maruz kaldıkları şiddet ve eğitim sorunlarına sıklıkla değinir. Kadın sorunlarını farklı rollerde -hayat kadını, hayatını koşulsuz eşine adayan kadınları, dışı olduğu için dışlanan, sabreden, direnen kadınları- tasvir eder.

Yazarın eserlerinde çoğunlukla göze çarpan problemlerden biri de göçtür. ‘Avvâd, roman ve öykülerinin genelinde Lübnan halkının acılı yaşamına vurgu yapar. Eserlerde, yoksulluk ya da daha çok para kazanmak için yurt dışına göçmek gerçekliğiyle muhatap kalan/göçen insanların gittikleri yerlerde geride kalan ailelerini unutarak kendilerine yeni bir hayat kurdukları ve zamanla kültürlerine yabancılaştıkları anlatılır.

Eserlerinde dikkat çeken başka bir konu da çocuk problemlerinin farklı farklı örneklerle ele alınmasıdır. Romanlarında ve öykülerinde; dilendirilen, engelli olan, çocuk yaşta tacize maruz kalan, cinsiyeti kız olduğu için dışlanan, küçük yaşta çalışmak zorunda bırakılan, çocuk yurdu gibi kurumlara terkedilen küçük kahramanlar dramatik bir şekilde yer alır.

Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd, hayat arkadaşına takdim ettiği *eş-Şabiyyu’l-A‘rac* adlı eserinde de karşımıza çıkan baskın temanın çocuk problemleri olduğu görülmüştür. Bu konunun içinde görülen baskın tema, eğitim çağında hayata katılan çocukların zorlu yaşamlarıdır. Bu sorunların asıl kaynağının gelir dağılımındaki dengesizliğin olduğu görülmüştür.

‘Avvâd’ın roman ve öykülerinde işlenen problemlerden biri de çoğunlukla eğitimsizliğin sebep olduğu psikolojik sorunlardır. Körü körüne uygulanan örf ve adetler, delilik, batıl inanç, totem, büyü, cin gibi kavramların bu sorunların kaynağını oluşturduğu görülmüştür.

Doğduğu yere baktığımız zaman yazarın mekânsal açıdan çok şanslı olmadığını görürüz. Çocukluğu Behersaf gibi bir köyde geçen Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın muhatap kaldığı ilk sorunlardan birisi yoksulluk olmuştur. Avvâd'ın zamansal açıdan da aynı şanssızlığı yaşadığı söylenebilir. Nitekim yazar hayatının bu ilk kısmında Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu kıtlık ve hastalık gibi zor koşullarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Eserlerinin çoğunda yoksulluk, işsizlik, sağlık ve savaş sorunları gibi çeşitli meseleler de vardır.

Yazarın annesine takdim ettiği ikinci öykü koleksiyonu olan *Ḳamîşu 'ş-Şûf* adlı eserinde köy-şehir, gelin-kaynana, aile içi şiddet, fuhuş, işsizlik ve yönetim sorunları karşımıza çıkan baskın temalardır.

Yazarın ninesine takdim ettiği üçüncü öykü koleksiyonu *el- 'Azârâ*'da ise engel durumu, göç, ölüm, zengin-fakir gibi sınıfsal ayrımlar, cin, hurafeler ve batıl inanç gibi eğitim sorunları, ekonomik sorunlar ele alınan başlıca problemlerdir.

Dördüncü ve son öykü kitabı olan *Maṭaru 'ş-Şakî* adlı eserinde ortaya koymak istediği sorunları daha çok masalsı, efsanevi, fantastik tarzda yöntemlerle sunduğu görülmektedir. Diploması hayatında uzun yıllar aktif bir şekilde çalışan yazarın bu öykü koleksiyonunda bürokrasinin izlerini görmek mümkündür. Bu öykü kitabında engellilik durumunun, sınıfsal ayrımın yanı sıra Japon efsaneleri, nükleer silah kullanımı gibi günümüz toplumlarını yakından ilgilendiren evrensel sorunlara değindiği görülmektedir.

İlk romanı *er-Rağîf*'te Birinci Dünya Savaşı ve beraberinde ortaya çıkan açlık ve kıtlık sorunlarını anlatılır. Türklere karşı beslediği olumsuz düşüncelerini bu eserinde doğrudan kaleme aldığı görülür. Romanda bahsi geçen problemlerin menşeinin Osmanlı olduğu görüşü verilmiş olsa da Lübnan'ın hem Fransız sömürgesi olduğu zaman dilimine hem de özgürlüğüne kavuştuğu 1943 yılı sonrasına baktığımız zaman kadim zamanlara göre çok daha fazla iktisadi, siyasi ve ictimai sorunlara muhatap kaldığı ve pek çok toplumsal dramın yaşandığı bizzat Tefîk Yûsuf 'Avvâd'ın kendi eserlerinde bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci romanı *Ṭavâhînu Beyrut*'ta ise Lübnan iç savaşını etkileyici tasviriyle okuyucuya aktarır. Bu romanda temel olarak bağımsızlık mücadelesini, İsrail düşmanlığını, grev-protesto, göç, köy ve şehir hayatının sorunlarını anlatır. Eserde

ülkesine-köyüne tekrar sahip çıktığını gördüğümüz yazar, insanları bu konuda sorumluluk sahibi olmaya davet eder. Tavâhînu Beyrut'ta Lübnan topraklarının İsrail güçleri tarafından işgal edilmesini ve bu işgal sürecini bütün gerçekliğiyle yansıtmaya çalıştığı görülür. Müslüman ve Hristiyanların bir arada mutlu bir şekilde yaşarken, İsrail'in müdahaleleriyle birlikte ülkede iç savaşın başladığına vurgu yapar.

Yazar, bireye karşı müşfik, topluma karşı duyarlılık olmakla birlikte rijit veya angajman diyebileceğimiz edebiyata meyl etmeden eserlerini ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Genelde Arap özelde Lübnan edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Tevfîk Yûsuf 'Avvâd edebiyatın hemen her türünde eser vermiştir. Nihai olarak, 'Avvâd'ın edebiyat alanının interdisipliner olmasının avantajıyla hem bireyin hem de toplumun yaşadığı gerçekliği yetkin bir biçimde aktardığı kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- Abdulhamîd el-Garbâvî, *el-Mu‘în fî Terâcimi’l-A‘lâm ve’s-Şu‘arâ’ ve’l-Udebâ’ ve’l-Mufekkirîn*, Mektebetü’l-Umme, ed-Dâru’l-Beydâ 2005.
- Abdurrahîm el-Kettânî, Abdulazîz Bağdâd, *el-Mufîd fî Terâcimi’s-Şu‘arâ’ ve’l-Udebâ’ ve’l-Mufekkirîn*, C:2, Dâru’s-Şekâfe, ed-Dâru’l-Beydâ 1993.
- ‘Abdurrahman ‘Aţallah el-Muhammedî, *Mecâlisi’n-Nisâ* (I.cilt) Dâru Sîbeveyh, b.y. 2012.
- Abdurrahman Şâlih el-‘Uşmâvî, *Vakf Me‘a Corcî Zeydân*, (2. Baskı) Mektebetü’l-‘Abîkân, Riyad 2003.
- Abdurrauf Sennû, *el-Mucteme‘u’l-Lübnânî fî Zemeni’l-Harbi: 1975-1990 Tağyîru’s-Sulûkiyyât ve Enmâtu’l-Îş, Târîhu’l-‘Arab ve’l-‘Âlem*, Beyrut (2000), Erişim Tarihi: 15.10.2019, http://www.abdelraoufsinno.com/periodicals/docum_81.pdf
- Acar, İrfan C. , *Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.
- Adel Beshara, *The Origins of Syrian Nationhood Histories, Pioneers and Identity*, by Routledge, USA and Canada 2011.
- ‘Adil Muhammed ‘Ali eş-Şeyh Huseyîn el-Haccâc, *Mu‘cemu’l-A‘lâm*, Dâru’l-Mu‘tez li’n-Neşr ve’t-Tevzî‘, Amman/Ürdün 2012.
- Akdeniz, Sabri, *Eğitim Sosyolojisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990.
- Akın, Mahmut H., “Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi”, Ed: Köksal Alver, Necmettin Doğan, *Kültür sosyolojisi* (2. Basım), Hece Yayınları, Ankara 2011.
- Akkaya, Cihan, *Sosyal Problemler Sosyolojisi Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler, Toplumsal Bir Problem Olarak Şiddet*, Editör: Nurşen Adak, (3.Baskı), Siyasal Kitabevi, Ankara 2018.
- Aktay, Yasin, “Eğitimde Küresel İmkânlar – Küreselleşen Dünyada Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Özgürleşim Fırsatları Üzerine”, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2002, 1.

‘Alî Hicâzî, *el-Kışşatu’l-Kaşîra fî Lübnân 1900-1975*, Dâru’l-Fârâbî, Beyrut 2015.

Alptekin, M. Yavuz, “Kapitalizmin Ortaya Çıkışı: Jeo-Kültürel Yaklaşım”, *KTÜ SBE Sos. Bil. Derg.*, 2015, (10), 231-241.

Alver, Köksal, “Taşra Halleri”, Ed:Köksal Alver, *Taşra Halleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2017.

Amaya Martin Fernandez, *National, linguistic and Religious Identity of Lebanese Maronite Christians Through Their Arabic Fictional Text During the Period of the French Mandate in Lebanon* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Georgetown Üniversitesi, Sanat ve Bilim Enstitüsü, Washington 2009.

Antony Giddens, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012.

Arthur Goldschmidt, *Biographical Dictionary of Modern Egypt*, Lynne Rienner Publishers, ABD 2000.

Atlıoğlu, Yasin, *Lübnan Marunîleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2014.

Atlıoğlu, Yasin, *Savaşta ve Barışta Lübnan Marunîleri Aziz Marun’dan İç Savaş’a Marunî Kimliği ve Çatışma*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2014.

Aydın, Mustafa, *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*, Açılım Kitap, 2. Baskı 2013 İstanbul.

Aydın, Mustafa, *Kurumlar Sosyolojisi*, Açılımkitap, İstanbul 2013.

Aydın, Mustafa, *Sistemik Aile Sosyolojisi, Ailede Çocuk ve Ebeveynle İlişkisi*, Editör: Mustafa Aydın, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, *Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler*, Dora Yayınları, Bursa (Kasım) 2009.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005.

Badawi, M.M., *Modern Arabic Literature* (2.Baskı), Cambridge University Press, New York 1997.

Bağlıoğlu, Ahmet, “Lübnan’ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler”, *Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 2008, 13-36.

- Bakır Dayı, Rûmeysa, *Modern Lübnan Edebiyatında Nesir* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2018.
- Başcı, Vahdetin, “Bağnazlık Kavramı Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 / 1 (Şubat 2010), 163-170.
- Bay, Sedat, “Howard Brenton’ın The Churchill Play Adlı Eserinde Devlet Eliyle Uygulanan Toplumsal Şiddet”, *Cumûriyyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 36 (2013), 29-50.
- Bilge, Mustafa L., “Lübnan (Tarih)”, *DİA*, XXVII, 244-246, İstanbul 2003.
- Booth, Marilyn, Gorman, Anthony, *The Longs 1890s in Egypt Colonial Quiescence Subterranean Resisance*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2014.
- Brugman, J., *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, (10.cilt), E.J Brill, Leiden/the Netherlands 1984.
- Cân Na’ûm Tannûş, *Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd Dirâse Nefsiyye fî Şahşîyyetih ve Edebi*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Cân Na’ûm Tannûş, *Unfu’s-Sulṭa ve’t-Temerrud fî Edebi Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd*, Dâru’l-Menhali’l-Lübnânî, Beyrut 2009.
- Cân Tannûş, *Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd Dırasat Nefsiyye fî Şahşîyyetihi ve Edebihi*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Câsim Yâsîn ed-Dervîş, *A’lâmu Nisâ’i’l-Endelus*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1971.
- Cemîl Cebr, *Ma kalle ve Dalle Tevfîk Yûsuf ‘Avvâd*, Nûfel, Beyrut 2006.
- Cemîle Emîn Huseyn, *el-Mer’e fî’r-Rivâyeti’l-Lubnâniyyeti’l-Mu’asıra (1899-2009)*, Dâru’l-Fârâbi, Beyrut 2016.
- Çalışkan, Nihat, İlter, Pınar, “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Öğrencilerinin Batıl İnanç Eğilimlerinin Analitiği”, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(23), (206-218), 2016,
- Çam, Olcay, “Ruh Sağlığı ve Hastalıklarına Genel Bakış”, Editör: Olcay Çam, Esra Engin, *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı*, İstanbul Tıp Kitabevi, İstanbul 2014.

- Çelebi, Muharrem, “Corcî Zeydân”, *DİA*, İstanbul 1993, VIII, 69-71.
- Çelik, Ümit, “İç Çatışmalar ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan”, *History Studies*, 4(1), 2012, 126.
- Çetin, Halis, “İktidar ve Meşrûiyet”, *Siyaset*, Ed: Mümtazer Türköne, Opus Yayınları, İstanbul 2009.
- Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi – Osmanlı Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2015.
- Demirayak, Kenan, Amerika’daki Göçmen Arap Edebiyatı ve İliyyâ Ebû Mâdî’nin “Bilmeceler” Şiiri, *Yedi İklim Dergisi*, C:10, S:70, İstanbul 1996. (48-59)
- Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyat Tarihi I Cahiliye Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2009.
- Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyat Tarihi II Sadru’l-İslam Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2009.
- Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyat Tarihi III Emeviler Dönemi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2012.
- Deniz, Taşkın, “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:181, S:181, 2014, 175-204.
- DİA, *Lübnan (Fiziki ve Beşeri Coğrafya)*, DİA, XXVII, 243-244, İstanbul 2003, 243-244.
- DİA, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, I-XLIV, İstanbul, 1988-2013.
- Durgun, Recep, *Ahmed Nedim Kasimi’nin Öykülerinde Sosyal Sorunların Yansımaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.
- Dursun, Davut, *Siyaset Bilimi*, Beta Basım, İstanbul 2002.
- Ed: Julie Scott Meisami, Paul Starkey, *Encyclopedia of Arabic Literature*, 1. Cilt, Routledge 1998.

- Ener, Meliha ve Yelkikalan Nazan, “Gelişmekte Olan Ülkelerin Sağlık Sistemlerinin Yeniden Yapılanması ve Finansmanı: Türkiye Deneyimi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (6) 2003 / 2: 99-113.
- Enes Yalçın, Toplumsal Tabakalaşma Sistemlerinin Genel İncelemesi, *Hak-İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi*, Cilt: 8 Yıl: 8 Sayı:20 (2019/1), 158-179.
- Enîs el-Makdisî, *el-Funûnu'l-Edebiyye ve A'lâmu'hâ*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1978.
- Er, Rahmi, “Modern Lübnan Romanına Genel Bir Bakış”, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi*, C:5, Sayı:1, Ankara 1992, 125-151.
- Ergül, Aysel, “Farah Antûn”, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, sayı:24, 1997, 19-27.
- Esra Burcu, *Sosyal Değişme Süreci İçinde Farklı Sosyo-ekonomik ve Kültürel Yapıya Sahip Aileler Arasında Sosyal Kontrolün Etkinliği ve Bazı Sapmış Davranışların Nedenlerine İlişkin Sosyolojik Değerlendirmeler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- F. Emrah Uluç, *Lübnan 1820'den Günümüze Bitmeyen İç Savaşların Ülkesi*. Erişim Tarihi: 03.12.2019.
file:///C:/Users/pro2000/Downloads/LUBNAN_BITMEYEN_ICSAVAS.doc.pdf
- Fawwaz, Troboulsi, *A History of Modern Lebanon*, Pluto Press, London 2007.
- Fazlıoğlu, Şükran, “Zeyneb Fevvâz”, *DİA*, XLIV, İstanbul 2013, 359-360.
- Ferahnaz Ali Safder Rif'atcu, *el-Makâme beyne'l-Edebi'l-'Arabî ve'l-Edebi'l-Fârisî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2011.
- Ferec Şekîb Kır bâc, *Mu'âlimu'l-Islâhî'l-İctimâî fî Edebi Teyfîk Yûsuf 'Avvâd*, Dâru'l-Fârâbî, Beyrut 2011.
- Ferro, Marc, *Sömürgecilik Tarihi*, İmge Yayınları, (Çev. Muna Cedden), İstanbul 2002.
- Giddens, Antony, Genel Yayın Yönetmeni: Oktay Özdemir, *Sosyoloji*, 1. Baskı: Kırmızı Yayınları, Eylül 2012.

- Gordon, Marshall *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.
- Güçlü, Nezahat, *Sınıf Yönetimi*, Editör: Leyla Küçükahmet, (11. Baskı) Pegem Yayınevi Ankara, 2010.
- Gül, Gülbahar, *Birey, Toplum, Eğitim ve Öğretmen*, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 1 (2004), 223-236.
- Günday, Hüseyin, *Cubrân Halîl Cubrân ve Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2002.
- Güneş, Mehmet Aka, *Aka Gündüz'ün Roman, Öykü ve Tiyatrolarında Sosyal Meseleler (1909-1958)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 2009.
- Hafız, Sabri, “Modern Arap Kısa Öyküsü I”, (Çev. Azmi Yüksel), *Nüsha Şarkiyat Dergisi Araştırmaları Dergisi*, 9, Ankara 2003, 77-96.
- Harmancı, Hasan, *Abdurrahmân eş-Şarkâvî Ve Kemal Tahir'in Romanlarında Sosyal Problemler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Hasan Helâk, *Târîhu Lübnân el-Mu'âşır* (3.Baskı), Dâru'n-Nahdati'l-'Arabiyye, Beyrut 2010.
- Haugbolle, Sune, *War and Memory in Lebanon*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Amerika 2010.
- Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm (Kâmûsu Terâcim li-Eşheri'r-Ricâl ve'n-Nisâ mine'l-Arab ve'l-Musta'ribîn ve'l-Musteşrikîn)*, (8.Cilt), Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut 1980.
- Hoşgörür, Vural ve Orhan, Asil, “Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yönetimi (Muğla Merkez İlçe Örneği)”, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt:12, Sayı:24.
- Husnî Mahmûd ve Diğerleri, *Funûnu'n-Nesri'l-'Arabiyyi'l-Ḥadîs (1)*, Cami'atu'l-Kuds el-Meftûha Yayınları, Amman 2007.

- Işık, Ramazan, “Marunileri Memlûkler Döneminde Fransisken Misyoner Rahiplerin Katolikleştirme Faaliyetleri”, *Cumhûriyyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Üniversitesi*, Cilt: IX/1 (Haziran 2005), 203-218.
- İshakoğlu, Ömer, “Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi,” *Şarkiyat Mecmuası*, S: 23, 2013, 55-64.
- James M. Jasper, *Protesto*, Çev: Aslı Önal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2017.
- Kahraman, Melis Sedef ve Çokamay, Gökçe, “Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2016, 8(4), 322.
- Kaplan, Mehmet, *Öykü Tahlilleri* (17. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
- Kaval, Süreyya, *Farah Antûn'un Hayatı, Edebî Kişiliği ve Tarihî Romancılığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2015.
- Kemâl es-Şalîbî, *Târihu Lübnânu'l-Hâdis*, 7.Baskı, Dâru'n-Nehâr li'n-Neşr, Beyrut, 1997.
- Kemâl, Abdullaîf, Farah Antûn ve'n-Nahdatu'l-Arabiyye, *Mecelletu Yetefekkerûn*, sayı:5, 2015, 276-278.
- Keskin Ergül, Aysel, “Arap Romanında Kadın İmgesi”, *SOBİDER, Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Science*, Sayı:9 (Aralık 2016), 544-566.
- Keskin Ergül, Aysel, “Farah Antûn”, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, sayı:24, 1997, 19-22.
- Komisyon, Udebâ' Müsakkafûn Yûtâbi'ûn ba 'da Cuhûdi'd-Doktor Abdurrahmân Yâğî, *Dâru'n-nahdati'l-Arabiyye*, Beyrut 2012.
- Kor, Zahide Tuba, *Lübnan İç Savaşın Gölgesinde*, İlke Yayıncılık, İstanbul (Mart) 2006.
- Koyuncu, Ahmet, *Aile Sosyolojisi Yazıları, Kadına Yönelik Şiddet Sarmalında Aile*, Editör: Mustafa Aydın, Açılımkitap, İstanbul 2014.
- Köktürk, Milay, “Kültür Sosyolojisinin Temel Meseleleri”, Ed:Köksal Alver, *Kültür Sosyolojisi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2017.

- Köse, Begüm, “Sosyal Problem Boyutuyla Aile”, Ed: Nurşen Adak, *Sosyal Problemler Sosyoloji Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler*, (3.Baskı), Siyasal Kitabevi Ankara 2018.
- Kurtdaş, M. Çağlar, *Sanayileşmenin Sosyal Sınıflar Üzerindeki Etkileri*, (Bilim Uzmanlık Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2003.
- Kurtoğlu Mehmet, “Köy ve Şehir”, *Birnokta Dergisi*, S:156, 1 Ocak 2015, ssy.
- Küçükşarı, Mücahit, “Tevfik Yûsuf el-Avvâd’ın er-Rağîf Adlı Romanında Türk İmajı”, *Mütefekkir*, C: 3, S: 6, Aralık 2016, 307-327.
- Lamî Fethî Muhammed Şâlih, *Tahavvulâtı Binyeti’s-Serd fî A’mâli Tevfîk Yusûf ‘Avvâd el-Kıssaşîyye, el-Câmi’atu’l-Urduniyye* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ürdün 2014.
- M. Yavuz Alptekin, “Kapitalizmin Ortaya Çıkışı: Jeo-Kültürel Yaklaşım”, *KTÜ SBE Sos. Bil. Derg.*, 2015, (10), 231-241
- Mahmûd Kâsım, *el-Mecellâtu’s- Sekâfiyye fî’l- ‘Alemlî’l ‘Arabi*, Dâru’l-Bustânî li’n-Neşr ve’t-Tevzî’ Kahire/Mısır 2015,
- Maiotti, Luca, A Failure in the process of nation building: the lebanese state before the civil war, 1, Erişim Tarihi:08.10.2018, https://www.sciencespo.fr/kuwait-program/wp-content/uploads/2018/05/KSP_Paper_Award_Fall_2014_MAIOTTI_Luca.pdf
- Mîşâl Cûhâ, *el-Kıssatu’l-Kaşîra fî Lübnan*, el-Câmi’atu’l-Lübnâniyye el-Emrikiyye, el-Ma’hedu’l-Almânî li’l-Ebhâsi’s-Şarkıyye, Beyrut 2008.
- Muhammed et-Tuncî, *Mu’cemu A’lâmi’n-Nisâ*, Dâru’l- ‘İlm li’l-Melâyîn, Lübnan 2002.
- Muhammed Hasan ‘Abdullah; *er-Rîf fî’r-Rivâyeti’l- ‘Arabiyye*, el-Meclisu’l-Vaţanî li’s-Sekâfe ve’l-Funûn ve’l-Âdâb, Kuveyt 1989.
- Muhammed Mustafa Heddâre, *Dirâsât fî’l-Edebi’l- ‘Arabiyyi’l-Ĥadîş*, Dâru’l- ‘Ulûmi’l- ‘Arabiyye, Beyrut 1990.
- Muhammed Yûnus Abdulâl, *Fî’n-Nesri’l- ‘Arabî Kazzâyâ ve Funûn ve Nuşûş*, Mektebetu Lübnan, Beyrut Lübnan 1996.

- Muhsin Câsim el-Mûsevî, *er-Rivâyetu'l-'Arabiyye en-Neş'e ve't-Taḥavvul*, el-Ḥey'etu'l-Mısriyyetu'l-'Âmme li'l-Kitâb, Mısır 1988.
- Murphy, Mark, *Sosyal Teori ve Eğitim*, Çev: Mithat Korumaz, Yunus Emre Ömür, Eğitim Yayınevi, Konya, 2018.
- Mûsâ Muhammed Âli Ṭuveyrîş, *el-'Âlemu'l-Mu'âşır beyne Ḥarbeyn: mine'l-Ḥarbi'l-'Alemiyyeti'l-Ûlâ ile'l-Ḥarbi'l-Bârîde 1914-1991*, Dâru'l-Mu'tez li'n-Neşri ve't-Tevzî', Irak 2017.
- Mustafa Sadık er-Rafî'î, *Vahyu'l-Kâlem*, Mektebetu'l-'Aşriyye (3.cilt) Sayda/Beyrut tsz.
- Nâyif 'Abdunayif Necm el-Cubûrî, *Mevkıfu Naşâra Bilâdi's-Şâm mine'l-Işlâhât fi'd-Devleti'l-'Usmaniyye (1839-1914)*, Dâr ve Mektebetü'l-Ḥâmid li'n-Neşr ve't-Tevzî', Umman 2011.
- Necmettin Doğan, *Kültür Sosyolojisi*, Ed: Alver, Köksal, Çizgi Yayınevi, Konya 2018.
- Nikûlâ Ziyâde, *A'lâmu'l-'Arab Muhdesûn*, el-Ehliyyetu li'n-Neşr ve't-Tevzi', Beyrut 1994.
- Orak, Sevcan, *Ruhsal Sağlık ve Ruhsal Hastalık*, Editör: Nermin Gürhan, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara 2016.
- Osman Dolu, Hasan Büker, Şener Uludağ, Şiddet İçerikli Video Oyunlarının Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri: Saldırganlık, Şiddet ve Suça Dair Bir Değerlendirme, *Adli Bilimler Dergisi* 9 (4), 2010, 54-75.
- Ömer ed-Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Ḥadîş ve Taṭavvuruh*, Dâru'l-Fikri'l-A'rabî, b.y. 1976.
- Özdemir, Yılmaz, *XIX. Yüzyıl'da Lübnan'da Arap Dili Grameri Çalışmaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005.
- Özensel, Ertan, "Kentleşme ve Suç", Ed:Köksal Alver, *Kent Sosyolojisi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2017.
- Özensel, Ertan, *Kır Sosyolojisi Türkiye'de Yapıların Dönüşümü*, Çizgi Kitabevi, Konya 2005.

- Paul Starkey, *Modern Arabic Literature*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2006.
- Polat, Oğuz, “Şiddet”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22, 2017, 15-34.
- Rassemblement Canadien pour le Liban (RCPL), History of Lebanon From prehistory to 2004, Aralık 2004 (2.Baskı), s:7 (yazar adı yok, basım yeri yok), Erişim Tarihi: 08.10.2018, <http://www.rcplonline.org/research-study/History%20Lebanon.pdf>
- Raymond Williams, *Anahtar Sözcükler* (6.Baskı), Çev: Savaş Kılıç, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Refika Bû Cenân, *Ahmed Fâris eş-Şidyâk ve Cuhûduhu'l-Mu'cemîyye*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu Ebû Bekr Belkâid, Cezayir 2017.
- Robert B. Campbell, *A'lâmu'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Mu'âşır*, 2.Cilt, Şadr Yayınevi, Kum/İran 1431 (Hicri/Kameri).
- Roger Allen, *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge University Press, USA 2000.
- Sabry Hafez, *Modern Arabic Short Story*, Ed: M. M. Badawi, Modern Arabic Literature, Cambridge University Press, New York 1997.
- Şalih bin İbrahim es-Sekâkir, *el-İnsânu'l-Âhîr Felsefetu'l-Âhîr 'Abdullah Kaşîmî-Fyodor Dostoyevski*, Dâru'l-Medârik, Riyâd 2018.
- Sâlim el-Ma'ûş, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Hadîs*, Dârû'n-Nahdati'l-Arabiyye, Beyrut 2011.
- Sarıbaş, Süleymân ve Gonca Babadağ, “Temel Eğitimin Temel Sorunları”, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi (Anatolian Journal Of Educational Leadership And Instruction)*, 3(1), 2015, 18-34.
- Sipahioğlu, Zeynep Sibel, *Turgut Özakman'ın Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015.
- Starkey, Paul, Çev: Hind Türkî es-Sedîrî, *el-Edebu'l-'Arabiyyul-Hadîs*, (Arapça Birinci Basım) Mektebetü'l-'Abîkân, Riyad 2012.

- Sune Haugbolle, *War and Memory in Lebanon*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Amerika 2010.
- Şahin, Kamil, "Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsur Olarak Televizyon", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 / 1 (Mart 2011), 243-277.
- Şefîk el-Bekâ'î, *Edebu 'Aşri'n-Nahda*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1990.
- Şevkî Bedr Yûsuf, *Anşulûciyâ Kışşati'l-Şasîrati'n-Niseviyyeti'l-Lübnâniyye*, Vekâletu's-Şahafetu'l-'Arabiyye, by. 2016.
- Şimşek, Sultan, "Cibran Halîl Cibran'ın Eserlerinde Beşerî Ve Evrensel Sevgi", *Şarkiyat Mecmuası* / 21 (Haziran 2012): 125-138.
- Tan, Murat, *Edebî Eserlerde İktidar Mücadelesi (1896-1923)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul 2014.
- Tarık es-Sûveydân, *el-Endelus et-Târîhu'l-Muşavver*, Meţâbi'u'l-Mecmû'ati'd-Devliyye, Kuveyt 2005.
- Taşkesenlioğlu, Nesrin, *Arap Milliyetçilik Hareketleri ve Lübnan Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı Romanın Unsurları I* (10. Baskı), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *el-'Azârâ* (9.Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 1997.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *er-Ragîf*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 2011..
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *eş-Şabiyyu'l-'Arâc* (12.Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 2009.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *es-Sâ'ih ve't-Tercumân* (3. Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 1987.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Fursânu'l-Kelâm*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 1995.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Gubâru'l-Eyyâm* (Yeni Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 2007.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Kamîşu's-Şûf*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 2009.
- Tevfîk Yûsuf 'Avvâd, *Kavâfilu'z-Zamân* (2. Baskı), Mektebetu Lübnân, Beyrut 1987.

- Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Maṭâru'ş-Şakî*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 2005.
- Tevfik Yûsuf 'Avvâd, *Ṭavâhinu Beyrût*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 2011, 11-12.
- Tevfik Yûsuf 'Avvâd, “Kan Tutkusu”, Çev: Mücahit Küçüksarı, *Mahalle Mektebi*, S:4, 2012, ssy.
- Tezcan, Mahmut, *Eğitim Sosyolojisi*, (12. Baskı), Ankara 1999.
- Tezcan, Mahmut, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1997.
- Timurturkan, Meral, *Sosyal Problemler Sosyoloji Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler*, (3.Baskı), Editör: Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara 2018.
- Troubousi, Fawwaz, *A History of Modern Lebanon*, Pluto Press, London 2007.
- Ṭûnî Cûrc 'Aṭâllah, *Nizâ'ât ed-Dâhil ve Hurûbu'l-Hâric*, el-Mektebetu'ş-Şarkıyye, Beyrut 2007.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (11.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011
- Ünal, Gülseren, *Aile İçi Şiddet*, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005, sayfasayısı yok.
- Vefik Garîzî, Şekâfe ve Funûn:Tevfik Yûsuf Avvâd, *Mecelletu'l-Ceyş*, Sayı:239, (Eylül 2005), Sayfa sayısı yok.
- Yazıcı, Hüseyin, “Lübnan’da Kısa Öykü”, *Şarkiyat Mecmuası*, Sayı:15, 2009, 131-160.
- Yazıcı, Hüseyin, *Göç Edebiyatı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.
- Yazıcı, Hüseyin, *Çağdaş Arap Öyküleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999.
- Yıldız, Özkan, “Çalışan Çocuklar: ‘Sorun’ mu? ‘Çözüm’ mü?”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 2007, 57-66.
- Yılmaz, Ayfer, “Türk Romanında Aile İçi Şiddet Teması”, *Türkbilig*, 2005/10, 131-149.
- Yumru, Dilek, *Ayşe Kulin’in Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar ve Eğitim*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2016.

Yûsuf es-Sûvel, *Târihu Lübnân el-Ḥazarî*, 2.Baskı, Dâru'n-Nehâr li'n-Neşr, Beyrut 1979.

Zakaria, Mounir Mohti, *the Lebanese Civil War (1975-1990):Causes and Costs of Conflict*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), The University of Kansas, 2010.

Zeybekoğlu, Özge, “*Sosyal Problem Boyutuyla Aile*”, Ed. Nurşen Adak, Ankara: Siyasal Kitabevi. 35-65.

İNTERNET KAYNAKLARI

Stéphanie TROUILLARD, “*el-Mecâ'atu'l-letî Ḳatelet Sülüse'l-Lübnâniyyîn fî'l-Ḥarbi'l-'Alemyeti'l-Ulâ*”, <https://www.france24.com/ar/20141124-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AC%D8%A7%D8%B9%D8%A9-%D9%82%D8%AA%D9%84%D8%AA-%D8%AB%D9%84%D8%AB-%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%89> Erişim Tarihi:08.11.2019.

Miriam Cooke, “*Women Write War the Centring of the Beirut Decentrists, Paper on Lebanon 6*”, <http://www.lebanesestudies.com/wp-content/uploads/2012/04/6aee3ba6.-Women-write-war.-Miriam-Cooke-1.pdf> Erişim Tarihi: 10.10.2018.

Mu'cemu'l-Bâbiṭîn, “*Lebîbe Ḥâşim*”, http://www.almoajam.org/poet_details.php?id=5598 Erişim Tarihi: 12.03.2019.

Mu'cemu'l-Bâbiṭîn, “*Nikolâ Haddâd*”, http://www.almoajam.org/poet_details.php?id=7705 Erişim Tarihi: 09.08.2018.

http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/m_rehberleri/pdf/1%20nolu%20protokol%C3%BCn%202%2020maddesi%20hakk%C4%B1nda%20rehber_B%C3%96E_TR-son.pdf, Erişim Tarihi: 30.07.2019.

Vikipedi, “*Corcî Zeydân*”,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AC%D8%B1%D8%AC%D9%8A_%D8%B2%D9%8A%D8%AF%D8%A7%D9%86, Erişim Tarihi:15.08.2018.

Ervâ Bureyce, “*Kıssatu Hayâtî Mey Ziyâde*”,

https://mawdoo3.com/%D9%82%D8%B5%D8%A9_%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9_%D9%85%D9%8A_%D8%B2%D9%8A%D8%A7%D8%AF%D8%A9, Erişim Tarihi: 30.07.2018.

Vikipedi, “*İtiraf (Sakrement)*”, [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0tiraf_\(sakrament\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0tiraf_(sakrament))

Erişim Tarihi: 22.07.2019.

“*Psikolojik Rahatsızlıklar*”, [https://www.astrocenter.com.tr/astroloji-](https://www.astrocenter.com.tr/astroloji-1270/blog/iyi-yasam-saglik/7829-en-yaygin-psikolojik-rahatsizliklar-ve-belirtileri-nelerdir)

1270/blog/iyi-yasam-saglik/7829-en-yaygin-psikolojik-rahatsizliklar-ve-belirtileri-nelerdir Erişim Tarihi:27.06.2019.

Hindâvî, “*Emîr Lübnân Ya ‘kûb Sarrûf*”, <https://www.hindawi.org/books/80603582/>

Erişim Tarihi:31.07.2018.

Hindâvî, “*Nikolâ Haddâd*”, <https://www.hindawi.org/contributors/60483937/> Erişim

Tarihi: 09.08.2018.

Vikipedi, “*Kıssatu Şık ve Saîh me ‘a Meliki ‘l-Yemen*”,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%B9_%D8%A8%D9%86_%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%B9%D8%A9 Erişim Tarihi: 09.12.2019.

Vikipedi, “*Divan-ı Âliye Örfi*”,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D9%8A%D9%88%D8%A7%D9%86_%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%8A%D9%87_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D9%81%D9%8A Erişim Tarihi: 03.07.2019.

Vikipedi, “*el- ‘Atâbâ*”,

<https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7>, Erişim Tarihi: 21.01.2020.

Vikipedi, “*Fû ‘âd Efrâm el-Bustânî*”,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%81%D8%A4%D8%A7%D8%AF_%D8%A

3%D9%81%D8%B1%D8%A7%D9%85_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D9%8A, Erişim Tarihi: 22.01.2020.

Vikipedi, “*Emîn el-Cemeyyîl*”,

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A3%D9%85%D9%8A%D9%86_%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%85%D9%8A%D9%84 Erişim Tarihi: 22.01.2020.

Vikipedi, “*Charles De Gaulle*”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle, Erişim Tarihi:06.09.2018.

Rivâyetu ’r-Rağîf, [https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-](https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF)

[D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-](https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF)

[D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-](https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF)

[D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF](https://www.alaraby.co.uk/books/2015/4/10/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%BA%D9%8A%D9%81-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A8%D8%AF%D8%A7%D8%AF) Erişim Tarihi: 10.07.1019.

Sunay Akın, *Nazım Hikmet’in annesi Celile Hanım ve Yahya Kemal ile sokak kedisi Nazım Hikmet...*, <https://www.insanokur.org/nazim-hikmetin-annesi-celile-hanim-ve-yahya-kemal-ile-sokak-kedisi-nazim-hikmet-sunay-akin/>, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

T.B. Bottomere, *Toplumsal Tabakalaşma*, Çev:Mahmut Tezcan,

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/2246/23398.pdf>, Erişim Tarihi: 04.10.2019,

Nilay Çabuk Kaya, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*,

[http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-](http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf)

[I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf](http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf), Erişim Tarihi: 04.10.2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sevda ÇETİN
Doğum Yeri ve Tarihi	MUŞ – 04.03.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği (2007-2012)
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Arap Dili ve Eğitimi (2012-2014)
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	Makale Sevda Çetin “Nuruddîn el-Hâşimî’nin Kıssat İntihâr Mu’len Adlı Öyküsü” (Anemon, Cilt:2 Sayı:1 Haziran: 2014) (Uluslararası Hakemli Dergide Makale). Bildiriler 1.Arş. Gör. Sevda ÇETİN, Abdulhâmid B. Haddûka’nın “Ğaden Yevm Cedid” (Yarın Yeni Bir Gün) Adlı Romanında Kadın, Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik Ve Sanat Çalışmalarında 1. Güncel Yaklaşımlar Kongresi 24-25 Mart 2016. 2)Arş. Gör. Sevda ÇETİN, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Yaban Adlı Eseri İle Abdulhamîd B.Haddûka’nın Yarın Yeni Bir Gün Adlı Eserlerinde Köy, 6. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi 10-13 Mayıs 2017.

	3)Okt. Ayşegül Herdili-Arş. Gör. Sevdâ ÇETİN, Nathaniel Hawthorne'nin Kızıl Damga Romanı İle Necip Mahfuz'un Midak Sokağı Adlı Eserlerinde Kadın Üzerine Bir İnceleme,I.Uluslararası İpekyolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu,21-22-23 Eylül 2017,Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. 4)Arş. Gör. Sevdâ ÇETİN & Öğr. Gör. Güler Koca Necîp el-Kîylânî Ve Ahlâm İmra'ah Adlı Kısa Öyküsünde Aile Teması.3.Uluslararası Kültür Ve Medeniyet Kongresi 20-22 Nisan 2018 Mardin. 5)Arş.Gör. Sevdâ ÇETİN, Fasih Arapça'nın Muş İline Bağlı Hasköy İlçesinde Konuşulan Mahalli Arapça ile Olan Benzerlik ve Farklılıkları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Tarih Ve Kültür Bağlamında Muş Uluslararası Sempozyumu (10 – 12 Mayıs 2018 / Muş).
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Muş Alpaslan Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	sevda.yaslak@gmail.com
Tarih	24.01.2020